

Серце, віддане дітям

Випуск X

Міністерство освіти і науки України
Миколаївський національний університет ім. В. О. Сухомлинського
Кафедра спеціальної освіти

Серце, віддане дітям

Випуск X

Збірник студентських наукових праць

Миколаїв

2020

Редакційна колегія

Валерій Будак	ректор Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського, доктор технічних наук, професор, академік Національної академії педагогічних наук України, заслужений діяч науки і техніки України.
Олена Кузнецова	кандидат педагогічних наук, доцент, проректор із науково-педагогічної роботи Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського.
Наталія Савінова	доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри спеціальної освіти Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського.
Ніна Стельмах	кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної освіти Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського.
Ірина Серета	кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної освіти Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського.
Вікторія Кисличенко	кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної освіти Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського.
Олена Білюк	кандидат педагогічних наук, ст. викладач кафедри спеціальної освіти Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського.
Світлана Карсканова	кандидат психологічних наук, ст. викладач кафедри спеціальної освіти Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського.
Марія Берегова	кандидат педагогічних наук, ст. викладач кафедри спеціальної освіти Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського.
Дмитро Борулько	кандидат медичних наук, ст. викладач кафедри спеціальної освіти Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського.
Катерина Кутержинська	старший лаборант кафедри спеціальної освіти Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського.

Затверджено на засіданні кафедри спеціальної освіти факультету педагогіки та психології Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського (протокол №9 від 18.11.2020 р.)

Серце, віддане дітям. Випуск X: Збірник студентських наукових праць за ред. Савінової Н. В., Стельмах Н. В. – Миколаїв: Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського, 2020. – 235 с.

©Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського

Зміст

РОЗДІЛ 1. СТАТТІ СТУДЕНТІВ МАГІСТРАТУРИ

Білоус А. О., Савінова Н. В., Серeda І. В. Формування деонтологічної культури асистента вчителя інклюзивного класу	10
Буян О. І., Савінова Н. В., Карсканова С. В. Формування творчих здібностей дітей із загальним недорозвиненням мовлення III рівня	15
Василішина Ю. М., Савінова Н. В. Формування навичок комунікативної діяльності у дітей дошкільного віку з розладами аутистичного спектру	23
Ващинська Н. В., Савінова Н. В., Карсканова С. В. Трудове виховання дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ III рівня	28
Вітошинська М. В., Савінова Н. В. Формування навичок граматичного аналізу у дітей молодшого шкільного віку у контексті педагогічної спадщини В. О. Сухомлинського	32
Воробйова Р. С., Савінова Н. В. Профорієнтаційне трудове виховання дітей з особливими освітніми потребами в умовах Павлоградської школи	35
Гвоздик І. В., Савінова Н. В. Формування звуковимовних навичок у дошкільників з моторною алалією	40
Глуховкіна К. О., Савінова Н. В. Підготовка асистента вчителя до реалізації розвитково-виховних завдань у роботі в інклюзивному класі з розумово відсталими дітьми	44
Гончаренко В. О., Савінова Н. В., Борулько Д. М. Активізація дитячого логічного мислення за В. О. Сухомлинським	51
Дмитрук О. В., Савінова Н. В. Формування навичок зображувальної діяльності у дітей-логопатів в умовах логопедичної групи	55
Душенкова М. С., Савінова Н. В., Серeda І. В. Навички складання описів улюблених іграшок у дітей з ДЦП старшого дошкільного віку	59
Зайда Д. Ю., Савінова Н. В., Стельмах Н. В. Формування графічних навичок у дітей ЗНМ II рівня	64

Здрашко Т. Ю., Савінова Н. В. Формування умінь та навичок звуковимови задньоязикових звуків у дітей середнього дошкільного віку в процесі режимних моментів.....	68
Костенко Л. О., Савінова Н. В., Білюк О. Г. Формування навичок читання простих речень у молодших школярів із ЗНМ III рівня за спадщиною В. О. Сухомлинського.....	72
Крисюк Л. А., Савінова Н. В. Формування графічних навичок у дітей молодшого шкільного віку з ДЦП.....	80
Крутоус В. О., Савінова Н. В. Формування навичок комунікаційної взаємодії у дорослих осіб з обмеженими можливостями в умовах санаторію Борисфен	85
Кутержинська К. М., Савінова Н. В. Використання активних кейс-технологій у процесі фахової підготовки асистентів вчителя інклюзивного класу.....	88
Лещенко І. С., Савінова Н. В. Формування навичок самообслуговування у дітей раннього віку з порушеннями психофізичного розвитку	93
Міщанинець В. А., Савінова Н. В., Берегова М. І. Розвиток самообслуговування у дітей з аутистичним спектром порушень	98
Надоліна Ю. В., Савінова Н. В., Білюк О. Г. Особливості формування колективної діяльності у дітей старшого дошкільного віку із легким ступенем розумової відсталості в інклюзивному середовищі.....	103
Наконечна В. В., Савінова Н. В. Формування нормативного писемного мовлення в учнів 2 класу з дизграфією.....	110
Немировська І. О., Савінова Н. В. Виховання толерантних стосунків у учнів інклюзивного класу.....	115
Новакова А. В., Савінова Н. В., Берегова М. І. Формування просодичних умінь у молодших школярів з дислексією.....	119
Шакула Г. В., Савінова Н. В. Збагачення тематичної лексики діалогічної єдності у дошкільників із загальним недорозвитком	123

Шлапак А. І., Кисличенко В. А. Формування педагогічної освіченості батьків дітей-логопатів засобами комп'ютерних технологій 129

РОЗДІЛ 2. ТЕЗИ СТУДЕНТІВ

Білецька О. С., Берегова М. І. Формування морально-етичних поглядів у дітей засобами авторських казок В. О. Сухомлинського 135

Віндюк А. О., Берегова М. І. Казка В. О. Сухомлинського «Пелюстка та квітка» як один з дидактичних засобів виховання дружби у дітей дошкільного віку 137

Водославська В. В., Берегова М. І. В. О. Сухомлинський та сучасність 139

Войтенко Н. О., Берегова М. І. Використання казок В. Сухомлинського у формуванні творчої особистості дитини 141

Жданова О. І., Серeda І. В. Вплив арт-терапевтичної техніки оригамі на розвиток мовлення у дітей дошкільного та молодшого шкільного віку 145

Златева К. В., Берегова М. І. Провідні ідеї В. О. Сухомлинського у контексті сучасної освіти в Україні 148

Іванченко А. С., Серeda І. В. Застосування сучасних інформаційно-комунікаційних технологій як спосіб підвищення ефективності освітнього процесу 150

Качура М. В., Берегова М. І. Педагогіка серця 154

Китриш Ю. О., Берегова М. І. Читання – найкраще вчення 156

Кузьміна К. О., Стельмах Н. В. Актуальність поглядів В. Сухомлинського 158

Кулакова Ю. О., Серeda І. В. Роль казок В. Сухомлинського у формуванні творчої особистості дитини 160

Кутержинська К. М., Серeda І. В. Виховання дітей з особливими освітніми потребами у педагогічній творчості В. О. Сухомлинського 164

Мазунова О. І., Стельмах Н. В. Кожна дитина - неповторна особистість 168

Малімон А. М., Стельмах Н. В. Як боротися з лінощами 170

Мирохіна А. Г., Білюк О. Г. Формування зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку з мовленнєвими порушеннями.....	172
Михайленко В. В., Берегова М. І. Творчість В. О. Сухомлинського у сучасній школі	175
Москальова О. М., Берегова М. І. Від теоретика до практика через ідеї та методи виховання і навчання В. Сухомлинського.....	177
Однорога С. С., Білюк О. Г. Спеціальні методичні шляхи і засоби формування зв'язного мовлення дітей дошкільного віку з мовленнєвими порушеннями	182
Поправкіна К. Д., Білюк О. Г. Проблема формування зв'язного мовлення у дітей з порушеннями мовлення в світлі сучасної логопедії та суміжних наукових дисциплін.....	185
Решетнікова Н. В., Берегова М. І. Проблема виховання та шляхи її вирішення за творчістю В. О. Сухомлинського	188
Сачук Я. В., Берегова М. І. Формування у дітей естетичних смаків засобом казок В. О. Сухомлинського.....	191
Семенів Ю. П., Стельмах Н. В. Діти – дзеркало батьків.....	193
Скрипець А. О., Стельмах Н. В. Боротьба з лінощами – шлях до гармонізації особистості	197
Строкоус Т. О., Стельмах Н. В. Потреби людини	199
Терещенко Д. М., Стельмах Н. В. Взаємини батьків – школа виховання дітей	199
Тодорчук Д. О., Берегова М. І. Значення творчої спадщини В. О. Сухомлинського у формуванні моральних цінностей корекційних педагогів	204
Тюрдєєва Н. М., Берегова М. І. Система морального виховання школярів за В. О. Сухомлинським	206
Тюрдєєва Н. М., Серєда І. В. Проблема особистісного розвитку дитини і педагога у педагогічних поглядах В. О. Сухомлинського	208

Федорчук Н. Ю., Серeda I. В. Технологія ігротерапії у роботі логопеда з дітьми дошкільного віку	213
Хлівникова А. В., Берегова М. І. Сто порад учителеві	216
Шевченко А. В., Берегова М. І. Особливості спілкування з батьками дітей з особливостями психофізичного розвитку в умовах інклюзивної освіти.....	219
НАШІ АВТОРИ	222
НАШІ ПРАЦІ	228

РОЗДІЛ 1. СТАТТІ СТУДЕНТІВ МАГІСТРАТУРИ

Білоус А. О.,
Миколаївський національний університет
імені В. О. Сухомлинського
Науковий керівник – д. пед. н.,
проф. **Савінова Н. В.,**
к. пед. н., доц. **Серета І. В.**

ФОРМУВАННЯ ДЕОНТОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ АСИСТЕНТА ВЧИТЕЛЯ ІНКЛЮЗИВНОГО КЛАСУ

Сучасний освітній простір, обумовлений реформуванням системи освіти на всіх її ланках, вимагає перегляду вимог до професійної підготовки фахівців. Особливої уваги набуває проблема підготовки педагогічних кадрів до інклюзивної освіти, які в майбутньому зможуть створити рівні умови при отриманні освітніх послуг для всіх дітей без винятку, незалежно від їх рівня фізичного, психічного та розумового розвитку [3].

У зв'язку з цим важливого значення набуває пошук шляхів модернізації професійної підготовки, який відбувається в кількох напрямках: дослідження історико-філософських проблем організації вищої освіти (В. Андрущенко, І. Зязюн, В. Кремень, В. Луговий та ін.); удосконалення технологій навчального процесу в умовах вищих закладів освіти (В. Беспалько, С. Гончаренко, Н. Кузьміна, В. Лозова, Н. Савінова, Н. Тализіна та ін.); розробка нових педагогічних технологій (В. Бондар, Л. Вовк, О. Глузман, О. Падалка та ін.) [5].

Слід зазначити, що зростаючі вимоги до особистісно-професійних якостей педагогів і асистентів педагогів спеціальних та інклюзивних закладів освіти зумовлені високим рівнем складності діагностичної та корекційної роботи стосовно дітей із особливими освітніми потребами (В. Бондар, В. Засенко, А. Колупаєва, С. Конопляста, І. Мартиненко, С. Миронова, О. Проскурняк, Н. Савінова, Т. Сак, В. Синьов, Є. Синьова, В. Тарасун, Л. Фомічова, А. Шевцов, М. Шеремет, Д. Шульженко та ін.) [1; 2]. Проте, незважаючи на актуальність та численні дослідження різних аспектів спеціальної та інклюзивної освіти, проблема деонтологічної культури асистента вчителя інклюзивного класу поки що не набула системного вивчення. З огляду

на це метою статті стало представлення результатів впровадження експериментальної методики формування деонтологічної культури асистента вчителя інклюзивного класу.

Деонтологія (від грецького «деонтос» – обов'язок і «логос» – вчення) – розділ етики, що розглядає проблеми обов'язку, сферу належного (того, що повинно бути), усі форми моральних вимог та їхнє співвідношення. Педагогічна деонтологія визначається відповідно як «розділ педагогічної науки, що містить систему принципів, норм і вимог, яким має відповідати поведінка педагога в умовах професійної діяльності» [6, с. 12].

Деонтологія інклюзивної освіти розглядається як сукупність вимог до професійної поведінки асистента вчителя. Цей термін визначає характер взаєностосунків вчителя з іншими учасниками освітнього процесу та його морально-гуманістичні якості. До складових деонтології входять такі поняття: гуманність, милосердя, толерантність, професійний педагогічний обов'язок, педагогічна справедливість, педагогічний оптимізм, самоконтроль педагогічної діяльності тощо. Кожна із складових має свою сутнісну характеристику та є частиною міцного етичного фундаменту педагога. Від дотримання вчителем деонтологічних принципів у взаєностосунках з дітьми з ООП залежить їх подальший успішний психофізичний розвиток [4].

Об'єктивно оцінити стан сформованості деонтологічної культури асистента вчителя інклюзивного класу можливо тільки за умови визначення її основних критеріїв, показників та рівнів [3].

На основі проаналізованих досліджень вітчизняних учених (В. Бондар, В. Засенко, А. Колупаєва, С. Конопляста, І. Мартиненко, С. Миронова, О. Проскурняк, Н. Савінова, Т. Сак, В. Синьов, Є. Синьова, В. Тарасун, Л. Фомічова, А. Шевцов, М. Шеремет, Д. Шульженко та ін.) ми виокремили основні критерії, які розкривають сутність деонтологічної культури асистента вчителя інклюзивного класу: когнітивний, що відображає певний рівень моральної свідомості; мотиваційний, який розкриває в цілому поведінку

людини та дозволяє з'ясувати її мотиви, і поведінковий, що характеризує безпосередні дії, вчинки і систему ставлень людини до навколишнього світу.

Когнітивний критерій визначається, в першу чергу, наявністю певних етичних знань у асистентів учителя інклюзивних класів, у яких відображені основні положення, принципи і норми загальноприйнятої моралі. Основними показниками цього критерію є: глибина, повнота, міцність, системність знань.

Мотиваційний критерій відображає сутність мотивів діяльності і поведінки. Основними його показниками є потреби, інтереси, моральні установки, принципи та ідеали.

У тісному взаємозв'язку з когнітивним і мотиваційним критеріями знаходиться поведінковий, який відображає сутність різноманітних ставлень асистентів вчителя інклюзивного класу до себе, інших людей та діяльності. Його показниками є: дієвість, активність, ініціативність, самостійність.

На основі зазначених критеріїв було визначено 3 рівні сформованості деонтологічної культури асистента вчителя інклюзивного класу: низький, середній та високий.

З метою практичного вивчення рівнів сформованості деонтологічної культури асистента вчителя інклюзивного класу (первинної діагностики) було розроблено програму експерименту, що містила різні напрями роботи для вивчення показників за визначеними критеріями. До експерименту було залучено 12 асистентів учителя інклюзивних класів Миколаївської державної реабілітаційної установи «Центр комплексної реабілітації для дітей «Мрія», які в ході дослідження були розподілені на експериментальну та контрольну групи.

Емпіричні дані дослідження показали, що на етапі констатувального експерименту рівні сформованості деонтологічної культури асистента вчителя інклюзивного класу у представників контрольної та експериментальної груп в умовах традиційного навчання знаходяться майже на однаковому рівні. У більшості асистентів учителів інклюзивних класів було виявлено середній та низький рівень сформованості деонтологічної культури асистента вчителя інклюзивного класу за критеріальними показниками.

Визначення основних показників деонтологічної культури асистента вчителя інклюзивного класу на основі аналізу сучасних наукових праць та результати, отримані в ході констатувального експерименту, дозволили розробити дидактичну модель формування деонтологічної культури асистента вчителя інклюзивного класу. Її впровадження та експериментальна перевірка стало метою формувального етапу експерименту.

Наприкінці експерименту було проведено повторне діагностування рівнів сформованості деонтологічної культури асистента вчителя інклюзивного класу за визначеними критеріями та показниками. Ми отримали такі результати експериментальної групи: 1 асистент вчителя інклюзивного класу перейшов з низького на високий рівень, 2 асистента вчителя інклюзивного класу перейшли з середнього на високий рівень розвитку та 2 асистента вчителя інклюзивного класу перейшли з низького на середній рівень розвитку критеріальних показників сформованості деонтологічної культури.

Зауважимо, що певний, але менш значний розвиток відбувся і в контрольній групі: 1 асистент вчителя інклюзивного класу перейшов з низького на середній рівень розвитку критеріальних показників.

Таким чином, упровадження моделі формування деонтологічної культури асистента вчителя інклюзивного класу в освітню практику дало позитивні результати. Порівняльний аналіз первинної та прикінцевої діагностики показав, що значно збільшилася кількість асистентів учителя інклюзивного класу експериментальної групи з високим та середнім рівнями сформованості деонтологічної культури та знівелювалась кількість асистентів із низьким рівнем. Отримані дані свідчать про ефективність та результативність запропонованої моделі та методики її реалізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мартинчук О. В. Підготовка фахівців зі спеціальної освіти до професійної діяльності в інклюзивному освітньому середовищі : Монографія. К.: Центр учбової літератури, 2018. 430 с.

2. Савінова Н. В., Берегова М. І. Характеристика рівнів сформованості дидактичних і практичних умінь і навичок майбутніх корекційних педагогів до роботи в умовах інклюзивного освітнього простору. *Science Rise: Pedagogical education*. 2019. № 6 (33). Р. 4 - 10.

3. Савінова Н. В., Серета І. В., Берегова М. І. Innovation and content characteristics of the training of future specialists of special education // *International scientific professional periodical journal "European Humanities Studies: State and Society"*. Issue 4(I), 2018 (Польща).

4. Савінова Н. В., Берегова М. І. Деонтологічна компетентність корекційного педагога в умовах інклюзивного навчання. *Молодий вчений*. Херсон, 2015. № 2 (17). С. 99-101.

5. Савінова Н. В., Берегова М. І. Культура мовлення як складова деонтологічної культури корекційного педагога у системі інклюзивної освіти. *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки)*. Збірник наукових праць / за ред. В. М. Синьова, О. В. Гаврилова. Вип. V. В 2-х т., том 1. Кам'янець-Подільський : ПП Медобори-2006, 2015. С. 292-302.

6. Серета І. В. Педагогічна деонтологія, риторика та культура мовлення : навчально-методичний посібник / І. В. Серета. Миколаїв: Іліон, 2020. 184 с.

Буян О. І.,
Миколаївський національний університет
імені В. О. Сухомлинського
Науковий керівник – д. пед. н.,
проф. **Савінова Н. В.,**
к. псих. н. **Карсканова С. В.**

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИНЕННЯМ МОВЛЕННЯ ІІІ РІВНЯ

Проблема розвитку творчості і творчих здібностей учнів хвилювала в різні часи не тільки відомих педагогів, але й дослідників, мислителів, філософів, науковців. Якщо говорити про творчість дитини, слід наголосити, що учні найчастіше не створюють щось зовсім нове, але створення, відкриття суб'єктивно нового для дитини вже є проявом творчості. Робота не за шаблоном, не за зразком є також показником розвинутих творчих здібностей.

Творчість є одним із засобів підвищення емоційного тону особистості, закріплення комплексу емоційно-вольової регуляції, а головне – актуалізації позитивної гами переживань, яка супроводжує ефективну працю, переживання радості від зробленого, досягнутого, почуття впевненості у своїх силах, у своєму творчому потенціалі й творчих здібностях. Розвиток творчості в учнів є важливим не лише тому, що завданням сучасної освіти є формування творчої особистості, а й тому, що людина, яка вміє творчо мислити, в нестандартних ситуаціях завжди знайде вихід, такій людині буде легше адаптуватися в житті.

Останнім часом в Україні збільшується кількість дітей з порушеннями психофізичного, у тому числі і мовленнєвого, розвитку. Діагностика мовленнєвих порушень у дітей дошкільного віку із ЗНМ спрямована на виявлення специфічних патологічних особливостей сформованості у них лексичної, морфологічної, фонетико-фонематичної, синтаксичної сторін мовлення, зв'язних висловлювань. У представленій методиці діагностики мовленнєвих порушень у дошкільників враховано складну структуру загального недорозвитку мовлення та його психологічні механізми, а також особливості його подолання в умовах спеціального закладу [2].

Сучасний стан розвитку спеціальної освіти України характеризується посиленою увагою вчених до поглибленого вивчення особливостей загального, психічного та мовленнєвого розвитку дітей із порушеннями онтогенезу з метою забезпечення індивідуального розвитку кожної дитини з урахуванням її психофізичних особливостей, можливостей, здібностей, інтересів.

Корекційна педагогіка орієнтована на розвиток кожної дитини як суб'єкта власного життя, на формування творчої особистості, здатної до самостійної творчої діяльності, яка прагне заявити про себе, про свої можливості, виразити свою індивідуальність, унікальність, власні здібності, нахили, інтереси, бажання. Особливої актуальності набуває корекційно-розвивальний вплив, що гармонізує розвиток особистості, створює сприятливі умови для самовизначення, самореалізації, самовираження дітей з порушеннями психофізичного розвитку.

Аналіз науково-методичної літератури показав, що формування та розвиток мовленнєвої функції, когнітивних процесів, емоційно-вольової сфери у дітей із ЗНМ III рівня спонтанно не відбувається, та можливий лише в умовах цілеспрямованого корекційного навчально-виховного процесу (Р. Лалаєва, З. Ленів, І. Мартиненко, Н. Пахомова, Є. Соботович, В. Тарасун, Л. Федоренко, М. Шеремет та ін.) [2].

Дослідженнями науковців обґрунтований вагомий вплив творчої діяльності на формування, розвиток та корекцію особистості дитини (А. Богуш, М. Бурно, О. Вознесенська, Н. Гавриш, А. Гнезділов, З. Ленів, О. Матюшкін, С. Миронова, В. Моляко, В. Сухомлинський, С. Чемортан та ін.) [1].

Л. Виготський відзначає, що «гра розкривається як одна з форм дитячої творчості. Дитина в грі завжди творчо перетворює дійсність. І це перетворення дійсності в грі завжди спрямовується емоційними запитамі дитини» [3].

Вчені підкреслюють синкретичність ігрової діяльності й творчості у період дошкільного дитинства й науково-практичним шляхом доводять їх вплив на розвиток мислення, мовлення, уяви та емоційної сфери дитини

(Н. Ветлугіна, Л. Виготський, Д. Ельконін, О. Запорожець, С. Рубінштейн та ін.) [2].

Учені зазначають, що прояви творчості в дошкільному віці залежать від рівня розвитку психічних процесів, які впливають на характер творчих дій, самі ж психічні процеси вдосконалюються у творчій діяльності (Л. Виготський, Л. Венгер, Н. Гавриш, О. Дяченко, О. Запорожець, О. Кононко, С. Кулачківська, Г. Костюк, Г. Люблинська, В. Мухіна, С. Рубінштейн та ін.) [1]. Також відмічається роль педагога у розвитку творчості дитини, його психологічне благополуччя як необхідна детермінанта творчого підходу до виховання дитини та особливості творчої праці за В. О. Сухомлинським [6,7].

Отже, як доводить Н. Гавриш, «інсценування казки (як вид художньо-мовленнєвої діяльності, зокрема театральнo-мовленнєвої) потребує відповідного рівня розвитку мовлення, мислення, уяви й емоційно-вольової сфери та водночас забезпечує їх гармонійний та ефективний розвиток» [4].

Вирішення означеної проблеми вимагає використання традиційних методик розвитку та корекції мовлення дітей із ЗНМ (Б. Гріншпун, Н. Жукова, Л. Єфіменкова, Р. Левіна, Н. Нікашина, Є. Соботович, Л. Трофименко, Т. Філічева, Л. Фомічова, Г. Чиркіна, С. Шаховська, А. Ястребова та інші вчені) та розробку нових особистісно-орієнтованих корекційних методик, які б були спрямовані на коригування мовлення та розвиток особистісної сфери дітей із ЗНМ [5].

Творчість – це розумова й практична діяльність, результатом якої є створення оригінальних, неповторних цінностей, виявлення нових фактів, властивостей, закономірностей, а також методів дослідження і перетворення матеріального світу або духовної культури; якщо ж він новий лише для його автора, то новизна суб'єктивна і не має суспільного значення [4].

Пояснюючи свою позицію з питань творчості, відомий психолог Л. Виготський зазначав, що «творчою ми називаємо таку діяльність, яка створює щось нове, однаково, чи буде це створене творчою діяльністю будь-

якою річчю зовнішнього світу або побудовою розуму або почуття, яке живе та виявляється тільки в самій людині [2].

Стверджуючи, що творчість є необхідною умовою існування і все, що виходить за межі рутини і в чому міститься хоч йота нового, зобов'язане своїм походженням творчому процесу людини».

В цілому, у дітей з різними мовними порушеннями через недосконалість моторики спостерігається несформованість техніки малювання. На якість зображення впливають також порушення уваги, пам'яті, інтелектуальної діяльності, емоційно-вольової сфери (підвищена збудливість нервової системи). Для таких дітей часто важливий процес малювання, а не його результат [3].

Отже, образотворча діяльність дітей з мовними порушеннями потребує цілеспрямованому розвитку. Однак поступальний рух у даному напрямку буде неможливим, якщо не стимулювати розвиток пізнавальних процесів дрібної моторики, а кінцевому рахунку, інтересу до самої діяльності. Необхідно працювати з причиною, а не з наслідком.

Діти з різними мовними порушеннями становлять особливу категорію. Психофізичні особливості даних дітей неминуче впливають на формування всіх видів діяльності, у тому числі і образотворчої. Таким чином, образотворча діяльність дітей з мовними порушеннями відрізняється від образотворчої діяльності дітей в нормі. У дітей із загальним недорозвиненням мови спостерігаються порушення рухів пальців, що негативно впливає на оволодіння технічними прийомами малювання.

Порушення мовлення – це відхилення від норми, прийнятої в мовному середовищі. Ці порушення різноманітні, мають різні прояви і залежать від причини та структури дефекту. Якщо наявним є недорозвиток всіх основних компонентів – фонетики, процесів фонемо творення, лексики, граматики – це свідчить про загальне недорозвинення мовлення (ЗНМ) [5].

Мовлення сприяє формуванню її інтелектуального потенціалу, збільшує пізнавальну активність, якісно розширює світогляд, стимулює і збагачує комунікативні навички.

Мовлення – це продукт мовленнєвої діяльності особистості. Мовленнєва діяльність – це сукупність психофізіологічних дій організму людини, які спрямовуються на сприймання і розуміння мовлення або породження його в усній чи писемній формі.

У дітей із загальним недорозвитком мовлення спостерігається різний рівень сформованості психічних функцій у цілому [1].

Порушення мовлення у дітей із ЗНМ зумовлені несформованістю або розладом на ранніх етапах онтогенезу власне мовленнєвих, психологічних і нейрофізіологічних механізмів при первинно збереженому слухові й інтелекті. Виділяють чотири рівні мовленнєвого недорозвитку при ЗНМ, що відображають типовий стан компонентів мовлення, кожен рівень характеризується певним співвідношенням первинного дефекту і вторинних проявів, що затримують формування мовленнєвих і не мовленнєвих компонентів в цілому.

Комплексна характеристика рівнів сформованості творчих здібностей у дітей із ЗНМ III рівня, до якого ми прийшли в результаті теоретичного аналізу, передбачає, що даний феномен може гармонійно формуватися в умовах спеціально організованої педагогічної діяльності. Відповідно до змісту поняття «творчі здібності» і його структурних компонентів, а також складових нами були визначені критерії та показники рівнів сформованості творчих здібностей у дітей із ЗНМ III рівня.

Метою констатувального етапу експерименту було виявлення рівнів стану сформованості творчих здібностей у дітей із ЗНМ III рівня.

Завданням констатувального етапу експерименту виступили: визначення критеріїв, показників, рівнів діагностики порушень творчих здібностей у дітей із ЗНМ III рівня.

Перший виділений нами критерій це – індивідуальні особливості психічних процесів, який передбачає наявність певних рис, які можуть дозволити розвиток творчих здібностей. Показниками до цього критерію є: альтернативність, мислення, асоціативність пам'яті, цілісність сприйняття.

Другий критерій – характерологічні якості та вміння. Показники: впевненість, наполегливість, емоційна активність, працелюбність, цілеспрямованість.

Третій критерій – креативні здібності. Показниками до даного критерію виступають: здатність до дослідницької діяльності, ініціативність, чутливість до нового, вміння бачити та вирішувати проблеми.

Способи оцінювання розвиненості уяви дитини старшого дошкільного віку також проводилось через його розповіді, малюнки, вироби вибрані не випадково. Цей вибір відповідає трьом основним видам мислення, наявним у дитини цього віку: наочно-дійового, наочно-образного і словесно-логічного. Фантазія дитини найбільш повно проявляється якраз у відповідних видах творчої діяльності.

Використані нами вищезазначені методи та кількісна обробка результатів дослідження констатувального експерименту дозволили виявити реальний стан сформованості творчих здібностей у дітей із ЗНМ III рівня.

Емпіричні дані показали, що на рівні констатувального експерименту рівні сформованості творчих здібностей у дітей із ЗНМ III рівня контрольної та експериментальної груп знаходяться майже на одному й тому ж рівні. У більшості дітей було виявлено середній рівень сформованості творчих здібностей у дітей із ЗНМ III рівня за критеріальними показниками.

Розвиток творчих здібностей у дітей дошкільного віку потребує розробки відповідної методики та впровадження її у практику. На основі вивчення психолого-педагогічної літератури нами розроблена концептуальна модель організації занять із розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку. Її основу становлять три базових принципи: принцип системності, принцип доміанти і принцип варіативності засобів розвитку творчих здібностей.

Та як показує аналіз науково-педагогічної і психологічної літератури та власний досвід роботи розвиток творчих здібностей дітей дошкільного віку із ЗНМ III рівня можливий за таких умов: забезпечення особистісно-орієнтованого характеру педагогічної взаємодії; педагогічне стимулювання

творчої самореалізації у процесі ігрової діяльності, створення емоційно сприятливого навчально-виховного середовища; поетапність включення дошкільників у творчу діяльність (інтерпретація, імпровізація); уведення елементів інтеграції мистецтв у навчально-виховний процес; дотримання принципів системності, домінантності та варіативності; застосування розроблених форм, методів та засобів навчання; дотримання технології проведення уроку.

Шляхом порівняння результатів констатувального та формувального етапів педагогічного експерименту робиться висновок про наявність чи відсутність впливу розробленої та впровадженої на практиці методики формування творчих здібностей у дітей із ЗНМ III рівня на рівень сформованості формування творчих здібностей у дітей із ЗНМ III рівня, які брали участь у даному експерименті.

На завершальному етапі дослідження доведено ефективність педагогічних умов формування творчих здібностей у дітей із ЗНМ III рівня прагнення до творчості. Було виявлено динаміку сформованості ціннісного ставлення до власних у дітей дошкільного віку із ЗНМ III рівня. У контрольному експерименті використано діагностичний інструментарій констатувального експерименту. На першому етапі експерименту визначено позитивний вплив діяльності педагогів на процес формування творчих здібностей у дітей із ЗНМ III рівня. З'ясовано, що співпраця педагогічного колективу з родинами дітей з ЕГ сприяла позитивній зміні ставлення батьків до зазначеної проблеми, їхній активізації щодо створення для дітей творчого середовища. На другому етапі дослідження діагностовано рівні сформованості творчих здібностей у дітей із ЗНМ III рівня після впровадження в навчально-виховний процес експериментальної методики.

У результаті впровадження розробленої нами комплексної методики та дидактичної моделі формування творчих здібностей дітей із ЗНМ III рівня, ми досягли значних успіхів у формуванні творчих здібностей у дітей із ЗНМ.

Ми бачимо, що в експериментальній групі виявились значні успіхи, а саме: 2 дитини з низького рівня перейшли на середній рівень розвитку; 1 дитина з низького рівня перейшла на високий рівень розвитку та 3 дитини з середнього рівня на високий рівень розвитку критеріальних показників.

Проте, зміни відбулися і контрольній групі 1 дитина з низького рівня розвитку перейшла на середній рівень розвитку критеріальних показників.

Отримані позитивні результати свідчать про доцільність та ефективність розробленої нами дидактичної моделі. Вона витримала випробовування і дала гарний результат.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барташнікова І. А., Барташніков О. О. Розвиток уяви та творчих здібностей у дітей 5-7 років. Тернопіль Богдан, 2015. 88 с.
2. Вітер О. Юним громадянам відкрили шлях для творчості та розвитку талантів у державному масштабі / Голос України. 2012. 29 груд. С. 3.
3. Данько Н. Розвиток творчих здібностей молодших школярів // Почат. шк. 2013. № 4. С. 1-2.
4. Логопедия: учебник для студ. дефектол. фак. пед. высш. учеб. заведений / под ред. Л. С. Волковой. 5-е изд., перераб. и доп. М. : Гуманитар. изд. центр ВЛАДОС, 2007. 703 с. : ил. (Коррекционная педагогика).
5. Колотило О. Вправи для розвитку асоціативності художньо- образного мислення молодших школярів / Мистец. та освіта. 2012. № 4. С. 43-46.
6. Карсканова С. В. Психологічне благополуччя особистості як втілення ідей В. О. Сухомлинського про щасливого педагога / Василь Сухомлинський – від пізнання дитини до створення освітньо-виховної системи. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. Миколаїв, МНУ, 2018.
7. Карсканова С. В. Психологічне благополуччя майбутнього логопеда як основа фахової підготовки / Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Сер.: Педагогічні науки. Миколаїв, МНУ, 2019.

Василішина Ю. М.,
Миколаївський національний університет
імені В. О. Сухомлинського
Науковий керівник – д. пед. н.,
проф. **Савінова Н. В.**

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК КОМУНІКАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З РОЗЛАДАМИ АУТИСТИЧНОГО СПЕКТРУ

Вирішення актуальних проблем спеціальної освіти в Україні потребує розробки і впровадження ефективних методів корекційного навчання, виховання та розвитку дітей з особливими освітніми потребами на основі сучасних наукових знань про нормальний і порушений розвиток.

Сьогочасні психолого-педагогічні дослідження вказують на зростання кількості дітей дошкільного віку із порушеннями мовлення, що спричиняє утруднення в здійсненні соціальної взаємодії, як наслідок труднощі опанування ними програмних компонентів дошкільної освіти і підготовці до навчання в школі, формуванні навичок пізнавальної діяльності, поведінки та особистості в цілому. Зважаючи на це, характерного значення набуває корекційно-попереджувальне навчання і виховання дошкільників, зокрема, логопедична робота з дітьми, що мають труднощі у здійсненні комунікації.

Одним із найпоширеніших порушень психофізичного розвитку серед дітей дошкільного віку є розлади аутистичного спектру (РАС), специфіка полягає у дефіциті соціальної взаємодії, здатності до спілкування та пізнання оточуючого. При цьому, на думку багатьох дослідників, суттєві дефекти виявляються вже під час засвоєння дітьми зв'язного мовлення, а саме діалогу як форми його реалізації (Т. Ілляшенко, Н. Базима, С. Конопляста, Д. Ісаєв, С. Мнухін, І. Логвінова, В. Синьов, К. Островська, Г. Сухарева, Т. Скрипник, Ю. Товкес, В. Тарасун, М. Шеремет, Г. Хворова, Д. Шульженко та ін.)

Дослідженню проблеми діагностики та корекції порушень при розладах аутистичного спектру присвячені численні праці вітчизняних та зарубіжних учених, а саме Г. Аспергер, Н. Андреева, Н. Базима, Л. Баєнської, Н. Івашура,

А. Душка, В. Кротенко, Л. Каннер, Н. Липка, З. Ленів, С. Максименко, М. Люблінг, А. Обухівська, О. Нікольська, Х. Сайко, Л. Рибченко, Т. Скрипник, М. Шеремет, М. Федоренко, Д. Шульженко та ін.

Зважаючи на отримані дані сучасних досліджень мовленнєвої діяльності при нормальному та порушеному онтогенезі, постала необхідність проведення комплексного вивчення стану мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку із РАС, виявлення відхилень у формуванні діалогічного мовлення та пошуку на цій основі нових засобів корекційного навчання, що й визначило обрану тему роботи «Формування навичок комунікативної діяльності у дітей дошкільного віку з розладами аутистичного спектру».

Мовленнєвий розвиток – один із основних чинників становлення особистості. Ступінь розвитку цієї сфери психіки визначає рівень сформованості соціальних і пізнавальних досягнень – потреб і інтересів, знань, умінь та навичок, а також інших психічних якостей, що є основою особистісної культури.

Оволодіння мовленням – складний, багатосторонній, довготривалий психічний процес. Мовлення починає формуватися лише тоді, коли головний мозок, слух, зір, артикуляційний апарат дитини досягають певного рівня розвитку. Для своєчасного становлення в онтогенезі мовленнєвої функції важливе значення має нормальне функціонування усіх відділів центральної нервової системи, особливо – кори головного мозку. Як показує практика, на жаль, значний відсоток осіб з аутизмом не оволодівають мовленням як засобом комунікації у повному обсязі [2].

Під мовленнєвою активністю більшість авторів розуміють стійку властивість особистості дитини, що виявляється: у здатності сприймати і розуміти мовлення оточуючих; у самостійному, різноманітному, ініціативному використанні мовлення у практиці спілкування; в активному володінні мовленням [4].

Видатні дослідники у галузі психології Г. Кравцов та Л. Венгер виділяють такі чинники мовленнєвої активності: наявність у дитини пізнавальних

інтересів; наявний рівень знань дитини; уміння зосереджувати увагу на пропонованому матеріалі; уміння діяти відповідно до вказівок педагога; зацікавленість у вирішенні пропонованих завдань; наявність потреби відповідати на поставлені запитання, звертатись із запитаннями, виправляти допущені помилки.

Проявами мовленнєвої активності дослідники вважають: швидкість мовленнєвих реакцій; вибір ігор і захоплень, пов'язаних з мовленням, швидкість і точність вибору слів, правильність розгортання синтаксичних конструкцій, тексту (М. Львов); здатність дитини без підказок і тривалих пауз розвивати свою думку (Л. Павлова); темп мовленнєвої промови (Р. Фульга); балакучість (В. Сибірякова), які прослідковуються в усіх функціях мовлення.

Подальше вивчення та дослідження мовленнєвої активності дозволить допомогти дитині з аутистичними розладами в майбутньому оволодіти основними навичками комунікативної поведінки, мовленням, та навчитися пристосовуватися до життя у соціумі [1].

Вчені В. Косинкіна, С. Конопляста відмічають 4 компоненти мовленнєвої активності: імпресивний, експресивний, інтелектуальний, особистісний [16].

На відміну від інших психічних функцій, мова при аутизмі на самих ранніх етапах може розвиватися нормально або навіть пришвидшено. По темпу її розвитку дитина іноді обганяє здорових однолітків. Тим часом незабаром починається зворотний процес: приблизно до трирічного віку мова поступово втрачається. Нерідко дитина перестає говорити з оточуючими, хоча іноді продовжує розмовляти сам з собою або уві сні.

Таким чином, комунікативна функція мови не розвивається. Втрата мови завжди супроводжується порушенням невербальних комунікацій, зменшенням кількості жестів і імітацій. Діти з аутизмом рідко використовують повноцінну мову в спілкуванні [3].

Не дивлячись на велику кількість досліджень в області вивчення особливостей мовленнєвої діяльності осіб з аутизмом, проблема мовленнєвої

активності, як ядерного компоненту мовленнєвої діяльності, залишається практично не вивченою [6].

Ідеї та роботи Сухомлинського Василя Олександровича, його знахідки та педагогічні пошуки в статтях, брошурах і книгах, в яких йдеться і про комунікативні навички, присвячені найрізноманітнішим питанням педагогічної теорії і практики. У своїй сукупності вони дають уяву про цілу педагогічну систему, на формування якої впливали філософські і поетичні традиції українського народу.

За 34 роки напруженої роботи його погляди еволюціонували від окремих сторін навчально-виховного процесу до створення цілісної педагогічної системи формування всебічно розвиненої особистості.

Він включив до числа активних педагогічних впливів на підростаюче покоління сім'ю і громадськість, школу для батьків, не забував про реальні трудові відносини дітей. У його педагогічній системі виховання особистості здійснюється через тріаду школа – сім'я – громадськість, які органічно взаємопов'язані.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базима Н. В. Діагностика комунікативної поведінки дітей з РАС. *Корекційна педагогіка. Вісник УАКП*. 2019. №1 С. 7-17.
2. Денисенко О. І. Розвиток навичок комунікабельності дітей дошкільного віку. Черкаси: ЧОПООП ЧОР, 2012. 32 с.
3. Зайченко Г. Д. Формування комунікативних навичок у дітей з розладами аутичного спектра шляхом використання ігрових прийомів. *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови*. 2013. Вип. 4(2). С. 122-131.
4. Савінова Н. В., Борулько Д. М., Корнієнко І. В. Здоров'язберезувальна концепція В. Сухомлинського і превентивна логопедія // Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки. Випуск №4(63), 2018.

5. Савінова Н. В. Логодіагностика та логокорекція мовленнєвої діяльності дошкільників із тяжкими порушеннями мовлення. Миколаїв: Іліон, 2017, 286 с.

6. Савінова Н. В., Серeda І. В., Стельмах Н. В. Корекційно-виховна діяльність педагога у сучасних закладах освіти: монографія. Миколаїв: Іліон, 2019. 190 с.

Ващинська Н. В.,
Миколаївський національний університет
імені В. О. Сухомлинського
Науковий керівник – д. пед. н.,
проф. **Савінова Н. В.,**
к. псих. н. **Карсканова С. В.**

ТРУДОВЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗНМ ІІІ РІВНЯ

Трудове виховання – важливий компонент виховання дітей дошкільного віку. Науковці зазначають, що праця як вид діяльності незамінна для розвитку дитини. На думку психологів необхідність в трудовій діяльності викликана природною пізнавальною активністю та прагненням дитини до самостійності (Д. Ельконін, С. Рубінштейн, О. Запорожець, І. Карабаєва, Ю. Приходько) [3].

Праця сприяє розвитку усіх психічних процесів, є засобом особистісного розвитку дитини та пов'язана з фізичним, моральним, розумовим та естетичним вихованням. В трудовій діяльності розвиваються вміння, навички дій, формуються ціннісні орієнтації, моральні якості (працелюбність, самостійність, охайність, впевненість, наполегливість), естетичні еталони та смаки. Все життя людини пов'язане з трудовою діяльністю, тому важливо, щоб у дітей були закладені основи знань про працю, сформовані елементарні уміння (самообслуговування, господарсько-побутова, ручна праця) та позитивне ставлення до праці [5].

Аналіз останніх досліджень і публікацій науковців засвідчує низький рівень уваги до питання трудового виховання дітей дошкільного віку протягом останніх двадцяти років.

Сучасні українські дослідники проблеми трудового виховання (З. Борисова, В. Павленчик, Г. Беленька, М. Машовець) вивчають питання виховного значення праці дітей у дитячому садку і сім'ї [1].

Сучасна методика трудового виховання дітей дошкільного віку ґрунтується на науково-методичних засадах, розроблених протягом ХХ століття [2].

Трудове виховання – цілеспрямований процес формування у дітей трудових навичок і вмінь, поваги до праці дорослих, звички до трудової діяльності.

Його завдання полягає у формуванні в дітей стійких переконань, що праця є життєвою необхідністю. Трудове виховання дітей дошкільного віку передбачає привчання їх до самообслуговування, елементарних трудових дій, ручної і господарської праці. Навіть найпростіший результат трудових зусиль дитини (вимитий посуд, прибрана кімната тощо) сприяє самоусвідомленню дитини, вселяє їй впевненість у собі, прагнення випробувати себе у нових видах діяльності [6].

Праця має завжди конкретне завдання і реальні наслідки (цим і відрізняється від гри). Вона є приємною дитині, яка самостійно знаходить засоби досягнення бажаної мети [4].

На основі проаналізованих досліджень відомих науковців, ми виокремили три основні критерії, що розкривають сутність характеристики рівнів сформованості трудового виховання дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ III рівня.

Перший виділений нами критерій це – мотиваційний, тобто формування позитивно-емоційного ціннісного ставлення до праці як до форми буття і способу самореалізації людини. Показниками до цього критерію є потреби до праці (тобто бажання дитини робити щось, допомагати дорослим); інтерес дитини до праці (тобто, дитина робить, те, що попросять з інтересом, або сама пропонує свою допомогу); почуття обов'язку і відповідальності при виконанні певної роботи (тобто, розуміння дитиною, що потрібно виконати роботу добре).

Другий критерій – теоретичний. Показниками до цього критерію є: формування знань та умінь необхідних для трудової діяльності; вибору професії, соціального, професійного і життєвого самовизначення.

Третій критерій – формуючий: формування досвіду суспільно корисної виробничої діяльності. Показниками до третього критерію є: вміння використовувати теоретичні знання на практиці, здатності до творчості.

Щодо рівнів сформованості трудового виховання дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ III рівня, на нашу думку, на основі зазначених критеріїв та показників, можна виокремити такі: I – низький, II – середній, III – високий.

Низький рівень передбачає елементарний ступінь прояву показників.

Середній – характеризується задовільним, подекуди ситуативним, вибіркоvim та епізодичним характером прояву критеріальних показників.

Високий рівень – постійним проявом критеріальних показників.

Отримані діагностичні результати актуалізували завдання уточнення, конкретизації і узагальнення формування навичок трудового виховання дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ III рівня і досвіду їх проявів. Реалізація цих завдань можлива при здійсненні правильно організованої діяльності.

Шляхом порівняння результатів констатувального та формувального етапів педагогічного експерименту робиться висновок про наявність чи відсутність впливу розробленої та впровадженої на практиці методики навичок трудового виховання дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ III рівня, які брали участь у даному експерименті.

На завершальному етапі дослідження доведено ефективність педагогічних умов стимулювання у дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ III рівня прагнення до праці. Було виявлено динаміку сформованості ціннісного ставлення до власної праці та праці інших людей в дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ III рівня.

Наприкінці експерименту ми провели повторне діагностування рівнів формування навичок трудового виховання дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ III рівня за визначеними критеріями та показниками.

Ми отримали наступні результати: діти експериментальної групи: 1 дитина перейшла з низького на середній рівень, 2 дитини перейшли з середнього на високий рівень розвитку критеріальних показників.

Проте, розвиток відбувся і в контрольній групі: 1 дитина перейшла з низького на середній рівень та 1 дитина перейшла з середнього на високий рівень розвитку критеріальних показників.

Таким чином, у результаті впровадження розробленої нами комплексної методики, ми досягли значних успіхів у розвитку навичок трудового виховання дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ III рівня. Отримані позитивні результати свідчать про доцільність та ефективність розробленої нами дидактичної моделі. Вона витримала випробовування і дала гарний результат.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акименко Б. М. Новые логопедические технологии / Б. М. Акименко. – Ростов на Д.: Феникс, 2008. 105 с.
2. Базовий компонент дошкільної освіти України: схвал. рішенням колегії М-ва освіти і науки, молоді та спорту України 04.05.2012 р. № 5/2-2 // Інформ. зб. та коментарі М-ва освіти і науки, молоді та спорту України. 2012. № 13/15. С. 43–64.
3. Богуш А. Безпека дитини в праці / А. Богуш // Дошк. вихов. 2013. №4. С.5–6.
4. Савінова Н. В. Логодіагностика та логокорекція мовленнєвої діяльності дошкільників із тяжкими порушеннями мовлення. Миколаїв : Іліон, 2017, 286 с.
5. Стельмах Н. В. Педагогіка (педагогічна творчість). Миколаїв : МНУ ім. В. О. Сухомлинського, 2017. 192 с.
6. Стельмах Н. В. Теорія та методика виховання дітей. Миколаїв: МНУ ім. Сухомлинського, 2018. 265 с.

Вітошинська М. В.,
Миколаївський національний університет
імені В. О. Сухомлинського
Науковий керівник – д. пед. н.,
проф. **Савінова Н. В.**

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ГРАМАТИЧНОГО АНАЛІЗУ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ У КОНТЕКСТІ ПЕДАГОГІЧНОЇ СПАДЩИНИ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Сухомлинський писав: «Без високої культури читання немає ні школи, ні справжньої розумової праці; читання – це найважливіший інструмент навчання та джерело багатого духовного життя» [1, 638].

Останнім часом відзначається помітне зростання кількості дітей із порушенням процесу читання. У сучасній літературі порушення читання позначаються терміном дислексія. Вперше про таку проблему в кінці XIX – на початку XX століть заговорили такі вчені, як А. Куссмауль, В. Морган, О. Беркан, Л. Гінельвунд, Ф. Варбург, П. Рашбург та ін.

Чим раніше дитина оволодіє навичками читання, тим легше їй буде вивчати всі інші предмети, передбачені програмою. Адже відомо, що неможливо добитися грамотного письма, якщо дитина не навчилася читати і розуміти прочитане, неможливо навчитись розв'язувати задачі, оскільки за умови поганого читання їх тексту губляться логічні математичні залежності між величинами. Тому пріоритетною метою навчання читання у початковій школі є формування навичок граматичного аналізу у молодшого школяра.

Грамматичний аналіз – прийом, який допомагає засвоїти і систематизувати основні ознаки синтаксичних і морфологічних понять [4]. Сутність його полягає в тому, що підібрані для розбору морфеми, частини мови, граматичні категорії, члени речень, частини речень і цілі речення характеризуються за їхніми граматичними ознаками відповідно до раніше засвоєних теоретичних відомостей.

У молодшому шкільному віці формується початкова система граматичних понять. Здійснюється це не одразу. Одні граматичні поняття

засвоюються учнями на декількох уроках, а інші формуються протягом усіх чотирьох років навчання дітей у школі. Граматичні поняття формуються в результаті тривалої роботи над відповідним мовним матеріалом, запропонованим програмою і підручником. Як і будь-який процес пізнання, засвоєння граматичних понять відбувається у процесі виникнення й вирішення своєрідних суперечностей, що є рушійною силою засвоєння.

Саме суперечності використовував В. О. Сухомлинський на уроках читання. Він створював проблемні моменти для того, аби навчальний матеріал краще запам'ятовувався та був більш зрозумілим для дітей.

У початкових класах дітей вчать визначати морфемну будову слова, частини мови, речення. Поступово учні засвоюють поняття «корінь», «суфікс», «префікс», «закінчення», «іменник», «прикметник», «займенник», «дієслово», «прийменник», «підмет», «присудок» тощо. Щоб засвоїти ці поняття, учням необхідно провести складну інтелектуальну роботу: виділити істотні ознаки, узагальнити їх в одну групу, вивчити та засвоїти спеціальну термінологію.

Основною метою навчання граматиці є формування в учнів граматичних навичок за допомогою диференційованого підходу як одного з найважливіших компонентів мовленнєвих умінь говоріння, аудіювання, читання та письма.

Видатний педагог говорив, щоб навчитися добре читати, потрібно оволодіти технікою читання. Адже досвід багатьох учителів переконує в тому, що саме високий рівень техніки читання є однією з важливих умов свідомого навчання, лише тоді книжка може відігравати велику роль у житті дитини.

Швидко й свідомо читати – це значить уміти «...сприйняти очима і в думці частину речення чи невелике речення цілком, відірвати свій погляд від книжки, вимовити те, що запам'яталось, і водночас думати не тільки про те, що читається, а й про якісь картини, образи, уявлення, факти, явища пов'язані з матеріалом, що читається» [2, 360]. А для того, щоб читання дитини було швидким і свідомим, необхідна система вправ.

Уміння грамотно поєднувати слова, змінювати словосполучення в залежності від того, що ви хочете сказати в даний момент, є однією з

найважливіших умов використання мови як засобу спілкування. Оволодіння граматиною мови, що вивчається, є важливим не тільки для формування продуктивних умінь в усній і письмовій мові, а й для розуміння мови інших людей при аудіюванні й читанні.

Цікавою методичною знахідкою В. О. Сухомлинського є такий спосіб перевірки швидкості й свідомості читання молодших школярів: «учень перший раз читав текст, а на дошці вчитель вивішував яскраву картинку, пов'язану зі змістом твору. Якщо дитина, читаючи текст, не могла відірвати погляду від книжки, щоб до кінця читання добре роздивитися картинку, запам'ятати деталі, відсутні в тексті, це означало, що вона не вміє читати» [2, 368].

Отже, видатний педагог приділив значну увагу проблемі формування читацьких умінь молодших школярів та навичок граматичного аналізу в цілому. Він використовував різні методичні прийоми для формування інтересу та мотивації до читання. Навчання читанню В. О. Сухомлинський радив здійснювати у світі гри, казки, малюнка, музики, творчості. Саме завдяки цим прийомам і методам можливо досягти значних результатів, а діти із задоволенням зможуть пізнавати для себе світ за допомогою книги.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сухомлинський В. О. Моральні заповіді дитинства і юності / В. О. Сухомлинський // Вибр. твори: В 5-ти т.К.: Радянська школа, 1966. 230 с.
2. Сухомлинський В. О. Слово про слово / В. О. Сухомлинський // Вибр. твори : В 5-ти т. Т. 5. К. : Радянська школа, 1977. 638 с.
3. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори: В 5-ти т. Т. 3. К.: Радянська школа, 1977. 279 с.
4. Савінова Н. В. Логодіагностика та логокорекція мовленнєвої діяльності дошкільників із тяжкими порушеннями мовлення : монографія / Наталія Савінова. Миколаїв : Іліон, 2017. 262 с.
5. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. К.: Наукова думка, 1970-1980.

Воробйова Р. С.,
Миколаївський національний університет
імені В. О. Сухомлинського
Науковий керівник – д. пед. н.,
проф. **Савінова Н. В.**

ПРОФОРІЄНТАЦІЙНЕ ТРУДОВЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ ПАВЛОГРАДСЬКОЇ ШКОЛИ

Одним із головних напрямків спеціальної освіти у наш час, є забезпечення ранньої професійної підготовки та профорієнтації дітей з особливими освітніми потребами. Профорієнтаційне трудове виховання забезпечує підготовку до самостійної практичної діяльності та сприяє розвитку багатьох якостей: формування професійно-трудова умінь і навичок, виховання культури праці та вміння використовувати в практичній діяльності загальноосвітні знання і навички, відповідальність, працьовитість, вміння працювати в колективі та виконувати вимоги трудової дисципліни.

Ці завдання є основоположними для усіх категорій дітей, але особливого значення вони набувають для дітей з особливими освітніми потребами. Тому що забезпечення трудової підготовки та майбутнього працевлаштування є необхідним компонентом повноцінної життєдіяльності таких дітей.

Поряд із тим, проблеми формування трудових навичок у дітей з особливими освітніми потребами в умовах шкільної діяльності потребують подальшого вивчення й узагальнення, що й обумовило вибір теми: «Профорієнтаційне трудове виховання дітей з особливими освітніми потребами в умовах Павлоградської школи».

Аспекти проблеми формування трудових взаємин дітей старшого шкільного віку з особливими освітніми потребами в процесі професійної шкільної діяльності обґрунтовані у роботах вчених різних галузей знань.

Трудове навчання є невід'ємною частиною системи роботи корекційної освіти, від якої вирішальним чином залежить розвиток особистості учнів. Ось чому всі дослідники, які займалися вивченням, навчанням і вихованням

школярів з особливими освітніми потребами, завжди приділяли велику увагу їх трудовому навчанню і вихованню. У психолого-педагогічних дослідження останніх десятиліть описують корекційний вплив трудового виховання та навчання на розвиток пізнавальної, емоційно-вольової, особистісної сфер дитини з особливими освітніми потребами за умов спеціальної організації навчально-виховного процесу (Н. Савінова, І. Серета, Д. Борулько, М. Берегова, Н. Стельмах, Г. Дульнев, О. Граборов, Н. Павлова, В. Карвяліс, Г. Мерсіянова, О. Хохліна, К. Турчинська та інші) [6; 5; 2; 1; 3].

У дослідженнях В. Кисличенко сказано, що «результат виховання та навчання може бути успішним тільки за умови, якщо педагоги і батьки стануть рівноправними партнерами, оскільки вони виховують одних і тих же дітей. У основу цього союзу повинна бути покладена єдність прагнень, поглядів на освітній процес, вироблені спільно загальні цілі і освітні завдання, а також шляхи досягнення намічених результатів» [4].

В. Кисличенко стверджує, що батькам необхідно створити комфортне для розвитку дитини сімейне середовище, брати активну участь в навчанні дитини, розвивати взаємини між собою та дітьми, розпізнавати інтелектуальні, емоційні і соціальні потреби дітей з самого початку їх життя у суспільстві.

У дослідженнях Н. Стельмах поняття «відносини» вживається для використання розуміння зв'язків особистості та суспільства; як міжособистісна взаємодія педагога та вихованців; як спрямованість тієї чи іншої людської єдності, особистості; як характер поведінки, дій, вчинків людей; як підхід до різних педагогічних явищ [3].

Як показують наукові дослідження, правильно створені умови, форми і зміст професійно-трудової підготовки, здатні забезпечити засвоєння трудових умінь і навичок, професійних програм, формування загальної культури особистості, її соціалізації, вирішення супутніх соціально-побутових проблем. Доцільно організоване середовище має компенсувати обмеження життєдіяльності дитини з особливими освітніми потребами, дозволяючи їй після закінчення школи виступати на ринку праці в доступних для неї областях.

Учні мають оволодіти загальними і спеціальними трудовими вміннями і навичками, властивими певній галузі господарства, та основними прийомами праці з окремих споріднених спеціальностей. У процесі трудового навчання учні набувають умінь організовувати своє робоче місце, планувати послідовність виконання трудових операцій, контролювати хід діяльності та оцінювати результати праці.

Так, трудове навчання в молодших класах проводиться за єдиною для всіх учнів програмою. Проте, виходячи з індивідуальних і типологічних особливостей учнів, вчителі диференційовано підходять до вибору завдань різної складності. Різними будуть засоби, прийоми і темп навчання. По-різному дозується навчальне навантаження, спрощується або посилюється характер праці. Диференційованою є також допомога учням, аналіз та оцінка результатів праці.

У старших класах трудове навчання здійснюється на базі шкільних майстерень з доступних для учнів з особливими освітніми потребами профілів сучасного виробництва. У виборі профілів підготовки учнів до майбутньої трудової діяльності, враховується складність і важкість професії, її доступність кожному вихованцю. Водночас, як би диференційовано не підходили педагоги до професійної підготовки учнів з особливими освітніми потребами, школа зобов'язана сформуванати у них загальні знання про структуру господарчої діяльності, трудових, виробничих та технологічних процесів.

Така організація трудового навчання в спеціальній загальноосвітній школі для дітей з особливими освітніми потребами забезпечує політехнічну і професійну освіту та включення випускників до самостійної трудової діяльності [1; 2; 3; 5; 6].

Отже, у словникових та психолого-педагогічних джерелах поняття «взаємини» трактується, як особисті зв'язки між людьми: особисті, родинні, взаємини між чоловіком і жінкою, взаємини між дітьми. Взаємини, які виникають в колективі дітей з особливими освітніми потребами, мають свої особливості, які обумовлені рядом факторів, а саме: віком дітей, своєрідністю

структури дефекту. Термін «трудове виховання» ґрунтується, як система виховних впливів, яка передбачає залучення дітей і юнацтва з метою їх загального розвитку до трудової діяльності.

Проблема виховання в учнів самостійності в процесі професійно-трудового навчання є однією з головних в логопедії. Крім того, ця проблема безпосередньо пов'язана з проблемою розвитку пізнавальних психічних процесів учнів у трудовому навчанні. Виховання самостійності в учнів пов'язано із загальною проблемою виховання особистості, виховання у неї таких якостей, як наполегливість, працьовитість, впевненість у своїх силах.

Трудові взаємини під час практичної діяльності школярів з особливими освітніми потребами характеризуються глибокою своєрідністю, обумовленою особливостями їх психофізичного розвитку, що свідчить про актуальність обраної проблеми дослідження.

Василь Олександрович Сухомлинський вважав трудове виховання учнів важливим елементом розумового, морального, естетичного та фізичного виховання. Він роз'яснював це у такий спосіб: «Праця – дуже складне явище, в якому розкривається ідейний, емоційний, розумовий, естетичний, психологічний, творчий смисл людського життя, виховання й самовиховання... Завдяки праці, через працю, через уміння й майстерність людина виявляє себе, як наймогутніша й наймудріша сила природи».

«Праця – не просто засіб виховання. Це сама суть, зміст життя колективу й особистості. Без праці немислимий колектив, бо тільки в праці – у віддачі для людей, у творенні щастя для людей – можливі відносини обов'язку, відповідальності, вимогливості».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Берегова М. І. Підготовка корекційного педагога до роботи в інклюзивному середовищі: інваріантна складова. *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови*: зб. наук. праць / за ред. В. В. Засенка, А. А. Колупаєвої. К.: ТОВ «Наша друкарня», 2017. Вип. 13. С. 216-225.

2. Берегова М. І. Підготовка майбутнього корекційного педагога до роботи в інклюзивному середовищі: формування професійних компетенцій. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки: зб. наук. праць / за ред. проф. Тетяни Степанової. № 3(62), вересень 2018. Т. 2. Миколаїв: МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2018. С. 14-18.*

3. Кисличенко В. А. Комплексна програма забезпечення логопедичного супроводу сімей, які виховують дитину з порушеннями мовлення / *збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія : Соціально-педагогічна. 2012. Вип. 19 (1). С. 366-372.*

4. Корекційно-виховна діяльність педагога у сучасних закладах освіти: монографія / І. В. Середа, Н. В. Савінова, Н. В. Стельмах. Миколаїв : Іліон, 2019. 190 с.

5. Савінова Н. В., Середа І. В., Борулько Д. М. Технології корекційно-виховного процесу : навч.-метод. Посіб. Миколаїв. нац. ун-т ім. В. О. Сухомлинського. Миколаїв : Іліон, 2018. 171 с.

6. Стельмах Н. В. Формування гуманних відносин дошкільників засобами ігрової діяльності. «Молодий вчений» № 11 (51) листопад, 2017 р. С. 436-439.

7. Стельмах Н. В. Психолого-педагогічна корекція акцентуацій характеру підлітків. Монографія. Миколаїв: МНУ ім. В. О. Сухомлинського, 2019. 152 с.

8. Стельмах Н. В., Берегова М. І. Психолого-педагогічна профілактика та корекція негативного впливу молодіжних субкультур на формування особистості підлітка. м. Миколаїв : МНУ ім. В. О. Сухомлинського, 2018. 218 с.

9. Технологізація навчально-корекційної та корекційно-виховної діяльності педагогів: монографія / Н. В. Савінова, М. І. Берегова, Д. М. Борулько та ін.; за ред. Н. В. Савінової. Миколаїв: Іліон, 2020. 200 с.

Гвоздик І. В.,

Миколаївський національний університет

імені В. О. Сухомлинського

Науковий керівник – д. пед. н.,

проф. **Савінова Н. В.**

ФОРМУВАННЯ ЗВУКОВИМОВНИХ НАВИЧОК У ДОШКІЛЬНИКІВ З МОТОРНОЮ АЛАЛІЄЮ

Мовленнєвий розвиток дитини – один із основних чинників становлення особистості дитини в дошкільному дитинстві. Ступінь розвитку цієї сфери психіки визначає рівень сформованості пізнавальних і соціальних досягнень дитини – потреб, знань, інтересів, навичок та умінь, а також інших психічних якостей, що є основою особистісної культури. Рання діагностика порушень мовлення і комплексна корекція дозволяють не тільки скорегувати вже наявні відхилення в розвитку, але і попередити появу подальших, досягти більш високого рівня загального розвитку дітей.

У спеціальній психології та корекційній педагогіці є значна кількість досліджень, присвячених діагностиці та корекції порушень звуковимови дітей дошкільного віку (Н. В. Гаврилова, Н. Г. Пахомова, Л. С. Волкова, Є. Ф. Рау, Р. Є. Левіна, Є. Ф. Соботович, О. В. Правдіна, Т. Б. Філічева, Н. В. Савінова, М. Ю. Хватцев, В. В. Тарасун, М. К. Шеремет, Н. А. Чевельова, М. Ф. Фомічова, та ін.). У вітчизняній логопедії психолінгвістичний підхід, спрямований на попередження і корекцію порушень шляхом формування незасвоєних мовленнєвих структур через розвиток психологічних механізмів, на засадах основоположників був застосований та обґрунтований у працях В. В. Тарасун, М. К. Шеремет, Є. Ф. Соботович та ін.

Таким чином, проблема формування звуковимовних навичок у дошкільників з моторною алалією набуває надзвичайної актуальності, що й зумовило вибір заявленої теми.

Мова – одна з найважливіших ліній розвитку дитини. Завдяки рідній мові малюк входить у наш світ, отримує широкі можливості спілкування з іншими людьми. Мова допомагає зрозуміти один одного, формує погляди і

переконання, а також відіграє величезну роль у пізнанні навколишнього світу. В. О. Сухомлинський писав: «Рідна мова – то безцінне духовне багатство, в якому народ живе. Передає з покоління в покоління свою мудрість і славу, культуру і традиції... Рідне слово – то невичерпне, животворне і невмируще джерело, з якого дитина черпає уявлення про навколишній світ, про свою родину, про своє село і місто, про весь свій край» [5]. Оволодіння рідною мовою є одним з найважливіших придбань дитини в дошкільному дитинстві. Саме у дошкільному дитинстві активно засвоюється мова. Тому процес мовного розвитку розглядається в дошкільній освіті, як загальна основа виховання і навчання дітей.

Розвиток мовлення – одне з найважливіших завдань виховання дітей дошкільного віку. Рішення цієї задачі передбачає вдосконалення звукової сторони мовлення дитини, тобто вимови звуків, збільшення словникового запасу та формування граматичного ладу мовлення. Мовлення маленьких дітей в період його формування завжди відрізняється вадами звуковимови. Поступово всі ці недоліки зменшуються, а до чотирьох-п'яти років діти опановують правильною звуковимовою. Педагоги дитячого садка повинні керувати процесом формування у дітей правильної звуковимови починаючи з молодшого дошкільного віку. Однак в силу індивідуальних, соціальних і патологічних особливостей розвитку у деяких дітей віковій недосконалості вимови звуків не зникають, а набувають характеру стійкого дефекту, званого моторною алалією. В даний час моторна алалія визначається як первинне недорозвинення експресивного (зовнішнього) мовлення.

Проаналізувавши методичну та наукову літературу ми виокремили поняття «корекційно-виховна робота», «корекція мовлення» та «превентивна логокорекція звуковимови» та з'ясували, що поняття превентивної логокорекції звуковимови є мало досліджуваним серед науковців, і розглядається найчастіше у аспекті подолання вже існуючих недоліків мовлення у дітей. Так як у наш значно збільшилась кількість дітей із моторною алалією, а правильна звуковимова відіграє важливу роль у навчанні та вихованні, тому можна

говорити про те, що питання формування звуковимовних навичок є досить актуальним у наш час.

Розроблена нами методика діагностики рівнів розвитку звуковимовних навичок дозволила нам розширити уявлення про структуру мовленнєвого дефекту у дітей із моторною алалією. В цілому їм властиво порушення формування комплексних пізнавально-мовленнєвих, комунікативно-мовленнєвих, ритмічно-мовленнєвих та інших орієнтувань. У дослідженні встановлено, що без спеціальної роботи з розвитку мовленнєвої здібності система мовленнєвих орієнтувань у вихованців із моторною алалією самостійно не формується або відрізняється нестійкістю, що ускладнює формування механізму компенсації мовленнєвого порушення. Навчальний експеримент показав, що використання мовленнєвої здатності як складової частини корекційно-логопедичної роботи призводить до усунення специфічних для дітей із моторною алалією проявів мовленнєвої здібності та формування комплексних мовних орієнтувань, характерних для дітей, які нормально розвиваються. Результати контрольного експерименту свідчать про те, що за цілеспрямованої і систематичної роботи з розвитку звуковимови у дітей із моторною алалією дійсно формується міцний і різнобічний механізм компенсації мовленнєвого дефекту. Це проявляється в підвищенні чутливості дітей до навчальної допомоги дорослого, появі універсальних для людських здібностей орієнтувань (за наслідуванням, за зразком, пам'яті, аналогії) і формуванні комплексних фонетико-фонематичних, фонетико-семантичних орієнтувань. Дослідження стану сформованості звуковимовних навичок у дошкільників, проводилось на основі розробленої нами дидактичної моделі формування звуковимовних навичок у дошкільників із моторною алалією. Нам вдалося визначити, що більшість дітей показали недостатній рівень сформованості звуковимовних навичок. Це дозволило нам побудувати формувальний експеримент за розробленою дидактичною моделлю.

Впровадження даної методики у практику роботи з дітьми дало позитивні результати: порівняльний аналіз сформованості звуковимовних навичок у

дошкільників з моторною алалією показав, що значно збільшилася кількість дітей експериментальної групи з високим та середнім рівнями сформованості звуковимовних навичок, значно зменшилася кількість дітей з низьким рівнем.

Отже, проведене нами обстеження дітей старшого дошкільного віку на прикінцевому етапі дослідження та порівняльні дані експерименту свідчать про ефективність та результативність розробленої нами дидактичної моделі формування звуковимовних навичок у дошкільників із моторною алалією. Дослідження стану сформованості звуковимовних навичок у дошкільників, проводилось на основі розробленої нами дидактичної моделі формування звуковимовних навичок у дошкільників із моторною алалією.

Експериментальна перевірка ефективності запропонованої моделі доводить позитивну динаміку формування звуковимовних навичок у дошкільників з моторною алалією, що підтверджується кількісними показниками. Проте проведене нами дослідження не висвітлює всіх питань даної проблеми, та потребує подальших перспективних розробок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Савінова Н. В. Теоретико-методичні засади диференційованої логопедичної корекції: монографія / Н. В. Савінова. Миколаїв: НУК, 2012. 281 с.
2. Савінова Н. В. Логодіагностика та логокорекція мовленнєвої діяльності дошкільників із тяжкими порушеннями мовлення : монографія / Н. В. Савінова. Миколаїв: Іліон, 2017. 261 с.
3. Савінова Н. В. Психолого-педагогічні та технологічні основи диференційованої логодіагностики та логокорекції: монографія/ Н. В. Савінова, Н. В. Стельмах, І. В. Середя та ін. – Миколаїв, Іліон, 2017. 270 с.
4. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори у 5 т. – К.: Радянська школа, 1977. Т. 3. С. 55 - 202.
5. Сухомлинський В. О. Слово рідної мови / В. О. Сухомлинський // Українська мова і література. 1968. №12.

Глуховкіна К. О.,
Миколаївський національний університет
імені В. О. Сухомлинського
Науковий керівник – д. пед. н.,
проф. **Савінова Н. В.**

ПІДГОТОВКА АСИСТЕНТА ВЧИТЕЛЯ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ РОЗВИТКОВО- ВИХОВНИХ ЗАВДАНЬ У РОБОТІ В ІНКЛЮЗИВНОМУ КЛАСІ З РОЗУМОВО ВІДСТАЛИМИ ДІТЬМИ

Глобалізовані процеси модернізації та розвитку вищої освіти в Україні, окреслені у Концепції Нової української школи, вимагають великої уваги до підготовки висококваліфікованих педагогів до роботи в сучасному освітньому просторі. Професійна підготовка системи кадрів сучасної спеціальної освіти до роботи в умовах інклюзії характеризується нагальною потребою у стрімкому оновленні системи знань, навичок і умінь, необхідних для ефективної діяльності майбутнього фахівця; індивідуалізованості освітнього процесу, підвищенні вмотивованості студентів до самостійного здобуття методологічного арсеналу; створення умов для всебічного розвитку потенціалу асистентів вчителів у період входження в професійну діяльність.

Різні аспекти досліджуваної роботи представлено у працях українських та зарубіжних дослідників. У роботах учених представлені особливості організації інклюзивного простору навчання та виховання дітей з особливими освітніми потребами. (В. Бондар, А. Колупаєва, В. Бойко, В. Засенко, Г. Кукуруза, В. Синьов, Л. Петушкова, І. Кузава, Н. Назарова, М. Сварник, Ю. Рибачук, Н. Шматко та ін.)

Перспективні напрями успішної підготовки корекційних педагогів, зокрема асистентів вчителів, до роботи в умовах інклюзивного освітнього простору знайшли відображення в доробках таких учених М. Берегова, Е. Борисова, О. Боряк, С. Конопляста, І. Дмитрієва, О. Мартинчук, Ю. Гаркуша, Ю. Пінчук, Н. Пахомова, В. Синьов, Н. Савінова, А. Шевцов, В. Тарасун, М. Шеремет, та ін.

Вочевидь, проблеми підготовки асистентів учителів до реалізації розвитково-виховних завдань у роботі в інклюзивному освітньому середовищі набувають надзвичайної актуальності.

Вчений В. Синьов виділяє розробку та проектування новітніх стандартів підготовки фахівців за специфікою нозологій, які сприятимуть продуктивним зрушенням у роботах учених, які займаються безпосередньо проблемами підвищення рівня освіченості майбутніх педагогів галузі спеціальної освіти.

Науковці М. Шеремет, В. Синьов звертають увагу на необхідність вивчення специфічного й загального у розвитку дітей з особливими освітніми потребами з метою створення моделі основних змістових ліній розвитку дитини, визначивши при цьому всі компенсаторні шляхи, які можливі для кожного виду порушення. Ці дані необхідні для повного розуміння педагогом особливостей організації середовища навчання та виховання дитини відносно її ступеня порушення розвитку.

Беручи до уваги та розвиваючи педагогічні ідеї й погляди Л. Виготського, дослідники доводять необхідність використання сенситивних періодів становлення вищих психічних функцій, розробляють і апробують комплексні програми ранньої психолого-педагогічної корекції порушених функцій і на цій основі ранньої інтеграції дитини в соціальне і загальноосвітнє середовище в умовах інклюзивного навчання. Суттєві вимоги при цьому суспільство ставить до якості підготовки майбутніх фахівців ланки спеціальної освіти.

В системі фахової підготовки асистентів вчителя інклюзивних класів цільовим орієнтиром є реалізація розвитково-виховних завдань, яка залежить від комплексу особистих та професійних якостей асистента вчителя, які забезпечують емоційний комфорт кожної дитини, прогресивний розвиток, сприятливі умови розвитку, розуміння учнем своїх можливостей у досягненні поставленого завдання, мети.

На нашу думку, сучасний педагог, в тому числі асистент вчителя, має володіти різноманітними вміннями зіставляти, порівнювати різні точки зору, виявляти власну позицію, та вміти науково обґрунтовувати та професійно

відстоювати її; здатністю до рефлексії; вміти самостійно конструювати освітній процес у межах посадових обов'язків.

Сучасний освітній простір спрямовується на вдосконалення професійного відбору та підготовки асистентів вчителя інклюзивного класу. В умовах інклюзивної освіти вимоги до особистості та професійних якостей асистента вчителя інклюзивного класу постійно зростають, тому особливого значення набувають питання мовленнєвої коректності та толерантності, моральної вихованості, що уособлюють позитивні соціально-особистісні надбання комунікативної взаємодії у системі інклюзивної освіти.

На важливості підготовки асистентів вчителів, придатних до праці закладах освіти будь-якої специфікації, як запоруку ефективного корекційного впливу на психофізичний розвиток кожної дитини наголошує С. Миронова [2]. У цілому, аспекти підготовки педагогів галузі спеціальної освіти вимагають поглибленого наукового вивчення через недостатню реалізованість програми навчальної фахової діяльності. Недостатнє розкриття проблеми підготовки асистентів вчителя відповідно до сучасних вимог освітньої системи визначає дану кадрову проблему як першочергову в галузі спеціальної освіти.

Підготовка асистента вчителя до реалізації розвитково-виховних завдань у роботі в інклюзивному класі має ґрунтуватися на розумінні постулату, що мотивація до діяльності, зокрема корекційно-навчальної, виникає у дітей, якщо враховуються наступні умови: цікавим є той, хто мене вчить; цікавим є те, чого мене вчать; цікаво, як мене вчать.

Для реалізації поставлених умов асистент вчителя повинен оволодіти режисурою активно-ігрових технологій в розвивальному інклюзивному просторі, тобто конструюванням змісту, організацією, використанням ігрових засобів ігропроцесу у процесі навчання та виховання дітей з порушеннями психофізичного розвитку.

У психолого-педагогічній літературі вказано, що професійна компетентність асистента учителя є дуже важливою у роботі з дітьми, та визначається науковцями як:

1) інтегративна якість фахівця, який виявляє готовність максимально ефективно здійснювати діагностику, корекційно-превентивне навчання та особистісний розвиток осіб з вадами мовлення;

2) комплексне поняття, що включає практичну, теоретичну, особистісну, комунікативно-мовну складові, які є необхідними для здійснення виховної та корекційно-розвивальної роботи з дітьми з порушеннями мовленнєвого розвитку з урахуванням їх індивідуальних можливостей із обов'язковим застосуванням сучасних прийомів, методів, інноваційних форм і технологій роботи із зазначеною категорією дітей та їх родинами з метою надання необхідної допомоги.

Теоретична складова професійної компетентності асистента вчителя при інклюзивній формі навчання включає наявність системи спеціальних знань щодо структури дефекту, психофізичних особливостей різних категорії дітей, прийомів, методів, принципів, особливостей організації виховної та корекційно-розвивальної роботи, ефективної пізнавальної взаємодії з дітьми із психофізичними порушеннями, розвитку спілкування, організації скоординованого співробітництва педагогічного колективу, методів вивчення сім'ї й особливостей сімейного виховання даної категорії дітей. Змістом практичної складової професійної компетентності асистента вчителя є навички й уміння, що необхідні для організації виховного та корекційно-розвивального процесу з дітьми із психофізичними порушеннями, такі як: організаційні, діагностичні, консультативні, корекційно-розвивальні.

Діяльність педагога, що працює в розвивальному інклюзивному просторі є достатньо складною і містить три складових: інноваційну, педагогічну (вчитель), технологічну (технологія).

Науковець Л. Томич акцентує свою увагу на тому, що «корекційно-розвивальне середовище створюється для дитини з особливими освітніми потребами з метою вироблення умінь та навичок регулювання своєї діяльності, поведінки в умовах взаємодії з дітьми з нормо-типовим рівнем розвитку під час навчання в умовах інклюзивного класу, зниження симптоматики

дезадаптивності, розвитку здатності дитини до вибудовування комунікативної взаємодії на мовній основі» [6].

Отже, важливим механізмом функціонування корекційно-розвивального середовища для дітей з особливими освітніми потребами є розуміння асистентами вчителями технології побудови стратегії супроводу дитини, зануреної в розвивальний інклюзивний простір.

У підготовці інклюзивного розвивального середовища та виробленні власної технології роботи асистенти вчителів мають володіти схемою, що включає такі фактори:

1) занурення у діяльність та розвивальне середовище (умови та правила успішної взаємодії, підтримання зацікавленості, віра в свої можливості, створення атмосфери довіри, сприятливе для всіх розташування учасників активної учбової взаємодії, підтримка уваги, співпадіння планів рольової реалізації, максимальне занурення у діяльність, наближення навчальних ситуацій до життя і позитивного досвіду дитини, засоби взаємодії тощо);

2) попередній досвід і власний досвід, можливості дитини та інших учасників активного освітнього процесу;

3) запам'ятовування (обмін враженнями, створення святкових процедур опрацювання нового в інших ситуаціях, орієнтирів тощо);

4) активне оцінювання та контроль (самооцінка, взаємооцінка, самоконтроль, взаємоконтроль, робота в мікрогрупах, парах тощо);

5) часова обмеженість, акцентування початку і закінчення заняття (зустрічі тощо);

6) перенесення набутого досвіду у повсякденне спілкування (сюжетно-рольові інсценування, ритуал завершення діяльності і очікування майбутньої зустрічі тощо);

7) продуктивність й пунктуальність.

Отже, упровадження активного навчання в розвивальному середовищі включає підготовку асистента вчителя до реалізації розвитково-виховних завдань у роботі в інклюзивному класі, а саме: поступове покрокове засвоєння;

багаторазове повторення; використання інформаційно-комунікаційних технологій та засобів, отримання зворотного зв'язку; включення у процеси групової динаміки і взаємодії; розробка сценарію, режим позивного насичення.

Суб'єктами процесу утворення такого розвивального інклюзивного простору є вузькі спеціалісти (асистенти вчителів), педагоги, діти та їх батьки. Шляхи підготовки асистента вчителя до реалізації розвитково-виховних завдань у роботі в інклюзивному класі з розумово відсталими дітьми будуть висвітлені нами у наступному розділі.

Підготовка кадрів до корекційно-розвиткової роботи у розвивальному інклюзивному середовищі ускладнена наявністю таких проблем: підвищена психологічна напруженість педагога; вибір учбового матеріалу, який діти здатні засвоїти; складність спілкування дітей з особливими освітніми потребами з дітьми з нормальним рівнем розвитку, з педагогами та іншими.

Останнім часом педагогічна наука та практика розробляють та включають у життєвий процес дитини з особливими освітніми потребами інноваційні підходи до виховання та навчання. Але, як показує практика, питання організації процесу виховання та навчання дітей з порушеннями психофізичного розвитку в масових закладах нині залишається відкритим. Це пов'язано не тільки зі специфікою методик навчання, але із невідповідністю кадрів, що формують інклюзивний освітній простір.

Отже, діяльність будь-якої освітньої установи має бути спрямована не тільки на створення спеціальних умов для виховання та навчання дітей з особливими освітніми потребами, але і на забезпечення належного рівня освіти в галузі корекційної педагогіки для педагогів, логопедів, асистентів вчителів та інших спеціалістів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Логопсихологія. Навч. посіб. С. Ю. Конопляста, Т. В. Сак. за ред. М. К. Шеремет. К. Знання. 2010. 293 с.

2. Миронова С. П. Теоретико-методичні основи підготовки майбутніх учителів до корекційної роботи в освітніх закладах для дітей з вадами інтелекту: автореф. дис... д-ра пед. наук: 13.00.03. К. 2007. 36 с.
3. Савінова Н. В. Актуальні проблеми формування професійної компетентності вчителів-логопедів. Проблеми підготовки сучасного вчителя. 2014. № 9(1). С. 162-169.
4. Синьов В. М., Шеремет М. К.. Основні тенденції модернізації підготовки корекційних педагогів в умовах реформування освітньої галузі. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2015. № 7. С. 390-396.
5. Тарасун В. В. Формування мовної особистості – новий напрям логопедичної роботи. Дефектологія. 2007. № 4. С. 3-11.
6. Томич Л. М. Організація корекційно-розвивального середовища для дітей з порушеннями мовлення в умовах дошкільного навчального закладу корекційно-розвивальної спрямованості. Вестник інституту розвитку ребенка. Київ. 2010. С. 280-286.
7. Шеремет М. К. Підготовка корекційних педагогів у вищих навчальних закладах України. Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка. Серія: Соціально-педагогічна. 2011. Вип. 17(1). С. 7-11.
8. Шеремет М. К. Логопедія. Підручник, друге видання, перероблене та доповнене. К. Видавничий дім «Слово». 2010. 672 с.

Гончаренко В. О.,
Миколаївський національний університет
імені В. О. Сухомлинського
Науковий керівник – д. пед. н.,
проф. **Савінова Н. В.,**
к. мед. н. **Борулько Д. М.**

АКТИВІЗАЦІЯ ДИТЯЧОГО ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ ЗА В. О. СУХОМЛИНСЬКИМ

Сучасна освіта будується на основі розвивального навчання і створює основу, щоб підготувати творчу, розумну особистість. Тому виховання активної життєвої позиції особи органічно пов'язане з формуванням її мислення, розвитком та удосконаленням усіх якостей розуму. Не став винятком саме розвиток логічного мислення у дошкільників та школярів. В цьому напрямі працював наш вітчизняний педагог Василь Олександрович Сухомлинський, який зробив великий внесок в напрямку «дитячої логіки».

З часом дитячий мозок здобуває в ході навчання досить складну операцію – викликає почуття, закріплення відбувається в образах. Художні твори впливають на почуття та думки дитини за допомогою образності та наочності. Можливо, дитяча психіка перетворилась би на примітивний механізм, якщо в її голові відбувалося накопичення неусвідомленої інформації, де не було б природного зв'язку з почуттями, мисленням, уявою, емоційно – образною пам'яттю.

Поняття «активізації» логічного мислення досить складне та багатогранне, в нашому розумінні це тісний зв'язок мислення з мовленням, грою. Активізувати можливо лише за допомогою певних засобів, а саме, використання художнього слова та малих фольклорних форм, розвиток психічних функцій (уваги, сприйняття, логічного мислення, пам'яті) засобом дидактичних вправ або ігор сприяє розвитку мислення та мовлення [1].

За твердженням В. О. Сухомлинського «якщо перед дітьми наочний образ, або словесний, що дитина чує, відчуває, бачить про що йде мова, тільки тоді відбувається переключення думки, що є в своєму роді сутністю мислення».

Педагог зазначав, знання закріплюються й усвідомлюються за активного самостійного виконання дітьми когнітивних операцій, що пов'язані з мисленням – аналіз, абстрагування, узагальнення, порівняння, конкретизації. Василь Олександрович окреслював завдання, закарбувати у свідомості учнів яскраві картини світу, що їх оточує, щоб мисленнєві процеси відбувалися на основі дійсних, реальних уявлень. Таким чином, відбувалася підготовка для формування знань на певній психологічній основі. Активізація сприяє логічності мовлення. Логічність мовлення – поєднання мислення, мови і мовлення, це ступінь поєднання слів у реченні за законами розумової (мислительної) діяльності. На основі логічності визначаються доступність, дієвість, доречність мовлення. Щоб мовлення було логічним, треба володіти знаннями мови і законами зв'язного мовлення [3].

Властивістю дитячого мислення є зв'язок з предметами і явищами. Педагог стверджував: «Дитина мислить образами. Це означає, що, слухаючи, наприклад, розповідь учителя про подорожі краплини води, вона малює в своїй уяві і срібні хвилі вранішнього туману, і темну хмару, і гуркіт грому, і весняний дощ. Чим яскравіші всі уявні ці краплини, тим глибше осмислює вона закономірність природи» [5, с.33].

Плануючи з дітьми роботу, вчений спочатку турбувався про розвиток їхнього мислення і мовлення, для цього застосовував чарівний світ навколишнього середовища: посеред природи, де багато живих образів, легко міркувати, думати, фантазувати, швидко дібрати слова з найтоншими відтінками.

Педагог розмірковував, що найперші уроки мислення повинні розпочатися не в класі, не перед класною дошкою, а серед природи. Це не втеча від уроків, не уникання підручників, книг. Уроки посеред природного середовища у «школі радості» наповнювали знання учнів, розширювали їх свідомість. У пригоді тут знадобилося дітям малювання. Всяка літера у свідомості дитини знаходить відображення з наочними образами, та й найпростіше закарбовується в пам'яті і кожна літера та ціле слово.

Спостерігаючи за молодшими школярами, В. О. Сухомлинський приділяв увагу індивідуальним особливостям їх розвитку. Створював казки, твори для дітей, щоб підкріпити емоційний компонент сенсу початкової освіти, посилити наочно-образне мислення, що бере основу на уявленнях і образах, ставив акцент на тому, що «перш ніж навчитися глибоко проникати в сутність причинно-наслідкових зв'язків явищ навколишнього світу, людина повинна пройти в дитинстві період мислительних вправ. Ці вправи являють собою бачення предметів і явищ; дитина бачить живий образ, потім уявляє, створює цей образ в своїй уяві. Фантастичний образ казки сприймається, осмислюється дитиною і створюється нею самою як яскрава реальність. Створення фантастичних образів – це найкращий ґрунт, на якому розвиваються буйні паростки думки». [5, с.42].

Під час великого емоційного сприйняття мислення дитини стає повноцінним, а запам'ятовування відбувається найбільш інтенсивно.

В. О. Сухомлинський «глибоко переконаний, що без емоційного підйому неможливий нормальний розвиток клітин мозку», а що саме найважливіше, що «емоційна насиченість процесу навчання, особливо сприйняття навколишнього світу, – це вимога, висунута законами розвитку дитячого мислення» [5, с.43].

Отже, в умовах сучасності над проблемою розвитку логічного мислення сконцентрована увага різноманітних вчених, дослідників, які знаходяться на стику з педагогічними галузями, і вони використовують при необхідності спадщину В. О. Сухомлинського. Одна з найголовніших умов суспільства – це перетворення навчання на процес, в якому дитина буде з захопленням та цікавістю пізнавати природу, навколишній світ. В. Сухомлинський як педагог розробив теоретико – практичні положення, реалізація яких даватиме високий відсоток ефективності розвитку творчої особистості дитини. В цьому допоможуть знання індивідуальних психологічних та психофізичних особливостей дитячого віку, розкриття логічних можливостей допоможе у навчально – виховному процесі, полегшить працю вчителям, тому що

використання методів та дидактики Василя Олександровича Сухомлинського є запорукою розвитку уроків мислення для дітей та учнів.

Педагогічні положення вітчизняного педагога стали основою для розвитку мислення, напрямку активізації логіки у дітей та застосування при цьому мовлення, тому що саме мислення і мовлення є невід'ємною частиною психологічного розвитку учнів та спрямування на успіхи в шкільних досягненнях та подальшому житті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Савінова Н. В. Інноваційні технології в логопедичній практиці : веб сайт. URL: <http://logo.kpnu.edu.ua/konferentsii-ta-seminary/savinova-n-v/> (дата звернення 15.10.2020)
2. Савінова Н. В. Логодіагностика та логокорекція мовленнєвої діяльності дошкільників із тяжкими порушеннями мовлення: монографія. Миколаїв: Іліон, 2017. 261 с.
3. Савінова Н. В., Берегова М. І. Культура мовлення як частина корекційного викладача деонтологічної культури в системі інклюзивної освіти / Актуальні проблеми корекційної освіти: Міністерство освіти і науки України, Національний педагогічний університет імені Драгоманова, Кам'янець – Подільський національний університет імені Івана Огієнка / за редакцією В. М. Синьов, О. В. Гаврилов. Випуск 5. Кам'янець –Подільський: Медобори. 2006, 2015. 292 – 302 с.
4. Савінова Н. В., Серeda І. В., Борулько Д. М. Технології корекційно – виховного процесу: навч.-метод. посіб. / Н. В. Савінова, І. В. Серeda, Д. М. Борулько: Миколаїв. нац. університет ім. В. О. Сухомлинського. Миколаїв: Іліон, 2018. 171 с.
5. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. К.: Радянська школа, 1988. 288 с.

Дмитрук О. В.,
Миколаївський національний університет
імені В. О. Сухомлинського
Науковий керівник – д. пед. н.,
проф. Савінова Н. В.

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ЗОБРАЖУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ДІТЕЙ-ЛОГОПАТІВ В УМОВАХ ЛОГОПЕДИЧНОЇ ГРУПИ

Важливою тенденцією державної політики щодо розвитку системи освіти в Україні є надання особистості дитини цінності та ключового пріоритету. Сучасні тенденції цілковито спрямовані на гуманізацію освітньо-виховного процесу інклюзивної та спеціальної освіти, які висувають на перший щабель накопичення дитиною з особливими освітніми потребами (ООП) певних академічних знань, умінь та навичок, спрямованих на всебічний та гармонійний розвиток особистості та подальшу соціалізацію.

Художньо-естетичний розвиток дітей здійснюється в процесі навчально-виховної діяльності на заняттях з образотворчого мистецтва (оволодіння первинними графічно-практичними уміннями та навичками, засвоєння елементарних художньо-естетичних знань), оскільки образотворча діяльність є однією з найдоступніших форм творчого самовираження дитини, в процесі якої формується почуття прекрасного, вміння адекватно розуміти й оцінювати багатство та красу оточуючої дійсності, твори мистецтва. Науковці одностайні в думці про значний вплив образотворчого мистецтва на особистісний розвиток дитини.

В. О. Сухомлинський казав: «Чудесний світ відкривається в живих барвах, яскравих і трепетних звуках, у казці та грі, у власній творчості, у красі, що надихає...» [6].

Дослідниками представлені наукові доробки з питань естетичного розвитку дітей дошкільного віку засобами зображувальної діяльності (Г. Головань, Е. Белкіна, В. Кардашов, Н. Ветлугіна, В. Космінська, Т. Житнік, В. Котляр, Т. Казакова, Н. Сакуліна, М. Киященко, Р. Чумічева, Т. Комарова, М. Чернявська, Е. Пугачевська та ін.).

Дошкільне дитинство – це особливий період розвитку дитини, становлення загальних здібностей, необхідних у будь-якому виді діяльності. Уміння спілкуватися з іншими людьми, діяти спільно з ними, пізнавати нове, по своєму бачити і розуміти життя – це і ще багато іншого несе в собі дошкільне дитинство.

Спілкування – цілеспрямований систематизований процес соціалізації та інкультурації особистості, оскільки є початком отримання інформації про навколишню дійсність.

Мотиви спілкування пов'язані з трьома головними, найтипівішими для дітей раннього і дошкільного віку потребами, а саме: потребою у враженнях, в активній діяльності і потребою у визнанні й підтримці.

Для дошкільників типовими видами діяльності є саме продуктивні види діяльності, які спрямовані на створення певного продукту, вимагають оволодіння особливими способами дій і здійснюють специфічний вплив на психічний розвиток дітей [1].

Продуктивні види діяльності (гра), мають моделювальний характер. Дитина у грі створює модель стосунків між дорослими. Маніпулюючи з предметами навколишнього світу у продуктивній діяльності, дитина приближується до створення реального продукту, в якому її уявлення про ситуацію, явища, предмет набувають матеріального втілення у малюнку, конструкції, об'ємному зображенні [2].

Дослідженням продуктивної діяльності та пов'язаною з нею проблематикою займалися такі науковці, як Л. Обухова, О. Смирнов, О. Долина, Л. Масол, І. Ликова, О. Дронова, Г. Сухорукова та інші.

Продуктивна діяльність дошкільника направляється комплексом мотивів: інтерес до образотворчого матеріалу, особливо якщо він новий, яскравий; наслідування дій однолітків і дорослих; інтерес до навколишніх предметів і явищ, які дитина хоче зобразити; бажання пережити значущі моменти особистого досвіду, повернутися до тих предметів, явищ і ситуацій, які викликали позитивні емоційні стани.

Зворушити дитяче серце – означає відкрити ще одне життєдайне джерело думки. «Сила цього джерела в тому, – казав Сухомлинський, – що слово відбиває не тільки предмет, явище, дає їм означення в людській мові, а й втілює глибоко особисті сприймання, почуття, переживання» [5].

Оволодіння рідною мовою є одним з найважливіших придбань дитини в дошкільному дитинстві. Саме у дошкільному дитинстві активно засвоюється мова. Тому процес мовного розвитку розглядається в сучасній дошкільній освіті, як загальна основа виховання і навчання дітей.

В. О. Сухомлинський був одним з перших вітчизняних педагогів, який з перспективою підійшов до гармонійного розвитку, цілісного формування особистості. Всі аспекти виховання – моральний, розумовий, трудовий, – за його переконанням, становлять нерозривну єдність духовного стану дитини.

На сьогоднішній час важливим завданням постає становлення творчої активної особистості, спроможної вносити зміни суспільне життя, ставити й розв'язувати проблеми, здійснювати вибір, мати творчу уяву, бути винахідливою. Відповідно до вікових особливостей розвитку дітей та за сприятливих психолого-педагогічних умов, цей процес розпочинається вже з раннього дитинства.

На сучасному етапі розвитку дошкільної педагогіки проблему дитячої творчості не можна розглядати відокремлено від питань особливостей навчання зображувальної діяльності.

Враховуючи це – процес ліплення, аплікації, малювання, необхідно розуміти не тільки, як засвоєння дошкільниками тих чи інших знань і вмінь, а й як виховання у дітей уміння естетично сприймати навколишній світ та передавати його в малюнках.

Тому, одним із основних завдань закладу дошкільної освіти є забезпечення гідних умов для повноцінного, різнобічного й своєчасного розвитку дошкільника з метою виховання творчої, ініціативної, особистості. Художня творчість надає саме такі можливості. Не володіючи в достатній мірі навичками усного мовлення, читання й письма, дошкільники віддають перевагу

художнім засобам самовираження. Для дітей вони є і засобами спілкування з довкіллям, і засобами адаптації до зовнішнього світу. Тому розвиток у дітей творчих здібностей засобами образотворчого мистецтва є високоефективним та природним процесом. Залучаючи дітей до художньо-практичної діяльності, вихователь розвиває інтелектуально-творчий потенціал дошкільників та реалізує завдання художнього виховання.

Впровадження у роботу ігор, вправ, художньої літератури, розповідей, проведення спеціальних занять – усе це сприяло підвищенню рівня сформованості навичок зображувальної діяльності у дітей-логопатів в умовах логопедичної групи ЗДО.

Запропоновані форми роботи щодо мовленнєвого розвитку допоможуть урізноманітнити навчальну діяльність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Беляєва О., Котлярова Т. Розвиток зв'язного мовлення дітей зі складним дефектом. Дефектолог. 2008. № 6. с.24-28.
2. Савінова Н. В. Теоретико-методичні засади диференційованої логопедичної корекції: монографія / Н. В. Савінова. Миколаїв: НУК, 2012. 281 с.
3. Савінова Н. В. Логодіагностика та логокорекція мовленнєвої діяльності дошкільників із тяжкими порушеннями мовлення: монографія / Н. В. Савінова. Миколаїв: Іліон, 2017. 261 с.
4. Савінова Н. В. Психолого-педагогічні та технологічні основи диференційованої логодіагностики та логокорекції: монографія/ Н. В. Савінова, Н. В. Стельмах, І. В. Середа та ін. Миколаїв, Іліон, 2017. 270 с.
5. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори у 5 т. К.: Радянська школа, 1977. Т. 3. С. 55 - 202.
6. Сухомлинський В. О Слово рідної мови / В. О. Сухомлинський // Українська мова і література. 1968. №12.

Душенкова М. С.,
Миколаївський національний університет
імені В. О. Сухомлинського
Науковий керівник – д. пед. н.,
проф. Савінова Н. В.,
к. пед. н., доц. Серeda I. В.

НАВИЧКИ СКЛАДАННЯ ОПИСІВ УЛЮБЛЕНИХ ІГРАШОК У ДІТЕЙ З ДЦП СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Актуальність проблеми. Орієнтація сучасної логопедії, педагогіки, психології на гуманізацію виховного та освітнього процесу висуває в число актуальних проблем створення оптимальних умов для розвитку особистості кожної дитини, її особистісного самовизначення. Особливо гостро ця проблема виявляється відносно дітей із порушеннями мовлення, передусім дошкільників із клінічним діагнозом. Адже, за даними сучасних психолого-педагогічних досліджень і освітньої практики, процес розвитку психічних процесів та особистісного розвитку і самовизначення цих дітей завжди є ускладненим. Проте в сучасному вітчизняному законодавчому полі створено передумови для рівного доступу до освітніх послуг для всіх дітей, незалежно від рівня і особливостей психофізичного розвитку. Про це зазначено у статті 3 Закону України «Про освіту», Концепції розвитку інклюзивної освіти, державній програмі «Нова Українська школа» та інших державних документах.

Мовленнєві порушення у дітей із церебральним паралічем вирізняються великою різноманітністю у зв'язку з різною формою і ступенем тяжкості мовленнєвих розладів. У поєднанні з особливостями психічної діяльності у дітей з ДЦП це значно ускладнює спонтанний розвиток їхньої комунікативної поведінки. Різні аспекти проблеми, що досліджується, презентовано в роботах українських та зарубіжних учених К. Семенова, Є. Каліжнюк та О. Раменська, Г. Городецька, Н. Симонова, М. Ейдінова, О. Віпарська, Р. Абрамович-Лехтман, В. Кириченко, М. Блюміна, М. Іпполітова, І. Мамайчук, О. Мастюкова. Проте попри інтерес науковців та актуальність зазначеної проблеми, такий аспект, як навички складання описів у дітей з ДЦП поки що не достатньо досліджений у

педагогічній теорії і практиці. Метою статті є аналіз проблеми формування навичок складання описів улюблених іграшок у дітей з ДЦП старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Мовленнєві розлади спостерігаються у 70-80% дітей з церебральним паралічем. Найважчі порушення мовлення відзначаються при поширених ураженнях головного мозку з залученням до патологічного процесу кори і підкоркових стовбурових відділів. У генезі мовних розладів при церебральному паралічі поряд із пошкодженням певних структур мозку великого значення набуває вторинне недорозвинення або більш пізнє формування тих відділів центральної нервової системи, які найбільш інтенсивно розвиваються після народження, зокрема, примоторна-лобова і тім'яно-скронева кори великого мозку. Як відомо, у функціональній організації цих відділів визначальну роль відіграють аферентна пульсація від мовних і скелетних м'язів, зорово-слухові і слухо-зорово-рухово-кінестетичні зв'язки. Інтегроване сприйняття сенсорних сигналів і їх обробка, узагальнення та формування понять можливі тільки при спільній діяльності правої і лівої півкуль. Тому при центральному ураженні головного мозку, уповільнення темпу його дозрівання, неузгодженості діяльності півкуль відзначаються різноманітні розлади формування мовлення. [1].

Під мовленнєвою діяльністю розуміється ситуація, коли для спілкування з іншими людиною використовує мовлення. Існує кілька видів мовленнєвої діяльності:

- говоріння – використання мовлення для того, щоб щось повідомити;
- слухання – сприймання змісту мовлення;
- письмо – фіксація змісту мовлення на папері або в електронному вигляді;
- читання – сприймання зафіксованої на папері або на електронних носіях інформації.

«З великими труднощами діти засвоюють слова, що позначають дії, просторово-часові відносини, абстрактні поняття; у них виникають труднощі

при побудові речень, узгодженні присудка з підметом, вживанні правильних відмінкових закінчень» [8, с. 345-351].

У дошкільному віці діти, зазвичай, спілкуються з оточуючими за допомогою простих коротких речень, а іноді й однослівних стереотипних відповідей. Для порушень мовленнєвого розвитку в дошкільному віці характерне відставання в засвоєнні окремих мовленнєвих категорій, особливо прийменників. «Руховий дефект обмежує практичну та ігрову діяльність, у зв'язку з чим важко засвоюються відносини і зв'язки між предметами та явищами навколишньої дійсності, що ускладнює їх вираження в мові. Крім того, порушення просторових і часових уявлень у дітей з церебральними паралічами визначає труднощі формування слів, що позначають ці поняття» [3].

Для визначення основних аспектів проблеми формування навичок складання описів улюблених іграшок у дітей з ДЦП старшого дошкільного віку було здійснено аналіз поняття «описова сторона мовлення».

У великому сучасному словнику української мови вона розглядається як «зв'язний, послідовний, логічний виклад певних подій, що розгортаються у часі» [2, с. 234]. Підручник «Сучасна українська літературна мова» трактує описову сторону мовлення як «виклад характерних ознак предмета або явища» .

На початку розповіді зазвичай називається предмет, а потім указуються його характерні ознаки, призначення предмету або дії з ним. Описові розповіді поділяють на 2 види: порівняльні та пояснювальні.

У практиці вітчизняної дошкільної освіти дітей старшого дошкільного віку навчають складати опис двох предметів із контрастними ознаками, а також пояснювальні розповіді з елементами розмірковування, доведення, супроводжуючи їх показом названих дій. Наприклад, опис дитиною своєї улюбленої іграшки, свята, казкового героя тощо. Описова розповідь може бути і вигаданою, фантастичною.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Мовленнєві порушення у дітей з ДЦП у поєднанні з особливостями їх психічної діяльності створюють значні ускладнення щодо спонтанного розвитку комунікативної

поведінки. Тому такі діти потребують корекційної педагогічної допомоги в розвитку різних видів мовленнєвої діяльності. Одним із важливих напрямів роботи логопеда з дітьми з ДЦП старшого дошкільного віку є формування у них навичок складання описової розповіді.

Наукові джерела не дають єдиного та достатньо глибокого визначення цього поняття. Проте їх аналіз та узагальнення дозволили визначити сутність, види та основні методи створення описових розповідей. Подальшого дослідження потребують шляхи та умови формування таких навичок у дітей з ДЦП старшого дошкільного віку на прикладі створення описів улюблених іграшок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Архипова Е. Ф. Коррекционная работа с детьми с церебральным параличом (доречевого период) URL: <https://gendocs.ru/v35238/%D0%B0%D1%80%D1%85%D0%B8%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%B9> Дата звернення (23.11.2018)
2. Психолого-педагогічні та технологічні основи диференційованої логодіагностики та логокорекції: монографія / Н. В. Савінова, Н. В. Стельмах, І. В. Середа та ін. Миколаїв: Іліон. 2017. 270 с.
3. Савінова Н. В. Логодіагностика та логокорекція мовленнєвої діяльності дошкільників з тяжкими порушеннями мовлення / Н. В. Савінова. Миколаїв: Іліон. 2017. 286 с.
4. Савінова Н. В. Шляхи підвищення ефективності застосування наочних, практичних та словесних методів у логопедичній роботі з дітьми із тяжкими порушеннями мовлення / Н. В. Савінова // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. 2012. № 22(3). С. 120-132
5. Савінова Н. В., Середа І. В., Берегова М. І. Innovation and content characteristics of the training of future specialists of special education // International

scientific professional periodical journal "European Humanities Studies: State and Society". Issue 4(I), 2018 (Польща).

6. Соботович Е. Ф., Чернопольская А. Ф. Проявление стёртых дизартрий и методы их диагностики / Хрестоматія з логопедії: Історичні аспекти. Дислалія. Дизартрія. Ринопалія: Навчальний посібник (2-е видання, змін. і доп.) / за заг. ред. Шеремет М. К., Мартиненко І. В. К.: КНТ, 2008. С. 345-351.

7. Шеремет М. К. Закономірності формування мовлення у дітей раннього віку // Корекційна педагогіка. Вісник Української асоціації корекційних педагогів: Науково-практичний журнал / За ред. Синьов В. М., Бех І. Д та ін. ГО «Українська асоціація корекційних педагогів». К.: Українська асоціація корекційних педагогів, 2/2009. С. 5-8.

Зайда Д. Ю.,

Миколаївський національний університет

імені В. О. Сухомлинського

Науковий керівник – д. пед. н.,

проф. **Савінова Н. В.,**

к. пед. н., доц. **Стельмах Н. В.**

ФОРМУВАННЯ ГРАФІЧНИХ НАВИЧОК У ДІТЕЙ ЗНМ II РІВНЯ

Письмо – це одне з найважливіших надбань цивілізації. Протягом тисячоліть характер і способи його передачі на відстані постійно вдосконалювалися, долали шлях від піктографії до сучасного рукописного письма [3].

Розвиток графічних навичок у дітей – один із дієвих шляхів формування особистості. Василь Олександрович Сухомлинський говорив, що «розум дитини знаходиться на кінчиках пальців». Тому дуже важливо у дітей розвивати дрібну моторику рук. В головному мозку людини є центри, що відповідають за мову і рух пальців рук, які розташовані дуже близько. Стимулюючи тонку моторику і активізуючи тим самим відповідні відділи мозку, ми активізуємо і сусідні зони, що відповідають за мову.

Науковці доводять, що графічна навичка формується повільно і потребує тривалого часу. За роки початкового навчання вихователь має сформувати її досконало. «Шляхом ефективного формування графічних навичок та вироблення сталого почерку, який при переході до скоропису збереже чіткість написання, може бути правильний добір та проведення спеціальних вправ» [2]. Дослідники зазначають: щоб у дитини сформувалася графічна навичка, у неї мають утворитися потрібні умовні рефлексії, асоціації між тим, що вона чує, уявляє, говорить, і тим, що відтворює (звуком, складом, словом).

Успішне оволодіння дітьми грамотним письмом залежить від рівня сформованості психомоторики. Тому проблема її формування залишається актуальною. Формування граматичної навички залежить від свідомого оволодіння учнями з порушеннями інтелектуального розвитку орфографічною

навичкою. Відомо, що орфографічна навичка формується завдяки системі вправ на основі більш простих навичок письма: технічних, графічних, моторних [2]. Технічна полягає в оволодінні вміннями грамотно користуватися письмовим приладдям, дотримуватися гігієнічних навичок у процесі письма. Моторну навичку забезпечують уміння координувати рухи руки. Уміння правильно, за законами графіки, зображати окремі букви, склади, слова залежить від сформованості графічної навички.

Дітям із особливими потребами треба оволодіти навичками письма. «Навичка – складна психомоторна дія, яка включає уміння писати вивчені літери з дотриманням правильного зображення всіх її елементів і поєднувати літери між собою; уміння здійснювати звуковий аналіз слова; розвиток координації руки й очей; зміцнення м'язів кисті руки й усього тулуба; розширення межі орієнтації в площинному просторі» [4].

Дослідження, проведені Л. Савіною, Р. Левіною, Н. Кравець, Є. Кузьмінською, Г. Піонтківською та іншими дослідниками в галузі спеціальної педагогіки та спеціальної психології свідчать про наявність значних порушень у дітей з порушеннями інтелектуального розвитку, що заважають їм успішно оволодівати граматичною навичкою: недорозвиток пізнавальних процесів, загальний недорозвиток мовлення, індивідуальні особливості психомоторного розвитку. Крім того, впливають порушення загальної й дрібної моторики, зорово-слухового аналізу й синтезу, фонематичного слуху, контролю й самоконтролю, що значно ускладнюють оволодіння письмом. Зважаючи на це, пропедевтичний період до навчання письма має неабияке значення щодо формування у даної категорії дітей графічно правильного письма [1].

Процес формування рухових умінь і навичок в учнів з порушеннями інтелектуального розвитку характеризується значною складністю, оскільки дітям властиві значні порушення інтелектуального та фізичного розвитку, насамперед невміння чітко регулювати власні дії, співвідносячи їхню швидкість, недостатність диференціації рухливості дій, труднощі у формуванні довільних рухів та встановленні їхньої цілеспрямованості, координованості;

порушення просторового аналізу й синтезу. У багатьох першокласників спостерігаються супутні рухи – синкінезії, порушені моторні компоненти мовлення, що проявляються у значному напруженні м'язової системи, нечіткості координації рухів [1]. Обмежений досвід спілкування, низька мовленнєва активність, своєрідність перебігу психічних процесів, насамперед мислення, мовлення, пам'яті, уваги, стан емоційно-вольової сфери учнів, що проявляється у особливостях мотивації – негативно впливають на успішне засвоєння графічних умінь і навичок.

Для подолання труднощів варто використовувати вправи на розвиток дрібних м'язів пальців і кисті руки – вправи на штрихування. Завдяки штрихуванню зміцнюються дрібні м'язи пальців і кисті руки, розвивається внутрішнє і зовнішнє мовлення, логічне мислення, творчі здібності дитини, коригується пам'ять, дитина стає охайною, формується культура письма [3]. Необхідно враховувати, що в кожному класі спеціальної загальноосвітньої школи для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку навчаються учні з легкою та з помірною розумовою відсталістю та з різноманітними супутніми порушеннями.

У проведеному нами експерименті спочатку діти заштриховували трафарети геометричних фігур. Штрихували прямими лініями у різних напрямках, починаючи від простих напрямів до більш складних: зліва – направо, справа – наліво, зверху – вниз, знизу – вверху, штрихування хвилястими, кольоровими лініями. Насамперед навчали штрихуванню за зразком, виставляючи орієнтири – крапки, розміщені на початку і в кінці штрихової лінії, потім крапки розміщували лише в кінці штрихової лінії; зрештою учні штрихували самостійно, намагаючись дотримуватися однакової відстані між лініями. Для цього використали метод поетапного формування розумових дій (за П. Гальперіним). Дітям постійно нагадували, що штрихи не повинні виходити за межі фігури, потрібно зберігати однакову відстань між штриховими лініями.

Така робота сприяла засвоєнню графічних умінь, розвитку інтересу до письма. У процесі виконання дітьми завдань обов'язково застосовували індивідуальний підхід, що давав змогу давати дітям радість праці, радість успіху у навчанні, збудити в їхніх серцях почуття гордості, власної гідності (В. О. Сухомлинський). Завдання педагога полягає не лише формувати графічні навички у дітей, а й в підтримці та допомозі дітям на шляху до успіху, головне – не викликати антипатію до навчання, підтримати та зрозуміти.

Отже, застосування системи вправ із розвитку психомоторики в дітей з порушеннями інтелектуального розвитку забезпечує належне формування у них графічних умінь і навичок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондар Н. М. Формування навичок правопису молодших школярів. [Електронний варіант]. Режим доступу: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream>.
2. Кравець Н. П. Підготовка руки до письма // Дошкільне виховання, 2003. №10. С. 18-19.
3. Прищепя О. Підготовка до навчання письма // Початкова школа, 2001. № 1. С. 45-47.
4. Психолого-педагогічні та технологічні основи диференційованої логодіагностики та логокорекції: монографія / Н. В. Савінова, Н. В. Стельмах, І. В. Середа та ін. Миколаїв: Іліон, 2017. 270 с.
5. Савінова Н. В. Логодіагностика та логокорекція мовленнєвої діяльності дошкільників із тяжкими порушеннями мовлення. Миколаїв: Іліон, 2017. 286 с.

Здрашко Т. Ю.,

Миколаївський національний університет

імені В. О. Сухомлинського

Науковий керівник – д. пед. н.,

проф. **Савінова Н. В.**

ФОРМУВАННЯ УМІНЬ ТА НАВИЧОК ЗВУКОВИМОВИ ЗАДНЬОЯЗИКОВИХ ЗВУКІВ У ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОЦЕСІ РЕЖИМНИХ МОМЕНТІВ

Сучасний диференційований підхід до корекції порушень розвитку (В. Бондар, Л. Вавіна, І. Єременко, В. Засенко, С. Миронова, Н. Пахомова, Н. Савінова, В. Синьов, Є. Синьова, В. Тарасун, Л. Фомічова, А. Шевцов, М. Шеремет та ін.) передбачає: диференційовану, корекційно-спрямовану профілактику; урахування типологічних відмінностей у мовленнєвому та психічному розвитку; перспективне орієнтування на потенційні можливості дітей із обмеженими можливостями здоров'я; поєднання диференційованого та індивідуального підходу в процесі корекції; диференційований підхід до організації, змісту, мовленнєвого та психічного розвитку дошкільників із обмеженими можливостями здоров'я; організацію загальноосвітнього простору; єдність корекційного та розвивального навчання.

Провідною метою кожної освітньої реформи є підвищення якості освіти. В наш час актуалізується проблема забезпечення наступності дошкільної та початкової освіти в умовах впровадження Концепції «Нова українська школа». У Базовому компоненті дошкільної освіти (у редакції 2012р.) та Державному стандарті початкової освіти (2018 р.) визначається пріоритетність особистісно-орієнтованого, компетентнісного, діяльнісного, середовищного підходів до розв'язання основних завдань дошкільної освіти. Обидва документи покликані забезпечити становлення особистості дитини, її фізичний, комунікативний, пізнавальний, соціально-моральний, художньо-естетичний, креативний та мовленнєвий розвиток. [5]. Стан мовленнєвого розвитку дитини багато в чому визначає загальний розвиток дошкільника. Оволодіваючи засобами спілкування, дитина розвивається, збагачує свої знання про довкілля,

удосконалює форми її відбиття. Відомо, що в процесі мовленнєвого розвитку формуються вищі рівні пізнавальної діяльності, здатності до понятійного мислення.

Робота з формування вмінь та навичок звуковимови у дітей середнього дошкільного віку повинна проводитися в ДНЗ, проте їй не завжди приділяється необхідна увага працівниками цих установ, тому дана тема роботи є актуальною.

Під уміннями звуковимови розуміють – «здатність належно виконувати певну дію, засновану на доцільному використанні людиною набутих звуковимовних знань і навичок». В той час звуковимовні навички – «це дії, складові частини яких у процесі формування стають автоматичними, що передбачає використання раніше набутого досвіду, певних знань; без останніх немає умінь». Під уміннями та навичками звуковимови задньоязикових звуків розуміють «правильну і чітку артикуляцію та вимову звуків у словах, словосполученнях і фразах рідної мови; володіння мовленнєвим диханням, певний рівень розвитку фонематичного слуху та інтонаційної виразності мовлення» [3, с.278-283].

Чинниками звуковимовних умінь та навичок виступають: чітка артикуляція звуків рідної мови, фонетична правильність або правильна звуковимова, орфоепічна правильність, мовленнєве дихання, дикція, сила голосу, темп мовлення, тембр, фонематичний слух, засоби інтонаційної виразності мовлення. Засобами розвитку звукової культури мовлення дітей середнього дошкільного віку в дослідженні було обрано дидактичні ігри.

Успішне оволодіння дітьми змістом знань багато в чому залежить від умілого використання методів, що забезпечують мовленнєвий та психофізичний розвиток дошкільника. Успішність корекційного процесу залежить від логопеда, і від дитини, її бажання працювати на занятті. В. О. Сухомлинський підкреслював, що «виняткову роль відіграє вміння педагога скерувати хід заняття так, щоб діти активно, зосереджено прагнули дізнатися щось нове» [2, с.181-187].

Особливістю розвитку звуковимови дітей середнього дошкільного віку, є те, що в цей період вдосконалюється здатність до сприйняття та вимови звуків: зникає пом'якшена вимова приголосних, багато звуків вимовляються більш правильно і чітко, зникає заміна одних звуків на інші. Фахівці особливо відзначають, що дитина у чотири роки уже не повинна пом'якшувати звуки.

Вищевказані особливості обумовлюють необхідність спеціально організованої роботи з розвитку умінь та навичок звуковимови саме в цьому віці. Гра в процесі режимних моментів є важливим засобом освітньої роботи. Так, їй належить істотна роль у розумовому вихованні дітей. У грі відбувається формування сприйняття, мислення, пам'яті, мовлення – тих фундаментальних психічних процесів, без достатнього розвитку, яких не можна говорити про виховання гармонійної особистості.

«Дидактична гра є способом навчання і розвитку всієї мовленнєвої функції дитини і зокрема розвитком фонематичного слуху і зорового сприйняття» [1, с.120-124]. Дидактична гра має істотну перевагу, в порівнянні з іншими прийомами та засобами корекційної роботи з дітьми середнього дошкільного віку, її легко та доступно можна використовувати в процесі режимних моментів.

Отже, корекційну роботу не можна вважати достатньо повною, якщо дошкільнят не залучено до практичної діяльності. Дослідження також засвідчують, що особиста участь дітей у розв'язанні цікавих завдань є необхідною умовою формування відповідних мовленнєвих процесів.

Беручи до уваги інтереси дітей, враховуючи їхні вікові особливості та специфічні можливості, у практиці педагогічної діяльності В. Сухомлинського було створено різні методи й форми роботи з дітьми, в яких вирішувалися такі завдання:

- підтримка та розвиток інтересів дітей до навколишнього світу, заохочення їх до розумового й мовленнєвого розвитку;
- створення соціально-педагогічних та психолого-педагогічних умов, сприятливих для набуття дітьми мовленнєвих умінь та навичок;

- виховання естетичних смаків, збагачення культурними цінностями українського народу;
- організація дозвілля з урахуванням інтересів дітей [4, с.91-96].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Савінова Н. В. Гуманістичні ідеї толерантності в педагогічній спадщині В. Сухомлинського / Н. В. Савінова // Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Сер.: Педагогічні науки. 2014. Вип. 1.46. С. 120-124.
2. Стельмах Н. В. Умови розвитку пізнавальних потреб у контексті педагогічного досвіду В. Сухомлинського / Н. В. Стельмах // Педагогічний альманах. 2015. Вип. 26. С. 181-187.
3. Стельмах Н. В. Педагогічна майстерність як фактор розвитку особистості дитини / Н. В. Стельмах // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія : Педагогічні науки. 2015. № 3. С. 278-283.
4. Серeda I. В. Проблема суб'єкта у педагогічній теорії та освітній практиці / I. В. Серeda // Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Сер. : Педагогічні науки. 2014. Вип. 1.44. С. 91-96.
5. Стельмах Н. В. Інформаційно-бібліографічне забезпечення наукових досліджень з питань дошкільної освіти / Н. Стельмах // Вісник Книжкової палати. 2009. № 7. С. 18-21.

Костенко Л. О.,
Миколаївський національний університет
імені В. О. Сухомлинського
Науковий керівник – д. пед. н.,
проф. **Савінова Н. В.,**
к. пед. н. **Білюк О. Г.**

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ЧИТАННЯ ПРОСТИХ РЕЧЕНЬ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИТКОМ МОВЛЕННЯ ІІІ РІВНЯ

У державних документах зазначено, що загальна середня освіта має забезпечити умови для інтелектуального, соціального, морального розвитку учнів, виховання громадянина-патріота, і в стратегічному плані закласти базис для формування демократичного суспільства, яке визнає освіченість, вихованість, культуру найвищою цінністю, незамінними чинниками стабільного прискореного росту і розвитку України. Країні потрібні кваліфіковані спеціалісти з високими моральними та культурними цінностями [4].

Саме початкова школа стає основою подальшого становлення особистості дитини, її інтелектуального, соціального розвитку. Пріоритетним у початкових класах є виховні і розвивальні функції, особливо для дітей із загальним недорозвитком мовлення.

У молодших школярів формується розгорнута навчальна діяльність (уміння вчитися) шляхом оволодіння організаційними, логіко-мовленнєвими, пізнавальними і контрольними-оцінними вміннями, особистий досвід культури поведінки в соціальному та природному оточенні, співпраці у різних видах діяльності.

Одним із завдань уроків читання чинної програми для початкових класів, побудованої відповідно до Державного стандарту початкової загальноосвітньої школи, є формування в учнів навичок читання, яка є засобом вивчення практично всіх навчальних предметів, забезпечують подальше засвоєння

систематичних курсів у наступних ланках. В основі освітніх результатів цього етапу школи є оволодіння повноцінною навичкою читання.

Навчальні програми з читання в молодших класах передбачають вивчення значного за об'ємом і різноманітного за змістом матеріалу, який допомагає збагатити школярів знаннями про різні сторони життєдіяльності людини, суспільства і природи. У якості основної і обов'язкової умови правильного і ефективного проведення занять програма передбачає «таку організацію уроків читання, при якій робота з книжкою забезпечить оволодіння дітьми навичок свідомого, правильного, виразного і швидкого читання – важливого і специфічного засобу розкриття внутрішнього світу і естетичних якостей читача» [3].

Навички читання необхідні при вивченні всіх навчальних предметів. Читання в початкових класах виступає в якості своєрідного предмета навчання і одночасно – засобу навчання, являючись важливим видом мовної діяльності. Таким чином, уміння добре читати, стійкий інтерес до книги залишають свій слід у свідомості кожної дитини. Саме тому уроки читання покликані розвивати в молодших школярів «тягу» до книг, любов до читання, прищеплювати їм уміння і навички корисні для життя і подальшого навчання.

Автори сучасних дитячих книг та шкільних підручників провели велику роботу щодо їх удосконалення, виходячи з широкого розуміння ролі книжки в навчальному процесі і намагаючись врахувати останні досягнення психолого-педагогічної науки і передової педагогічної практики (проблемне викладання матеріалу, завдання й матеріали для проведення самостійної дослідницької діяльності, системи завдань до тексту, ілюстрацій), розраховані на активну пізнавальну діяльність учнів. Крім цього, намітилися ефективні шляхи використання підручника для проблемного навчання безпосередньо на уроці.

Отже, навчити учнів добре читати – одне з найважливіших завдань школи. Так, В. Сухомлинський наголошував, що «без високої культури читання, немає ні школи, ні справжньої розумової праці. Читання є основою опанування всіх наук, розвитку людського інтелекту». Не володіючи технікою

читання, дитина втрачає до нього інтерес, погано розуміє і засвоює прочитане, швидко стомлюється. Тому розвиток техніки вміння читати та розуміння прочитаного – слів, словосполучень, речень – взаємопов'язані і мають здійснюватися одночасно. В. Сухомлинський писав, що «читання – це віконце, через яке діти бачать і пізнають світ і самих себе» [5, с. 126].

На уроках читання у більшості шкіл використовують систему рекомендацій технологічних прийомів навчання читанню В. Зайцева, І. Федоренка. Вони узагальнили все цінне, що стосується навчання читанню в початкових класах [1].

Одним із завдань уроків читання чинної програми для початкових класів, побудованої відповідно до Державного стандарту початкової загальноосвітньої школи, є «формування в учнів навички читання, яка є засобом вивчення практично всіх навчальних предметів, забезпечують подальше засвоєння систематичних курсів у наступних ланках. В основі освітніх результатів цього етапу школи є оволодіння повноцінною навичкою читання» [6].

Над проблемою формування в учнів навички читання працювали науковці, методисти, вчителі-практики такі, як-от: І. Федоренко, І. Пальченко, В. Зайцев, Л. Свінкова, Г. Бабенко, Т. Гудзик, В. Едігей, Н. Трофимович, Г. Сорку, В. Науменко, Л. Тимофієва, А. Кушнір, О. Джежелей, А. Ємець, О. Коваленко [2, 5; 7].

Сучасні психологи і методисти визначають навичку читання на початковому етапі як процес відтворення звукової форми слова за її графічною (буквеною) моделлю з виявленням, активною переробкою й усвідомленням смислової інформації.

Читання – настільки складний процес, що його важко чи й неможливо визначити однозначно. Адже є стільки різновидів діяльності, яка називається читанням. Читання мовчки гостросюжетного твору, перечитування улюблених віршів (для себе), читання вголос (для когось); читання параграфу підручника з певним навчальним завданням; перечитування власного тексту з метою його удосконалення.

Можна вважати безсумнівним, що основою всіх різновидів читання є спроможність «перекласти», перекодувати графічні знаки у зміст, втілений у друкованому чи рукописному матеріалі. Бо це справжнє чудо, що за допомогою невеликої кількості значків люди можуть передавати один одному найрізноманітніші повідомлення, ділитися враженнями, розповідати про свої почуття. Все це переконливо свідчить про те, що читання – це діяльність, це активні пошуки істини, які не в готовому вигляді чекають читача. Про це говорив академік Д. Лихачов у статті «Несучасні думки»: «Важливі не знання самі по собі, важливі саме самостійність мислення, ініціатива, логіка, вміння відстоювати свої переконання».

Програми початкової школи з літературного читання побудовані на основі двох принципів: художньо-естетичного і літературознавчого. У зміст включені такі твори літературного мистецтва, які формують у дитини відчуття прекрасного, виховують духовні якості. Вирішення цих завдань можливе через вдумливе прочитання – вивчення того або іншого художнього твору. У зв'язку з цим вчителям початкових класів необхідно прищепити дітям первинні навички аналізу твору.

Найбільш доступний і зрозумілий молодшим школярам сюжетно-образний аналіз. Він дозволяє вчителю спільно з учнями спостерігати за особливостями композиції, сюжету, авторської позиції, мови.

Сучасні підручники з читання володіють великою кількістю різних за жанром казок. Зробимо короткий аналіз «Читанок» для 2, 3, 4 класів автора О. Савченко та «Букваря» авторів М. Вашуленко, Н. Скрипченко [6].

Загалом, кожен підручник з читання (при аналізі робіт різних авторів) максимально насичений народними казками, адже, по-перше, вивчення їх змісту передбачене програмою, по-друге, у казковому фольклорі закладено чимало виховних завдань. Вже в 1 класі в школярі зустрічаються з жанром казки під час вивчення «Букваря». Підручники з читання для всіх початкових класів будуються за тематичним принципом і враховують час вивчення матеріалу у певні пори (сезони) року.

На основі досліджень вчених ми розробили критерії та показники рівнів сформованості навичок читання простих речень дітьми. із загальним недорозвитком мовлення.

Перший виділений нами критерій це – безпомилковість, що передбачає відтворення звукового наповнення прочитаного. Показниками цього критерію є: читання без пропусків букв, складів, їх перестановок, вставки зайвих звуків, складів.

Другий критерій – ритмічність, що передбачає плавність читання. Показники: злите промовляння складів у словах і злита вимова ненаголошених службових слів з повнозначними частинами мови.

Третій критерій – дотримання орфоепічних норм передбачає свідоме дотримання норм читання. Показниками даного критерію виступають: правильне наголошування складів, вимова тих звуків, які у мовленні дітей зазнали коригування.

Щодо рівнів сформованості навичок читання простих речень, на нашу думку, на основі зазначених критеріїв та показників, можна виокремити такі: I – низький, II – середній, III – високий.

Низький рівень передбачає елементарний ступінь сформованості і прояву показників.

Середній – характеризується задовільним, подекуди ситуативним, вибіркоvim та епізодичним характером прояву критеріальних показників.

Достатній рівень – характеризується достатньо високим рівнем розвитку, проте тільки якщо наявний контроль дорослого.

Високий рівень – постійним проявом сформованості і прояву показників.

Дослідження сформованості навичок читання простих речень у молодших школярів проводилося протягом 2019 – 2020 н. р. в ЗОШ №13 м. Миколаєва. У дослідженні приймало участь – 12 дітей 1-ших класів ЗОШ (6 дітей з нормою склали – контрольну групу, а 6 дітей із ЗНМ III рівня – експериментальну групу).

Більшість дітей молодшого шкільного віку, які брали участь в діагностичному експерименті, продемонстрували середній рівень сформованості навичок читання простих речень (50,0 % в контрольній і в експериментальній групах). До низького рівня сформованості навичок читання простих речень у молодших школярів у віднесено 16,7 % дітей контрольної і 33,3 % дітей експериментальної групи. Достатній рівень виявили 16,7 % дітей контрольної і експериментальної групи. А високий рівень показали лише 16,7 % дітей контрольної групи, а в експериментальній групі дітей з високим рівнем розвитку немає.

Порівняльний аналіз даних показав, що результати констатувального етапу дослідження в експериментальній і контрольній групах приблизно однакові. Основну масу склали діти з низьким і середнім рівнем сформованості навичок читання простих речень, хоча в кожній групі були діти і з достатнім показником.

Аналізуючи результати діагностичної роботи з дітьми, ми переконалися в тому, що уміння та навички читання простих речень у молодших школярів необхідно формувати системно і послідовно, підкріплюючи практичною діяльністю.

Зважаючи на механізми формування навички читання простих речень у дітей молодшого шкільного віку із ЗНМ III рівня, ми розробили та підібрали доцільні методи, форми та засоби корекційної роботи, які б сприяли вирішенню поставленої мети та завдань.

У процесі подальшої експериментальної роботи в контексті формування експерименту ми впровадили розроблену нами дидактичну модель формування навички читання простих речень у дітей молодшого шкільного віку із ЗНМ III рівня.

Застосовувалися такі методичні прийоми: створення ігрових ситуацій з сюрпризними моментами, ігрові вправи; запитання дітям; дидактичні ігри; ігри-драматизації, відгадування та складання загадок.

У процесі формування навички читання простих речень у дітей молодшого шкільного віку із ЗНМ III рівня використовувалися фронтальні, підгрупові та індивідуальні форми роботи з дітьми.

Робота в ході формуючого експерименту проводилася в кілька етапів.

Завдання першого етапу: навчити дітей правильно та швидко читати. Дитина повинна читати в темпі розмовної мови.

Порівняльний аналіз даних показав, що результати формувального етапу дослідження в експериментальній і контрольній групах відрізняються.

Таким чином, у результаті впровадження у навчальний процес розробленої нами дидактичної моделі навчання творчого розповідання з власного досвіду дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ III рівня отримані позитивні результати свідчать про доцільність та ефективність розробленої нами дидактичної моделі формування навички читання простих речень у дітей молодшого шкільного віку із ЗНМ III рівня. Вона витримала випробовування і дала позитивний результат.

У колективі дітей експериментальної групи створилась сприятлива атмосфера і всі умови для подальшого формування навички читання простих речень у дітей молодшого шкільного віку із ЗНМ III рівня.

Наше дослідження не вичерпує усіх проблем з даної теми. Потребують подальшого дослідження питання навчання інших видів читання; вироблення стійких механізмів формування даного процесу тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Берник Т. Організація логопедичної допомоги дітям шкільного віку в системі спеціальної освіти./ Т. Берник// Дефектологія. 2006. № 1. С. 51 – 55.
2. Савінова Н. В. Логодіагностика та логокорекція мовленнєвої діяльності дошкільників із тяжкими порушеннями мовлення. Миколаїв: Іліон, 2017. 286 с.

3. Савінова Н. В., Серeda I. В., Стельмах Н. В. Корекційно-виховна діяльність педагога у сучасних закладах освіти: монографія. Миколаїв: Іліон, 2019. 190 с.

4. Шеремет М. К., Мартиненко І. В. Хрестоматія з логопедії : Навчальний посібник / М. К. Шеремет, І. В. Мартиненко. К. : КНТ, 2006. 360 с.

Крисюк Л. А.,
Миколаївський національний університет
імені В. О. Сухомлинського
Науковий керівник – д. пед. н.,
проф. **Савінова Н. В.**

ФОРМУВАННЯ ГРАФІЧНИХ НАВИЧОК У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ З ДЦП

«Розум у дитини знаходиться на кінчиках її пальців» – справедливо стверджував В. О. Сухомлинський. Тому формування графічних навичок у дітей молодшого шкільного віку з ДЦП є актуальним аспектом.

Реформування національної системи спеціальної освіти на гуманістичних і демократичних засадах, що уможлиблює інтеграцію дітей з особливостями психофізичного розвитку в суспільство, висуває нові вимоги до підвищення якості психолого-педагогічної допомоги, забезпечення наступності та безперервності дошкільної і початкової освітніх ланок. Саме в ці вікові періоди закладаються підвалини для набуття дітьми в подальшому спеціальних знань і навичок різних видів діяльності. Особливої уваги потребують діти із церебральним паралічем з огляду на складну структуру дефекту, провідними в якій є розлади рухової сфери [2, с. 120-124; 4, с. 91-96].

Особливого значення розвиток функціональних можливостей рук набуває для дітей із ДЦП як основна умова забезпечення успішності їх навчальної діяльності, формування життєвої компетентності та інтеграції в суспільство. Основною перешкодою залучення дітей із ДЦП до загальноосвітнього простору вчені визначають несформованість навичок самообслуговування і графічної діяльності (І. Левченко, Г. Кузнецова, О. Чеботарьова, Н. Павловська та ін.).

У працях науковців, присвячених питанням корекційно-реабілітаційної і навчально-виховної роботи з дітьми, які страждають на ДЦП, висвітлено особливості корекції рухових порушень верхніх кінцівок та розвитку функцій рук засобами фізичного виховання (Г. Одинак, М. Єфименко, О. Мастюкова, Б. Сермеєв та ін.) і фізичної реабілітації (В. Козьякін, В. Мартинюк),

компенсаторно-відновлювальними засобами в поєднанні з інтерактивними формами рухової діяльності (Л. Мороз, Ю. Лянной); визначено специфіку формування графічних навичок і корекцію порушень письма (Е. Данилявічуте, Г. Кузнецова, О. Чеботарьова та ін.); розкрито зміст корекційних занять із соціально-побутової орієнтації (О. Наумов, Т. Ілляшенко, Е. Постовойтов, А. Обухівська) [6, с. 321-326].

Аналіз та узагальнення літературних джерел з теми дослідження свідчить, що образотворче мистецтво сприяє розвитку в учнів почуття прекрасного, знайомить дітей з його роллю у житті людей, формує уявлення про візуальне мистецтво, розвиває адекватне емоційно-естетичне ставлення до предметів і явищ навколишнього світу і творів образотворчого мистецтва, знайомить з образною мовою різних видів і жанрів мистецтва, розвиває інтерес до художньої творчої діяльності, естетичний смак, здатність до розуміння, сприймання й відтворення художніх образів.

Образотворча діяльність має важливе значення для всебічного розвитку особистості. У процесі створення художнього образу графічно-технічними засобами в дитини формуються естетичне сприйняття, спостережливість, творчі здібності, художній смак. Образотворча діяльність надає можливість доступними виражальними засобами відобразити емоційний стан дитини, її ставлення до навколишнього світу, якість вміння самостійно створювати прекрасне, а також бачити його у творах візуального мистецтва та оточуючій дійсності [1, с. 111-114].

Діти з порушеннями психофізичного розвитку сприймають та осмислюють зображувальні предмети і явища спрощено, без багатьох деталей, колір при цьому сприймається та осмислюється також неточно. Страждає не тільки повнота сприймання кольору й форми предметів, але і взаємовідношення кольору, об'єму, просторових ознак та форми. Це означає, що художньо-графічні навички у дітей з ДЦП недостатньо розвинені, тому питання розвитку цих навичок потребує подальшого детального різнопланового вивчення.

Аналіз результатів констатувального етапу дослідження виявив, що рівень сформованості графічних навичок у дітей із ДЦП низький. Дітям

властива недостатня сформованість умінь передачі просторових відношень у малюнку, неправильність передачі форми, розмірів та пропорцій предметів, неточність виконання кольорового рішення композиції, відхилення у розумінні художнього образу зображуваного об'єкта (предмета) та відтворення його у власних малюнках, а також низький рівень самостійності та ініціативності виконання малюнку.

Виявлено, що динаміка росту рівня сформованості графічних навичок у дітей із ДЦП є, вона має позитивну спрямованість, але різниця між рівнем розвитку у 6 років та 7 років незначна, що свідчить про гостру потребу урізноманітнення методик роботи та пошуку нових більш ефективних технологій розвитку графічних навичок у дітей із ДЦП.

Основними педагогічними умовами функціонування запропонованої нами дидактичної моделі формування графічних навичок у дітей молодшого шкільного віку з ДЦП визначено такі:

- посилення мотивації пізнавальної діяльності і поглиблення свідомості засвоєння знань і пізнавальних вмінь в галузі образотворчого мистецтва;
- поетапність ознайомлення учнів з способами виділення смислового центру і зв'язку між об'єктами, елементами композиції, передачею функцій кольору, просторових співвідношень, вибору положення формату листа, контрастності, симетрією, перспективою і правилами застосування ліній горизонту;
- розширення тематики дитячих малюнків із використанням засобів композиційної виразності;
- урізноманітнення навчально-творчих вправ і завдань спрямованих на розвиток та корекцію зображувально-композиційних навичок.

Розроблено 3 блоки дидактичної моделі формування графічних навичок у дітей молодшого шкільного віку з ДЦП.

Впровадження розробленої нами дидактичної моделі призвело до покращення передачі учнями форми, просторових відношень, розмірів, відповідності кольорового рішення композиції змістовному навантаженню

малюнка, виділення смислового центру і зв'язку між об'єктами.

Аналіз результатів до і після впровадження запропонованої дидактичної моделі засвідчив тенденцію динамічного росту рівня сформованості графічних навичок в молодших школярів з ДЦП.

Теоретичний аналіз наукових джерел та результати емпіричного дослідження, дали підстави для таких висновків:

Образотворча діяльність має важливе значення для всебічного розвитку особистості, сприяє формуванню вміння адекватно оцінювати й розуміти твори мистецтва, багатство та красу рідної природи, ефективному розвитку у дітей почуття прекрасного, оволодінню образотворчими навичками, як графічними, так й композиційними.

Узагальнення наукових підходів до вивчення проблеми художньо-естетичної освіти дітей з ДЦП дав змогу встановити, що учні молодшого шкільного віку з церебральним паралічем сприймають та графічно відображають явища, об'єкти, предмети оточуючої дійсності недостатньо усвідомлено, спрощено і не правильно передають взаємовідношення кольору, об'єму, форми та інших просторових ознак. У зв'язку з цим постає питання про пошук більш ефективних технологій корекційно-педагогічної роботи з розвитку графічних навичок у дітей означеної категорії.

Впровадження відповідних до завдань дослідження діагностичних процедур дозволило встановити в учнів три рівні розвитку графічних навичок. Для більшості учнів з ДЦП властивий низький рівень їх сформованості. Вікова динаміка розвитку цих навичок позитивна, але незначна. Проте за умови спеціальної роботи можливі якісні зрушення у рівні їх сформованості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Городецька І. А. Корекція рухів у дітей з ДЦП засобами пальчикової і дихальної гімнастики в умовах гірського і морського клімату. Наука і освіта. 2004. № 2. С. 111–114.
2. Савінова Н. В. Гуманістичні ідеї толерантності в педагогічній

спадщині В. Сухомлинського / Н. В. Савінова // Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Сер.: Педагогічні науки. 2014. Вип. 1.46. С. 120-124

3. Стельмах Н. В. Умови розвитку пізнавальних потреб у контексті педагогічного досвіду В. Сухомлинського / Н. В. Стельмах // Педагогічний альманах. 2015. Вип. 26. С. 181-187.

4. Серeda I. В. Організація навчання і виховання дітей з особливими освітніми потребами / I. В. Серeda // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. Педагогічні науки. 2020. Вип. № 1(68). С. 257-262.

5. Стельмах Н. В. Інформаційно-бібліографічне забезпечення наукових досліджень з питань дошкільної освіти / Н. Стельмах // Вісник Книжкової палати. 2009. № 7. С. 18-21.

6. Чеботарьова О. В. Особливості графічних навичок дітей з ДЦП, засоби їх розвитку та корекції. Дидактичні та соціально- психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі : науково- методичний збірник. К.: Наук. світ, 2004. Вип. 5. С. 321-326.

Крутоус В. О.,

Миколаївський національний університет

імені В. О. Сухомлинського

Науковий керівник – д. пед. н.,

проф. **Савінова Н. В.**

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК КОМУНІКАЦІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ У ДОРΟΣЛИХ ОСІБ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ В УМОВАХ САНАТОРІЮ БОРИСФЕН

У сучасному суспільстві актуалізується проблема формування міжособистісної комунікативної взаємодії у дорослих осіб з обмеженими можливостями, як передумови створення успішної діяльності, спрямованої на інтеграцію в соціум. Комунікативна діяльність надає можливість людині вдало вступати у вербальні та невербальні контакти для вирішення особистих комунікативних і пізнавальних задач (сприйняття і передавання вербальної інформації) та адаптації в соціумі, що сприяє засвоєнню відповідних практичних умінь та навичок, знань, що забезпечують ефективне здійснення комунікативно-мовленнєвого процесу та трудової професійної діяльності.

У юнацькому віці особливості характеру, які сформувалися на попередньому підлітковому етапі, можуть остаточно закріпитися. Наслідком цього процесу може бути поява так званої акцетуйованої особистості (К. Леонгард). Хоча самі по собі акцентуації характеру не є однозначно негативним явищем, вони навіть здатні допомогти парубкові у виборі професії, що так необхідно у цьому віці. Якраз тому актуально помітити, попередити чи скерувати у вірному напрямі прояви дисгармонійного особистісного розвитку.

Особливості дисгармонійного розвитку вивчали П. Б. Ганнушкін, В. М. Бехтерєв, Г. К. Ушаков, О. В. Кербіков, К. Леонгард, А. Є. Лічко, В. В. Лебединський, А. А. Милтс та інші [10]. Дослідженням чинників дисгармонійного розвитку займалися О. З. Запухляк, Б. Т. Дем'яненко, В. І. Кротенко, І. С. Заставна, Г. О. Найдьонова, А. А. Марченко та інші [8].

Люди з обмеженими можливостями потребують до себе більшої уваги та

допомоги з боку оточуючих та суспільства, що й забезпечило вибір теми дослідження «Формування навичок комунікативної взаємодії дорослих осіб з обмеженими можливостями в умовах санаторію Борисфен».

Культура мовленнєвого спілкування являє собою дотримання ряду вимог до мовлення, яке досягло таких комунікативних цілей як: здатність зацікавити слухача, реальність, актуальність; це виконання мовних норм; дотримання законів логіки та етики спілкування; виразність та вибір засобів мови.

Дисгармонійний розвиток особистості – це поодинокі або тотальне порушення принципу гармонійності у розвитку індивіда, переважно у розвитку її емоційно-вольової та мотиваційної сфер. До дисгармонійного розвитку відносять психопатичний та невротичний розвиток, акцентуації характеру тощо. Дисгармонії особистості у юнацькому віці мають свою специфіку, яка проявляється як у соціально-професійній сфері (невідповідність особистості професії; проблеми у професії; нереалістичність планів на майбутнє; неадекватність спілкування) так і у особистісній сфері (несформованість вікових новоутворень, неадекватність самооцінки і оцінки інших).

Отже, юнацький вік є проміжною стадією від дитячого-залежного до дорослого-самостійного. У даний період особа зводить плани на майбутнє, з урахуванням погляду на себе і свої можливості, що сформувалися на даний момент – рефлексія. Ключовими новоутвореннями цього вікового періоду є: самовизначення; самосвідомість; становлення стійкого світогляду; набуття психосексуальної ідентичності; вироблення індивідуального стилю розумової діяльності та орієнтації на майбутню професію.

Наведені результати роботи за експериментальною дидактичною моделлю демонструють схвальні зміни, що відбулися в ЕГ, що вказує на доцільність її впровадження. Обґрунтовано ефективність представленої дидактичної моделі формування навичок комунікативної взаємодії дорослих осіб з обмеженими можливостями в умовах санаторію Борисфен. Проведене нами дослідження не висвітлює всіх питань зазначеної проблеми, що потребує подальшої розробки.

Однак, дослідження може слугувати матеріалом для подальшої модернізації форм та методів формування навичок комунікативної взаємодії у дорослих. Розбір результатів впровадження дидактичної моделі формування навичок комунікативної взаємодії дорослих осіб з обмеженими можливостями в умовах санаторію Борисфен засвідчив, що за умов спланованої, систематичної та цілеспрямованої роботи відмічається позитивна динаміка формування навичок комунікативної взаємодії дорослих людей з обмеженими можливостями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Академічний тлумачний словник української мови : веб-сайт. URL: <http://sum.in.ua/s/kuljtura> (дата звернення : 01.11.2020)
2. Дем'яненко Б. Т., Слишко М. А., Мухіна Ю. Ю. Клінініко-психологічні особливості та психологічна корекція емоційних та поведінкових порушень у підлітків з акцентуаціями характеру. Актуальні питання корекційної освіти: зб. наук. праць. 2018. Вип. №11. Кам'янець-Подільський: ПП Медобори- 2006. С. 91-100. 12.
3. Дубчак Г. М. Акцентуації характеру в контексті стресостійкості особистості Технології розвитку інтелекту. 2016. Т. 2. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tri_2016_2_2_4 (дата звернення 01.11.2020).
4. Савінова Н. В., Савінов В. Ю., Білюк О. Г., Берегова М. І. Дослідження рівнів сформованості інформаційно-технологічної компетенції майбутніх учителів-логопедів // International scientific professional periodical journal «The Unity of Science». December, 2017-January, 2018/publishing office Beranovych str., 130, Czech Republic – Prague, 2018; P. 53-58 (Austria, Index Copernicus).
5. Савінова Н. В., Берегова М. І. Характеристика рівнів сформованості дидактичних і практичних умінь і навичок майбутніх корекційних педагогів до роботи в умовах інклюзивного освітнього простору. Science Rise: Pedagogical education. 2019. № 6 (33). P. 4-6.

Кутержинська К. М.,
Миколаївський національний університет
імені В. О. Сухомлинського
Науковий керівник – д. пед. н.,
проф. **Савінова Н. В.**

ВИКОРИСТАННЯ АКТИВНИХ КЕЙС-ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ АСИСТЕНТІВ ВЧИТЕЛЯ ІНКЛЮЗИВНОГО КЛАСУ

Включення осіб з особливими освітніми потребами у загальноосвітній простір зумовлює новий сучасний формат підготовки педагогічних кадрів. Концепція Нової української школи наголошує на рівному доступі до здобуття освіти, що забезпечується завдяки використанню спеціалізованих, розвивальних та сучасних методів навчання, які не лише сприятимуть успішному засвоєнню змісту навчання (програм), а й розвиватимуть у дітей творчі здібності та жагу до пошуку чогось абсолютно нового. Лише педагоги, що володіють високим рівнем професійної та особистісно-моральної культури зможуть знайти ефективний підхід до кожної дитини, що навчається в умовах інклюзивного простору. Тому особливої актуальності набуває пошук нових, інноваційних, методів та підходів підготовки висококваліфікованих кадрів, зокрема активних кейс-технологій, які представлено у започаткованому нами дослідженні.

Теоретико-фундаментальне підґрунтя складають праці сучасних українських учених, що досліджували застосування активних методів навчання в різних видах діяльності, серед них: М. Берегова, Т. Вахрушева, І. Горожанкіна, Н. Савінова, В. Савченко, І. Середя, М. Трухан та ін.

Розглянемо семантичне значення ключових слів дотичних до обраної нами тематики.

У Законі України «Про вищу освіту» під поняттям «професійна підготовка» розуміється здобуття кваліфікації за відповідним напрямом підготовки або спеціальністю [1].

І. Грищенко трактує сутність даного поняття як «цілеспрямований процес навчання реальних і потенційних працівників професійних знань та вмінь з метою набуття навичок, необхідних для виконання певних видів робіт» [2].

О. Андрусь наголошує, що окрім набуття необхідних навичок практичної діяльності, «фахова підготовка» повинна включати етап оцінювання власної діяльності, що забезпечить професійний ріст спеціаліста [3]

Ми розглядаємо «фахову підготовку» у контексті спеціальної освіти як процес формування теоретико-практичних умінь та навичок роботи з дітьми, що мають психофізичні порушення. Головною метою даного процесу є спрямований розвиток професійної та особистісно-моральної культури та їх компонентів, таких, як: комунікативні та організаційні здібності та ціннісні орієнтації, відповідальність, урівноваженість, витримка, моральність як внутрішня здатність творити, діяти не за зовнішнім примусом, а за нормами внутрішньої свідомості та добровільності, моральні почуття, життєві орієнтації (ідеали, традиції, норми, категорії), моральні переконання, морально-правові стосунки та інші.

В умовах інклюзивного навчання вимоги до особистості та професійних якостей асистента вчителя інклюзивного класу постійно зростають, тому особливого значення набуває успішне засвоєння студентами питань моральної вихованості, толерантності та мовленнєвої коректності, що уособлюють позитивні соціально-особистісні надбання комунікативної взаємодії у системі інклюзивної освіти для наслідування як дітьми, так і їх батьками.

Одним із ефективних шляхів формування практичних умінь виступає метод активних кейс-технологій.

Дана інтерактивна методика з'явилася лише у 1910 році, її розробниками вважають англійських науковців М. Шевера, Ф. Едеймса, К. Єйтса. Суть методу полягала у використанні конкретних випадків (ситуацій, історій, тексти яких називаються «кейсом») для спільного аналізу, обговорення або вироблення рішень студентами з певного розділу навчання дисципліни.

Н. Савінова у своїх дослідженнях приділяла особливу увагу кейс-методам, саме вони, на думку вченої, допомагають осмислити професійні здібності студентів та надати саме ті практичні вміння, які актуалізують розв'язання сучасних проблем, що виникають в умовах загальноосвітнього закладу з інклюзивним та інтегрованим навчанням [4]

О. Білюк, Н. Стельмах та І. Середа, дотримуються попереднього твердження, та наголошують на необхідності викладача так скеровувати процес засвоєння теоретичних і практичних знань, щоб студент не лише опановував досвід попередників, а й створював свій, новий, оригінальний педагогічний продукт. Під поняттям «педагогічний продукт» ми маємо на увазі нові підходи до здійснення процесу навчання, пошук нових методів, прийомів та засобів корекційної роботи, розробку нових моделей впровадження технологій, розробку власних кейсів завдань та інше [5]

Проаналізувавши психолого-педагогічну літератури з даного питання, ми дійшли висновку, що «активні кейс-технології» – це масштабне поняття, яке включає в себе не лише використання практичних знань та умінь власної професійної діяльності, а й є тим універсальним засобом формування морально-особистісної та професійної культури асистента вчителя інклюзивного класу, який творчо та ефективно вирішує суперечності, що виникають в умовах інклюзивного простору.

У сучасних літературних джерелах існує безліч видів та модифікацій «методу кейс-технологій», наприклад: навчальна дискусія, мозковий штурм, «групи, що дзижчать», синдикат, самостійна робота з літературою; використання навчальних і контролюючих машинних програм, активно-групові консультації, олімпіади, учнівські наукові конференції, анкетування, тестування.

Ми виокремлюємо власні, авторські, кейс-методи, деякі з них вперше представимо у даній статті.

Метод мульти-інтерактивних презентацій

Розглянемо складові цього методу.

Сучасний тлумачний словник трактує сутність поняття «мульти» як частину складних слів, що означають множинність або багаторазовість чогонебудь [6]

Доцільність використання приставки «мульти» у назві даного методу полягає у множинності знань, які необхідно засвоїти у ході його реалізації, у багатогранності поглядів науковців на визначення сутності ключових питань та у залученні великої кількості фахівців різних галузей для комплексного погляду на проблему.

Постійна та активна взаємодія учасників, що виникає під час співставлення поглядів науковців та власного практичного досвіду у вирішенні проблемних питань робить цей метод інтерактивним.

Термін «інтерактивний» походить від англійських слів «inter» – «взаємний» та «act» – «діяти», і означає «знаходитись у постійному діалозі, бути активним учасником».

Даний метод характеризується поєднанням професійно спрямованого монологічного висловлювання та спеціально-дидактичних засобів, які створюють активну взаємодію між учасниками педагогічного процесу, завдяки чому презентація доповнюється практичними уточненнями, проблемними запитаннями, розвитком творчих здібностей та характеризується всебічним поглядом на сутність питання. Окрім чіткого, логічного, композиційного оформлення, даний метод містить в собі розвивальні вправи практичного спрямування, залучення спеціалістів різних галузей, що працюють над вивченням даного питання, аналіз сучасної психолого-педагогічної літератури.

Метод мульти-інтерактивної презентації – це не лише комп'ютерне супроводження матеріалу, це складне, багатогранне поняття, що включає в себе вербальну та невербальну взаємодію педагога з учнями, теоретичні та практичні знання, вивчення чогось нового та практичне закріплення вже відомого, активну взаємодію та жваву дискусію в аудиторії.

Модернізація системи освіти зумовлює пошук нових підходів до формування професійної та особистісно-моральної культури молодого

покоління. У літературних джерелах представлено різноаспектні погляди на використання кейс-методів. Наше завдання, як сучасних, молодих науковців постає в новій інтерпретації та модифікації методів, шляхом інтеграції відомих засобів з власними наробками.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про вищу освіту».
2. Грищенко І. М. Освіта та професійна підготовка фахівців у світлі євроінтеграційних процесів // Актуальні проблеми економіки №7(109), 2010, стор. 56-61.
3. Ольга Андрусь. Сучасні аспекти професійної підготовки студентів у технічних університетах / Професійна підготовка в контексті євроінтеграції // Проблеми підготовки сучасного вчителя № 4 (Ч. 2). 2011. С. 283-294.
4. Савінова Н. В. Проблеми підготовки майбутніх вчителів-логопедів до роботи в умовах розвивального активно-ігрового середовища // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки: зб. наук. пр. / за ред. проф. Тетяни Степанової. № 3 (62), вересень 2018. Т.2. Миколаїв: МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2018. С.283-285.
5. Середа І. В., Савінова Н. В., Стельмах Н. В., Білюк О. Г. Визначення рівнів сформованості інформаційно-комунікаційної компетентності педагогів загальноосвітнього навчального закладу. Інформаційні технології і засоби навчання. <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/authorDashboard/submission/298>
4. DOI: <https://doi.org/10.33407/itlt.v74i6>Опубліковано: 2019-12-31
6. Соціально-педагогічний словник (за редакцією В. В. Радула). Київ: «ЄксОб», 2004. 304 с.

Лещенко І. С.,
Миколаївський національний університет
імені В. О. Сухомлинського
Науковий керівник – д. пед. н.,
проф. **Савінова Н. В.**

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК САМООБСЛУГОВУВАННЯ У ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ З ПОРУШЕННЯМИ ПСИХОФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ

Програма сучасної стратегії спеціальної освіти і державної допомоги приділяє значну увагу ранньому виявленню, комплексному супроводу та пошуку нових організаційних форм і змісту педагогічної роботи з дітьми, які мають особливі потреби. Все це значно вплинуло на теоретико-практичні підходи щодо виховання і навчання дітей з порушеннями психофізичного розвитку. При цьому зміст навчально-виховної роботи має сприяти виявленню позитивних можливостей в підготовці цієї категорії дітей до доступних для них видів праці.

Практична і соціальна спрямованість навчання, як ключова позиція концепції освіти дітей з порушеннями психофізичного розвитку, зумовила пріоритет вирішення завдань їх соціально-трудової адаптації, серед яких важливим компонентом виступає формування навичок самообслуговування.

Тому формування побутової самостійності є одним із важливих напрямків корекційно-педагогічної роботи з дітьми з особливостями психофізичного розвитку. Оскільки опанування життєво необхідних умінь та навичок сприяє проявам самостійності, успішній соціальній адаптації дитини, дозволяє зменшити залежність дитини від оточуючих, сприяє підвищенню її впевненості у своїх силах, створює передумови для навчання іншим видам діяльності.

У контексті нашого дослідження важливо з'ясувати сутність наукових понять «навичка» та «самообслуговування», оскільки, будь-яка діяльність людини передбачає наявність певної кількості навичок. Вчені по різному

підходять до визначення сутності поняття «навичка» в психології, педагогіці та соціології.

Медичні психологи та психіатри скрупульозно підійшли до трактування сутності поняття «навичка», вони розуміють його як «автоматизовану дію, сформовану шляхом багаторазового повторення, що відтворюється без поелементної свідомої регуляції і контролю». Акцентуючи увагу на зв'язку інтелектуальної діяльності з руховою сферою, вони відмічають, що втрата навички – ознака серйозного захворювання головного мозку, найчастіше органічного генезу. Можливість формування навички в процесі навчання є важливим критерієм ступеня вираженості порушення розумового розвитку [1].

Ми розуміємо сутність поняття «навичка» як автоматично здійснюваний рух, що не вимагає свідомого контролю та спеціальних вольових зусиль для його виконання. Враховуючи особливості розвитку дітей раннього віку з порушеннями психофізичного розвитку, опора на окреслену наукову позицію дозволить нам вирішити поставлені завдання дослідження.

Друге ключове поняття, яке лежить у проблемному полі нашого дослідження це – «самообслуговування». Під «самообслуговуванням» ми розуміємо діяльність, яка направлена на задоволення особистісних потреб дитини, які пов'язані з нагальною необхідністю догляду за тілом, одягом, взуттям тощо; миттям, умиванням та причісуванням; вдяганням і роздяганням. У викладі основного змісту роботи ми також послугуємо синонімічним за значенням терміном «самообслуговуюча діяльність». «Самообслуговуюча діяльність», на нашу думку, це – діяльність направлена на задоволення власних потреб у воді, їжі, догляді за тілом, одягом, взуттям, одяганні, роздяганні тощо. Відповідно, «навичками самообслуговування» виступають автоматизовані дії дитини по догляду за власним тілом, предметами особистої гігієни, прийом їжі, виконання гігієнічних процедур, одягання та роздягання тощо [3]. Беручи до уваги все вище сказане, ми вважаємо за доцільне розглядати близьке до навичок самообслуговування поняття «культурно-гігієнічні навички».

На нашу думку, «культурно-гігієнічні навички» дитини пов'язані з дотриманням чистоти і порядку в навколишньому середовищі, де вони формуються під керівництвом та за наслідуванням дорослих.

Одним із важливих напрямків спеціальної освіти вважається формування у дітей дошкільного віку навичок самообслуговування, які здійснюються в межах трудового виховання. Формування цих навичок сприяє процесу успішній соціальній адаптації дитини, впливає на її самооцінку та є важливим кроком до її незалежності. Діти у праці опановують різноманітні уміння і навички необхідні в повсякденному житті. Вдосконалення цих умінь і навичок полягає в тому, що дитина розпочинає обходитися без допомоги дорослих, у неї розвиваються уміння долати труднощі, самостійність, здатність до вольових зусиль. Тому організація роботи з формування навичок самообслуговування є дуже ваговою в загальному процесі виховання та навчання дітей з порушеннями психофізичного розвитку [3].

Основною проблемою у формуванні навичок самообслуговування у дітей з порушеннями психофізичного розвитку є те, що дошкільники не вміють їсти, користуватися туалетом, одягатися, мити руки, роздягатися, вмиватися тощо. Предметні дії у дітей з порушеннями психофізичного розвитку характеризуються значною недосконалістю. Логіки та послідовності дій, які діти виконують не зрозумілі для них, наприклад: спершу надягти блузу, а потім застібнути гудзики; спершу надягти кросівки, а потім їх зашнурувати, спершу намочити руки водою, а потім намити їх тощо [4]. У таких дошкільників формування навичок самообслуговування здійснюється у спеціальному закладі протягом усіх років навчання, оскільки цей процес відбувається дуже повільно через пізній розвиток психічних функцій, недорозвинення просторового орієнтування, загальних рухів, координації, недосконалості самоконтролю та саморегуляції, порушення дрібної та загальної моторики. Також, для пізнавального та особистісного розвитку дитини важливе значення має опанування елементарною трудовою діяльністю.

Протягом декількох років навчання у спеціальному дошкільному закладі вихователь, логопед, дефектолог, психолог, батьки своєю взаємною роботою намагаються сформувати у дітей з порушеннями психофізичного розвитку навички самообслуговування, опанування якими сприяє прояву їхньої незалежності, самостійності, умінню долати труднощі, підготовка до шкільного навчання, створення передумов для інших видів діяльності.

Дослідження стану сформованості навичок самообслуговування у дітей раннього віку проводилось на основі декількох методик (методика Шинкаренко В. А. Діагностика та формування навичок самообслуговування, господарсько-побутового та трудової праці розумово відсталих дітей; методика Зак Г. Г., Нугаєва О. Г., Шульженко Н. В. Обстеження соціально-побутових навичок у дітей дошкільного віку з помірною та важкою розумовою відсталістю) та на основі розробленої нами дидактичної моделі формування навичок самообслуговування у дітей раннього віку з порушеннями психофізичного розвитку. Нам вдалося визначити, що у більшості дітей навички самообслуговування сформовані на низькому рівні [5].

Завдяки впровадженій нами дидактичній моделі, яка складалась з 3-х етапів, нам вдалося вирішити всі завдання: сформувати у дітей уявлення про предмети навколишнього світу; навчати дітей висловлювати свої емоції та почуття; формувати навички особистої гігієни, охайності, прийому їжі, одягання та роздягання; покращити навички орієнтування у просторі ЗДО. Впровадження у роботу ігор, вправ, художньої літератури, розповідей, проведення спеціальних занять, відпрацювання окремих дій під час режимних моментів – усе це сприяло підвищенню рівня сформованості навичок самообслуговування у дітей раннього віку з психофізичними порушеннями.

Аналіз результатів дослідження засвідчив підвищення рівня сформованості навичок самообслуговування у дітей раннього віку контрольної та експериментальної груп після експериментального дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Савінова Н. В., Серета І. В., Берегова М. І. Innovation and content characteristics of the training of future specialists of special education // International scientific professional periodical journal "European Humanities Studies: State and Society". Issue 4(I), 2018 (Польща).
2. Тищенко Л. А. До проблем формування навичок самообслуговування у дошкільників з помірною розумовою відсталістю. Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови: навч.-метод. посібник / за ред. В. В. Засенка, А. А. Колупаєвої. Київ: Педагогічна думка, 2013. Вип. 4. Частина 2. 333 с.
3. Тищенко Л. А. Організація корекційно-виховної роботи з дошкільниками із помірною розумовою відсталістю у спеціальному дошкільному навчальному закладі. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова*. Серія 19. 2013. № 23. С. 244-246.

Міщанинець В. А.,
Миколаївський національний університет
імені В. О. Сухомлинського
Науковий керівник – д. пед. н.,
проф. **Савінова Н. В.,**
к. пед. н. **Берегова М. І.**

РОЗВИТОК САМООБСЛУГОВУВАННЯ У ДІТЕЙ З АУТИСТИЧНИМ СПЕКТРОМ ПОРУШЕНЬ

Розроблена і створена вітчизняними фахівцями система спеціалізованої допомоги дітям з розладами аутистичного спектру досягла успіхів у вирішенні завдань діагностики та корекції порушень пізнавальної діяльності.

Питання педагогічної корекції дітей із аутизмом розкрито у роботах М. Ю. Ведениної, К. С. Лебединської, О. С. Нікольської, Е. Н. Солдатенкової, З. А. Старкової, Р. К. Ульянової, А. В. Хаустова та ін., проблемі розвитку самостійності даної категорії дітей присвячені праці вітчизняних авторів: Н. М. Аксаріної, Л. С. Виготського, С. Д. Забрамної, А. С. Малер, В. Г. Нечаєвої, Т. В. Скрипник, В. В. Тарасун та ін. [6, 9].

Проте, в рекомендаціях фахівців приділяється менша увага вивченню генезису і специфіки особистісних проблем, які виникають у дітей із аутизмом в процесі їх соціалізації [4, 13], та недостатньо розглядаються особливості їх соціально-психологічної адаптації в дошкільному віці.

У «Дефектологічному словнику» під редакцією Т. А. Власової самообслуговування – це початкова ланка трудового виховання. Дитину необхідно не тільки навчити правильно виконувати всі дії пов'язані з самообслуговуванням, але і виробити у неї звичку до самообслуговування.

За енциклопедичним словником педагога А. П. Євгенєва, самообслуговування трактується наступним чином: «Самообслуговування – діяльність, спрямована на самозабезпечення особистих потреб побутового характеру – догляд за одягом та житлом, готування їжі, виконання санітарно-гігієнічних норм і т. д. Це обслуговування себе своїми власними силами, без використання допомоги інших людей. Іноді під самообслуговуванням

розуміється система знань, навичок, умінь, що дозволяють людині самостійно підтримувати себе і особисті речі в нормальному для життєдіяльності стані. Уміння обслуговувати себе є початковою стадією самодостатньої та незалежної людини» [2].

Проблема розвитку самостійності аутичних дітей є однією з найбільш актуальних і розглядається в рамках багатьох корекційних підходів.

У зв'язку з особливостями симптоматики цього захворювання розвиток навичок самообслуговування у дітей з аутистичним спектром порушень дуже уповільнений, і в деяких випадках подібні навички можуть бути зовсім відсутніми. Все залежить від глибини захворювання і співвідношення симптоматики з групою хвороби. Відсутність самообслуговування у дитини – найбільш гостра тема для батьків, адже саме вони своїми зусиллями компенсують відсутність цієї навички.

Найчастіше, аутистичний спектр порушень провокує не тільки відсутність навичок самообслуговування, а й повне небажання і байдужість дитини до придбання цих навичок. Можуть зустрічатися такі особливості: дитина може не реагувати на мокроту, і не скаржитись на те, що забруднила штани, дитина не одягається самостійно і може так і залишитися сидіти зі спущеними штанами, поки хтось їх не підтягне. Так само буває у разі, коли необхідно роздягтися – дитина може сидіти в куртці до тих пір, поки її хтось із неї не зніме. Також дитина може зовсім не намагатися їсти самостійно, або робити це тільки певними приладами і тільки з певною їжею. У деяких випадках діти навіть відмовляються ходити пішки, вимагаючи, щоб їх возили в колясці, як раніше. Також діти з аутистичним спектром можуть тривалий час відмовлятися від горщика і не проситися до туалету.

Як зазначає О. С. Нікольська «...складність навчання соціально-побутовим навичкам у великій мірі пов'язана з порушеннями контакту, труднощами довільного зосередження і страхами...» [5, 183]. Однією з причин проблем з розвитку навичок самообслуговування у дітей з аутистичним спектром є те, що у них відсутні навички наслідування та імітації дій дорослих.

Тому однією з найважливіших цілей є те, щоб навчити дитину повторювати дії за дорослим. Користуючись основними принципами розвитку Л. С. Виготського, можна сказати, що структура кожної навички з моменту народження і до кінця життя спочатку повинна перейти з внутрішнього розуміння в зовнішні прояви, а потім бути засвоєною і автоматизованою, створюючи базу для подальшого успішного розвитку загалом [2].

Проблеми самостійності у дітей з аутизмом виокремлюють у три основні групи:

1. Емоційна залежність від іншої людини.
2. Труднощі планування, організації та контролю діяльності.
3. Недостатність мотивації [7, 32].

Всі ці труднощі можуть зустрічатися в тій чи іншій мірі одночасно у однієї дитини, тому важливо зрозуміти, яка причина є основною. Необхідно спочатку проаналізувати, випадіння якого саме фактора призводить до труднощів самостійної діяльності та визначити як в залежності від цього вибудувати корекційну роботу.

За словами І. В. Ковалець та Т. Л. Лещинської, при обстеженні аутичних дітей майже у кожній з них простежується повна безпомічність у самообслуговуванні. Ті стереотипи, які має дитина, представляють рівень соціалізації, який вона засвоїла, тому необхідно помічати, вивчати та використовувати їх на користь. При цьому самостійне оволодіння дитиною соціально-побутовими навичками буває пов'язане з конкретною ситуацією, а перенос сформованої навички в іншу ситуацію вкрай утруднено. Для того, щоб забезпечити формування більш гнучкої системи стереотипної взаємодії з навколишнім світом, необхідно починати раннє корекційне навчання дитини з появою аутизму [3].

Вітчизняні науковці як Е. Р. Баєнська, О. С. Нікольська дотримуються думки, що для успішного оволодіння побутовими навичками та їх самостійного використання, необхідно організовувати значущу повсякденну ситуацію. У зв'язку з цим, спеціалісти рекомендують дотримуватись постійного режиму дня

при навчанні дітей з аутизмом навичкам самообслуговування, який допоможе організувати процес максимально комфортно та запобігти негативних поведінкових реакцій [5].

Разом із режимом дня для навчання також важливий ритм занять. Аутична дитина нездатна витримати великий проміжок часу, відведений на активну взаємодію. Іноді дитина в змозі вступати в контакт на короткі проміжки часу, самостійно дозуючи тривалість та насиченість своєї взаємодії з іншими. На початку – навчання, спільна діяльність можуть займати дуже короткий час – близько 1-2 хвилин, але необхідно, аби дію було завершено і дитина відразу після взаємодії відчула успіх, якраз через це, особливо важливо визначити доступне для неї завдання. Коли дорослий виконує дію руками дитини, він повинен робити це швидко та впевнено, щоб встигнути завершити завдання.

Необхідно детально продумувати схему дій, щоб кожного разу повторювались одні й ті ж самі кроки при навчанні навичці, та за можливості усі дорослі мали змогу вчити дитину однаково.

Коли дитина освоює необхідні моторні навички в цілому, дорослий може зайняти більш пасивну позицію, відступивши в сторону, але не забуваючи радіти успіхам та ігнорувати невдачі дитини.

Не варто намагатися навчити дитину всьому відразу, краще спочатку зосередитися на одному, найбільш доступній для неї навичці, а потім дуже поступово підключати її до найбільш простих операцій в інших побутових ситуаціях. Необхідно бути готовим до того, що для закріплення вже засвоєного досвіду ще довгий час буде необхідна зовнішня організація повсякденних дій дитини, а сам процес освоєння нею необхідних побутових навичок є тривалим і поступовим, що вимагає великого терпіння [6].

Таким чином, для успішного оволодіння і самостійного використання аутичною дитиною побутових навичок, необхідно обрати таку тактику роботи, яка буде відповідати, в першу чергу, формі аутизму, віку дитини та її індивідуальним особливостям.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Нікольська О. С. Аутична дитина. Шляхи допомоги // Е. Р. Баенская, О. С. Нікольська, М. М. Ліблінг. М.: Теревинф. 2014. 227 с.
2. Савінова Н. В. Гуманістичні ідеї толерантності в педагогічній спадщині В. Сухомлинського / Н. В. Савінова // Науковий вісник МДУ імені В. О. Сухомлинського. Сер.: Педагогічні науки. 2014. Вип. 1.46. С. 120-124.
3. Серета І. В. Використання технологій корекційно-виховної роботи у практичній діяльності спеціальних педагогів // Актуальні питання гуманітарних наук. 2020. Т. 4. № 27. 212-217. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863.4/27.204007>
4. Скрипник Т. В. Системно-феноменологічний підхід до діагностики та корекції розвитку дітей з аутизмом: дис. д-ра психол. наук: Скрипник Тетяна Вікторівна; Ін-т спец. педагогіки НАПН України. К., 2010. 385 с.
5. Солдатенкова Е. Н., Федоренко Н. Л., Хилько А. В. Розвиток уявлень про себе як механізм соціалізації дітей з розладами аутистичного спектру // Аутизм і порушення розвитку. 2009. Том 7. № 1. 26 с.
6. Кожевнікова О. М. Розвиток соціально-побутових навичок дітей з РАС. 2019.
7. Стельмах Н. В. Педагогічна майстерність як фактор розвитку особистості дитини / Н. В. Стельмах // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія: Педагогічні науки. 2015. № 3. С. 278-283.
8. Стельмах Н. В. Умови розвитку пізнавальних потреб у контексті педагогічного досвіду В. Сухомлинського / Н. В. Стельмах // Педагогічний альманах. 2015. Вип. 26. С. 181-187.
9. Тарасун В. Концепція розвитку, навчання і соціалізації дітей з аутизмом / В. Тарасун, Г. Хворова /. За наук. ред. В. Тарасун. К., 2004. 103 с.

Надоліна Ю. В.,

Миколаївський національний університет

імені В. О. Сухомлинського

Науковий керівник – д. пед. н.,

проф. **Савінова Н. В.,**

к. пед. н. **Білюк О. Г.**

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КОЛЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЛЕГКИМ СТУПЕНЕМ РОЗУМОВОЇ ВІДСТАЛОСТІ В ІНКЛЮЗИВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Дитина з легкою розумовою відсталістю на сучасному етапі розвитку суспільства розглядається як особистість, яка має ті ж права, що й інші члени спільноти, але через особливості індивідуального розвитку їй необхідно надавати особливі освітні послуги. Завдяки сучасній комплексній допомозі у них спостерігаються позитивні зміни в особистісно-мотиваційній, пізнавальній, емоційно-вольовій сфері. Лише за умови раннього включення в систему корекційно-розвивальної роботи вказаної категорії дітей можливо досягнути оптимального рівня їхнього розвитку.

Навчально-виховна і корекційно-розвивальна робота з дітьми з легкою розумовою відсталістю має носити комплексний характер, охоплювати всі лінії їхнього індивідуального розвитку. При організації навчання таких дітей необхідно враховувати і важливу закономірність їхнього психічного розвитку – спонтанність утворення психічних процесів, тобто наявність самопросування, де кожен щабель психічного розвитку іде за попереднім, а перехід з одного щабля на інший обумовлюється не лише соціальними, а й внутрішніми причинами. Це положення дитячої та вікової психології є ключовим при підборі напрямків навчання дітей з легкою розумовою відсталістю.

За умови організації навчального процесу з дітьми з легкою розумовою відсталістю, спрямованого на соціальну інтеграцію, від педагога вимагається наявність фасилітаторських здібностей: вміння розуміти дітей, своєчасно підтримувати і їх, і їхніх батьків, підбадьорювати, стимулювати, надихати та

включати у взаємодію. Для цього педагог повинен знати причини їхнього відставання, усвідомлювати необхідність у процесі формування знань і вмінь опиратись на менш ушкоджені або збережені ланки їхньої особистості, вміти одночасно і допомагати, і вимагати, бути лагідним і рішучим, фіксувати увагу не на промахах і помилках, а на досягненнях, проявляти оптимізм і підтримувати віру у можливості дитини [2].

Такий педагог повинен дотримуватись погляду, який започаткував ще Е. Сеген: «...розумово відстала дитина під впливом навчання та виховання... просувається у своєму розвитку значно більше, ніж дитина нормальна..., якщо підходити до цього з відповідної міркою» [4]

Значний внесок у розвиток практики навчання і виховання дітей з розумовою відсталістю внесли українські дослідники: Л. Вавіна, А. Висоцька, О. Гаврилов, Ю. Галецька, О. Гармаш, А. Колупаєва, М. Матвеева, Н. Мацько, Т. Сак, В. Синьов, О. Хохліна, Е. Агеева, А. Бабушкіна, І. Бгажнікова, А. Ватажина, С. Забрамна, Т. Ісаєва, М. Кузьмицька, А. Маллер, М. Рейдибойм, Г. Цикото, Л. Шипіцина та інші. Організація допомоги дітям з інтелектуальними вадами та їхнім батькам була предметом дослідження М. Бірюкової, М. Генінг, С. Забрамної, Н. Лур'є, Т. Чернікової, тощо.

Але не дивлячись на це, даній проблемі в нашій країні приділяється ще недостатньо уваги. Зокрема, це стосується визначення ефективності використання інноваційних підходів у процесі виховної роботи з дітьми з легкою розумовою відсталістю, обґрунтування ефективних шляхів діагностики поведінкових порушень, визначення впливу поведінки на загальну картину їхнього психічного розвитку. На сучасному етапі таких наукових напрацювань є недостатньо [8]. Правильне визначення поняття «розумова відсталість» має не лише теоретичне, а й практичне значення [10].

Теоретичне значення цього визначення у тому, що воно сприяє глибшому розумінню сутності аномального психічного розвитку дітей. Кожна наука зацікавлена у правильному визначенні предмету дослідження. Неясне визначення предмета призводить до розпливчастості, невизначеності наукових

досліджень області даної науки. Помилкове тлумачення поняття «розумова відсталість» неправильно орієнтує хід наукових досліджень, сприяє неправомірному розширенню або звуженню складу досліджуваних дітей [9].

Для розумово відсталих дітей створено спеціальну систему навчання, мережу спеціальних шкіл і дитячих будинків. Усі розумово відсталі діти повинні навчатися в спеціальних школах або за спеціальною програмою. Від правильності і чіткості визначення поняття «розумова відсталість» залежить доля багатьох дітей. Якщо визначення буде помилковим чи розпливчатим, важко буде правильно вирішити, яку дитину слід віднести до розумово відсталих. Це означає, що важко вирішуватиметься і те, до якої школи її спрямувати: масової, допоміжної чи іншої.

Якісна освіта розглядається сьогодні як один з індикаторів високої якості життя, інструмент соціальної та культурної злагоди й економічного зростання. Досягнення результатів у цьому напрямі можливо за умов компетентного підходу до організації процесу навчання учнів. Ефективною у цьому напрямі є колективно-компетентнісна взаємодія (К-взаємодія) – процес співпраці колективу однодумців – суб'єктів освітньої діяльності, спрямований на формування компетентностей (ключових, загально предметних, предметних) тощо. Відкриття феномену групи і групової поведінки відбулося ще в ХХ ст., що стало поштовхом до створення цілої галузі психологічної науки – соціальної психології.

Вивчення процесу формування взаємин дитини з соціальним світом неможливо без розвитку і становлення її особистості в соціумі. Проблема взаємодії і взаємовпливу особистості та соціуму є органічною складовою частиною розробки теорії розвитку і становлення особистості в філософії, психології, соціології та педагогіки [1].

Спираючись на теорії про соціальну детермінованість свідомості і особистості людини, на особистісно-діяльнісний підхід «до проблеми» формування особистості людини в соціумі (Л. Божович, Л. Виготський, Я. Коломінській, І. Кон, В. Котирло, В. Мухіна, Д. Фельдштейн, Ф. Фрадкін,

Д. Ельконін і ін.), концепцію персоналізації (В. Абраменкова, А. Петровський) щодо дитячого віку вчені визначають два основних значення поняття «взаємини»: соціальна ситуація розвитку особистості дитини та характеристика його соціальної компетентності.

Істотний інтерес для нашого дослідження становлять теорії формування соціальної компетентності дитини в колективній діяльності як необхідної умови розвитку і становлення її особистості в колективі. Після П. Загоровського, А. Залужного, даної теорії дотримуються Т. Антонова, І. Кон, Ф. Фрадкін і ін. Формування соціальних навичок дитини розглядаються дослідниками як її соціалізація, яка пов'язана з засвоєнням дитиною певної системи соціальних ролей, норм і культурних цінностей колективу [7].

Колективна діяльність у розвитку дітей дошкільного віку з легкою розумовою відсталістю характеризується виникненням нової соціальної ситуації розвитку. У дитини вже з'являється коло елементарних обов'язків. Змінюються взаємини з дорослими, набуваючи нових форм: спільні дії поступово змінюються самостійним виконанням дитиною вказівок дорослого.

З'являється можливість систематичного навчання за певною програмою, хоча останню можна реалізувати лише в тій мірі, в якій вона стає власною програмою дитини.

Особливості соціальної ситуації розвитку дошкільнят виражаються в характерних для них видах діяльності, передусім у сюжетно-рольовій грі, яка створює сприятливі умови для доступного в цьому віці освоєння зовнішнього світу.

Головними умовами, які підвищують ефективність впливу колективу на розвиток та соціальне становлення особистості старшого дошкільника з легкою розумовою відсталістю, є організація різноманітної колективної життєдіяльності дітей, насичення її творчістю, озброєння дошкільників уміннями колективної взаємодії, навичками спілкування. Все це забезпечує можливість накопичення досвіду успішної, ефективної, результативної взаємодії особистості в колективі однолітків.

На основі проаналізованих досліджень Л. Вавіна, А. Висоцька, О. Гаврилов, Ю. Галецька, О. Гармаш, В. Золотоверх, А. Колупаєва, М. Матвеева, Н. Мацько, Т. Сак, В. Синьов, О. Хохліна, тощо [40], ми виокремили три основні критерії, які розкривають сутність формування навичок колективної діяльності у дітей старшого дошкільного віку з легким ступенем розумової відсталості в інклюзивному середовищі:

- побутовий, що відображає певний рівень колективної діяльності безпосередньо в сімейних взаєминах;
- соціальний, який дозволяє з'ясувати рівень колективної діяльності безпосередньо у світі людей, тобто в ДНЗ.

Соціальний критерій відображає соціальну компетентність, адже це характеризує багато соціальних взаємодій дошкільника з легкою розумовою відсталістю та більш розкриває особливості спілкування з іншими. Основними його показниками є: знання про сім'ю; обізнаність в знаннях про назву вулиці на якій живе дитина; вміння на власній вулиці знайти свій будинок.

Побутовий критерій визначається, в першу чергу, сімейними взаєминами, ставленням до родини, та друзів. Основними показниками цього критерію є: самостійне виконання, колективне виконання доручень та парне виконання доручень.

На основі визначених критеріїв та їх показників, ми визначили рівні сформованості навичок колективної діяльності у дітей старшого дошкільного віку з легким ступенем розумової відсталості в інклюзивному середовищі: I – низький, II – середній, III – достатній.

Отримані діагностичні результати актуалізували завдання уточнення, конкретизації і узагальнення формування колективної діяльності у дітей старшого дошкільного віку з легким ступенем розумової відсталості в інклюзивному середовищі і досвіду їх проявів. Реалізація цих завдань можлива при здійсненні правильно організованої діяльності.

З метою вивчення колективних взаємин, що свідчать про сформованість навичок колективної діяльності у дітей старшого дошкільного віку з легким

ступенем розумової відсталості в інклюзивному середовищі, нами було проведено дослідження, в ході якого використано комплекс психодіагностичних методик і проведено педагогічний експеримент.

Шляхом порівняння результатів констатувального та формувального етапів педагогічного експерименту зроблено висновок про вплив розробленої та впровадженої на практиці методики навичок колективної діяльності дітей старшого дошкільного віку з легким ступенем розумової відсталості в інклюзивному середовищі, які брали участь у даному експерименті.

На завершальному етапі дослідження доведено ефективність педагогічних умов стимулювання у дітей старшого дошкільного віку з легким ступенем розумової відсталості прагнення до колективної взаємодії.

Наприкінці експерименту ми провели повторне діагностування рівнів формування навичок колективної діяльності дітей старшого дошкільного віку з легким ступенем розумової відсталості в інклюзивному середовищі за визначеними критеріями та показниками.

Ми отримали наступні результати: в експериментальній групі 2 дитини перейшли з низького на середній рівень розвитку, та 2 дитини з середнього на достатній рівень розвитку критеріальних показників.

Проте, зміни відбулися і в контрольній групі, де 1 дитина з низького перейшла на середній рівень розвитку критеріальних показників.

Таким чином, у результаті впровадження розробленої нами комплексної методики, ми досягли значних успіхів у розвитку навичок колективної діяльності дітей старшого дошкільного віку з легким ступенем розумової відсталості в інклюзивному середовищі. Отримані позитивні результати свідчать про доцільність та ефективність розробленої нами дидактичної моделі. Вона витримала випробовування і дала гарний результат.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вікова та педагогічна психологія: Навч. посіб. / О. В. Скрипченко та ін. 2-ге вид. К: Каравела, 2007. 400 с.

2. Гончаренко А. В. Взаємини однолітків у дошкільному закладі / А. В. Гончаренко // Дошкільне виховання. 1999. № 9. С. 4.
3. Специальная педагогика / Под ред. Н. М. Назаровой. М.: Академия, 2004.
4. Савінова Н. В. Логодіагностика та логокорекція мовленнєвої діяльності дошкільників із тяжкими порушеннями мовлення. Миколаїв: Іліон, 2017. 286 с.
5. Стельмах Н. В. Педагогіка (педагогічна творчість). Миколаїв : МНУ ім. В. О. Сухомлинського, 2017. 192 с.
6. Стельмах Н. В. Теорія та методика виховання дітей. Миколаїв: МНУ ім. В. О. Сухомлинського, 2018. 265 с.
7. Сухомлинський В. Колектив як знаряддя виховання / В. Сухомлинський // Сільська школа України. 2004. №10. С.1-6.
8. Трофімова Ю. Л. Психологія / за ред. Трофімова Ю. Л. К.: Либідь, 2003. 560 с.

Наконечна В. В.,

Миколаївський національний університет

імені В. О. Сухомлинського

Науковий керівник – д. пед. н.,

проф. **Савінова Н. В.**

ФОРМУВАННЯ НОРМАТИВНОГО ПИСЕМНОГО МОВЛЕННЯ В УЧНІВ 2 КЛАСУ З ДИЗГРАФІЄЮ

Мовлення відіграє важливе значення в розвитку дитини молодшого шкільного віку. Без мовленнєвого, соціального спілкування, людина не може формуватися як «повноцінна особистість». Саме мовлення з оточуючими є фундаментом для розвитку різних процесів, порушення мовлення у свою чергу веде до розладів цих психічних функцій.

Сучасний стан порушень писемного мовлення у школярів є найскладнішою та найактуальнішою для шкільного навчання. Повноцінне оволодіння писемним мовленням на початковому етапі шкільного навчання виступає необхідною передумовою для успішного засвоєння шкільної програми, формування особистості дитини та її соціальної адаптації, оволодіння засобами мовленнєвої комунікації у письмовій формі, запобігання помилок тощо (Л. Журавльова, В. Ільяна, Р. Лалаєва, Р. Левіна, Л. Парамонова, Н. Пахомова, І. Прищепова, Н. Савінова, В. Тарасун, М. Шеремет, А. Ястребова та ін.) [5, с.166].

В основі оволодіння письмом лежать процеси розвитку просторових уявлень, окоміру, графічно-моторних дій. Молодший шкільний вік вважається орієнтовною стадією, у процесі якої дитина продовжує ознайомлюватися з цими процесами. У загальноосвітніх закладах систематично проводяться уроки, заняття, на яких діти засвоюють навички формування процесів просторової орієнтації, оцінно-контрольних дій, окоміру. Невід'ємними є і розвиток графічно-моторних навичок письма. Саме ці навички вважають основними факторами пропедевтики порушення писемного мовлення.

В енциклопедії «Українська мова» термін «письмо» визначається як «знакова система фіксації мови на площині за допомогою умовних графічних

елементів двох вимірів для передавання інформації на відстані й закріплення її в часі». А пропедевтика – це «заходи з попередження порушень писемного мовлення у дітей, то завчасно проведені профілактичні заходи з розвитку просторових уявлень, окоміру, графомоторних дій призводять до розвитку оцінно-контрольних дій, що кладуть початок запобігання проблем порушення писемного мовлення та його корекції» [4, с.13-23].

Корекція дисграфії найбільш успішна при ранньому її початку, а профілактика – необхідний захід, що дозволяє попередити розвиток дисграфії. Звідси необхідно ще в дошкільному віці попередити можливість виникнення дисграфії шляхом усунення її передумов. Як вказує Л. Парамонова, наявність передумов дисграфії – це вже патологія, однією з основних видимих ознак якої є відхилення від нормального ходу мовленнєвого розвитку. Це відхилення проявляється в тому, що в дитини виявляється несформованою певна психічна функція (або ряд функцій), яка вже має бути в цьому віці [3].

Слід зазначити, що найбільш підготовленими фахівцями для здійснення профілактики дисграфії є вчителі-логопеди, головними завданнями яких є профілактика порушень мовлення у дітей раннього та молодшого дошкільного віку; подолання порушень усного мовлення, вдосконалення мовленнєвого розвитку, мовних здібностей, профілактика порушень письма і читання у дітей середнього і старшого дошкільного віку. Однак, широкомасштабна профілактика дисграфії проводиться вчителями-логопедами якнайбільше в умовах дошкільних логопедичних груп для дітей із загальним недорозвитком мовлення. Логопед, який працює з дітьми дошкільного віку, обов'язково приділяє увагу розвитку в дітей рухових функцій і графомоторних навичок, формуванню навичок мовного аналізу і синтезу. У більшості випадків за час перебування в логопедичній групі діти опановують і навички символізації усного мовлення за допомогою букв.

Запобігання порушень мовленнєвого розвитку ґрунтується на заходах соціального, педагогічного та психогігієнічного упередження розладів психічних функцій. Важливо пам'ятати про фактори ризику мовленнєвих

порушень. До біологічних факторів ризику можна віднести ліворукість, сімейну обтяженість мовленнєвої патології. В якості первинного дефекту у новонароджених можуть виступати порушення слуху, зору, рухової сфери як у неускладненому вигляді, так і в різних поєднаннях декількох первинних дефектів. Рання корекційно-педагогічна робота є необхідною з перших днів життя такої дитини, щоб запобігти вторинній затримці. Корекційно-педагогічні заходи включають у себе розвиток орієнтовно-пізнавальних реакцій, фіксацію погляду, його простежування, слухове зосередження, стимуляцію рухової активності, розвиток рефлексів орального автоматизму, викликання голосових реакцій і т. д. Особлива увага приділяється розвитку сенсорного сприймання. До роботи максимально мають бути залучені батьки. Соціально-психологічними факторами ризику є депривації, покарання вдома і в дитячому освітньому закладі, небажання відвідувати садок, переляк і т. п.

Робота з дітьми із ЗНМ передбачає не тільки формування «інвентарю» мовних засобів і вдосконалення їх використання в мовленні. Ця робота спрямована на всебічний розвиток психіки дитини, її уваги, пам'яті, інтелекту, емоційно-вольової сфери, тобто тих функцій і якостей, без яких є неможливою повноцінна мовленнєва поведінка і мисленнєво-мовленнєва діяльність, а також перехід на новий якісний рівень мовленнєвого й інтелектуального розвитку – оволодіння писемним мовленням. У профілактиці дисграфії можна виділити базові напрямки досліджень, серед яких:

1. Розвиток сенсорних функцій і психомоторики (зорового і слухового сприйняття, зорових і слухових диференціювань; просторових уявлень; кінетичної і кінестетичної організації рухів, конструктивного праксису, умовно-рухових реакцій і графозображувальних здібностей).

2. Розвиток міжаналізаторної взаємодії, сукцесивних функцій.

3. Розвиток психічних функцій (зорової і слухової уваги, пам'яті).

4. Розвиток інтелектуальної діяльності (розумових операцій: порівняння, серіації, зіставлення, класифікації, символізації, аналізу і синтезу, абстрагування, узагальнення, формування навичок планування діяльності,

самоконтролю і самокорекції в діяльності; виховання мотивів до навчальної діяльності).

5. Розвиток мовлення та формування навичок довільного аналізу і синтезу мовних одиниць (розвиток зв'язного монологічного мовлення, здатності до суджень і умовиводів; вдосконалення лексико-граматичного і фонетичного оформлення мовлення). [1, с. 63]

Профілактику дисграфії необхідно розглядати як профілактику безпосередньо мовленнєвих порушень, яка включає два основних напрямки: зміцнення й збереження фізичного і нервово-психічного здоров'я дитини; забезпечення правильного мовленнєвого розвитку. В цілому, профілактика порушень мовлення, як і профілактика будь-яких захворювань або патологічних станів будується на усуненні, по можливості, з життя дитини тих причин, які можуть призводити до виникнення порушень. На жаль, іноді все ж не вдається повністю запобігти виникненню мовної патології, і в цьому випадку завдання профілактики зводиться до можливо більшого пом'якшення несприятливих наслідків і до попередження появи вторинних і третинних порушень мови на основі вже наявних.

Отже, встановлено, що рання діагностика дозволяє виявити та скоригувати порушення писемного мовлення у процесі навчальної та ігрової діяльності при багаторазовому виконанні однієї дії, але за різними ігровими завданнями та в різних ігрових проблемних ситуаціях. Ігрова діяльність дозволяє логопатам невимушено виконувати завдання за зразком, самостійно, з допомогою, відходячи від простого спостереження за чиєюсь діяльністю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Андросова В. Дисграфія та механізми її виникнення у дітей молодшого шкільного віку. Сучасні проблеми логопедії та реабілітації. Суми: СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2014. С. 63-66.

2. Журавльова Л. Сучасний стан логопедичної практики корекційної роботи з молодшими школярами з дисграфією. Науковий часопис

Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. 2017. Вип. 34. – С. 24-32. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_019_2017_34_6 (дата звернення: 05.11.2020).

3. Савінова Н. В., Стельмах Н. В., Серета І. В. та ін. Психолого-педагогічні та технологічні основи диференційованої логодіагностики та логокорекції: монографія. Миколаїв : Іліон, 2017. 262 с.

4. Савінова Н. В. Логодіагностика та логокорекція мовленнєвої діяльності дошкільників із тяжкими порушеннями мовлення: монографія / Н. В. Савінова. Миколаїв: Іліон, 2017. 261 с.

Немировська І. О.,
Миколаївський національний університет
імені В. О. Сухомлинського
Науковий керівник – д. пед. н.,
проф. **Савінова Н. В.**

ВИХОВАННЯ ТОЛЕРАНТНИХ СТОСУНКІВ У УЧНІВ ІНКЛЮЗИВНОГО КЛАСУ

В останні роки проблема становлення толерантних взаємостосунків у інклюзивному класі привертає увагу багатьох дослідників (Дж. Валлегема, З. Лютфійя Р. Коззуола, Е. Новіцкі, А. Конопльової, В. Олешкевича, В. Трофімової, Р. Фріз та інших).

Дослідженню підлягали й деякі педагогічні аспекти толерантності, серед яких: формування міжособистісної толерантності учнів (Г. Шеламова, Г. Солдатова, О. Шарова, Г. Скрябіна, Г. Безюлева, та інші); формування ставлення учнів до толерантності як суспільно значущої цінності (І. Бех, Т. Болотіна, В. Береговий, В. Глебкін, Б. Гершунський, О. Грива, О. Клепцова, О. Гуткін, І. Крутова, М. Міріманова, В. Лекторський, П. Степанов та інші); розвиток толерантності у контексті педагогічної комунікативної взаємодії (О. Тодоровцева, І. Воробйова та інші). [1].

Пріоритетними завданнями розвитку загальної середньої освіти в Україні є забезпечення функціонування ефективної системи інклюзивної освіти, яка передбачає врахування потреб і можливостей кожної дитини незалежно від особливостей її психофізичного розвитку.

Відповідно до Концепції Нової української школи одним із основних напрямків модернізації інклюзивної освіти є формування толерантних стосунків дітей з вадами психофізичного розвитку зі здоровими однолітками в інклюзивному закладі. Саме у початковій школі важливо забезпечити сприятливі умови у класі для включення дитини з порушеннями розвитку у колектив ровесників, адже у цьому віці учні вчаться будувати свої взаємини з однолітками, входити у колектив ровесників у спільних видах діяльності. Тим

часом одним із чинників, що гальмує інклюзію, визнається неготовність деяких педагогів, здорових дітей та їхніх батьків взаємодіяти з дітьми, які мають особливі освітні потреби [2].

Таким чином, формування в інклюзивному навчальному закладі толерантного освітнього середовища, пошук шляхів та засобів подолання перешкод у процесі взаємодії учня з класом є важливим педагогічним завданням.

У «Декларації принципів толерантності» зазначається, що толерантність означає повагу, прийняття і правильне розуміння багатого різноманіття культур нашого світу, наших форм самовираження і способів проявів людської індивідуальності. Їй сприяють знання, відкритість, спілкування та свобода думки, совісті і переконань. Терпимість – це гармонія в різноманітті. Це не тільки моральний обов'язок, а й політична та правова потреба. Терпимість – це чеснота, яка робить можливим досягнення миру і сприяє заміні культури війни культурою світу. [3].

Проблема становлення толерантних стосунків у інклюзивному класі є досить важливою (Дж. Даунінг, Дж. Ейхінгер, Р. Коззуол, А. Конопльова, Т. Лещинська, І. Лошакова, З. Лютфійя, О. Маланцева, Е. Новіцкі, Р. Фріз та ін.)

Під навичками комунікативної толерантної взаємодії розуміють комплекс засобів комунікації, які дають дитині змогу розкритись у колективі і спілкуватись із ровесниками та дорослими, не зважаючи на труднощі, що можуть виникнути у результаті неспівпадіння поглядів, думок або звичок. Тому при оцінці результатів формування навичок комунікативної толерантної взаємодії важливо виявити, в першу чергу, вибір лексики та компонентів спілкування, наявність мотивів міжособистісної комунікативної взаємодії, навичок, вмінь та звичок поведінки себе у конкретно виявленій ситуації.

Завдання всебічного розвитку особистості можна розв'язувати за допомогою різних педагогічних і психологічних методів (консультування, бесіди, гри, різні види групової роботи, тренінги тощо), використовуючи які педагог може впливати на свідомість, поведінку, почуття дитини та на її

навколишнє соціальне середовище. У роботі з дітьми з особливими потребами широко використовують так звані методи корекції, до яких належать: заохочення й покарання, попередження, заміна інтересів тощо. Доцільно підкреслити, що ставлення до покарань як до методу виховання в різних педагогів було різним. А. С. Макаренко вважав, що карати треба обов'язково, зауваження робити таким чином, щоб дитина відчувала обурення педагога. В. О. Сухомлинський прагнув виховувати дітей без покарань, а слово педагога повинно, насамперед, заспокоювати дитину. У Павлівській середній школі, у якій 22 роки В. О. Сухомлинський працював директором, виховання без покарань було головним принципом усього педагогічного колективу. В. О. Сухомлинський оцінку використовував як нагороду за працю, а не як покарання за лінь. На його думку, система виховання, в основу якої покладена оцінка тільки позитивних наслідків, рідше приводить до психічних зривів, появи «важких» підлітків.

Варто підкреслити, що для В. О. Сухомлинського не існувало дилеми: особистість чи колектив. Він наполягав на тому, що не може бути виховання особистості поза колективом, як не може бути колективу без особистостей. Міцний учнівський колектив і гармонійні стосунки між вихователями і вихованцями будуть тоді, коли розумово відсталі діти не залишені самі на себе, а розвиваються в таких же умовах, що й нормальні діти. В. О. Сухомлинський слушно вважав, що «колектив може стати виховним середовищем тільки в тому разі, коли він створюється під час спілкування і спільної діяльності, яка дає кожному радість і впевненість» [4].

Однією з умов розвитку в учнів навичок спілкування є забезпечення необхідного мовленнєвого середовища, головними організаторами якого, в першу чергу, є педагоги. Тільки через мовленнєву діяльність, сприйняття мовлення інших і власне говоріння діти оволодівають мовою як засобом спілкування й пізнання. Василь Олександрович вважав, що мовленнєві ситуації – це один із шляхів розвитку мислення. Найкраще мовленнєві ситуації з розумово відсталими дітьми, вважав Учитель, створювати у процесі гри. Без

гри, підкреслював він, немає і не може бути повноцінного розвитку. Талановитий педагог не уявляв розвиток мовлення учнів і без активного спілкування з природою й радив найчастіше проводити з дітьми екскурсії до лісу, до річки, у поле, на луг.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Врочинська Л. І. Взаємодія дитячого садка і сім'ї у вихованні гуманності в дітей старшого дошкільного віку. Оновлення змісту і методів дошкільної освіти в Україні: наукові записки Рівнен. держ. пед. ін-ту. Рівне, 1999. Вип. 5. С. 84-91.
2. Сухомлинський В. О. Батьківська педагогіка / В. О. Сухомлинський // К.: Радянська школа, 1978. 264 с.
3. Савінова Н. В. Гуманістичні ідеї толерантності в педагогічній спадщині В. Сухомлинського /Н. В. Савінова // Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Сер.: Педагогічні науки. 2014. Вип. 1.46. С. 120-124
4. Стельмах Н. В. Умови розвитку пізнавальних потреб у контексті педагогічного досвіду В. Сухомлинського / Н. В. Стельмах // Педагогічний альманах. 2015. Вип. 26. С. 181-187.
5. Серeda І.В. Інклюзивне навчання в системі педагогічних поглядів В. О. Сухомлинського /І.В.Серeda, Є.А.Збишко // Науковий вісник МНУ імені В.О.Сухомлинського. Педагогічні науки. Випуск №4(63).
6. Стельмах Н. В. Інформаційно-бібліографічне забезпечення наукових досліджень з питань дошкільної освіти / Н. Стельмах // Вісник Книжкової палати. 2009. № 7. С. 18-21.

Новакова А. В.,
Миколаївський національний університет
імені В. О. Сухомлинського
Науковий керівник – д. пед. н.,
проф. **Савінова Н. В.,**
к. пед. н. **Берегова М. І.**

ФОРМУВАННЯ ПРОСОДИЧНИХ УМІНЬ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З ДИСЛЕКСІЄЮ

Мова – одна з найважливіших ліній розвитку дитини. Мова допомагає зрозуміти один одного, формує погляди і переконання, а також відіграє величезну роль у пізнанні навколишнього світу. В. О. Сухомлинський писав: «Рідна мова – то безцінне духовне багатство, в якому народ живе. Передає з покоління в покоління свою мудрість і славу, культуру і традиції...». Поступове формування мовленнєвих вмінь і навичок, набуття мовної і мовленнєвої компетенції під час засвоєння мовної системи – головні завдання навчання мови (Г. Дідук). У даний час однією з актуальних проблем серед дітей молодшого шкільного віку є порушення мови і, зокрема, проблема дислексії, яка має тенденцію до значного зростання. Нерозбірлива мова при дислексії обумовлена недостатньою сформованістю або порушенням психічних функцій, які беруть участь у здійсненні процесу читання. Так само страждає просодична сторона мови, тобто сила голосу, темп, ритм, інтонація.

Розлади читання складають одну з найбільш розповсюджених форм мовленнєвої патології дітей шкільного віку з тяжкими мовленнєвими розладами. Рівень сформованості навички читання у переважної частини молодших школярів є недостатнім, про що свідчать знижені за всіма параметрами показники технічної сторони читання (швидкість, тип читання, правильність, виразність та інтонування), недосконалість розуміння та усвідомлення прочитаного матеріалу, а також впізнавання та розрізнення друкованого варіанта графем. Дислексією вважають наявність різноманітних стійких помилок під час читання, таких як: пропуски букв та складів, різні типи

замін (змішування букв, які позначають фонетично близькі звуки; змішування букв, звуки яких близькі за артикуляцією; заміни графічно схожих букв), додавання зайвих букв та складів, перестановки, злиття або роз'єднання слів, спотворення, перекручування звуко складової структури, семантичні помилки (помилкове прогнозування).

Проблема дислексії є дуже поширеною серед дітей шкільного віку. Такі діти насилу вчаться писати і читати. Труднощі бувають навіть у тих, чий рівень інтелектуального розвитку є високим, а також у кого відсутні проблеми зі слухом та зором. Проблеми виникають при сприйманні написаного тексту, є проблеми в координуванні рухів, ускладнено засвоєння орфографічних основ. Такі діти набувають в результаті гіперактивність і синдром дефіциту уваги. Діти з дислексією відчують проблеми з читанням і письмом.

Дислексія посідає провідне місце серед причин порушень читання у школярів як молодшої, так і основної школи. З педагогічного погляду, питання формування умінь читання та вдосконалення цього процесу в школярів є дуже важливим, оскільки вміння читати є передумовою академічної успішності дитини, її пізнавальної активності та подальшого розвитку. Найбільш гостро проблема навчання читання постає щодо дітей із вадами мовлення, для яких логопедична допомога необхідна на всіх етапах розвитку, а особливо на етапі початкового навчання. Учні з тяжкими мовленнєвими розладами мають труднощі звукового аналізу слів на основі нечітких фонематичних уявлень: їм важко визначити кількість звуків у слові, їх послідовність; визначити означений звук, тощо.

Мовлення дитини розвивається в процесі спілкування шляхом імітації, переймання мовлення дорослих, опори на реальні предмети чи картинку. Однією з умов розвитку в учнів навичок спілкування є забезпечення необхідного мовленнєвого середовища, головними організаторами якого, в першу чергу, є педагоги. Тільки через мовленнєву діяльність, сприйняття мовлення інших і власне говоріння діти оволодівають мовою як засобом спілкування й пізнання.

Більшість проблем, з якими стикаються діти в процесі спілкування, виникає в контексті різко виражених труднощів реалізації ритміко-інтонаційного оформлення висловлювань. Це обумовлено тим, що порушення просодичної організації мовленнєвого потоку робить негативний вплив, як на розвиток усного мовлення, так і на засвоєння письма і читання. У дітей з мовленнєвою патологією дана проблема набуває особливої актуальності, тому що крім комунікативної, смислової, емоційної функції просодія несе ще й компенсаторне навантаження. Формування правильного мовлення є важливою ланкою в системі педагогічної абілітації дітей з порушенням мовлення. У зв'язку з цим, стає актуальною проблема реабілітації та адаптації таких дітей в сучасному суспільстві. Особливу роль в процесі спілкування осіб з вадами мовлення грають невербальні засоби спілкування. Обмеження вербальних можливостей призводить до компенсаторно-активнішого використання невербальних засобів для досягнення дитиною комунікативної мети.

Недостатня сформованість звукової сторони мовлення призводить до невідповідності, до спонтанного розвитку навичок аналізу й синтезу звукового складу слів. Порушення темпо-ритмічної сторони мовлення є однією із складних та поширених проблем в логопедії. Дані порушення спостерігаються в низки молодших школярів з мовленнєвою патологією, що значно утруднює їхнє навчання. Порушення темпо-ритмічної сторони мовлення може проявлятися у різному ступені важкості. Легкий та середній ступінь не створює дитині дискомфорту, а в складних випадках мовлення дитині незрозуміле і створює значний комунікативний бар'єр в її спілкуванні.

Формування просодичної сторони мовлення здійснюється в комплексі з формуванням інших сторін мови (звуковимова, лексико-граматичний лад мови, зв'язкова мова, і т. д.) і проводиться на логопедичних заняттях: з розвитку мовлення, по корекції звуковимови, на етапах постановки, диференціації, автоматизації звуків і логоритмічних заняттях.

Щоб розвивати та удосконалювати мовлення дітей необхідна щоденна робота над оволодінням основними мовленнєвими нормами. У практичній

діяльності важливе значення повинне надаватися збагаченню словникового запасу у дітей, адже засвоюючи нові слова діти вчать правильно їх вимовляти, ставити правильний наголос, пояснювати їх значення, удосконалюючи звуковимову, яка є важливою частиною мовленнєвого розвитку та мовної культури.

Отже, цілеспрямована робота по формуванню просодичної сторони мовлення у молодших школярів з дислексією повинна проводитися комплексно у всіх освітніх областях, передбачених освітньою програмою всіх педагогів, які працюють з даними дітьми, включаючи в структуру відповідних занять як обов'язкова умова - ігри та вправи на розвиток просодичної сторони мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Артемова О. Є. Особливості формування просодики у дошкільнят з мовленнєвими порушеннями [Електронний ресурс] URL: <http://www.dslib.net/korrekcion-pedagogika/osobennosti-formirovanija-prosodiki-u-doshkolnikov-s-rechevymi-narushenijami.html>
2. Савінова Н. В. Сучасні проблеми і тенденції розвитку логопедії як науки / Н. В. Савінова // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19 : Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. 2014. Вип. 27.
3. Савінова Н. В. Основні форми логопедичного впливу / Н. Савінова // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. 2013. № 44. С. 113-121.
4. Серета І.В. Використання технологій корекційно-виховної роботи у практичній діяльності спеціальних педагогів //Актуальні питання гуманітарних наук. Вип 27, том 4, 2020. С.212-217. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863.4/27.204007>
5. Стельмах Н. В. Педагогічна майстерність як фактор розвитку особистості дитини / Н. В. Стельмах // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія: Педагогічні науки. 2015. № 3.

Шакула Г. В.,

Миколаївський національний університет
імені В. О. Сухомлинського
Науковий керівник – д. пед. н.,
проф. **Савінова Н. В.**

ЗБАГАЧЕННЯ ТЕМАТИЧНОЇ ЛЕКСИКИ ДІАЛОГІЧНОЇ ЄДНОСТІ У ДОШКІЛЬНИКІВ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИТКОМ

На сучасному етапі розвитку суспільства особливого значення й актуальності набуває проблема формування творчої, активної особистості, конкурентоспроможної у світовому освітньому просторі. Важливу роль у формуванні такої особистості відіграє високий рівень розвитку мовленнєвих здібностей. Одним із показників рівня мовленнєвого розвитку дитини є сформованість лексико-граматичного компоненту мовлення, обсяг і якість словникового запасу, доречна актуалізація слів під час говоріння.

Реальний рівень володіння українською мовою дітей дошкільного віку засвідчує гостроту й актуальність проблеми, що зумовлюється необхідністю розв'язання сукупності завдань, значущість яких наголошується в низці державних документів: Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті, Законі України «Про освіту», Законі України «Про дошкільну освіту», «Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні» [1; 7; 8; 9; 10].

Проблема формування та розвитку мовленнєвої діяльності дітей є досить складною та багатоаспектною. Теоретико-методологічні концепції Л. Виготського, О. Лурія, О. Леонтьєва розкривають глибокий взаємозв'язок мовлення і формування вищих психічних функцій. Психологи (Л. Виготський, О. Запорожець, О. Леонтьєв, Г. Люблінська, Г. Розенгард-Пупко та ін.) довели, що оволодіння мовною системою перебудовує всі основні психічні процеси у дитини.

Слово виявляється потужним фактором, відповідним відображенням дійсності, якісно змінюючи психічну діяльність. Слово дозволяє розкрити

загальний зміст та значення речей, викликати в уяві образи – уявлення різної модальності (зорової, слухової, тактильної) й оперувати ними.

Проблема розвитку словника дітей досліджувалась ученими в таких аспектах: етапність засвоєння слова як сигналу в контексті взаємодії сигнальних систем дійсності (І. Горелов, Н. Данилова, М. Кольцова, І. Павлов, К. Сєдов та ін.); фонетичні, лексичні та граматичні особливості дитячого мовлення на початкових етапах розвитку (О. Гвоздєв, К. Крутій, Н. Рибніков, Н. Савінова, Т. Ушакова, О. Шахнарович, Н. Швачкін, М. Шеремет, Н. Юр'єва); особливості становлення та розвитку словника дітей (В. Логінова, В. Коник, М. Коніна, В. Яшина, Л. Трофименко та ін.); кількісне та якісне збагачення словника, закономірності виникнення різних типів зв'язків (О. Леонтєв, Є. Соботович, М. Шеремет, С. Цейтлін, Л. Щерба та ін.).

Учені стверджують, що процес засвоєння семантичної складової є довготривалим, складним та відбувається протягом усього життя людини й залежить від особистісного мовленнєвого досвіду [12; 13; 14; 15; 17].

Стрижневим моментом низки наукових досліджень (Л. Бірюк, Н. Гавриш, А. Ількова, Н. Кирста, Л. Колунова, Н. Кудикіна, Г. Куршева, А. Лаврентєва, С. Макаренко, Ю. Руденко, Є. Савушкіна, А. Смага, О. Сомкова, Є. Струніна, О. Ушакова, М. Швачкін, Т. Юртайкіна та ін.) виступило вивчення особливостей засвоєння семантики слів, уточнення, розширення значень уже відомих слів у певному контексті, використання тематичного принципу введення лексики, асоціативного поєднання слів. Спеціальні дослідження (А. Арушанова, А. Богущ, Л. Калмикова, К. Крутій, М. Лаврик, Н. Лопатинська, Н. Маковецька, Г. Ніколайчук, Е. Федеравичене, Ю. Руденко та ін.) дали змогу визначити лінгводидактичні та педагогічні умови формування механізму структурування смислів слова, а також якісного розвитку словника [2; 3].

Отже, Р. Левіна, Г. Чіркїна, П. Шошїн доводили, що від того, яка кількість і якість слів, якими володіє дитина, залежить успіх вираження її думок, почуттів, намірів, бажань. Залежно від рівня й розвитку здатності дитини актуалізувати слова в мовленні формується її комунікативно-

мовленнєва компетенція і потенційні можливості як суб'єкта спілкування та предметно-практичної діяльності. Несформованість лексичних навичок або ж їх відсутність особливо небезпечні в дошкільному віці, оскільки обмежують спілкування дитини з однолітками і дорослими, висловлення власних думок, спричиняють відставання в розвитку мислення, зниження пізнавальних потреб, негативно впливають на формування емоційно-інтелектуальної сфери дитини і особистості в цілому, що гальмує темпи розвитку здатності до навчання [5; 6].

Одним із найпоширеніших порушень психофізичного розвитку серед дітей дошкільного віку є загальний недорозвиток мовлення (ЗНМ).

Протягом тривалого часу вивчення мовленнєвих порушень зводилось до опису окремих симптомів, між якими не встановлювалось певного зв'язку. Окремі прояви відхилень мовленнєвого розвитку розглядались як самостійні порушення, а порушення вимови, обмеженість словникового запасу, недоліки у розвитку граматичної будови розглядались як супутні порушення [6].

Вперше термін «загальний недорозвиток мовлення» введений у науковий обіг в 50-х-60-х роках ХХ століття Р. Левіною «Загальний недорозвиток мовлення у дітей з нормальним слухом та первинно збереженим інтелектом означає таку форму мовленнєвої аномалії, при якій спостерігаються порушення формування всіх компонентів мовленнєвої системи, що належать як до звукової, так і смислової складових мовлення» [4].

Одним із головних завдань мовленнєвого розвитку дитини-дошкільника, зокрема із загальним недорозвитком мовлення є словникова робота, яка в сучасній методиці розглядається як цілеспрямована педагогічна діяльність, що забезпечує ефективне освоєння словникового складу рідної мови [16].

Важливість завдання виховання і навчання полягає у врахуванні закономірностей засвоєння значень слів, у поступовому їх поглибленні, формуванні вмінь семантичного відбору слів відповідно до контексту висловлювання. Особливість словникової роботи в дошкільному освітньому закладі полягає в тому, що вона проходить через усю навчально-виховну роботу з дітьми. Становлення словника відбувається в процесі ознайомлення з

навколишнім світом, у всіх видах дитячої діяльності, повсякденному житті, спілкуванні. Робота над словом уточнює уявлення дитини про навколишній світ, поглиблює її почуття, надає соціальний досвід. Усе це має особливе значення в дошкільному віці, оскільки саме тут закладаються основи розвитку мислення й мови, відбувається становлення соціальних контактів, формується особистість.

Мова є складним динамічним явищем, що становить одночасно набір структурних одиниць і процесів, які зумовлюють вибір цих одиниць. Вона є універсальним засобом спілкування, а отже, навчання мови передбачає знання мовних одиниць у їх «робочому стані» (за О. Леонтьєвим), тобто вміння використовувати мовні одиниці в конкретних життєвих ситуаціях у процесі мовленнєвого спілкування. Саме у такий спосіб мовні засоби набувають конкретного змісту [11].

В групі теорій щодо засвоєння дитиною мови головне місце відводиться зв'язку між оволодінням мовою і тими поняттями і відносинами, що розвиваються у дитини. Доказом правомірності такого підходу є той факт, що основні граматичні структури на початковій стадії розвитку мови відсутні і розвиваються поступово. На цій основі провідні теоретики когнітивного підходу роблять висновок про те, що засвоєння таких граматичних структур залежить від попереднього когнітивного розвитку. З їхньої точки зору, жодна мовна структура не з'являється у дитини доти, поки вона не засвоїла поняття, які б її представляли. У віці від 1 до 4,5 років діти активно будують власні конструкції речень, створюють власну граматику, поступово наближаючись до граматики дорослих. Але в будь-якому віці діти здатні виразити в словах лише ті поняття, які вони вже засвоїли. Ж. Піаже вважає, що здібність до концептуалізації уяви передуює здібності виражати її словесно. Найновіші дослідження вказують на те, що когнітивний і мовний розвиток тісно взаємопов'язані (О. Фунтікова) [11].

Таким чином, роль слова як найважливішої одиниці мови і мовлення, його значення в пізнавальному, психічному розвитку дитини визначають чільне

місце словникової роботи в загальній системі роботи з розвитку мовлення дітей в дошкільному навчальному закладі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник: А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф, д-р пед. наук; Авт. кол-в: Богуш А. М., Беленька Г. В., Богініч О. Л., Гавриш Н. В., Долинна О. П., Ільченко Т. С., Коваленко О. В., Панасюк Т. В., Лисенко Г. М., Машовець М. А., Низковська О. В., Піроженко Т. О., Поніманська Т. І., Сідельнікова О. Д., Шевчук А. С., Якименко Л. Ю. К.: Видавництво, 2012. 26 с.
2. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови : Підручник. К. : Вища школа, 2007. С. 78 – 99.
3. Ільїна Н. В. Розвиток структури лексичного значення слова у дітей дошкільного віку. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та психологія*. Випуск 24. 2013. С.113 – 117.
4. Левина Р. Е. Основы теории и практики логопедии. М. : Просвещение, 1967. 246 с.
5. Левина Р. Е., Никашина Н. А. Характеристика общего недоразвития речи у детей: Основы теории и практики логопедии. М.: Московский государственный университет, 1967. 48-52 с.
6. Левина Р. Е., Чиркина Г. В., Шошин П. Б. Нарушения речи и письма у детей: Избранные труды. М.: Аркти, 2005. 221с.
7. Національна програма «Освіта (Україна ХХІ століття): Постанова Кабінету Міністрів України від 29.05.1996 р. № 896. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF> (дата звернення: 10.11.2020).
8. Про дошкільну освіту : Закон України від 11 лип. 2001 р. № 2628-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text> (дата звернення: 12.11.2020).

9. Про затвердження Концепції розвитку інклюзивного навчання: Наказ МОН України від 01 жовтня 2010 р. № 912 URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-kontseptsii-rozvitku-inklyuzivnogo-navchannya> (дата звернення: 10.11.2020).
10. Про освіту: Закон України від 05 вер. 2007 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 10.11.2020).
11. Савінова Н. В. Логодіагностика та логокорекція мовленнєвої діяльності дошкільників із тяжкими порушеннями мовлення: монографія. Миколаїв: Іліон, 2017. 261 с.
12. Савінова Н. В. Теоретико-методичні засади диференційованої логопедичної корекції: монографія / Н. В. Савінова. Миколаїв: НУК, 2012. 281 с.
13. Соботович Є. Ф., Трофименко Л. І. Особливості засвоєння дітьми із НЗНМ узагальненого лексичного значення слова та його понятійної співвіднесеності. *Дефектологія*. 2000. №1. С. 16 – 19.
14. Трофименко Л. І. Формування орієнтування на слово як одиницю мови у дошкільників із ЗНМ. *Дефектологія*. 2011. №4. С. 35 – 38.
15. Трофименко Л. І. Формування різних типів семантичних зв'язків між словами у дітей дошкільного віку із ЗНМ. *Дефектологія*. 2005. №4. С. 37– 40.
16. Шаховская С. Н., Волосовец Т. В. Логопедия: методические традиции и новаторство. М. : МОДЭК, 2003. 336 с.
17. Шеремет М. К. Логопедія. Підручник. Третє видання, перероблене та доповнене. К. : Видавничий Дім «Слово», 2014. 672 с.

Шлапак А. І.,

Миколаївський національний університет

імені В. О. Сухомлинського

Науковий керівник – к. пед. н.,

доц. **Кисличенко В.А.**

ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІЧЕНОСТІ БАТЬКІВ ДІТЕЙ- ЛОГОПАТІВ ЗАСОБАМИ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

В Україні впровадження інформаційних комп'ютерних технологій у корекційну освіту набуває все більшої актуальності. Одним із ключових завдань логопеда є підвищення ефективності процесу корекції мовленнєвих порушень. В останні роки спостерігається масове впровадження інформаційно-комп'ютерних технологій в освітній процес. Використання нетрадиційних методів та засобів – урізноманітнює й забезпечує дієвість логопедичної роботи, а процес інформатизації в освіті обумовлений вимогами сучасного суспільства, що розвивається.

Нові сучасні можливості допомагають в роботі не тільки з дітьми, але і з їх батьками. Адже одним із найважливіших соціальних інститутів виховання є сім'я. Робота з батьками спрямована на співпрацю з сім'єю в інтересах дитини, формування загальних підходів до виховання, спільне вивчення особистості дитини, її психофізіологічних особливостей, висування однакових по суті вимог, організацію допомоги в навчанні, фізичному і духовному розвитку дитини. Педагог повинен йти в ногу з часом, використовувати нові технології у вихованні та навчанні. Залучення батьків до участі у корекційно-виховному процесі сприяє створенню сприятливого клімату в сім'ї, психологічно-емоційного комфорту.

Дослідження Л. А. Копачівської, Н. М. Голуб, Л. В. Лопатіної, В. А. Кисличенко присвячені проблемі вивчення і корекції загального недорозвитку мовлення у дітей, показують, що подолання загального мовленнєвого недорозвитку, як правило, без допомоги батьків є менш ефективним [1, с. 12]. Помилка багатьох сучасних сімей – відстороненість від педагогічного процесу, причини якої, перш за все, в недостатності

елементарних психолого-педагогічних знань і небажання батьків розібратися в складному світі дитини. Залучення батьків до педагогічної діяльності, їх зацікавлена участь в корекційно-педагогічному процесі важлива саме тому, що це необхідно для розвитку їх власної дитини. Учитель-логопед відіграє особливу роль у підвищенні педагогічної культури та освіченості батьків дітей-логопатів.

У сучасних умовах однією з ефективних систем роботи з сім'єю є логопедичний супровід. Він передбачає діагностику, корекцію та компенсацію мовленнєвої сторони особистості дитини. В. А. Кисличенко у своїй роботі «Логопедичний супровід сім'ї в умовах груп корекції мовлення» визначає термін так: «Логопедичний супровід – це цілеспрямована, послідовна, неперервна дія у спеціально організованих умовах, відповідних психофізичним особливостям дитини-логопата» [2, с. 26-31]. Також науковець розглядає логопедичний супровід як «процес, лінійно (сукцесивно) організований у часі, що забезпечує можливість виявлення відхилень у мовленнєвому розвитку на кожному відрізку формування кожного з наступних рівнів функціональної системи мови і мовлення та організації умов сприяння вчасному формуванню й корекції мовлення відповідно до нормативних показників» [4, с. 142-152].

Логопедичний супровід – це комплексна програма, що ґрунтується на єдності таких функцій, як:

- рання діагностика дітей з мовленнєвими вадами та забезпечення своєчасної спеціалізованої допомоги;
- удосконалення форм корекційної роботи з дітьми, які мають вади мовлення та попередження вторинних порушень;
- удосконалення просвітницької роботи з батьками з питань мовленнєвого розвитку дітей.

В. А. Кисличенко у статті «Логопедичний супровід, як інноваційний підхід до корекції порушень мовлення» зазначає, що «Логопедичний супровід сім'ї доцільно розглядати як структурний компонент загального психолого-педагогічного супроводу, де у співвідношенні підсистем логопедичний

супровід залишається самостійним напрямом, що має свої методологічні засади, мету, специфічні завдання і шляхи вирішення» [5, с. 57-62]. У своїх роботах науковець розкриває термін логопедичний супровід, як «вплив на дитину, прямий чи опосередкований (через близьке оточення), який реалізується у різних формах (за необхідністю) протягом усього раннього, дошкільного та шкільного віку спеціалістами-логопедами». У монографії «Логопедичний супровід сім'ї, в якій виховується дитина з порушенням мовлення» вона зазначає, що «вирішальним у термінах звертання за логопедичною допомогою є інформованість батьків у питаннях норми та порушень мовлення» [3, с. 187-192].

Традиційні форми, роботи з батьками при всіх їх позитивних характеристиках, мають об'єктивні труднощі:

- обмежена кількість часу у батьків, як для відвідування спеціалістів, так і відвідування консультацій у дитячому закладі;
- відсутність можливостей для своєчасного надання необхідної інформації батькам.

Значимість використання різноманітних форм роботи з батьками важко переоцінити. Безумовно, участь комп'ютерних технологій у всіх різноманітних формах роботи логопеда з батьками активізує і покращує корекційний процес в цілому, дозволяє сприймати інформацію на якісно новому рівні.

Комп'ютерним технологіям під силу зацікавити та змотивувати батьків активно співпрацювати з логопедом в корекційно-виховному процесі; шляхом реалістичності, новизни й динамічності зображення, використання рухових анімацій, відеоматеріалів, аудіо-записів.

Отже, застосуванню комп'ютерних технологій в корекційній логопедичній роботі має наступні переваги.

- комп'ютер стає необхідним засобом навчання дітей з порушеннями мовлення;
- використання комп'ютерних технологій в більшості випадків підвищує мотивацію дитини до освітньої (безпосередньо до мовленнєвої)

діяльності, сприяє підвищенню мовленнєвої та пізнавальної активності; довільної уваги і пам'яті дітей, самостійності, зосередженості, творчої уяви, словникового запасу.

- сприяє підвищенню самооцінки дитини;
- підвищує компетентність батьків, що є необхідною умовою успішного впливу на дитину-логопата.

Сьогодні застосування інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі – це один із пріоритетних напрямків модернізації освіти, що дозволяє не тільки підвищити якість навчання, а й досягти нового рівня відносин між учасниками освітнього процесу на всіх етапах педагогічної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кисличенко В. А. Логопедичний супровід сім'ї дитини з дизартричними розладами / В. А. Кисличенко // Актуальні питання корекційної освіти. 2015. Вип. 5(2). С. 142-152.
2. Кисличенко В. А. Логопедичний супровід сім'ї дитини із затримкою психічного розвитку / В. А. Кисличенко // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 19 : Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. 2017. Вип. 33. С. 26-31.
3. Кисличенко В. А. Логопедичний супровід сім'ї, в якій виховується дитина з порушеннями мовлення : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.03 / В. А. Кисличенко; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. К., 2011. 20 с.
4. Кисличенко В. А. Обстеження сформованості граматичних категорій у дітей старшого дошкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення в умовах побутового білінгвізму / В. А. Кисличенко, А. О. Копилова // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія: Педагогічні науки. 2017. № 3. С. 187-192.
5. Кисличенко В. А. Розвиток словника засобами образотворчої діяльності у дітей із загальним недорозвитком мовлення / В. А. Кисличенко //

Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 19 : Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. 2018. Вип. 36. С. 57-62.

6. Савінова Н. В., Савінов В. Ю., Білюк О. Г., Берегова М. І. Дослідження рівнів сформованості інформаційно-технологічної компетенції майбутніх учителів-логопедів // International scientific professional periodical journal «The Unity of Science». December, 2017-January, 2018/publishing office Beranovych str., 130, Czech Republic – Prague, 2018; P. 53-58 (Austria, Index Copernicus).

7. Серета І. В., Савінова Н. В., Стельмах Н. В., Білюк О. Г. Визначення рівнів сформованості інформаційно-комунікаційної компетентності педагогів загальноосвітнього навчального закладу // Інформаційні технології і засоби навчання. Том 74 № 6 (2019). Випуск 6. С.56-70. DOI: <https://doi.org/10.33407/itlt.v74i6> (WoS).

РОЗДІЛ 2. ТЕЗИ СТУДЕНТІВ

Білецька О. С.,
Берегова М. І.

ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИХ ПОГЛЯДІВ У ДІТЕЙ ЗАСОБАМИ АВТОРСЬКИХ КАЗОК В.О.СУХОМЛИНСЬКОГО

*Читання – це віконце, через яке діти бачать,
пізнають світ і самих себе*

В. О. Сухомлинський

Василь Олександрович Сухомлинський – видатний педагог, саме він віддав своє серце дітям усього світу. Шана та вдяка йому – безмежна, а його твори – це універсальний порадник з всебічного виховання дітей.

Проблеми морального виховання гостро постали у сучасному світі, все більше дітей, заглиблених у віртуальний світ, втрачають свої моральні цінності та особистісні орієнтації. Технологізація проникла в усі сфери діяльності людини, навіть в процеси виховання. Все більше інформації дитина сприймає з безмежного й інколи безглузлого потоку інформації у соціальних мережах. Головним завданням для педагогів є привити морально-етичні погляди у дітей усіх вікових категорій: від дитячого садочку до школи.

Найкращим засобом пізнання світу є казка. Саме у тій чудовій та радісній атмосфері фантазії та польоту уяви дитина пізнає світ. Дошкільнята з радістю слухають казку, дітям молодшого дошкільного віку більш подобається переказувати та прикрашати її своїми деталями, а свідомі школярі з радістю інсценізують її у театральному гуртку (з усіма можливими піснями та танцями).

Саме казка, на думку Василя Сухомлинського, є тим прохолодним джерелом, що задовольняє жагу дітей до пізнання та творчого інтересу до навколишньої дійсності. Жоден жанр не набув такого високого рівня популярності серед дітей. Адже усім хочеться щоб усе на світі було реальним і можливим, а наприкінці будь-яких труднощів завжди з'являвся «happy end».

Одним із головних завдань виховання є формування уміння дитини «відчувати серцем, що навколо неї є люди, які потребують допомоги, турботи, ласки, сердечності, співчуття» [1, с. 239].

Розглянемо декілька прикладів казок, що розвивають в дитині ті морально-етичні погляд, думки, що характеризують її як «людину з великими серцем».

Так, наприклад, сюжет казки «Лялька під дощем» яскраво формує у дітей принцип гуманності та милосердя, а ключова фраза: «всі сили віддай, а друга з біди виручай» наштовхує дітей на здійснення добрих вчинків.

Казка «Фіалка і бджілка», на нашу думку, наймиліший твір В. Сухомлинського, що показує дитині, що на «доброму серці світ тримається». Цінити красу світу, так обережно, не порушуючи її, навчає казка «Тільки живий красивий», мораль якої звучить так «не лови метелика – він квітка неба, хай живе собі». Казки В. Сухомлинського наповнені любов'ю та добром, а частинка щирої та безмежної душі педагога простежується в усіх його працях та несе у собі феноменальну здібність – «проростати» в серцях людини після читання творів видатного педагога

В. Сухомлинський наголошував на тому, що важливо розвивати у дітей чутливість до переживань інших людей, здатність відчувати їхні почуття і співпереживати їм, «відчувати душевний стан іншої людини, вміти ставити себе на місце іншого в різних ситуаціях» [2, с. 230]. Його праці ґрунтувалися на засвоєнні дитиною норм, правил поведінки, що формують у неї провідні центральні принципи, навколо яких зосереджуються індивідуальні і соціальні цілі виховання.

Література

1. Савінова Н. В. Гуманістичні ідеї толерантності в педагогічній спадщині В. Сухомлинського / Н. В. Савінова // Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Сер.: Педагогічні науки. 2014. Вип. 1.46. С. 120-124
2. Сухомлинський В. О. Моральні заповіді дитинства і юності. Вибрані твори. у 5т. Т.4. К.: Рад. Школа. 1966. 232 с.
3. Сухомлинський В. О. Вибрані твори. В 5-ти т. Т.3.К.:Радянська школа, 1977. 618 с.

Віндюк А. О.,
Берегова М. І.

КАЗКА В.О.СУХОМЛИНСЬКОГО «ПЕЛЮСТКА ТА КВІТКА» ЯК ОДИН З ДИДАКТИЧНИХ ЗАСОБІВ ВИХОВАННЯ ДРУЖБИ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Василь Олександрович Сухомлинський є великим педагогом, ідеї котрого і досі є актуальними та використовуються не лише у Павлиській середній школі, у якій він викладав, а й у багатьох навчальних закладах України. Одним із закладів вищої освіти, у котрих ідеї Василя Олександровича мають чи не найширше поширення на всіх рівнях та галузях освіти, є Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського. Одним з напрямків підготовки у МНУ імені В. О. Сухомлинського, де, без сумніву, треба використовувати творче надбання педагога-гуманіста, є спеціальна освіта. Оскільки спеціалісти цього напрямку працюють з особливим контингентом дітей, то казки Василя Олександровича підходять для них найкраще.

Яскравим прикладом творчого доробку В. О. Сухомлинського, який, безсумнівно, може бути використаний у діяльності спеціального педагога є казка «Пелюстка та квітка». Короткий зміст твору дозволяє нам побачити часто звичну для дітей ситуацію, у якій хтось один зі своєї власної волі починає вириватися з колективу, перш за все, через свою власну надмірну гординю. Про амбіції як такі, гарні вони чи погані, у контексті казки не йдеться, показано лише приклад надмірної гордині та її наслідків. Також, досить яскраво висвітлена реакція суспільства на надмірну гординю.

Пішла собі Пелюстка. Аж зустрічає Муравлика.

– Ти хто? – питає Муравлик.

– Я Пелюстка. Найкраща. Найголовніша. Без мене квітка не квітка.

– Пелюстка? Знаю пелюстку я в квітці, а на двох тоненьких лапках не знаю [2, с. 15].

Отже, як ми можемо бачити з твору, існує певна квітка жоржини білого як мрамур кольору, що так чи інакше представляє собою органічно діючий

індивід у складі 42 пелюсток. І бачимо її антипод, котрий виходить з її ж складу, себто одну пелюстку, котра вирішила, що вона найголовніша і найкраща, що без неї квітка не зможе нічого робити. Як бачимо, ця пелюстка і є яскравим прикладом озвученого вище почуття надзвичайно сильної гордині, котре часто перешкоджає єдності колективу. Фактично, індивідуальне почуття гордості однієї особистості, представлені у вигляді пелюстки, могло зруйнувати налагоджену роботу всього колективу (в даному випадку – квітки), та інших членів колективу (41 пелюстки) лише тим, що вирішила поставити себе над всіма невинувато високо.

У другій частині казки, після того, як пелюстка відокремилася від квітки, настає, так би мовити, момент оцінки її дії через оцінку суспільства у вигляді діалогу між пелюсткою, що відірвалася від квітки, та Муравлика. Виходячи з їхнього діалогу, докази пелюстки про те, що вона найкраща та найголовніша не справили враження на Муравлика. Натомість реакція персонажів показала загальну реакцію більшості людей в існуючому суспільстві на вияв гордині.

Дана казка має важливе дидактичне значення у процесі виховання дітей, як шкільного, так і дошкільного віку, оскільки, окрім того, що показує їм цінність згуртованості та товариства, навчає не покидати через надмірну гординю свого оточення та родини. Матеріал казки є цінним, оскільки наочно показує дітям, зокрема дошкільнятам, цінність єдності та негативні наслідки дії особистості під впливом гордині. Матеріал казки, на нашу думку, доцільно використовувати у сукупності з прикладами життєвих ситуацій на групових (до 5 осіб) та індивідуальних заняттях.

Література

1. Бондаренко Г. Л. Формування творчої особистості молодшого школяра в педагогічній спадщині В. О. Сухомлинського: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. К., 1999. 18 с.
2. Казки В. О. Сухомлинського / Упор. В.В. Павленко. – Житомир: ФО-П Левковець Н.М., 2017. 44 с.

3. Савінова Н. В. Гуманістичні ідеї толерантності в педагогічній спадщині В. Сухомлинського / Н. В. Савінова // Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Сер.: Педагогічні науки. 2014. Вип. 1.46. С. 120-124

4. Стельмах Н. В. Формування гуманних відносин дошкільників // Молодий вчений. Херсон : Видавничий дім «Гельветика». №11 (51). 2017. С. 430-436.

**Водославська В. В.,
Берегова М. І.**

В. О. СУХОМЛИНСЬКИЙ ТА СУЧАСНІСТЬ

Чому сьогодні актуальний досвід Василя Олександровича Сухомлинського? Саме у педагогічній системі В. О. Сухомлинського ми знаходимо відповіді на питання, як виховати повноцінну, гармонійно розвинену особистість.

Творчість Сухомлинського з кожним роком привертає увагу світової та педагогічної громадськості, як в нашій країні, так і за кордоном. І це не випадково. Розроблена ним педагогічна система не тільки збагатила педагогічну науку новаторськими ідеями і положеннями, внесла вклад, як в теорію, так і в практику освіти і виховання, але і склала значний, революційний етап у розвитку педагогічної думки. В. О. Сухомлинський підкреслює, що вагомих результатів у роботі добиваються лише ті педагоги, які мають перед собою ясну і чітку мету, працюють творчо, не задовольняються так званими «середніми показниками». І навпаки, зустрічаються випадки, коли «педагог байдуже ставиться до своєї роботи, коли його не хвилює доля вихованців, знання учнів незадовільні, ідейний рівень вихованців низький. Безвідповідальне ставлення до роботи виникає там, де наслідками роботи педагога ніхто не цікавиться. Гуманістичність педагогіки В. О. Сухомлинського привернула до нього інтерес у всьому світі. Він, один з небагатьох теоретиків і практиків

освіти, не тільки зберіг, а й розвинув гуманістичну традицію в педагогіці, передав її педагогам нових поколінь.

Гуманістичні ідеї педагогічної системи В. О. Сухомлинського знайшли відгук у сучасників і педагогів наступного покоління. Наприклад, ми можемо бачити їх розвиток в особистісно-орієнтованому підході до освіти, який отримав розвиток в 80-90-х рр. ХХ століття. Педагоги цього напрямку виступили проти авторитарної педагогіки і школи, вони запропонували свій підхід для перетворення сучасної школи [2, с. 88].

Для сучасної України життєво необхідно розробити і заявити власну концепцію освіти і виховання, альтернативу західної. Без звернення до досвіду Василя Сухомлинського та інших відомих педагогів-практиків це досить важко. Неможливо без досвіду виростити любов до своєї Батьківщини і бути готовим нести за неї відповідальність людини, а значить, і громадянина.

Так і гуманістична педагогіка Василя Олександровича Сухомлинського продовжує активно втілюватися і розвиватися в житті сучасної української школи. Педагогічна спадщина В. О. Сухомлинського затребувана сучасною школою. І цей процес незворотній. На плечі вчителя-вихователя покладено, за твердженням В. О. Сухомлинського, величезна відповідальність – це любити дітей, віддавати їм своє серце, розуміти їх душу, бачити в їхніх очах складний духовний світ.

Література

1. Савінова Н. В. Гуманістичні ідеї толерантності в педагогічній спадщині В. Сухомлинського. Науковий вісник Миколаївського державного університету імені ВО Сухомлинського. Сер.: Педагогічні науки. Миколаїв, 2014. С.87-89.
2. Сухомлинський В. О. Етика взаємовідносин у педагогічному колективі школи. Радянська школа. 1977. № 11. С. 77-89.

Войтенко Н. О.,
Берегова М. І.

ВИКОРИСТАННЯ КАЗОК В. СУХОМЛИНСЬКОГО У ФОРМУВАННІ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ

Сучасний етап розвитку українського суспільства характеризується новими підходами щодо системи освіти й виховання підростаючого покоління. Про важливість соціального розвитку дітей дошкільного віку наголошується у Державній національній програмі «Освіта» (Україна XXI століття), Закони України «Про дошкільну освіту», «Про охорону дитинства», «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю», Концепції розвитку дошкільної освіти на 2015 – 2025 рр., Базовому компоненті дошкільної освіти, програмах «Впевнений старт», «Дитина», «Українське дошкілля».

Найважливішою виховною функцією дошкільної освіти є формування гармонійно розвиненої особистості, адже дошкільник не тільки осмислює, а й сприймає навколишній світ, усвідомлює себе в ньому. Саме від ступеня осмисленості зовнішнього світу залежить ступінь саморозуміння. В.О. Сухомлинський, спираючись на це, створює методологічну рамку для осмислення цього процесу виокремлює параметри активності й діяльності, що репрезентують розвинену особистість дошкільника [1].

Видатний український вчений Василь Олександрович Сухомлинський зазначав: «Дитинство – найважливіший період людського життя, не підготовка до майбутнього життя, а справжнє, яскраве, самобутнє, неповторне життя. І від того, яке було дитинство, хто вів дитину за руку в дитячі роки, що ввійшло до її розуму й серця з навколишнього світу, – від цього значною мірою залежить, якою людиною стане сьогоднішній малюк... Можливо, все те, що приходить до розуму й серця дитини з книжки... саме й приходить лише тому, що поряд з книжкою – навколишній світ, в якому малюк робить свої перші нелегкі кроки від народження до того моменту, коли він сам зможе розгорнути й прочитати книжку» [2, с. 15-16].

На теренах України казка як один із основних жанрів фольклору здобула особливе визнання завдяки Василю Олександровичу Сухомлинському. Його педагогічний шлях почався у далекому 1935 році. На той час педагог мав лише 17 років. Був юним, проте здібним і працьовитим. Його душа належала дітям, школі. Навіть коли Василь Олександрович зайняв престижну посаду завідувача районного відділу народної освіти, то довго не протримався без дітей і, через три роки головування, повернувся в рідну школу, ставши звичайним учителем. Його старання помітили, і вже через рік В. Сухомлинський був директором школи. За своє життя Василь Олександрович написав 48 монографій, понад 600 статей, 1500 оповідань і казок для дітей. Як бачимо, найбільшу увагу Сухомлинський приділяв казкам. Він розумів, що виховувати дитину необхідно з раннього віку і дуже ефективно робити це за допомогою казки. Великий педагог добре знав народні традиції, усну народну творчість, історію та культурну спадщину власного народу, тому саме звідси черпав сюжети та ідеї для своїх чудових творів. Василь Сухомлинський добре знав, як краще виховати дитину-патріота або, просто гармонійно розвинену особистість, тому розумів, які казки мав створювати та які якості характеру вони повинні формувати. Кожна його казка, кожен твір вміщує певне повчання, мораль. Дитина на підсвідомому рівні розуміє, що прагне донести автор та, звичайно, буде намагатися наслідувати позитивних героїв. У школі, де працював В. Сухомлинський, педагог спромігся створити так звану «Кімнату казок» [1, с. 100].

«Казка, – любив повторювати Василь Олександрович, – це, образно кажучи, свіжий вітер, що роздмухує вогник дитячої думки і мови. Діти розуміють ідею лише тоді, коли вона втілена в яскравих образах. Казка – благородне і нічим не замінене джерело виховання любові до Вітчизни. Патріотична ідея казки – у глибині її змісту, створені народом казкові образи, що живуть тисячоліття, доносять до серця і розуму дитини могутній творчий дух трудового народу, його погляди на життя, ідеали, прагнення. Казка виховує любов до рідної землі вже в тому, що вона – творіння народу» [2, с. 203].

На думку В. Сухомлинського, казки мають надавати не тільки естетичне задоволення, а й примушувати хвилюватися за героїв, співпереживати їм, мислити та намагатися віднайти вихід із складного становища. Вони допомагають сформувати й розвинути в дошкільнят такі ціннісні орієнтири: духовні цінності; гуманістичні почуття; родинні цінності; естетичні почуття; бережливе ставлення до природи.

Василь Сухомлинський прагнув утвердити в кожній дитині доброту, ласкавість, чуйність та сердечність до всього світу. Тому всі казки великого педагога спрямовані на розвиток цих якостей. Також він наголошував: «Найголовніше – це те, щоб у казці була глибока думка» [2, с. 510]. Василь Олександрович часто наголошував на тому, що за допомогою казки дитині легше щось пояснити, розказати чи виховати її. Малеча краще сприймає матеріал у вигляді казки, вчиться аналізувати його та розмірковувати. Казка — це думка, втілена в художнє слово. Вона запалює вогник дитячої творчості. Під її впливом дитина починає бачити навколо себе незвичайні взаємозв'язки між предметами і явищами, досягаючи єдності образів. Водночас дитина переживає хвилюючу радість, яка породжує бажання поділитися своєю думкою з товаришами. Казкові історії відкривають нові горизонти в уяві та мисленні дитини. Вона має можливість бачити світ з чіткими кордонами добра і зла. Діти, слухаючи казку, як правило, обирають для наслідування або співпереживання позитивного героя, що їм особливо сподобався. Банальною причиною цього є те, що негативні персонажі в кінці завжди покарані, а єдина можливість цього уникнути – не бути негативним [3].

У своїй педагогічній практиці В. Сухомлинський намагався розповідати казки дітям на лоні природи, поєднуючи спостереження з виявами фантазії. Це «Лев і Миша», «Як їжачиха приголубила своїх дітей», «Скрипка і Місячний Промінь», «Флейта і Вітер», «Яблуко в осінньому саду», «Дід Осінник», «Осінні сні клена» та інші [1].

Однією з особливостей сприйняття казки дітьми є співпереживання героям. Сприйняття носить надзвичайно активний характер. Дитина ставить

себе на місце героя, подумки діє, бореться з його ворогами. Проводячи спектаклі лялькового театру в усіх вікових групах, ми звернули увагу, що діти іноді втручаються в події, намагаються допомогти герою, хором підказують персонажам, діти не люблять поганого кінця, герой повинен бути удачливим (малюки не хочуть, щоб навіть дурного мишеняти з'їла кішка).

Художнє сприйняття дитини протягом дошкільного віку розвивається і вдосконалюється. Існує два періоди вікових особливостей сприйняття дошкільниками літературного твору, в їх естетичному розвитку: від двох до п'яти років, коли малюк недостатньо чітко відокремлює життя від мистецтва, і після п'яти років, коли мистецтво, у тому числі і мистецтво слова, стає для дитини самоцінним.

Отже, роль казки у розвитку творчості дітей дошкільного віку багатофункціональна. В.О. Сухомлинський не лише розкрив високу мудрість і життєстверджуючий оптимізм казки, а й показав найраціональніші способи її використання у навчально-виховному процесі.

Література

1. Берегова М. І. Формування образу вчителя інклюзивного класу в творчості В. О. Сухомлинського. / Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки : збірник наукових праць / за ред. проф. Тетяни Степанової. № 3 (62), вересень 2018. Т. 1. Миколаїв: МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2018. С. 12-16.

2. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : в 5-ти т. / В. О. Сухомлинський. – К.: Рад. шк., 1976. – Т.4. – 640 с.

3. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: в 5 т. / Редкол.: Дзевєрін О. Г та ін. / В. О. Сухомлинський // Серце віддаю дітям. Народження громадянина. Листи до сина. – К.: Рад. шк., 1977. Т. 3. – 671 с.

Жданова О. І.,
Середа І. В.

ВПЛИВ АРТ-ТЕРАПЕВТИЧНОЇ ТЕХНІКИ ОРІГАМІ НА РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ТА МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

В Україні, як і в інших європейських країнах, останнім часом активно впроваджується ідея розвитку інклюзивного суспільства, заснована на визнанні рівних прав і можливостей, гуманному і толерантному ставленні до людей з особливими потребами. Насамперед, це стосується молодшого покоління, адже саме діти – майбутнє нашої країни, нації. У цих умовах набуває актуальності проблема пошуку ефективних шляхів корекційно-педагогічної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами, зокрема різними видами мовленнєвих порушень. Сучасні вітчизняні науковці О. Вознесенська, К. Рудестам, Л. Терлецька, О. Копитіна, В. Соловйова та інші широко досліджують тему творчої, інтелектуальної та мовленнєвої сфери розвитку дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Проте, незважаючи на активну розробку досліджень з цієї проблеми, такий її аспект, як вплив окремих арт-терапевтичних методів і технік на розвиток мовлення дітей, ще є недостатньо дослідженим. Тому метою нашої роботи є дослідження впливу арт-терапевтичних паперових технік на розвиток дітей, зокрема, їх мовленнєвої сфери.

Арт-терапія – це один із актуальних шляхів розвитку, який допомагає дитині усвідомити свій внутрішній стан шляхом створення візуального образу [2]. Арт-терапія, забезпечуючи динамічну і гармонійну взаємодію між дитиною, продуктом її творчості та дорослим (психологом, педагогом, вихователем), не лише здійснює терапевтичний чи корекційний вплив на психофізичний стан дитини, а й реалізує основні функції освіти: виховну, розвивальну, діагностичну, корекційну, соціалізуючу тощо [4].

Як один із видів арт-терапії науковці і педагоги-практики розглядають мистецтво орігамі, основною метою якого є створення витворів із паперу

шляхом використання схеми геометричних згинів і складок. Мистецтво орігамі дає можливість розвивати пізнавальну сферу дитини, її уяву, мислення, мовлення та виховувати зосередженість, акуратність, сконцентрованість, завдяки правильним рухам рук та пальців та звести вірогідність недорозвинення нанівець.

Свого часу В. Бехтерев зазначав, що рух рук тісно пов'язаний із мовою та її розвитком. Цю тезу підтримував і В. Гіляровський, який вважав, що запізнений розвиток мовлення в більшості випадків являє частковий прояв загального недорозвинення моторики. Рівень розвитку вищих форм пізнавальної діяльності залежить від стану рухового аналізатора загалом, а особливо від сформованості тонких рухів кистей і пальців рук. Саме дослідження В. Бехтерева довели, що прості рухи рук допомагають дитині розслабити не лише самі руки, а й губи, здатні знімати розумову втому, а тому поліпшують вимову багатьох звуків і, зрештою, розвивають мовлення дитини [5]. Тому обов'язковою складовою логопедичної роботи є розвиток дрібної моторики, який чудово забезпечує арт-терапевтична техніка орігамі.

Як відомо, що чітке, розвинене, правильне мовлення є одним із показників успішного навчання дитини в школі. Діти молодшого шкільного віку краще запам'ятовують, сконцентровують свою увагу, в них краще розвинене абстрактне та просторове мислення. З самого початку розвиваються тонкі рухи пальців рук, потім з'являється артикуляція складів, також тренування ручної спритності сприяє розвитку підготовки руки до письма. У прямій залежності від ступеня сформованості тонких рухів пальців рук знаходиться розвиток і поліпшення мовлення. Мовленнєвий розвиток затримується, якщо розвиток рухів пальців відстає від приблизної норми.

При подоланні розладів мовлення доцільно використовувати у корекційній роботі засоби різних видів мистецтва та орігамі, як засобу арт-терапії. Різноманітні вправи, ігри, міні-сценки з готовими виробами дають змогу невимушено й цікаво розвивати мовленнєві та комунікативні навички дітей.

Техніка оригамі та інші подібні методи [6] сприяють розвитку багатьох сфер дитини. На думку психологів, заняття оригамі розвивають сприйняття, а саме цілісність та структурованість образу, концентрацію уваги та її сталість, деякі види пам'яті, особливо зорову та кінетичну. Варто зазначити і той факт, що, за висновками вчених, процес створення макетів фігур за допомогою оригамі синхронізує роботу обох півкуль головного мозку. Це пояснюється тим, що під час малювання чи ліплення домінує ведуча рука, тоді як в оригамі задіяні обидві, що сприяє розвитку як логічного, так і образного мислення. За допомогою оригамі дитина мимовільно позбувається внутрішніх страхів, стресів та переживань, забуває про проблеми, краще адаптується до шкільних умов [1].

Отже, на основі аналізу теоретичних підходів і практичної діяльності фахівців із використанням арт-терапевтичних методів, можна зробити висновок, що техніка оригамі позитивно впливає на дитину та її гармонійний розвиток, зокрема сприяє розвитку мовлення. Логопеди-практики широко використовують цей спосіб [3] і отримують від нього бажаний результат. Оригамі – це бюджетний, доступний, цікавий та не складний спосіб розвитку дрібної моторики дитини. Тому варто звернути на нього увагу і майбутнім фахівцям у цій сфері.

Література

1. Кондратюк І. І., Колесник Н. Є. (2012) Роль та місце мистецтва «орігамі» у розвитку здібностей дитини // Інноваційний досвід педагогів дошкільної та початкової освіти Житомирщини: збірник науково-методичних праць / за заг. ред. В. Є. Литньова, Н. Є. Колесник. С. 310-313. <http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/13485>
2. Савінова Н. В., Середа І. В., Борулько Д. М. Технології корекційно-виховного процесу: Навчально-методичний посібник. Миколаїв: Іліон, 2018. 172 с.
3. Середа І. В. Психолого-педагогічні основи корекційно-виховної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в контексті технологічного

підходу//Педагогічний процес: теорія і практика (серія:Педагогіка).№1-2(60-61), 2018. С.146-152. DOI: <https://doi.org/10.28925/2078-1687.2018.1-2.146152>

4. Серета І. В., Збишко Є. А. Використання технології арт-терапії в корекційно-виховній роботі // Інноваційна педагогіка: Науковий журнал, випуск 10, том 1. Одеса, 2019. С.63-66.

5. Сержанська Л., Шрамко І., Мистецтво оригамі розвиває мовлення // Палітра педагога. 2014. №3. С.12-15.

6. Фірсова Н. А. Паперкафт: прості іграшки з паперу // Всеосвіта. 2019. <https://vseosvita.ua/library/paperkaft-prosti-igraski-z-paperu-119086.html>

**Златєва К. В.,
Берегова М. І.**

ПРОВІДНІ ІДЕЇ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО У КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Василь Олександрович Сухомлинський є провідною постаттю в історії світової педагогіки. Його новаторські ідеї здійснення педагогічного процесу збагатили теоретико-практичну базу навчання і виховання. Великий педагог наголошував: «Уся система навчання і розумового розвитку у нинішній школі потребує докорінного наукового вдосконалення».

Сьогодні, стан освіти в Україні перебуває в процесі модернізації, тобто саме того вдосконалення та осучаснення на якому зосереджував свою увагу В. О. Сухомлинський. У працях Василя Олександровича дається точний прогноз основних напрямів педагогічного пошуку, тому й сьогодні кожен учитель, який працює за покликанням і любить дітей, може знайти в його творах безцінні, корисні та актуальні поради.

Людина стає особистістю, здобуваючи соціальний досвід, у якому вчені, зокрема І. Лернер, виділяють чотири психологічні структури: досвід знань, досвід умінь і навичок, досвід творчої діяльності та досвід емоційно-ціннісного ставлення до навколишнього світу.

Усі вищеперераховані елементи ми можемо спостерігати у практичній діяльності В. О. Сухомлинського («Школа радості», «Уроки мислення», «Свято книги», «Кімната казок», «Свято матері», «Свято батька», «Свято хлопчика», «Свято дівчинки» тощо). Ми виокремили головні новаторські ідеї В. О. Сухомлинського у шкільному середовищі:

- увага зосереджувалась на потребах учня;
- переважав навчальний діалог;
- відбувалася постійна співпраця, співтворчість між учнями і вчителем;
- вчитель завжди турбувався про фізичне та емоційне благополуччя учнів;
- використовувались адаптовані методики до навчальних можливостей дитини;
- педагог забезпечував стимулювання розвитку і саморозвитку учня.

Сучасна школа, яка використовує особистісно орієнтовані технології, наслідуючи В. Сухомлинського, має на меті досягнення особливого психологічного клімату, в умовах якого дитина почувалася б комфортно.

Творчість Сухомлинського з кожним роком залучає все більше пильної уваги світової наукової і педагогічної громадськості, як у нашій країні, так і за кордоном. І це не випадково. Розроблена ним педагогічна система не тільки збагатила педагогічну науку новаторськими ідеями і положеннями, внесла вклад як у теорію, так і в практику утворення і виховання, але і склала значний, революційний етап у розвитку вітчизняної педагогічної думки.

Література

1. Савінова Н. В. Гуманістичні ідеї толерантності в педагогічній спадщині В. Сухомлинського / Н. В. Савінова // Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Сер.: Педагогічні науки. 2014. Вип. 1.46. С. 120-124
2. Сухомлинський В. О. Моральні заповіді дитинства і юності. Вибрані твори. у 5т. Т.4. К.: Рад. Школа. 1966. 232 с.

3. Сухомлинський В. О. Вибрані твори. В 5-ти т. Т.3.К.: Радянська школа, 1977. 618 с.

**Іванченко А. С.,
Середа І. В.**

ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЯК СПОСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Глобальна інформатизація відіграє провідну роль у житті сучасного суспільства. Кожна людина щодня стикається з великою кількістю інформації, яку важко переробити і застосувати без допомоги новітніх інформаційно-комунікаційних технологій. Впровадження інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) та цифрових технологій в освітній процес розглядається вітчизняними науковцями (В. Биков, І. Воротникова, С. Дишлева, С. Литвинова, О. Овчарук та ін.) як необхідний крок у розвитку інформаційного світу в цілому та досягнення якості результатів освіти й конкурентоспроможності фахівців на сучасному ринку праці. Метою нашої роботи є аналіз особливостей застосування сучасних інформаційно-комунікаційних технологій як способу оптимізації освітнього процесу.

Інформаційно-комунікаційні технології науковці визначають як технології проектування та створення інформаційного продукту за допомогою апаратних та програмних засобів [1]. ІКТ трактують і як засоби створення, збереження, передачі, обробки й управління інформацією, як сукупність методів, виробничих процесів та програмно-технічних засобів, що забезпечують підвищення їхньої надійності та оперативності і зниження трудомісткості використання інформаційного ресурсу [4; 5]. Це поняття об'єднує всі технології, що використовуються для спілкування та роботи з інформацією. Паралельно вживаються терміни: інформаційні, комп'ютерні, цифрові технології.

Основним завданням освітнього процесу на сучасному етапі є досягнення якості та відповідності актуальним і перспективним потребам особистості, суспільства. Для полегшення й оптимізації процесу навчання, підвищення рівня підготовки учнів та студентів нині успішно використовуються різноманітні комп'ютерні програми, тематичні веб-сайти, інтерактивні моделі, електронні довідники та бібліотеки, платформи дистанційного навчання (Moodle), хмарні конференції (Zoom) та інші ресурси.

Інформаційно-комунікаційним технологіям в освіті властиві п'ять основних функцій: навчальна, розвивальна, виховна, пізнавальна і мотивуюча.

➤ Навчальна функція допомагає у вивченні та закріпленні нового матеріалу, в проведенні лабораторних робіт або практикумів, ілюструванні пояснення нового матеріалу, самоосвіті та здійсненні контролю.

➤ Розвивальна функція сприяє розвитку різноманітних розумових операцій (аналізу, синтезу, абстрагування, узагальнення та ін.), прийомів розумової діяльності пошукового характеру, творчих здібностей.

➤ Виховна функція передбачає виховання особистісних якостей учнів, моральних якостей особистості.

➤ Мотивуюча функція стимулює інтерес, зацікавленість, допомагає обґрунтувати та вивчити теоретичний матеріал через життєвий досвід або адаптований захоплюючий сюжет.

➤ Пізнавальна функція полягає в ознайомленні з різними точками зору на досліджувану проблему, можливості спільної роботи з іншими людьми, встановленні комунікаційних зв'язків, отриманні інформації.

Освітній процес із використанням ІКТ-технологій загалом орієнтується на класичну структуру його організації і проведення. Проте можна виділити деякі аспекти використання освітніх засобів інформативно-комунікаційних технологій.

Мотиваційний аспект: застосування ІКТ сприяє збільшенню інтересу і формування позитивної мотивації учнів, оскільки створюються умови для максимального врахування їх індивідуальних освітніх можливостей і потреб,

широкого вибору змісту, форм, темпів і рівнів проведення навчальних занять, розкриття творчого потенціалу; освоєння сучасних інформаційних технологій.

Змістовний аспект: інформаційно-комунікативні технології можуть бути використані при побудові інтерактивних таблиць, плакатів з окремих тем, для створення індивідуальних тестових міні-уроків, розробки різних видів завдань і засобів контролю, тренажерів для самостійної роботи учнів.

Навчально-методичний аспект: електронні та інформаційні ресурси можуть бути використані в якості навчально-методичного супроводу освітнього процесу, при підготовці до занять, поясненні нового матеріалу, для закріплення засвоєних знань, в процесі контролю якості знань, для організації самостійного вивчення учнями додаткового матеріалу.

Організаційний аспект: ІКТ можуть бути використані в різних формах організації освітнього процесу, зокрема, при навчанні кожного учня за індивідуальною програмою на основі індивідуального навчального плану.

Контрольно-оцінний аспект: основним засобом контролю й оцінювання навчання в ІКТ є тести і тестові завдання, що дозволяють здійснювати основні види контролю: вхідний, проміжний (поточний) і підсумковий.

Дослідження сучасних науковців з проблеми ІК-компетентності педагогів [3; 5] переконують, що застосування ІКТ-технологій в освітньому процесі покращує сприйняття матеріалу учнями та студентами, підвищує їх інтерес до конкретної інформації. Комп'ютерні технології навчання дозволяють вдало поєднувати проблемне і ситуативне моделювання, ігрові та інші форми в освітньому процесі. Використання ІКТ у викладанні спеціальних дисциплін може бути представлене в різних формах, серед яких: мультимедійні презентації, відеофільми, комп'ютерне тестування, пошук і обробка інформації з використанням Інтернету, виконання доповідей, рефератів, творчих робіт з використанням інформаційних технологій; виконання дослідницьких та творчих самостійних робіт тощо.

Як свідчить досвід сучасних педагогів-практиків [2; 4], використання ІКТ в освітньому процесі: дає можливість проводити заняття з учнями, які мають

різний рівень знань із предмету, що вивчається; дозволяє використовувати завдання різного ступеня складності відповідно до рівня пізнавальних можливостей учнів. При відповідній організації навчального процесу підвищується мотивація самопідготовки учнів та забезпечується максимально високий (до 100 %) відсоток їх активності на занятті.

Таким чином, застосування інформаційно-комунікаційних технологій в умовах сучасного освітнього процесу можна розглядати як ефективний спосіб забезпечення позитивної мотивації навчання, підвищення якості знань, формування стійкого пізнавального інтересу в учнів та студентів, створення педагогічних умов для розвитку їх здібностей і активізації самостійності пізнавальної діяльності.

Література

1. Дишлева С. Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) и їх роль в освітньому процесі [Електронний ресурс] <http://osvita.ua/school/technol/6804>.
2. Воротникова І. П. Упровадження інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів, Луганск: СПД Резніков В. С., 2012.
3. Литвинова С. Г. Інформаційно-комунікаційні компетентності вчителів загальноосвітніх навчальних закладів // Комп'ютер у школі и сім'ї № 5, с.6-10, 2011.
4. Осадчий В. В., Осадча К. П. Сучасні реалії і тенденції розвитку інформаційно-комунікаційних технологій в освіті // Інформаційні технології і засоби навчання, Том 48, № 4, 2015.
5. Серeda І. В., Савінова Н. В., Стельмах Н. В., Білюк О. Г. Рівні сформованості інформаційно-комунікаційної компетентності педагогів закладів загальної середньої освіти // Інформаційні технології і засоби навчання, том 74. № 6 (2019). С.56-70. DOI: <https://doi.org/10.33407/itlt.v74i6.2984>

Качура М. В.,
Берегова М. І.

ПЕДАГОГІКА СЕРЦЯ

Педагогіка Василя Сухомлинського актуальна і в наші часи цифрової епохи та великих швидкостей. Це – педагогіка серця. «Ми маємо справу з найскладнішим, неоціненним, найдорожчим, що є в житті, з людиною».

«Наша праця – формування людини, і це покладає на нас особливу відповідальність, яку ні з чим не зіставити». Сухомлинський Василь прививав любов до музики, книги. Вчив дітей спостерігати. Порівнювати властивості і якості явищ, квітучий сад з пінистим морем, білі квіти з молоком.

Діти садили дерева на честь мам, бабусь. Садили своїми руками.

Заняття проходили на природі. Вчив природу речей. Формував людину.

Читаючи казки Сухомлинського діти вчаться фантазувати, мріяти, вигадувати образи.

«Виховуй у собі Людину – ось що найголовніше, інженером можна стати за п'ять років, учитись на людину треба все життя».

«Виховуючи свою дитину, ти виховуєш себе».

«Роки дитинства – це насамперед виховання серця».

«Справжня любов народжується тільки в серці, що пережило турботи про долю іншої людини».

«Слово – найтонший дотик до серця; воно може стати і ніжною запашною квіткою, і живою водою, що повертає віру в добро, і гострим ножем, і розпеченим залізом, і брудом... Мудре і добре слово дає радість, нерозумне і зле, необдумане і нетактовне – приносить біду. Словом можна вбити й оживити, поранити і вилікувати, посіяти тривогу й безнадію і одухотворити, розсіяти сумнів і засмутити, викликати посмішку і сльози, породити віру в людину і посіяти зневіру, надихнути на працю і скувати сили душі...».

Важливим для дитини є інтелектуальне зростання, але не менше на формування її особистості впливає і фізичний розвиток.

«Фізична, інтелектуальна, емоційна, естетична і трудова культура повинні розглядатися в їх єдності і взаємозалежності. Фізична культура є елементарною умовою повноти духовного життя, інтелектуального багатства»

Робота педагога – важлива і незамінна.

«Необхідно, щоб виховання дітей, любов і повага до 23 дітей, вимоги до них і дружба з ними, – щоб усе це було самою суттю вашого духовного життя...».

«Від культури слова до емоційної культури, від емоційної культури до культури моральних відносин – такий шлях до гармонії знань і моральності, – зазначав В. О. Сухомлинський .

«Слово вчителя – як інструмент впливу на душу вихованця, нічим не замінити. Мистецтво навчання і виховання включає, насамперед, мистецтво говорити, звертатися до людського серця»

В. О. Сухомлинський – національне надбання України. У нинішній час саме такий вихователь необхідний для того, щоб навчити дітей жити в колективі. У центрі уваги вихователів має бути добро, духовність та бажання сформувані високі риси особистості.

Література

1. В. О. Сухомлинський. Сто порад учителеві. Том другий. Київ: «Радянська школа», 1976. С. 644-645.
2. Савінова Н. В. Гуманістичні ідеї толерантності в педагогічній спадщині В. Сухомлинського / Н. В. Савінова // Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Сер.: Педагогічні науки. 2014. Вип. 1.46. С. 120-124
3. Стельмах Н. В. Умови розвитку пізнавальних потреб у контексті педагогічного досвіду В. Сухомлинського / Н. В. Стельмах // Педагогічний альманах. 2015. Вип. 26. С. 181-187.

Китриш Ю. О.,
Берегова М. І.

ЧИТАННЯ – НАЙКРАЩЕ ВЧЕННЯ

Говорять, що читання книги є найкращим вченням для дитини. І це так. Адже книга – одне з найбільших чудес, створеною людиною. Вона зберігає в собі мудрість, розум, всі знання людства, зібрані впродовж тисячоліть. За допомогою книжок ми пізнаємо світ, можемо уявити минуле та заглянути в майбутнє. Ми мріємо, навчаємось, духовно розвиваємось, читаючи книгу. Вони дарують нам цілющі зерна знань і спонукають до творчого пошуку.

За допомогою книги втілили себе як творця багато великих письменників, поетів. До нас дійшли настанови та роботи таких великих педагогів як Василь Олександрович Сухомлинський. «Людина, для якої книжка уже в дитинстві стала такою необхідною, як скрипка для музиканта, як пензель для художника, ніколи не відчує себе обділеною, збіднілою, спустошеною» – говорив він.

Любов до книги треба прививати з дитинства, тоді вона продовжується на все життя. Прикладом такої людини є вихованець В. О. Сухомлинського, Юра. Педагог розвив в ньому любов до книги настільки, що хлопчик приходив за джерелом знань кожного тижня або й частіше. Його улюбленими були книги про пригоду, подорожі та нові країни. Дитина, не знаючи того сама, розвивала в собі кругозір. В ігровій формі він вивчав географію, літературу, природознавство, розвивав пам'ять і уяву, а це набагато краще, ніж крізь сльози «зубрити» старий підручник і все одно нічого не пам'ятати. Це все йому дали книги та вміння педагога вірно та правильно вплинути на учня. Звичайно, сьогодні учні можуть і самі знайти книгу і не просити вчителя, як у випадку Юри, але вчителі можуть допомогти дитині полюбити книгу і дати поради щодо обрання.

Зараз, у XXI столітті, ця тема є одночасно і важливою, і болісною. Адже зараз книга не є такою популярною, як раніше. Її замінили інтернет та комп'ютерні технології. Дітям набагато цікавіше пограти в якусь гру або

подивитись мультфільм, ніж почитати ту саму казку чи оповідання. На мою думку, в цьому винні батьки, адже їм простіше включити мультик, ніж навчити дитину читати.

Ми вважаємо, настанови В. О. Сухомлинського є актуальними. Тому, що зараз в такому часі треба мати особливий підхід до дитини. Ні в якому разі не примушувати, не сварити малюка, а замінити навчання на ігрову форму. Треба пам'ятати, що всі діти різні та унікальні. І якщо ви виявите у дитини інтерес до книги та читання, то ні в якому разі не забувайте про нього. А «годуйте» її мозок цікавими книгами, навіть, якщо вони не про навчання. Така книга буде фундаментальною сходинкою в неймовірний світ книг. Адже така радість, коли ваш учень буде мати не тільки інтерес до книги, але й до вас самих, як до порадики яку книгу прочитати, а яку не слід.

Кожну дитину необхідно вчити спостерігати, помічати відносини між речами, явищами. Показуючи відносини між предметами, необхідно розкривати десятки причинно-наслідкових зв'язків. Діти подумки повинні проникати в таємниці життя [2, с.14].

Настановою В. О. Сухомлинського є такі слова: «Володійте умами своїх вихованців. Немає сильнішого засобу підкорити волю свого вихованця, ніж підкорення його думок. Але владарювати над думками можна лише тоді, коли у вас багате, повнокровне життя в світі книжок. Найчутливіші, індивідуальні, норовливі, «бунтівливі», непокірні натури й характери при вмілому підході стають книголюбями. Підкорюйте їх книжками й розумом» [1, с.645].

Література

1. Берегова М. І. Формування образу вчителя інклюзивного класу в творчості В. О. Сухомлинського./Науковий вісник Миколаївського національного університету ім. В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки : збірник наукових праць / за ред.. проф. Тетяни Степанової. № 3 (62), вересень 2018. Т. 1. Миколаїв: МНУ імені В.О. Сухомлинського, 2018. С. 12-16.

2. В. О. Сухомлинський. Сто порад учителям. Том другий. Київ: "Радянська школа", 1976, ст. 644 – 645.

Кузьміна К. О.,
Стельмах Н. В.

АКТУАЛЬНІСТЬ ПОГЛЯДІВ В. СУХОМЛИНСЬКОГО

У період реформування освіти в Україні до педагогів, їх майстерності та професіоналізму ставляться високі вимоги. Однією з особливостей педагогічної діяльності є залежність результатів праці від особистості педагога. Видатний вітчизняний педагог К. Ушинський стверджував, що особистість формується особистістю, характер формується характером. Ніколи не даси іншому того, чого сам не маєш, не навчиш іншого тому, чого сам не знаєш, – переконував німецький педагог А. Дістервег [3].

Сьогодні питання професіоналізму та компетентності педагогів актуалізувалося і вимагає кваліфікованого вирішення. Кожен учень, а також його батьки, прагнуть, щоб навчатися в найкращих школах у найкращих учителів. Високі вимоги ставляться і до особистісних якостей педагога. Любов, доброту, чуйність, тепло, справедливість, щирість діти відчувають у взаємодії з учителями з гуманістичною спрямованістю, які обрали професію за покликанням душі, в яких душі і серця наповнені великою любов'ю до дітей. Таких педагогів діти люблять, поважають, довіряють, беруть з них приклад. З такими педагогами в творчому, натхненному процесі вчителі та учні спільно творять майбутнє, а батьки залюбки співпрацюють з ними. В. Сухомлинський писав, що ніякі знання не можуть зробити вчителя справжнім другом дитини, якщо вчитель не наділений «талантом любові до дитини, безмежною любов'ю до своєї праці і перш за все до дітей...». Відомий педагог переконливо довів, що справжній учитель повинен усе своє життя працювати над собою, удосконалювати та збагачувати свої знання [1].

Вивчення та аналіз педагогічного доробку В. Сухомлинського сприяє розумінню глибинних підходів та масштабного мислення великого українського педагога. Він поглибив, збагатив педагогіку знаннями про сутність і рушійні сили розвитку дитини, шляхи та засоби взаємозв'язку

навчання і розвитку, визначив сприятливі умови формування особистості дитини, навчив любити дітей. У школі В. Сухомлинського педагоги з розумінням ставилися до особливостей дітей, до того, що кожна дитина своєрідно сприймає світ, бачить те, чого не бачать інші, чує незрозумілі чарівні звуки, фарбує світ в улюблений колір.

Крім навчання, в Павлиській школі діти багато часу проводили на природі, спостерігали за рослинами, тваринами, за змінами в природі. Складали вірші, оповідання, казки, розвивали творчі здібності. Поряд з цим, школярі працювали на пришкольніх садибах, в оранжереї, фруктовому саду, полі. Розвивалися трудові уміння та навички, формувався та укріплювався моральний стрижень кожної особистості. З'являлося розуміння та усвідомлення сутності трудової діяльності, значення праці в житті людини, суспільства: праця – це добробут, благополуччя, прогрес суспільства, країни. До праці необхідно ставитися відповідально, сумлінно виконувати усі завдання. Антон Семенович Макаренко, писав: «Праця – це категорія моральна». Саме в діяльності, праці формуються моральні якості, моральна свідомість та навички і звички моральної поведінки [2].

Ми живемо в інші часи, з'являються нові технології, життєвий простір заповнив Інтернет. Більшість вільного часу діти проводять за комп'ютером, менше перебувають на свіжому повітрі. З повною впевненістю можна сказати, що і в умовах Нової української школи кожна порада, настанова, рекомендація мудрого великого педагога актуалізувалися ще з більшою силою. Дотримання та урахування їх в процесі розбудови системи освіти в Україні, побудови нової української школи зміцнить її основи, сприятиме успішному вирішенню поставлених часом завдань.

Література

1. Стельмах Н.В. Кафедра як креативний засіб реалізації завдань вищої школи. [Електронний варіант]. Режим доступу: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2019/10/part_2/5.pdf.

2. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. Вибрані твори : в 5-ти т. Т. 5. К.: Рад. школа, 1976. 1977. 639 с.

3. Сухомлинський В. О. Павлівська середня школа. Вибрані твори: В 5-ти т. Т. 4. К.: Рад. школа, 1977. С. 7–390.

**Кулакова Ю. О.,
Середа І. В.**

РОЛЬ КАЗОК В. СУХОМЛИНСЬКОГО У ФОРМУВАННІ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ

Найважливішою виховною функцією дошкільної освіти є формування всебічного і гармонійно розвитку особистості дитини. Діти сприймають навколишній світ, який посідає величезну роль у формуванні їх особистості, становленні системи цінностей, виборі певної моделі поведінки. Саме тому від того, наскільки дитина усвідомлено ставиться до зовнішнього світу, залежить ступінь її саморозуміння і розуміння всього того, що її оточує. Василь Сухомлинський, добре розуміючи ці закономірності і спираючись на них, створив своєрідну методологічну рамку для осмислення процесу формування і розвитку дитячої особистості. Передусім він виділив такі параметри, як активність та діяльність, що визначають розвиток особистості дошкільника.

У рамки такої методологічної моделі однією з яскравих і ефективних педагогічних знахідок є казки Василя Олександровича Сухомлинського. Щирі, вічні, сповнені любові до природи, до всіх і до всього живого, вони є тим чудовим засобом, за допомогою якого можна забезпечити виконання всіх напрямів виховання дитини: фізичного, розумового, естетичного, трудового, морального, громадянського та ін.

В. Сухомлинський зазначав: «Дитинство – найважливіший період людського життя, не підготовка до майбутнього життя, а справжнє, яскраве, самобутнє, неповторне життя. І від того, яке було дитинство, хто вів дитину за руку в дитячі роки, що ввійшло до її розуму й серця з навколишнього світу, – від цього значною мірою залежить, якою людиною стане сьогоднішній

малюк... Можливо, все те, що приходить до розуму й серця дитини з книжки... саме й приходить лише тому, що поряд з книжкою – навколишній світ, в якому малюк робить свої перші нелегкі кроки від народження до того моменту, коли він сам зможе розгорнути й прочитати книжку» [3, с. 15-16]. Ми цілковито погоджуємося з думкою педагога, адже насправді духовний світ малюка починається з казки, її читання матір'ю у роки становлення дитячої особистості. Дитинство – найважливіший, сенситивний період для формування світогляду дитини, її моральних якостей. І саме емоційне, виразне, особистісно зорієнтоване читання правильно підібраних казок забезпечує активізацію цих важливих процесів у розвитку малюків.

«Казка, – неодноразово повторював Василь Олександрович, – це, образно кажучи, свіжий вітер, що роздмухує вогник дитячої думки і мови. Діти розуміють ідею лише тоді, коли вона втілена в яскравих образах. Казка – шляхетне і нічим не замінене джерело виховання любові до Вітчизни. Патріотична ідея казки – у глибині її змісту, створені народом казкові образи, що живуть тисячоліття, доносять до серця і розуму дитини могутній творчий дух трудового народу, його погляди на життя, ідеали, прагнення. Казка виховує любов до рідної землі вже в тому, що вона – творіння народу» [6, с. 203]. Для кожного з нас у дитинстві казка – це диво, яке сповнене красою, теплом, мрійливістю та переживанням за улюбленого персонажа, як за себе. Ще можна констатувати, що казка – це найбезпечніший і найприємніший спосіб для дитини дізнатися і зрозуміти щось нове та поділитися чимось. Саме шляхом читання казок діти поринають у світ знань, досвіду, спогадів та насолоди.

В. Сухомлинський прагне донести, утвердити в кожній дитині доброту, лагідність, чуйність, сердечність до всього світу. Тому всі казки великого педагога спрямовані на розвиток цих якостей. Принципово важливим є і його переконання у тому, що «найголовніше – щоб у казці була глибока думка» [5, с. 510]. Василь Олександрович часто наголошував на тому, що за допомогою казки дитині легше щось пояснити, розповісти чи виховати її. Діти краще сприймають матеріал у вигляді казки, вчиться аналізувати його та

розмірковувати, порівнювати з життям. Казка – це думка, втілена в художнє слово. Вона запалює вогники сердець усіх дітей без винятку. Під її впливом дитина починає бачити навколо себе взаємозв'язки між предметами і явищами, подіями, досягаючи єдності образів. Водночас дитина переживає радість, яка закликає до бажання поділитися своєю думкою з товаришами та рідними для нею людьми. Казкові історії відкривають нові образи в уяві та мисленні дитини. Вона має можливість бачити світ з чітким виокремленням добра і зла. Діти, слухаючи казку, як правило, обирають для наслідування або співпереживання позитивного героя, що їм особливо сподобався. [6]

Для дошкільнят казка – це те чарівне віконечко, через яке проникає світло про навколишнє, що може формувати навички пізнання світу. Твори Василя Олександровича Сухомлинського широко використовують у своїй практиці як вітчизняні, так і зарубіжні педагоги під час підготовки виховних бесід, дитячих вистав, конкурсів, презентацій, сучасних відео-матеріалів. Тексти казок та оповідань В. Сухомлинського протягом багатьох років допомагають малятам правильно будувати діалоги, логічно мислити, формувати уявлення про світ і його найголовніші цінності. У своїй педагогічній спадщині В. Сухомлинський намагався розповідати казки дітям переважно на природі, поєднуючи спостереження та фантазію у малюків [2]. Прикладами чудових творів виховного змісту є: «Лев і Миша», «Як їжачиха приголубила своїх дітей», «Скрипка і Місячний Промінь», «Флейта і Вітер», «Дід Осінник», «Осінні сніжки клена».

Виховання казкою з використанням життєдайних ідей педагогічної спадщини В. Сухомлинського, є актуальною і широко використовуваною сучасними педагогами технологією виховання [1]. Творче її використання вирішує питання гармонійного розвитку та виховання дітей в цілому. Вивчення існуючого практичного досвіду [4] переконує, що систематична робота з використанням казок В. Сухомлинського дає високі позитивні результати в збагаченні духовного світу дитини, розвитку її творчих здібностей, уваги та уяви.

Василь Сухомлинський добре усвідомлював, як краще виховати дитину-патріота, гармонійно розвинену особистість, і тому чітко розумів, які казки можуть формувати певні якості характеру та риси особистості. Кожна його казка, кожен твір вміщує в себе певну мету, повчання, мораль. Дитина підсвідомо розуміє, що прагне донести автор та, звичайно, буде намагатися наслідувати позитивних героїв та знати, як не потрібно робити за допомогою негативних. У школі, де працював В. Сухомлинський, він створив так звану «Кімнату казок» [6, с. 100], яка допомагала дітям краще поринути в фантастичний і наповнений дивами казковий світ.

Емоційне сприймання казки підсилюється і своєрідним казковим оточенням. Василь Сухомлинський пропонує розповідати казки, якщо не серед природи, то хоча б у спеціально обладнаній Кімнаті казок, щоб все тут нагадувало дитині про казку: вечірні сутінки, веселий вогник у пічці, казковий будиночок Баби-Яги, казкові персонажі, хатинка діда і баби, гуси-лебеді тощо [6, с. 189]. Самостійне створення казок – дієвий шлях розвитку творчості фантазії й дитячого мовлення. Під умілим керівництвом педагога діти починають самостійно складати казки ще задовго до того, як стануть школярами. Рідна природа, казки на свіжому повітрі, розвиток усіх психічних процесів, розумовий розвиток особистості – ось головна мета та ключ до неперевершеної майстерності великого педагога.

Отже, роль казки у розвитку творчості дітей дошкільного віку є багатогранною і неперевершеною. Вона дуже гармонійно вплітається в загальну мету виховання – формування всебічно і гармонійно розвиненої особистості. Василь Олександрович Сухомлинський не лише розкрив високу мудрість і оптимізм казки, а й показав найкращі способи її використання у навчально-виховному процесі для подальшого гармонійного розвитку дитини.

Література

1. Виховний потенціал авторських казок Василя Сухомлинського [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.kspu.kr.ua/ua/ntmd/>

konferentsiy/konferentsiia-24-25-veresnia-2015- roku/sektsiia-4/3849-vykhov nuu-
potentsial-avtorskykh-kazok-vasylya-sukhomlynskoho

2. Казки Василя Сухомлинського – Дерево казок [Електронний ресурс].
Режим доступу: <https://derevo-kazok.org/kazki-vasilja-suhomlynskogo/>

3. Ковальчук В. І. Спогади про В. Сухомлинського / В. І. Ковальчук. К.,
1990. С. 201–204.

4. Серeda I. B. Педагогічна система В. О. Сухомлинського в контексті
ідей естетичного виховання молоді // Наукові записки. Серія: Педагогічні
науки. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2008. Випуск 78 (1). С.208-
213.

5. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: в 5-ти т. / В. О. Сухомлинський.
К.: Рад. шк, 1976. Т.4. 640 с.

**Кутержинська К. М.,
Серeda I. B.**

ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ У ПЕДАГОГІЧНІЙ ТВОРЧОСТІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО

*Нещасна, знедолена природою... маленька людина
не повинна знати про те, що вона – малоздібна,
що в неї – слабкий розум. Виховання такої людини повинно
бути в сто разів ніжнішим, чуйнішим, дбайливішим
В. О. Сухомлинський*

Важливим аспектом модернізації системи освіти України є забезпечення доступу до здобуття освіти на основі рівних можливостей, що дає підстави до включення дітей з особливими освітніми потребами до загальноосвітнього простору Нової української школи. Для цього використовуються різні форми, передусім, інклюзивне навчання як одна з найбільш актуальних і перспективних [2].

Інклюзивне навчання – це не лише система освітніх послуг, гарантованих державою, що базується на принципах відсутності дискримінації, врахування

індивідуальних потреб і особливостей, ефективного залучення до освітнього процесу всіх його учасників, але й певна життєва місія педагога, яка полягає у щирій допомозі дітям із особливими освітніми потребами на шляху гармонізації їх особистості. [1]. Саме в атмосфері повноцінного духовного життя Василь Олександрович Сухомлинський вбачав цей тонкий та делікатний підхід до дітей, які мають психофізичні порушення [3]. У своїх працях «Важкі діти», «Розмова з молодим директором школи», «Мудра влада колективу», «Серце віддаю дітям», «Батьківська педагогіка» великий гуманіст ставить головне завдання сьогодення: всі діти (і нормальні, і аномальні) мають однакові права в суспільстві, всі потребують уваги до себе. Можна стверджувати, що завдяки своєму досвіду та педагогічній інтуїції В. О. Сухомлинський передбачив проблеми ХХІ століття, його твори – це настільний довідник-порадник для спеціальних (як і для всіх інших) педагогів, адже у них вміщено золоті правила ефективного виховання дітей будь-яких вікових категорій та психофізичних станів.

Виховання – це складний і багатогранний процес формування особистості, створення оптимальних умов для її фізичного, психічного та соціального розвитку, головною метою якого є всебічний та гармонійний розвиток особистості. Виховання у контексті роботи з дітьми з особливими освітніми потребами має важливе доповнення – це ефективне подолання труднощів, викликаних її індивідуальними особливостями, психофізичним та емоційним станом, її сприйняття колективом. Адже процес інтеграції дитини з психофізичними порушеннями в умови загальноосвітнього закладу на своєму шляху зіштовхується з певним рядом труднощів, які прямо чи опосередковано впливають на емоційний стан дитини, її мотивацію, бажання, потреби тощо.

Одним із найбільш проблемних, на нашу думку, напрямів виховання дітей з особливими потребами, є розумове виховання. Його визначають як напрям (вид) виховання, що спрямований на оволодіння учнями знаннями, формування їх власного світогляду, вироблення умінь і навичок розумової

праці. Для дітей з особливими освітніми потребами цей вид, безумовно, є найважчим, адже культура розумових операцій включає в себе:

- уміння зосереджено і уважно працювати – діти з психофізичними порушеннями загалом мають нестійку та розсіяну увагу;
- уміння долати труднощі, уміння контролювати себе – навички саморегуляції і самоконтролю у дітей з особливими освітніми потребами зазвичай несформовані;
- розвиток пам'яті і використання її різновидів: логічної, моторної, зорової – у практичній діяльності дітям легше переказати матеріал за підручником, аніж проявити і продемонструвати власну логіку.

Звернемося до шляхів подолання цих труднощів, апробованих у практичній педагогічній діяльності В. О. Сухомлинського та відображених у його творчості. «Розумове виховання в процесі навчання здійснюється лише тоді, коли накопичення, розширення обсягу знань учитель розглядає не як кінцеву мету процесу навчання, а тільки як один із засобів розвитку пізнавальних і творчих сил і гнучкої, допитливої думки» [4]. Отже, потрібно зосереджувати свою увагу не на чіткому механічному заучуванні програми освітнього закладу, а передусім на розумінні дітьми матеріалу, на його практичній значущості. Для цього доречним буде використання дослідницьких завдань (спостереження, досліди, експерименти, пошукові завдання, екскурсії та експедиції з метою збирання необхідного навчального матеріалу та ін.), порівняльних та узагальнюючих вправ (з'ясування подібності або відмінності понять, складних явищ, знаходження спільних рис предметів та ін.), щоб діти навчалися застосовувати отримані знання у своїй повсякденній діяльності.

Іншим важким для сприймання напрямком виховання, на нашу думку, є моральне виховання, метою якого є формування у дитини стійких моральних якостей, потреб, почуттів, навичок поведінки, участі у практичній діяльності. Проблема виникає в тому, що реалізація компонентів морального виховання можлива лише при забезпеченні певного рівня розумового розвитку дитини, задоволенні всіх її інтелектуальних потреб.

Діти з психофізичними порушеннями часто не поважають себе, критично ставляться до своїх вад, замикаються в собі, намагаються всіх уникати. Є й інший вияв морального стану особливої дитини, який виникає внаслідок гіперопіки з боку батьків: такі діти, навпаки, намагаються бути завжди у центрі уваги, зверхньо ставляться до оточуючих, надмірно поважають себе, самостверджуються за рахунок інших. Отже, в педагогічній практиці часто можна спостерігати недостатню несформованість морально-етичних норм у дітей з особливими освітніми потребами.

Василь Олександрович дає таку цінну пораду стосовно морального виховання дітей: «Основу моральної поведінки дітей складають: потреба у визнанні, повазі і самоповазі (почуття власної гідності, бажання «бути хорошим») та емпатія, співпереживання оточуючим людям. Моральна поведінка не може ґрунтуватися тільки на почутті обов'язку, усвідомленій необхідності, внутрішньому примусі, самообмеженні та раціональному самоконтролі» [4].

Отже, виховання «особливих» дітей потребує прискіпливої уваги, чуйного ставлення і майстерності педагога. На його плечі покладається велика місія: розвивати у дітей вміння «відчувати іншу людину», формувати навички емпатії та співпереживання, бажання допомогти, розділити сумні і радісні моменти. Адже тільки коли в дитячому колективі всі рівні і друзі – лише тоді можна побудувати стійкий фундамент морально-етичних норм та виховати гармонійну особистість. Твори видатного вітчизняного педагога В. О. Сухомлинського є невичерпним джерелом досвіду та мудрості, а його цінні поради щодо навчання і виховання дітей з особливими освітніми потребами допоможуть ще не одному поколінню педагогів зробити світ такої дитини більш щасливим і гармонійним.

Література

1. Колупасва А., Софій Н., Даниленко Л. Інклюзивне навчання: партнерські стосунки з родинами. Директор школи. 2011. № 10 (634). С. 20- 25.

2. Серeda I. B. Навчання і виховання дітей з особливими освітніми потребами // The 8th International scientific and practical conference “Perspectives of world science and education” (April 22-24, 2020). CPN Publishing Group, Osaka, Japan. С. 849-855.

3. Серeda I. B. Інклюзивне навчання в системі педагогічних поглядів В. О. Сухомлинського /І. В. Серeda, Є. А. Збишко // Науковий вісник МНУ імені В.О.Сухомлинського. Педагогічні науки. Випуск №4(63).

4. Сухомлинський В. О. Вибрані твори в 5 томах. Том 5. Київ: Радянська школа. 1977. С. 499-504.

**Мазунова О. І.,
Стельмах Н. В.**

КОЖНА ДИТИНА - НЕПОВТОРНА ОСОБИСТІТЬ

Під час ознайомлення з працею В. О. Сухомлинського «Сто порад учителеві», увагу привернув розділ під назвою «Пам’ятайте, що нема й бути не може абстрактного учня». В ньому подаються мудрі поради та ефективні методики викладання, які не втратили своєї актуальності і в наш час.

Наприклад: для учнів молодших класів – більш ефективнішою буде ігрова форма навчання, але в жодному разі не можна забувати про індивідуальний підхід до кожної дитини, оскільки у них психологічні процеси та сприйняття інформації проходять по-різному. З прочитаного стає очевидним, що дітей будь-якого віку не можна змушувати навчатись, їх потрібно зацікавити, змотивувати, навіть якщо у дитини це завдання не виходить, не потрібно ставити погану оцінку, потрібно просто допомогти у вирішенні проблеми.

Цінною інформацією стала методика ведення уроку математики, викладачів Павлиської середньої школи Г. Г. Арищенко та М. А. Лисак, де при розв’язуванні задач, що займає практично 90% часу, клас ніби ділився на групи, де: в 1 групі – знаходились найпідготовленіші діти, які без будь-яких підказок

вчителя вирішували задачі будь-якої складності; у 2 групі знаходились старанні учні, яким доводилося трішки складніше, оскільки не завжди без допомоги вчителя вдавалося вирішити задачу складного рівня і для відмінного виконання завдань доводилось докладати деякі зусилля; у 3 групі знаходились діти у яких не завжди виходило вирішувати завдання середньої тяжкості без підказок; у 4 групі знаходились учні, яким на розв'язання та осмислення потрібно більше часу, ніж іншим і їх в жодному разі не можна квапити; у 5 групі – окремі учні, які взагалі не можуть справитись із завданнями середнього рівня, тому для них потрібно добирати спеціальні задачі, які розраховані на успіх саме таких дітей.

Ці групи не є якимось застиглим результатом праці, вони можуть змінюватись залежно від засвоєння учнем теми на період вивчення.

Отже, не потрібно змушувати та занадто навантажувати учнів інформацією. Необхідно знайти індивідуальний підхід, старатись зацікавити кожного учня, створити ситуацію успіху, щоб кожен відчув радість праці, задоволення, впевненість у своїх силах та можливостях. Адже розвиток та успіх не тільки заслуга учня, але й вчителя. Все залежить від майстерності, професіоналізму та компетентності педагога.

Література

1. Савінова Н. В. Гуманістичні ідеї толерантності в педагогічній спадщині В. Сухомлинського / Н. В. Савінова // Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Сер.: Педагогічні науки. 2014. Вип. 1.46. С. 120-124.
2. Стельмах Н. В. Інформаційно-бібліографічне забезпечення наукових досліджень з питань дошкільної освіти / Н. Стельмах // Вісник Книжкової палати. 2009. № 7. С. 18-21.
3. Сухомлинський В. О. Павлиська середня школа. Вибрані твори: В 5-ти т. Т. 4. К.: Рад. школа, 1977. С. 7-390.

Малімон А. М.,
Стельмах Н. В.

ЯК БОРОТИСЯ З ЛІНОЦАМИ

Лінощі – це людське випробовування, яке обов'язково необхідно долати, щоб успішно розвиватися та удосконалюватися. Лінощі – це перешкода, своєрідний бар'єр, які гальмують усі процеси, бо спонукають людину нічого не робити, задовольнятися наявним багажем знань, умінь, досвіду. Потрібно докладати максимум зусиль, вірити в себе, ставити перед собою нові цілі, завдання, займатися самовихованням, здійснювати самоконтроль, робити самозвіти, коригувати власні дії, спрямовувати свої зусилля на досягнення мети.

Василь Олександрович Сухомлинський у праці «Сто порад вчителю» стверджував, що могутній засіб відвернення лінощів – обмеження бажань. З дитинства нехай людина на власному досвіді пізнає суть понять: не можна, треба, можна. Разом з батьками слід добиватися того, щоб дитина себе обслуговувала [1]. Велику роль у вихованні дитини відіграє спілкування. «Спілкування з дітьми на демократичних та гуманістичних засадах формує у них почуття власної гідності, розвиває самостійність, активність, ініціативність, творчий потенціал, вчить їх бути справжніми людьми» [2].

У процесі спілкування та взаємодії дітей треба привчати до виконання своїх обов'язків, до посильної праці, залучати до спільного виконання разом з дорослими різного роду завдань. Домагатися, щоб діти отримували задоволення від виконаних дій, відчували користь для себе та оточуючих. Створена ситуація успіху надихатиме дитину на нові звершення, нові перемоги над собою, труднощами, перешкодами. Для кожної конкретної ситуації знаходити найдоцільніші засоби впливу. «Важливими засобами впливу на дітей є методи та прийоми навчання, виховання, різні види діяльності. Не можна ділити засоби впливу на добрі, гарні та інші. Для кожної навчально-виховної ситуації одні із них є найкращими, найефективнішими [2]. Тому добір дорослими

найдоцільніших засобів в тих чи інших умовах, правильне їх застосування – це і є виявом їх гуманних позицій по відношенню до дитини. Одним із факторів появи лінощів є незацікавленість дитини в певних діях. У таких випадках допоможе чітка мотивація. Дорослі мають пояснити, що треба виконувати, навіщо, з якою метою, яка користь буде в результаті виконання завдання для самої дитини, для інших людей, братів наших менших тощо. Коли треба, показати дітям приклад. Мотивація допомагає попереджати та лікувати лінощі, але й сприяє формуванню та укріпленню морального стрижня дитини.

На жаль, в силу різних факторів, у деяких сім'ях з'являються ледарі. Великий педагог переконаний, що вони формуються саме в сім'ї, оскільки родина є найпершим засобом та джерелом виховання дитини. Встановити причини такого явища допоможуть вивчення та аналіз умов виховання, характеру впливу на дитину, взаємовідносин в родині тощо. Тісний зв'язок педагогів і батьків, школи і сім'ї сприятиме правильному визначенню причин ледарства та шляхів його подолання.

Василь Олександрович говорив, що лінощі і народжуються, і викорчовуються насамперед у сім'ї. Якщо в сім'ї немає атмосфери працьовитості, школа не може досягти позитивного результату власними зусиллями. У всіх відділах батьківської школи ми вивчаємо питання: звідки беруться лінощі? Робимо психолого-педагогічний аналіз поведінки, праці, навчання, взаємовідносин молодших і старших. Запобігання лінощам – одна з найважливіших точок поєднання зусиль школи й сім'ї [1].

Отже, лінощі – зло, перешкоди на шляху формування повноцінної особистості. Попередження лінощів – найдієвіший спосіб гармонізації особистості дитини. Поєднання зусиль школи та сім'ї – одна із важливих умов запобігання та лікування лінощів.

Література

1. Стельмах Н. В. Педагогічна майстерність як фактор розвитку особистості дитини. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://revolution.allbest.ru/pedagogics/00890632_0.html

2. Сухомлинський В. О. Сто порад учителям. К.: Радянська школа, 1988. 304 с.

Мирохіна А. Г.,
Білюк О. Г.

ФОРМУВАННЯ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З МОВЛЕННЄВИМИ ПОРУШЕННЯМИ

Проблема формування зв'язного мовлення розглядається постійно в психологічному, педагогічному та логопедичному аспектах.

Зв'язне мовлення слід розуміти як розгорнутий виклад певного матеріалу, що здійснюється логічно, послідовно, образно та граматично правильно.

Науковці досліджують мовлення, що формується за законами логіки, граматики та має певну тему, виконує визначену функцію відносно самостійне та завершене, розчленовується на більші чи менші значні структурні компоненти.

Дослідники: Жданюк Л., Калініченко І., Мартиненко І., Савінова Н., Шеремет М. визначають зв'язне мовлення як таке, що може бути цілком зрозуміле на основі його власного предметного змісту. Для того, щоб зрозуміти інформацію, що передає процес мовлення, не потрібно враховувати поодинокі ситуації, в якій воно промовляється, все в ньому зрозуміло для іншого з самого тексту мовлення, це контекстне мовлення. У зв'язку з цим зв'язність мовлення означає адекватність мовленнєвого оформлення думки того, хто говорить, або того, хто пише, з точки зору його зрозумілості для оточуючих [1; 2; 4].

Основна функція зв'язного мовлення – комунікативна. Вона здійснюється у двох основних формах – діалозі та монологі. Кожна з них має свої особливості, які визначають характер спеціальної методики їх формування. Разом з тим, оволодіння монологічним мовленням, побудовою розгорнутих зв'язних висловлювань стає можливим з виникненням регулюючої та плануючої функції мовлення.

Отже, передумови формування зв'язного мовлення мають закладатися у дошкільному віці. Найінтенсивніший період оволодіння рідною мовою – старший дошкільний та молодший шкільний вік. У цей час діти активно вивчають навколишній світ, вони вперше стикаються з невідомими раніше тілами, предметами та явищами.

У сучасних умовах актуальність цієї проблеми зростає, оскільки базовий компонент дошкільної освіти передбачає набуття мовленнєвої компетенції дітьми старшого дошкільного віку, тобто це вміння правильно й практично користуватися українською мовою в конкретних ситуаціях, використовуючи для цього різноманітні інтонаційні засоби виразності мовлення [1].

Найбільш значущим для дітей старшого дошкільного віку з мовленнєвими порушеннями є перехід у початкову школу. Саме від того, як все те побачене у них пов'язане з мовою, настільки вагомим і багатомірним буде цей зв'язок, значною мірою залежить їх подальший мовленнєвий розвиток, успішність у навчанні, їх суспільне життя [2].

Поступовий перехід від ігрової діяльності до навчальної суттєво впливає на мотиви та пізнавальну активність молодших школярів. Якість навчальної діяльності буде залежати від того, наскільки були сформовані передумови формування зв'язного мовлення в дошкільному віці. На сьогодні виділяють наступні передумови формування зв'язного мовлення у дітей старшого дошкільного віку:

- належний фізичний розвиток дитини;
- розвинений фізичний слух;
- розвинена дрібна моторика пальців рук та загальна моторика;
- нормальне функціонування центральної нервової системи;
- володіння знаннями й уявленнями про довкілля, простір та час, рахункові операції;
- розвиток довільної уваги, опосередкованого запам'ятовування, вміння слухати;

- розвиток пізнавальної активності, бажання вчитися, інтерес до знань, допитливість;
- розвиток комунікативної діяльності, готовність до спільної з іншими дітьми роботи, співпраці, взаємодопомоги.

До необхідних умов успішного оволодіння зв'язним мовленням відноситься формування спеціальних мотивів, потреби у вживанні монологічних висловлювань; сформованість різних видів контролю та самоконтролю, а також засвоєння відповідних синтаксичних засобів побудови розгорнутого повідомлення [3].

Отже, системна робота логопеда, логопедичні заняття з розвитку зв'язного мовлення дають змогу навчити дітей з мовленнєвими порушеннями слухати, бачити, відчувати оточуючий світ, сприяють розвитку творчої уяви, допомагають оволодівати загальними мовленнєвими вміннями та навичками.

Література

1. Кисличенко В. А. Логопедичний супровід сім'ї як системна логопедична допомога родині, в якій виховується дитина з порушеннями мовлення. Науково-методичний журнал «Логопедія». № 6. 2015. С. 24-30.
2. Методичні рекомендації щодо організації навчання та виховання дітей з обмеженими освітніми потребами, психолого – педагогічний супровід/ укладачі Л. О. Жданюк, І. О. Калініченко. Полтава : ПОІППО, 2011. 44 с.
3. Савінова Н. В. «Логодіагностика та логокорекція мовленнєвої діяльності дошкільників із тяжкими порушеннями мовлення». Миколаїв : Літопис, 2017. 262 с.
4. Шеремет М. К., Мартиненко І. В Хрестоматія з логопедії : Навчальний посібник / М. К. Шеремет, І. В. Мартиненко. К. : КНТ, 2006. С. 360.

Михайленко В. В.,
Берегова М. І.

ТВОРЧИСТЬ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО У СУЧАСНІЙ ШКОЛІ

Для сучасної освіти великий внесок зробив Василь Олександрович Сухомлинський. Він створив багато творів, присвятив своє життя дітям та їх навчанню, викликав в них любов до книжок та навчання. В. О. Сухомлинський добивався, щоб вже у першому класі читання було духовною потребою дитини, щоб воно не зводилося до вправ, що ставлять за мету виробити техніку вільного сприймання і вимови слова. У підготовці до читання важливо, щоб дитина відчувала красу слова, казав Василь Олександрович.

Цитати Василя Олександровича знають в усьому світі, ми їх маємо не тільки знати, а й використовувати в своїй практичній діяльності. В. О. Сухомлинський казав: «Роки дитинства – це насамперед виховання серця» [1].

У дитинстві нас вчать батьки та вчителі любити нашу країну, традиції, природу, тварин, турбуватися про них, бачити красу в дрібницях. Виховувати доброту серця – це не легка робота, але важливо її пройти, тому що в дитині треба виховати людину, яка має буди здатною відчувати серцем, якщо комусь потрібна допомога. Наприклад, якщо бабуся переходить дорогу і підвернула ногу, треба мати милосердя, для того, щоб допомогти бабусі. Любов, милосердя, здатність співчувати – це все якості Людини, особистості [2].

Великий педагог зазначав: «Виховуючи свою дитину, ти виховуєш себе» [1]. Діти завжди беруть приклад зі своїх батьків: манери поведінки, звички і т. д. Виховуючи свою дитину, ти не навчиш її чомусь, якщо не будеш робити це сам. Наприклад, говорячи їй, що не можна ображати інших дітей, а сам підвищуєш тон в розмові з близькими, говориш щось образливе, дитина не навчиться нічому, тому що у неї на цей момент є поганий приклад. Дитина буде просто повторювати за вами, буде робити те, що й ви.

За словами В. О. Сухомлинського «Головний зміст і мета сімейного життя – виховання дітей. Головна школа виховання дітей – це взаємини чоловіка і дружини, батька і матері» [1].

Рано чи пізно в кожній сім'ї з'являться діти, але який сенс їх народжувати, якщо батьки не приділяють багато часу їхньому вихованню. Наведемо приклад 2 різних сімей.

Відомо, що діти беруть приклад зі своїх батьків. Мама любить готувати і читати книжки. Донька, звісно, буде стежити, як мама це робить, буде хотіти допомогти їй, разом почитати щось. Таким чином, дівчинка виросте гарною господинею з гарним словниковим запасом.

Тато любить все, що стосується машин, ремонтує її, якщо є якісь поломки, і також любить спорт, дивиться спортивні новини, виконує фізичні вправи вдома. Син, звісно, буде допомагати йому ремонтувати машину, буде дивитися, як тато виконує фізичні вправи і також буде повторювати, якщо тато це робить, то і я повинен. Тому він виросте і буде добре знати запчастини машини, що треба робити, якщо щось несподівано зламається, а тата поруч не буде. Батьки з раннього дитинства виховують у дітей інтерес до якоїсь справи.

Мама з татом гарно одне до одного ставляться, обіймаються, мама зустрічає тата з роботи, тато любить мамі дарувати квіти. У дітей є гарний приклад кохання, як чоловік та жінка мають ставитися одне до одного. Діти щасливі, коли бачать, що батьки люблять один одного.

Батькам нема діла до дітей, є діти ну та й що, хочеш почитати, на книгу йди читай, хочеш пограти в футбол, іди грай, чого ти причепився. Це звісно, приклад, але є такі батьки в наш час.

Діти роблять все, щоб привернути увагу своїх батьків, але вони все одно не звертають на них увагу. Діти страждають в таких сім'ях. Вони в майбутньому не будуть розуміти як правильно себе поводити, тому що батьки не намагалися їх навчити чомусь, тільки показали поганий приклад.

Головний зміст і мета сімейного життя – виховання дітей. Навчити їх гарно поводитися, виховати милосердя, бажання вчитися, розвивати таланти,

вміння, навички. Батьки мають показати приклад, як треба розмовляти з оточуючими, як треба ставитися до інших.

Василь Олександрович Сухомлинський створив 100 заповідей вчителя. Цими заповідями, на нашу думку, також мають користуватися батьки, щоб правильно навчати та виховувати своїх дітей, щоб не нашкодити їм.

Зазвичай батьки виховують своїх дітей так, як їх виховували їх батьки, перейняли їх манери виховання та навчання. Але ж не всі знають, як правильно дитині пояснити щось. Василь Олександрович любив дітей і завжди про них піклувався, як про своїх рідних дітей, створені ним заповіді допоможуть батькам у вихованні та навчанні дітей, робити це правильно.

Література

1. Берегова М. І. Формування образу вчителя інклюзивного класу в творчості В. О. Сухомлинського. / Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки : збірник наукових праць / за ред. проф. Тетяни Степанової. № 3 (62), вересень 2018. Т. 1. Миколаїв: МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2018. С. 12-16.
2. Сухомлинський В. О. Сто порад учителям. Київ: Радянська школа, 1976. 530-531с.

Москальова О. М.,
Берегова М. І.

ВІД ТЕОРЕТИКА ДО ПРАКТИКА ЧЕРЕЗ ІДЕЇ ТА МЕТОДИ ВИХОВАННЯ І НАВЧАННЯ В. СУХОМЛИНСЬКОГО

В. О. Сухомлинський зазначав, що «найважливіше в процесі навчання та виховання зміцнювати у дитини віру у свої сили і терпляче чекати того моменту, коли відбудеться хоча б маленьке зрушення в її розумовій праці», вважає, що педагогічна мудрість полягає в тому, щоб дитина ніколи не втрачала віру у свої сили, ніколи не відчула, що в неї нічого не виходить [1].

Праці В. Сухомлинського та його світогляд базується не лише на теоретичному підґрунті, але й на власному досвіді. У своїх працях автор чітко

пояснює та відстоює гуманне ставлення до дітей. Наприклад, у праці «Розмова з молодим директором школи» педагог зазначає: «Навчання – це насамперед взаємовідносини між людьми, обмін духовними цінностями, взаємна віддача сердечної доброти, співчуття. Усе шкільне життя повинно бути пройняте духом гуманності» [2]. З його точки зору, гуманність – це одне з головних правил успішного вчителя як особистості. В. Сухомлинський стверджує: «...щоб стати справжнім вихователем, треба пройти школу сердечності – протягом тривалого часу пізнавати серцем усе, чим живе, що думає, з чого радіє й чим засмучується ваш вихованець. Це одна з найтонших речей у нашій педагогічній справі» [1].

Сьогоднішня навчально-виховна система вимагає від вчителя рефлексії на всіх етапах його педагогічної діяльності. Про формування мислення дитини В. Сухомлинський розмірковує з точки зору психологічної науки. За його словами, розвиток мислення дітей відбувається під час сприймання навколишньої дійсності, осмислення сприйнятого, власних дослідів. Педагог пише: «Дуже важливо, щоб мислення учнів ґрунтувалося на дослідженні, пошуках, щоб усвідомленню наукової істини передувало нагромадження, аналіз, зіставлення і порівняння фактів. Спостерігаючи явища і картини природи, дитина оволодіває формами й процесами мислення, збагачується поняттями, кожне з яких сповнюється реальним змістом причинно-наслідкових зв'язків, помічених гострим зором допитливого спостерігача» [1]. Концепцією «Нова українська школа» передбачено перехід зі системи знань освіти до компетентнісного навчання.

Необхідно зазначити, що педагог приділяв значної уваги ще одній психологічній категорії, назва якій – самоповага. Вчений був переконаний у тому, що поки є самоповага – існує й школа. Коли зникає повага до самого себе – немає школи, немає ні особистості, ні колективу, одухотворених благородними цілями. На його думку, повага до людської гідності та виховання самоповаги є сферою педагогічної творчості і великого інтелекту педагога [3]. На щастя, Нова українська школа дає простір для творчості педагога у

використанні інноваційних методів, авторських ефективних технологій навчання.

Науковці та вчителі-практики витримали випробовування життям, знайшли творче застосування в практиці і по праву можуть слугувати основою навчально-виховного процесу нової української школи. Психолого-педагогічна спадщина В. Сухомлинського багатоаспектна, її пронизує проблема проектування людини, яка ґрунтується на ідеї всебічного розвитку особистості. Ця ідея залишається актуальною і сьогодні. Варто, щоб кожен учитель пам'ятав твердження В. Сухомлинського про те, що педагогічна теорія розвивається доти, доки вона живе, збагачується й удосконалюється в досвіді, в новаторській праці тисяч педагогів. Він мріяв, щоб кожен педагог був не просто «споживачем» педагогічних знань, а дослідником і раціоналізатором, творцем. Саме цього вимагає від нас час, саме такі завдання ставлять перед нами учні Нової української школи, саме такі можливості відкриває перед нами реформування освіти. Новою в теорії В. Сухомлинського, що викликала широкий відгук, була ідея зближення школи та родини, як він це називав – «співдружність родини та школи». У статті «Слово до батьків», у інших роботах автор пропагував ідею повернення педагогічної відповідальності в родину. «На моє глибоке переконання, – писав В. Сухомлинський, – педагогіка повинна стати наукою для всіх: і для вчителів, і для батьків». Василь Олександрович приділяв велику увагу не лише шкільному вихованню, але й сімейному та особливо прискіпливо ставився до обставин і умов, у яких виховувалися діти. «Удосконалення, поглиблення суспільного виховання означає не применшення, а посилення ролі родини. Гармонійний, усебічний розвиток можливий тільки там, де два вихователі – школа й родина – не тільки діють заодно, ставлячи перед дітьми одні й ті ж вимоги, а й є однодумцями.

Наприклад, у праці «Розмова з молодим директором школи» педагог зазначає: «Навчання – це насамперед взаємовідносини між людьми, обмін духовними цінностями, взаємна віддача сердечної доброти, співчуття. Усе шкільне життя повинно бути пройняте духом гуманності». З його точки зору,

гуманність – це одне з головних правил успішного вчителя як особистості. В. Сухомлинський стверджує: «...щоб стати справжнім вихователем, треба пройти школу сердечності – протягом тривалого часу пізнавати серцем усе, чим живе, що думає, з чого радіє й чим засмучується ваш вихованець. Це одна з найтонших речей у нашій педагогічній справі. Якщо ви наполегливо оволодіваєте нею, ви будете справжнім майстром». В підході до проблеми покарань у школі мала місце певна еволюція його поглядів. Спочатку він визнавав деяку доцільність покарань, був переконаний, що вони в певних випадках можуть бути ефективним методом виховної дії, але впродовж років своєї діяльності рішуче відстоював: виховання несумісне з покараннями.

На відміну від його попередників, В. Сухомлинський розумів покарання набагато глибше. «Лихо багатьох учителів у тому, що вони вимірюють і оцінюють духовний світ дитини тільки оцінками і балами, ділять усіх учнів на дві категорії залежно від того, вчать або не вчать діти уроки». Говорячи про оцінку як інструмент покарання, В. Сухомлинський вважав допустимим її застосування тільки для школярів старших класів, оскільки в початкових класах покарання незадовільною оцінкою особливо боляче вражає і принижує чесноту дитини. Оцінка у В. Сухомлинського завжди оптимістична, це винагорода за працю, а не покарання за лень. Він поважав «дитяче незнання». Свідомість дитини – могутня, але повільна річка, і в кожного вона має свою швидкість. В. Сухомлинський наполегливо рекомендував батькам не вимагати від дітей обов'язково тільки відмінних оцінок, щоб відмінники не відчували себе щасливчиками, а трієчників не пригноблювало відчуття неповноцінності.

В. Сухомлинський рекомендує педагогам викликати в школу батьків не з приводу поганої успішності або дисципліни їх дитини, а тоді, коли він скоює щось добре – хай незначний на перший погляд, але добрий учинок. В атмосфері щирості, доброзичливості в дітей росте прагнення стати кращим не на показ, не для того, щоб їх похвалили, а з внутрішньої потреби відчувати повагу оточуючих, не упустити в їх очах своєї чесноти. Василь Олександрович писав: «Мене здивував погляд мого опонента на покарання як на необхідну, неминучу

річ у системі виховної роботи... Я не з пальця висмоктав ту істину, що наших дітей можна виховувати тільки добром, тільки ласкою, без покарань... І якщо в масовому масштабі, у всіх школах зробити це неможливо, то не тому, що виховання без покарань неможливе, а тому, що багато вчителів не уміють виховувати без покарань. Якщо ви хочете, щоб у нашій країні не було злочинців... – виховуйте дітей без покарань» [1].

На думку В. Сухомлинського, учитель повинен уміти пізнавати духовний світ дитини та розуміти кожен «особистість». Педагог ніколи не ходив на один урок до вчителя, а лише на систему уроків – 12–15 підряд. Перші три роки він не сварив молодого вчителя, а лише хвалив, підбадьорював, вів від успіху до успіху. Сухомлинського було нелегко. В. Сухомлинський писав: «Учні – збільшувальне скло незнання вчителя» [1]. Випускники школи іноді всі до одного вступали до вищих навчальних закладів.

Література

1. Психолого-педагогічні та технологічні основи диференційованої логодіагностики та логокорекції: монографія / Н. В. Савінова, Н. В. Стельмах, І. В. Середа та ін. Миколаїв : Іліон, 2017. 270 с.
2. Савінова Н. В., Середа І. В., Стельмах Н. В. Корекційно-виховна діяльність педагога у сучасних закладах освіти: монографія. Миколаїв: Іліон, 2019. 190 с.
3. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. Київ, 1977. 269 с.
4. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: в 5-ти томах. Київ: Рад. шк., 1997. Т.4. 637 с.

Однорога С. С.,
Білюк О. Г.

СПЕЦІАЛЬНІ МЕТОДИЧНІ ШЛЯХИ І ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З МОВЛЕННЄВИМИ ПОРУШЕННЯМИ

Процес формування мовленнєвої діяльності проходить подовжений і складний шлях розвитку. Становлення зв'язного мовлення дітей дошкільного віку відбувається поступово з розвитком мислення і пов'язане з ускладненням дитячої діяльності та формами спілкування з оточуючими людьми.

Існують уміння і навички, які є вихідною базою для повноцінного розвитку зв'язного мовлення дітей:

Перші – це ті, що забезпечують процес говоріння: навички звукового оформлення, лексично та граматично правильного висловлювання; і вміння використовувати різні види висловлювань.

Другі, які забезпечують процес слухання: уміння розуміти та осмислювати предметно-змістовну та інтонаційну сторону висловлювання і визначати його мету; впізнавати слова у відповідності з їх значенням; – розрізняти слова, близькі за звучанням.

Треті – це вміння, які допомагають відрізнити правильно оформлені висловлювання від неправильно оформлених (як у чужому, так і у власному мовленні).

У дітей із нормальним розвитком мовлення ці уміння формуються спонтанно та послідовно, адаптуючись до потреб спілкування. У дітей із порушеннями мовленнєвого розвитку, внаслідок порушення тих чи інших ланцюгів мовленнєвої системи, спонтанне поетапне формування мовленнєвих умінь і навичок зустрічає певні труднощі, а дефіцит мовних засобів подовжений час не дозволяє цим дошкільникам активно включатися у мовленнєве спілкування. Утворені таким чином елементарні мовленнєві уміння виявляються недостатніми для здійснення повноцінної діяльності спілкування та подальшого навчання у школі. Тому з часу виявлення дефекту мовлення,

діти повинні бути включені у спеціально організований педагогічний процес логопедичного впливу. Формування зв'язного мовлення у дітей з порушеннями мовлення здійснюється в процесі різнобічної практичної діяльності, при проведенні різноманітних ігор, на корекційних заняттях, в режимних моментах, при спостереженнях за навколишнім. Основними принципами роботи з формування зв'язного мовлення у дітей з порушеннями мовлення є урахування загальних закономірностей його розвитку в онтогенезі, формування всіх компонентів мовленнєвої системи. Значна увага приділяється розгорнутим відповідям дітей, переказам тексту, складанням оповідання на основі наочної опори, висловлювань за аналогією.

Усі види і форми робіт з формування зв'язного мовлення будується відповідно до дидактичних принципів (таких як систематичність і послідовність у навчанні, врахування вікових та індивідуально-психологічних особливостей дітей, спрямованість навчання на розвиток їх активності і самостійності).

Розвиток зв'язного мовлення дітей спирається на формування пізнавальних процесів, на вміння спостерігати, порівнювати і узагальнювати явища навколишнього життя. У дітей з порушенням мовлення увага знижена, вони погано утримують завдання в пам'яті, мають ускладнення у доведенні роботи до кінця, тому що швидко втомлюються. Це все впливає на хід розвитку мовлення. Тому тут також необхідна психологічна допомога.

Отже, освітні і корекційні завдання з розвитку зв'язного мовлення включають в себе:

- розвиток у дітей з порушеннями мовлення пізнавальної активності та когнітивних процесів;
- розвиток наочно-дієвого і наочно-образного мислення
- формування мотивації до навчальної діяльності, за допомогою активізації пізнавальних інтересів
- закріпленню у дітей навичок формування розгорнутих відповідей на питання

➤ вмiти співвідносити зміст фрази-висловлювання з предметом і темою висловлювання;

➤ навчання вмiнню висловлювати прості умовиводи; обґрунтувати свої судження;

➤ формування вмiнню будувати зв'язні монологічні висловлювання;

➤ закріплення і розвиток у дітей навичок мовленнєвого спілкування.

Основними прийомами розвитку зв'язного мовлення у дошкільників з порушеннями мовлення є:

➤ оповідання за демонстрованими діями (цей прийом вчить дитину уважно спостерігати і зберегти у пам'яті послідовність побачених дій, підбирати до них точні граматичні категорії)

➤ переказ розповіді за опорою на серію сюжетів картин (при цьому логопед має враховувати можливості образної пам'яті дітей, здатності встановлювати логічні зв'язки);

➤ складання розповіді за однією сюжетною картинкою – один із складних вказаних видів розповідання (і передбачає: поступове ускладнення завдань і форм роботи відповідно до вікових особливостей дітей; відведення важливої ролі мовленнєвому образу педагога; широке використання ігрових форм занять).

Розповідання за картинами – один із найважливіших напрямків роботи над зв'язним мовленням у навчанні дітей з порушенням мовлення. Йому передують проведення підготовчої роботи, що включає: відбір картинного матеріалу, підготовки дітей до сприйняття змісту картини (бесіда, читання і переказ літературних творів за відповідною темою), розбір змісту картин і навчання дітей складання розповіді, аналіз дитячих оповідань.

Узагальнюючи, зазначимо, що несформованість зв'язного мовлення дошкільнят з порушеннями мовлення негативно впливає на розвиток всієї мовно-мисленнєвої діяльності дітей, обмежує їх комунікативні потреби і пізнавальні можливості, накладає вторинні психічні нашарування, а іноді призводить до агресивної і замкнутої поведінки дитини. Тому для всього

процесу навчання і виховання дітей з порушеннями мовлення найважливішим є пошук і застосування спеціальних методичних шляхів і засобів формування зв'язного мовлення.

Отже, головним завданням спеціального навчання мовлення є розвиток у дітей розуміння мовлення оточення, накопичення мовних засобів, засвоєння різних форм спілкування.

Література

1. Кисличенко В. А. Логопедичний супровід сім'ї як системна логопедична допомога родині, в якій виховується дитина з порушеннями мовлення. Науково-методичний журнал «Логопедія». № 6. 2015. С.24-30.

2. Методичні рекомендації щодо організації навчання та виховання дітей з обмеженими освітніми потребами, психолого – педагогічний супровід/ укладачі Л. О. Жданюк, І. О. Калініченко. Полтава : ПОППО, 2011. 44 с.

3. Савінова Н. В. Логодіагностика та логокорекція мовленнєвої діяльності дошкільників із тяжкими порушеннями мовлення. Миколаїв : Літопис, 2017. 262 с.

4. Шеремет М. К., Мартиненко І. В Хрестоматія з логопедії : Навчальний посібник / М. К. Шеремет, І. В. Мартиненко. К. : КНТ, 2006. с. 360.

Поправкіна К. Д.,
Білюк О. Г.

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ В СВІТЛІ СУЧАСНОЇ ЛОГОПЕДІЇ ТА СУМІЖНИХ НАУКОВИХ ДИСЦИПЛІН

Всебічний та гармонійний розвиток дитини можливий за умови правильного формування мовлення. Розвиток мовлення щільно пов'язаний із когнітивним розвитком дитини, тому важливо приділяти увагу порушенням мовлення, якщо вони присутні у дитини.

Проблема формування зв'язного мовлення у дітей з вадами мовлення розглядається у світлі різних наукових дисциплін. Це проблемні питання не тільки в логопедичному аспекті, а ще й педагогічному та психологічному.

Зв'язне мовлення слід розуміти як розгорнутий виклад певного матеріалу, який здійснюється логічно, послідовно, образно та граматично правильно. Таке мовлення вимагає точної взаємодії усіх компонентів мовлення (лексики, граматики, фонетики). Таким чином, для формування зв'язного мовлення, що виконує основну комунікативну функцію, логопед, у своїй роботі, має забезпечити роботу над граматичною будовою мовлення дитини, засвоєння граматичного ладу мови, розвиток мислительних процесів, мотивацію у навчанні, водночас, реалізовувати корекційно-розвиваючу і корекційно-виховну цілі заняття.

Сенситивним періодом для оволодіння мовленням є старший дошкільний та молодший шкільний вік. У цей час дитина отримує багато інформації з навколишнього світу і переводить її у знакову (мовленнєву) систему. Словник дитини збільшується, лексико-граматичні структури формуються та закріплюються, і, в підсумку, це все створює фундамент для правильно сформованого зв'язного мовлення.

Діти з вадами мовленнєвого розвитку мають труднощі у формуванні зв'язного мовлення. Це зумовлено не сформованістю передумов зв'язного мовлення. У дітей із вадами мовлення більшою чи меншою мірою виявляються порушеними вимова й розрізнення звуків на слух, недостатньо повноцінно відбувається оволодіння системою морфем і, отже, погано засвоюються навички словозміни й словотворення. Словниковий запас відстає від вікової норми як за кількісними, так і за якісними показниками.

Діти, які мають такі труднощі в мовленні, зазвичай, стикаються із вторинними дефектами, або навпаки – мовленнєві порушення стають наслідком іншої (первинної) вади розвитку. Таким чином, проблема формування зв'язного мовлення у дітей з вадами мовлення, набуває комплексного характеру та міждисциплінарного підходу.

Важливою стає робота над когнітивним розвитком дитини. Роботу над цими процесами виконує не тільки логопед, але й дефектолог, педагог та психолог. Завдяки близькості та взаємозв'язку таких процесів як мовлення та мислення, робота над ними має бути комплексною та пов'язаною між собою.

Не менш важливою є робота над психологічним станом дитини. Мовленнева вада залишає у дитини відбиток і може сформувати сором'язливість, наляканість і навіть логофобію. В таких випадках зв'язне мовлення не формується через психологічну проблему, тому спочатку потрібно вирішити її.

Процес формування мовлення охоплює увесь загальний розвиток дитини. Мовлення не є окремим процесом у діяльності дитини, воно є частиною взаємопов'язаного та цілісного механізму, робота якого забезпечує активну та продуктивну життєдіяльність дитини. Тому для формування однієї частини цього механізму, необхідно задіяти увесь механізм.

Література

1. Берник Т. Організація логопедичної допомоги дітям шкільного віку в системі спеціальної освіти./ Т. Берник// Дефектологія. 2006. № 1. С. 51-55.
2. Кисличенко В. А. Логопедичний супровід сім'ї як системна логопедична допомога родині, в якій виховується дитина з порушеннями мовлення. Науково-методичний журнал «Логопедія». № 6. 2015. С.24-30.
3. Методичні рекомендації щодо організації навчання та виховання дітей з обмеженими освітніми потребами, психолого – педагогічний супровід/ укладачі Л. О. Жданюк, І. О. Калініченко. Полтава : ПОІППО, 2011. 44 с.
4. Савінова Н. В. «Логодіагностика та логокорекція мовленнєвої діяльності дошкільників із тяжкими порушеннями мовлення» – Миколаїв : Літопис, 2017. 262 с.
5. Шеремет М. К., Мартиненко І. В Хрестоматія з логопедії : Навчальний посібник / М. К. Шеремет, І. В. Мартиненко. К. : КНТ, 2006. С. 360.

Решетнікова Н. В.,
Берегова М. І.

ПРОБЛЕМА ВИХОВАННЯ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ВИРІШЕННЯ ЗА ТВОРЧИСТЮ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Сьогодні майже всі батьки ставлять собі запитання: як правильно виховувати дітей? У наш час ця проблема є гостро-актуальною. Адже дорослому поколінню дуже складно відмовитися від загальноприйнятих норм, методів, які використовувалися в минулому. Вони виховують власних дітей так, як виховували їх. Але часто забувають, що часи змінюються. Дитинство сучасних дітей неабияк різниться від дитинства їхніх батьків. Немає чітко унормованих, записаних правил, як батьки мають виховувати дітей, бо кожна родина має власні звичаї та традиції. Тобто кожна сім'я є маленьким світом, що формує власні закони і навряд чи можна зайти дві родини, які ідентично виховують своїх дітей. Тим паче, навіть якщо припустити, можливість співпадіння цих «моральних норм виховання», то все одно не можна стверджувати, що результат буде той самий. Причиною цього є різні типи характерів дітей, їхнє сприйняття навколишнього світу тощо.

Але наразі, у 21 столітті, з'явилися нові думки, течії, що в сукупності формують певні норми виховання. Батьки забувають, що кожна дитина – це хоч і маленька, але особистість, і часто намагаються виховувати її за певними «шаблонами», які найчастіше починаються зі слова «мусиш»: мусиш мати гарні оцінки, мусиш грати на саме цьому музичному інструменті, мусиш робити те, що я кажу. Цим, можливо, реалізують власні цілі, мрії, можливо, хочуть створити ідеальну дитину, але через власні переконання вони не усвідомлюючи, що дитина має сформуватися, навчитися жити, взаємодіяти з навколишнім світом, і батьки навіть не намагаються змінитися, щоб зрозуміти дитину, поринути у її внутрішній світ та відчувати, як дитина сприймає сучасний соціум, повний різних небезпек і водночас цікавинок.

Що представляє собою виховання? Виховання – це саме той процес формування особистості, який має величезний вплив на розвиток дитини. Саме від нього залежить майбутнє, якою буде дитина, з яким характером та поглядом на навколишній світ. Насамперед виховання має свої цілі. Метою виховання є підготовка дитини до самостійного життя, формування світогляду, мотивація до активної діяльності та формування моральних цінностей. В. Сухомлинський засвідчував, що сім'я – «джерело, водами якого живиться повноводна річка нашої держави» [1]. Але ж з досвіду ми знаємо, що не всі батьки відають тими основами педагогіки, як виховувати дитину, як потрібно діяти та коли буває вже пізно намагатися перевиховати. Також Сухомлинський стверджував: «Виховання – це не якісь спеціально, штучно організовані «заходи», це насамперед спосіб життя. У руках педагога – сильний і водночас небезпечний інструмент, який вимагає великої мудрості й обачності, – влада над людиною» [2]. Ми вважаємо, що видатний педагог мав на увазі те, що життя малечі в наших руках, батьки повинні зробити все для того, щоб вона стала "Людиною" з великої літери, саме батьки є відповідальними за подальше життя дитини.

Але ж все таки, яких правил потрібно дотримуватися при вихованні? Ми хочемо запропонувати декілька порад (з особистого досвіду):

1. Виховання має приносити користь, а не відштовхувати бажання слухати та поважати старших.
2. Намагайтеся бути друзями для своїх дітей.
3. Відкладайте всі справи та знаходьте час на дітей, бо немає нічого важливішого за них.
4. Будьте прикладом для своїх малюків.
5. Важливим є ступінь покарання, якщо дитина щось накоїла. Варто пам'ятати, що на помилках можна навчатися, а надмірне покарання може викликати гнів і образу на батьків і в подальшому відмову слухатися їх.
6. Сформуйте обов'язки дітям, щоб вони відчували відповідальність.
7. Поважайте та враховуйте їх думку. Ніколи не підвищуйте голос та не ображайте навіть словом.

8. Не потрібно вдаватися до крайнощів і діяти за принципом «я так сказав, так і буде», спочатку вислухайте дитину, чого вона бажає та знайдіть вихід з ситуації іншим шляхом.

9. Намагайтеся робити так, щоб ви для дитини були взірцем, щоб вона знала, до чого прагнути.

10. Також не забувайте хвалити та пестити своїх діточок.

Отже, виховання – це, звісно, дуже складний процес та вимагає багато зусиль, але якщо слухати своє серце та розум, розуміти свою дитину та допомагати їй розвиватися, то все вийде. Ми вважаємо, що виховання потрібно починати з себе, аналізувати свої дії та вчинки, а вже потім дитина з вас буде брати приклад та робити висновки. Адже для багатьох дітей саме їх батьки є авторитетом. Ваша увага, турбота та розуміння є дуже важливою складовою розвитку дитини. Тож не забувайте піклуватися про своє найдорожче у житті – дитину.

Література

1. Берегова М. І. Формування образу вчителя інклюзивного класу в творчості В. О. Сухомлинського. / Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки : збірник наукових праць / за ред. проф. Тетяни Степанової. № 3 (62), вересень 2018. Т. 1. Миколаїв: МНУ імені В.О. Сухомлинського, 2018. С. 12-16.

2. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : в 5 т. К.: «Рад. школа», 1977. Т. 5. 640 с.

3. Сухомлинський В. О. Сто порад учителеві. Вибрані твори: в 5 т. К.: «Рад. школа», 1976. Т. 2. с. 530 - 531.

Сачук Я. В.,
Берегова М. І.

ФОРМУВАННЯ У ДІТЕЙ ЕСТЕТИЧНИХ СМАКІВ ЗАСОБОМ КАЗОК В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО

*Людина осягла красу. Краса – глибоко людське.
Вона існує незалежно від нашої свідомості і волі, але вона
відкривається людиною, досягається нею, живе в її душі,
– не було б нашої свідомості – не було б і краси.
В. О. Сухомлинський*

Естетичне виховання є невід'ємним компонентом процесу виховання особистості. Напевно, немає в шкільній програмі такого предмету, який би не торкався прямим чи опосередкованим чином естетичних проявів. На уроках малювання дітей вчать бачити і створювати красу за допомогою рухів пензлика чи олівця, на уроках читання зосереджують увагу на красі та глибині авторського слова, на уроках природознавства діти вбачають красу природи, усіх її куточків світу, на уроках праці дітей навчають не лише бачити красу у простих речах, а й створювати її власними руками, беручи натхнення у природи. Естетичне виховання відіграє важливу роль у формуванні особистості, є своєрідним фундаментом розвитку всебічно розвиненої людини, оскільки формує естетичні почуття, які є складовою частиною переконань, моральних норм поведінки.

Краса оточує людину всюди, але чи завжди людина бачить її? Ми часто не помічаємо якого кольору сьогодні небо, як переграють промінчики сонця на ньому, а натомість задумливо і нахмурившись дивимось собі під ноги. І таких моментів за лише один день може накопичитись безліч.

Вміти помічати красу всюди навчав своїх учнів В. О. Сухомлинський. Саме цьому присвячено безліч його казок та оповідань: «Подорожник», «Тільки живи, красивий», «Вогнегривий коник», «Куди поспішали мурашки» та інші. Розуміючи і приймаючи естетику життя, навколишнього світу і людських відносин як феномену, що пронизує все існування і всі сфери діяльності

людини, Василь Олександрович виділяв естетичне виховання в якості окремого, самостійного напрямку освітнього процесу [1].

Казка – це універсальний засіб, щоб донести до дитини потрібну думку, сформувані у неї правильні цінності та переконання. Саме у казку педагог вкладає ті завдання, вирішення яких потребує не лише шкільна програма, а й життя, в ній, у доступній для дитини формі, описується вирішення певних життєвих суперечок.

Чарівний і дивовижний, веселий і життєстверджуючий світ казок входить у душу кожної людини з дитинства, засіваючи її першими зернами добра, краси й справедливості.

Казка В. О. Сухомлинського – це справжній витвір мистецтва, простими словами автор підіймає та пояснює такі проблемні теми, які інколи не в змозі зрозуміти й доросла людина.

Читання казок Василя Сухомлинського пробуджують та мотивують дитину до дії. Педагог вважав, що якщо людина хоче бути красивою, вона повинна трудитись до самозабуття, щоб відчувати себе творцем, майстром в улюбленій справі.

Улюблена творчість залишає відбиток на рисах обличчя, роблячи їх тоншими, виразнішими. Тобто краса – це така собі гімнастика для душі. Її порівнюють із дзеркалом, в якому відображаються наші переконання і почуття, завдяки яким ми так чи інакше ставимося до себе, і за допомогою якого ми бачимо себе і свій внутрішній світ [2].

Велику увагу В. О. Сухомлинський зосереджував на красі музики, у контексті сучасного світу можна стверджувати, що особливу роль у процесі сприйняття краси відіграють аудіо-казки. Саме при аудіо-супроводженні читання будуть задіяні додаткові види відчуттів: музичні звуки сприятимуть атмосфері польоту уяви, формуванню більш чітких образів казкових героїв, налаштуванню дитини на цей дивовижний та безмежний світ казки.

Формування естетичних почуттів у дітей невідривно пов'язані з морально-світоглядними установками людини. Естетичні ідеали повинні

супроводжувати дитину не лише у певних видах діяльності, а й в певних побутових ситуаціях: гарно зав'язати шнурки, мати охайний вигляд, підібрати собі доречний одяг, щоб не виглядати комічно та інше. Тобто естетичні ідеали допомагають дитині ще й у соціальній сфері її життя. Без емоційно-естетичних нахилів дитина не в змозі створити щось своє, творче, дивовижне, а головне – нове, саме це забезпечує повноцінний всебічний та гармонійний розвиток особистості.

Література

1. Берегова М. І. Формування образу вчителя інклюзивного класу в творчості В.О. Сухомлинського. / Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. Педагогічні науки : збірник наукових праць / за ред.. проф. Тетяни Степанової. № 3 (62), вересень 2018. Т. 1. Миколаїв: МНУ імені В.О. Сухомлинського, 2018. С. 12-16.

2. Савінова Н. В., Серета І. В., Стельмах Н. В. Корекційно-виховна діяльність педагога у сучасних закладах освіти: монографія. Миколаїв: Іліон, 2019. 190 с.

3. Сухомлинський В.О. Сто порад учителям. Київ: Радянська школа, 1976. 530-531с.

**Семенів Ю. П.,
Стельмах Н. В.**

ДІТИ – ДЗЕРКАЛО БАТЬКІВ

Батьки – найрідніші люди у всьому світі. Кожен з нас повинен бути їм вдячним. Адже вони завжди допомагають, піклуються, оберігають своїх дітей. Сімейне виховання відіграє дуже важливу роль у нашому житті.

Видатний український педагог писав: «Виховує, звичайно, сім'я в цілому – її загальний дух, культура людських стосунків. Але хто творить цей дух, цю культуру? Звичайно ж батьки. Без батьківської мудрості немає виховуючої сили сім'ї. Батьківська мудрість стає надбанням дітей; сімейні стосунки, побудовані

на громадському обов'язку, відповідальності, мудрій любові й вимогливій мудрості батька й матері, самі стають величезною виховуючою силою. Але ця сила йде від батьків, у них її коріння і джерело» [1, с. 12]. Про роль сім'ї В. Сухомлинський говорить: «Я переконаний твердо в тому, що сім'я – це та казкова піна морська, з якої народжується краса, і якщо немає таємничих сил, що народжують цю людську красу, функція школи завжди зводиться до перевиховання» [3, с. 124].

За даними наукових досліджень, сім'я – найвагоміший фактор розвитку та виховання, оскільки кожен наступний суб'єкт виховання (дитсадок, школа) має менший вплив на дитину в порівнянні з попереднім, а сім'я є найпершим із них. У сім'ї «закладається фундамент», формуються основи [5].

Ми часто можемо почути: «Діти схожі на своїх батьків». Дійсно, із перших днів життя дитину оточують мама і тато. Підростаючи, вона помічає їх звички, відносини та емоції. В. Сухомлинський говорив, що дуже важливо, які емоційні враження дитина отримує: позитивні чи негативні, які прояви дорослих вона спостерігає: щирість, турботу, ніжність, привітні обличчя, спокійний тон, гумор чи поспішність. Все це впливає на майбутнє особистості. Тому треба показувати своїми вчинками гарний приклад для наслідування, оточувати дитину любов'ю, турботою та увагою.

Головна мета виховання дітей у родині – всебічний розвиток особистості, що інтегрує в собі духовне багатство, моральну чистоту й фізичну досконалість.

У сімейному вихованні важливе місце посідає турбота про здоров'я дитини, її фізична підготовка, загартування, розвиток духовних та фізичних сил. Батькам необхідно організовувати та демонструвати здоровий спосіб життя. Така атмосфера позитивно впливає на стан дитини, її фізичний розвиток. Залучення дітей до посильних видів праці, до спортивних секційних занять, формування мотивації займатися фізичною культурою, дотримання режимних моментів, здорове харчування – невід'ємні складові фізичного здоров'я дитини.

Духовний розвиток дитини тісно пов'язаний з іншими напрямками всебічного становлення особистості, тому формування її моральності – одне з важливих і непростих завдань сімейного виховання. Для В. Сухомлинського виховання – це цілість, головне в ньому – дитина, її духовне життя, тому й не може бути окремих «розумового», «морального», «трудового» чи інших «виховань» [3, с. 169].

В. Сухомлинський зазначав: «Дитина – дзеркало родини; як у краплі води відбивається сонце, так у дітях відбивається моральна чистота матері і батька» [2, с. 169]. Саме в родині закладається фундамент, формуються основи моральності, які і стануть основним стрижнем розвитку дитини та її становлення як особистості. Перші моральні прояви відбуваються в сім'ях, родинях: вияви турботи, любові, ніжності, доброзичливості до батьків, членів родини, піклування, допомога дорослим і братам нашим меншим, піклування про рослини, кімнатні квіти тощо формують та укріплюють моральність дитини, що сприяє формуванню гуманістичної спрямованості особистості, основним змістом якої є гуманні прояви до себе, діяльності, усіх людей, природи.

Моральне виховання в родині – це формування любові до рідного краю, своєї Батьківщини, гуманності, чесності, справедливості, відповідальності. Якщо в сім'ї панує доброзичливість, увага один до одного, вміння вислухати іншого, повага до старших, дитина вбирає в себе сприятливу, позитивну атмосферу. Кращі зразки відносин закріплюються в свідомості і стають моделлю її поведінки в соціумі.

Важливим у сімейному вихованні є виховання поваги до батька і матері. В. Сухомлинський привчав дітей бути добрими дітьми своїх батьків, піклуватися про них, допомагати їм, бути вимогливими, перш за все, до себе. Вся мудрість шкільно-сімейного виховання та батьківської педагогіки полягає в тому, щоб діти ставали вимогливими до самих себе. – писав видатний педагог [4, с. 581].

Батьки зможуть налагоджувати відносини із своєю дитиною за умови розуміння її та врахування у взаємодії з нею її захоплень, інтересів, позитивних якостей та негативних рис. В. Сухомлинський стверджував, що у будь-яких складних ситуаціях батьки мають рахуватися з почуттями маленької людини, бачити в ній індивідуальність, прагнути до взаєморозуміння, яке побудовано на повазі й довірі, об'єктивній оцінці вчинків дітей, залишатися завжди чесним та щирим [4]. Довіра, як засіб виховання, – це невід'ємний чинник, від якого залежить відносини в родині. Дуже добре, коли вона проявляється з обох сторін: з боку батьків до дитини і з боку дитини до батьків. Доброта, чуйність, уважність, довіра, повага та любов батьків до своєї дитини – потужні фактори виховання порядної, моральної особистості.

Авторитет батьків – незаперечний фактор виховання дитини. Авторитет не може насаджуватися батьками, він з'являється як результат гуманних відносин у системі «батьки-діти», що вбирають в себе любов, повагу, доброту, довіру, піклування тощо. Авторитет істинний, щирий, в основі якого відповідальність за дітей та зацікавленість їхніми справами.

Отже, сімейні відносини відіграють велику роль у вихованні дітей. Вони віддзеркалюються в дітях. Їх треба розвивати, укріплювати, підіймати на нові рівні, про них постійно треба дбати. У мудрих словах В. Сухомлинського, стосовно даної проблеми, містяться досвід і такі актуальні поради батькам: «Знання, наука, освіта – велике духовне багатство нашого народу. Це могутня ріка, хвилі якої несуть уперед культуру, творчість, думку геніїв народу. А живиться ця ріка мільйонами могутніх струмочків – родинних вогнищ культури, освіти, знань. Виховуючи дітей, дбайте, шановні батьку й мати, щоб у вашій сім'ї яскраво горіло це вогнище, щоб материнська й батьківська мудрість освітлювалася мудрістю, створеною накопиченою десятками поколінь і втіленою в книгах, у науці» [3, с. 169].

Література

1. Стельмах Н. В. Педагог в системі корекційної освіти. [Електронний ресурс]. Режим доступу: www.irbis-nbuv.gov.ua > cgiir.

2. Сухомлинський В. О. Щоб дитина стала Людиною // Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. Фонд Сухомлинського (Ф.5097). Опис 1. Спр.749. 25 арк.
3. Сухомлинський В. О. Павлиська середня школа. Вибр. тв.: в 5 т. Т. 4. К.: Рад. шк., 1977. С. 7-390.
4. Сухомлинський В. О. Батьківська педагогіка. К.: Рад. шк. 1977. 263 с.
5. Сухомлинський В. О. Ми продовжуємо себе в дітях. Вибрані твори: В 5–ти т. Т. 5. К.: Рад. школа, 1977. С. 578-584.

**Скрипець А. О.,
Стельмах Н. В.**

БОРОТЬБА З ЛІНОЩАМИ – ШЛЯХ ДО ГАРМОНІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

На сьогоднішній час дуже актуальною є проблема боротьби з лінощами. Лінощі – це ворог кожної людини, це той неприємний стан, коли не хочеться роботи нічого, а просто хочеться полежати в ліжку, і людина піддається цьому потягу. З лінощами потрібно боротися. Варто лише кілька разів потрапити під їх магію, поступитися, і вже накопичиться гора невиконаних завдань.

Лінощі негативно впливають на психоемоційний стан дитини, гальмують її розвиток. Кожна дитина народжується з великим потенціалом – задатками, які необхідно розвивати, щоб вони стали здібностями. Завдяки лінощам їх розвиток призупиниться. Наприклад, від природи талановита дитина через лінощі може не розвинути свої здібності і нічого в житті не досягти.

У своїй книзі «Сто порад учителям» Василь Олександрович Сухомлинський стверджував, що найважливіший засіб відвернення лінощів – не повинно бути неробства й пустого проведення часу. Не повинно бути такого періоду в духовному житті людини, щоб вона нічого не створювала. Потворним у всіх відношеннях є те, що дорослі спеціально створюють умови для ледарства й неробства, називаючи це неробство дитячим літнім відпочинком. Відпочинок

має бути тільки активним, являючи собою зміну характеру діяльності. З душного міста дітей треба вивозити в села, нехай вони тут, серед полів і лук, займаються посильною діяльністю, загартовують свої сили. Могутній засіб відвернення лінощів – обмеження бажань. З дитинства нехай людина на власному досвіді пізнає суть понять: не можна, треба, можна. Разом з батьками слід добиватися того, щоб дитина себе обслуговувала. Людина нехай змалку зазнає труднощів, переборюючи їх напруженням фізичних і духовних сил. Злиття фізичних і вольових сил виховує працюовиту, вольову людину [1].

Щоб вигравати боротьбу з лінощами, дорослим варто пам'ятати, що «...центром виховного процесу є особистість, яка формується. Саме тому неможливо здійснювати виховний процес без знання закономірностей розвитку особистості, без глибокого розуміння її вікових можливостей, без знання індивідуального і типового, без розуміння перспектив даної особи» [2, с. 20-21].

У словах видатного педагога містяться мудрі поради щодо позбавлення лінощів. Сьогодні, в період реформування освіти в Україні, варто прислухатися до порад В. Сухомлинського, щоб попередити лінощі в дітей та нівелювати їх, якщо вже вони з'явилися. Велику роль у цьому процесі відіграє узгодженість дій педагогів та батьків.

Література

1. Стельмах Н. В. Теорія та методика виховання дітей: Посібник. Миколаїв: Іліон. 2018. 265 с.
2. Сухомлинський В. О. Сто порад учителям. К.: Радянська школа, 1988. 304 с.

Строкоус Т. О.,
Стельмах Н. В.

ПОТРЕБИ ЛЮДИНИ

Вступаючи у життя, люди включається у складну систему соціальних відносин. Кожна людина посідає той чи інший статус, виконує безліч різних ролей протягом своєї життєдіяльності, проявляючи себе так чи інакше в різних ситуаціях.

Ученими доведено, що в основі вчинків, поведінки людини, ставлень до себе, людей, батьківщини, природи тощо лежать потреби, які домінують на даний момент. Іншими словами, усі прояви людини зумовлені потребами. Звідси висновок: щоб поведінка людини була гарною, моральною, необхідно формувати в неї такі ж потреби.

Розробці теоретичних питань проблеми потреб присвятили свої праці Л. О. Гордон, Д. О. Кікнадзе, Є. С. Кузьмін, В. Т. Лежнев, В. Н. М'ясищев, О. В. Петровський, С. Л. Рубінштейн, В. О. Ядов та інші. В своїх дослідженнях вони дійшли висновку, що потреба – це результат ставлення людини до середовища, джерела засобів її задоволення. Потреба в загальному розумінні слова – нужда, знадоба суб'єкта в чому-небудь, це потяг людини до таких станів, які забезпечують її існування та розвиток. Сутність людини найбільш повно проявляється в системі потреб і в змісті мотивів, які в свою чергу виявляються в поведінці людини протягом її життя [1]. Саме потреби виступають своєрідною спонукою до дій, вчинків, поведінки.

Існують різні класифікації потреб людини. Потреби поділяються на природні (біологічні) і соціальні. Задоволення біологічних потреб виступає основною умовою збереження організму й виду. В свою чергу соціальні потреби поділяють на матеріальні, духовні і суспільні.

Зупинимося на духовній потребі, яка, на думку В. О. Сухомлинського, є вищою потребою людини: потреба людини в людині як носії духовних цінностей [2].

Велику роль у формуванні вищої потреби відіграє потреба в емоційному

контакті. Це потреба відчувати себе предметом зацікавленості і симпатії, доброзичливої уваги. З іншого боку – це потреба бути співзвучним оточуючим, переживати, співчувати, допомагати їм, радіти разом з ними успіхам та перемогам. Якщо ця потреба вчасно задовольняється і розвивається, вона слугує першоосновою формування високих гуманістичних потреб, таких, як потреба в симпатії оточуючих, а потім – у потребу більш високого гуманного гатунку – орієнтування в емоційних станах інших, потребу в іншій людині [1].

Педагогам, враховуючи механізми формування та розвитку потреб, необхідно створювати сприятливі умови для цього, щоб дитина відчувала позитивний психоемоційний стан, сприятливі емоційні контакти. Перш за все, глибоко вивчати учнів, підходити до них з оптимістичною гіпотезою, спиратися на позитивне в кожному з них, створювати ситуації успіху, підвищувати їх статус в системі міжособистісних відносин, коригувати спілкування, проявляти тактовність, доброзичливість, повагу, турботу та формувати уміння і навички у дітей проявляти гуманність у відносинах між собою та по відношенню до інших людей [1].

Література

1. Психолого-педагогічні та технологічні основи диференційованої логодіагностики та логокорекції: монографія / Н. В. Савінова, Н. В. Стельмах, І. В. Середа та ін. Миколаїв : Іліон, 2017. 270 с.
2. Стельмах Н. В. Психолого-педагогічна підготовка майбутнього вчителя до гуманізації навчально-виховного процесу в школі. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://lib.chmnu.edu.ua/pdf/zbirniku/7/15.pdf>.
3. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. Вибр. твори: У 5-ти т. К., Т. 3. С. 9-283.

Терещенко Д. М.,
Стельмах Н. В.

ВЗАЄМИНИ БАТЬКІВ – ШКОЛА ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ

Виховати справжню людину – складне завдання. Успішне вирішення його вимагає комплексного підходу. Одним із суб'єктів комплексного впливу на дитину є сім'я, до якої входять найближчі та найдорожчі люди, котрі бажають своїм дітям лише найкращого. Велика роль у сімейному вихованні відводиться батькам. Вони є першими вихователями, які зміцнюють і загартовують організм дитини, розвивають її мову і мислення, волю і почуття, формують її інтереси, смаки, прагнення, здібності, виховують любов до знань, допитливість, спостережливість, працьовитість.

Більш фундаментальну основу формування особистісного розвитку дитини закладають не тільки засоби виховання, а й особистісні якості батьків, що проявляються у системі ставлень, учинках, поведінці, способі життя. Батьки є першими вихователями дитини, тому їх вплив на формування її особистості найбільший в порівнянні з суб'єктами виховання в наступні вікові періоди. Для дітей характерне таке явище, як наслідування. Вони засвоюють та проявляють в своїх діях модель поведінки найавторитетніших людей. Тому особистісні характеристики батьків виступають потужними факторами розвитку та становлення дитини, оскільки впливають на формування усіх сфер: когнітивної, емоційної, вольової, поведінкової. Взаємодія з батьками впливає на формування самооцінки, самовідчуття, сприйняття дитиною самої себе.

За даними психологічних досліджень, сім'я – найвагоміший фактор розвитку та виховання, оскільки кожен наступний суб'єкт виховання (дитсадок, школа) має менший вплив на дитину в порівнянні з попереднім, а сім'я є найпершим із них. У сім'ї «закладається фундамент», формуються основи [2]. Приклад батьків, правильно організоване спілкування, дотримання правил, традицій, залучення дітей до посильних видів праці, вчасна допомога і підтримка, сприятливий психологічний клімат, відносини взаємоповаги,

взаємлюбові, створення умов для розвитку здібностей дітей («... у кожній людині є її золота жилка» – В. Сухомлинський) – невід’ємні складові сприятливих сімейних умов для розвитку дитини та корекції її порушень [3].

Ключовим фактором успішного виховання дітей є якість шлюбу батьків. Це необхідна умова для щасливого, повноцінного життя, успіху. Не задовольнивши її, дорослі змушені виховувати у фальші і нещирості зі всіма наслідками. Якщо у родині починаються конфлікти, то малюк може зазнавати не лише психологічних травм. На фоні постійної тривоги та підвищеного рівня стресу можуть виникнути проблеми із фізичним здоров’ям. Діти, як губка, щодня вбирають явні й ледь вловимі прояви батьків, їхні стосунки, манери, які значною мірою формують їх індивідуальність. До цієї теми, дуже доречно підійдуть слова видатного українського педагога Василя Олександровича Сухомлинського: «Головний зміст і мета сімейного життя – виховання дітей. Головна школа виховання дітей – це взаємини чоловіка і дружини батька і матері» [1].

Тому найголовніше, з чого потрібно починати виховання дитини, – становлення власної сім’ї та внутрішніх зв’язків. Усі стосунки у родині мають будуватися на цілковитій довірі, повазі та любові. Мама поважає, кохає тата, довіряє йому, а він – їй. Малеча усвідомлює, що відбувається навколо неї та моделює взаємини в сім’ї у своїй поведінці і, як підтверджує досвід, переносить в майбутньому і на стосунки в своїй сім’ї.

Але часто батькам бракує знань, досвіду, особливо це характерно для молодих сімей. В. Сухомлинський закликає учителів турбуватися про багатство емоційних відносин в сім’ї: «Якщо в сім’ї дитина не отримала емоційного виховання, вона не зможе пізнавати світ і сприймати слово вихователя серцем»; «Ідіть в сім’ю і вчіть її цьому»; «Не допускайте, щоб дитину фізично карали. Такі покарання роблять нечуттєвими не тільки спину, а й серце; «Вчіть батьків виховувати дітей в праці, яка приносить користь оточуючим, з 4-5 років» [4; 5]. Такі та інші поради складають зміст просвітницької роботи педагогів з сім’ями дітей, яка сприятиме повноцінному розвитку дитини, формуванню морального

стрижня особистості дитини та підготувати дітей до ефективної співпраці, співтворчості з педагогами в школі.

У досвіді педагогічної діяльності Василя Сухомлинського велика увага приділялася просвіті батьків. Видатний педагог ввів поняття «материнська» і «батьківська» школа виховання дітей. Психолого-педагогічна освіта батьків здійснювалася павлівськими педагогами за такими напрямками: вплив інтелектуальної культури сім'ї на розвиток дитини; причини появи розумової слабкості у дітей; шляхи розвитку розумових здібностей дітей; емоційне виховання та розумовий розвиток; природа та краса в розвитку розумово слабкої дитини, психологічні особливості дітей різних вікових етапів та інші [2].

Добре ростити своїх дітей – не тільки найголовніший моральний, а й конституційний обов'язок кожного батька та кожної матері.

Література

1. 20 висловлювань В. О. Сухомлинського про виховання. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://dytpsyholog.com/2016/06/17/20-> .
2. Савінова Н. В. Шляхи підвищення ефективності застосування наочних, практичних та словесних методів у логопедичній роботі з дітьми із тяжкими порушеннями мовлення / Н. В. Савінова // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. 2012. № 22(3). С. 120-132.
3. Стельмах Н. В. Педагог в системі корекційної освіти. [Електронний ресурс]. Режим доступу: www.irbis-nbuv.gov.ua > cgiir.
4. Сухомлинский В. О. Трудные судьбы. М.: Знание, 1967. 79 с.
5. Сухомлинський В. О. 100 порад учителю. Вибрані твори: у 5 томах. К.: Радянська школа, 1976. Т.2. С. 417-654.

Годорчук Д. О.,
Берегова М. І.

ЗНАЧЕННЯ ТВОРЧОЇ СПАДЩИНИ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО У ФОРМУВАННІ МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ КОРЕКЦІЙНИХ ПЕДАГОГІВ

До хорошого уроку учитель готується все життя

В. О. Сухомлинський

Тенденції до спільного навчання дітей з особливими освітніми потребами в умовах загальноосвітнього закладу зумовлюють нагальну потребу не лише фахової підготовки спеціалістів корекційної освіти, а й формування у них високоморальних культурних цінностей [3].

Говорячи про моральне виховання, одразу в пам'яті постає видатний український педагог В. О. Сухомлинський, який вбачав пріоритет морального виховання в багатогранній діяльності педагогічного колективу.

Взагалі, мораль – це система умовних правил поведінки в суспільстві, заснована на сформованій парадигмі сприйняття добра і зла. У широкому розумінні, мораль – це система координат, яка дозволяє направляти дії людей таким чином, щоб результати їх дій приносили благо для всього людства в цілому. Звичайно, не можна відкидати усі останні напрямки виховання, адже лише у їх тісній взаємодії можна виховати всебічно гармонійну особистість.

Інклюзивний простір передбачає дещо модифікований погляд на педагогічний процес, адже включає в себе ще й корекційну спрямованість. Саме тому було виокремлено спеціальну галузь педагогіки – корекційну педагогіку, яка обґрунтовує необхідність створення спеціальних педагогічних умов для подолання недоліків процесу становлення людської особистості. Це стосується визначення специфіки змісту освіти для різних категорій дітей з урахуванням особливостей їхнього психофізичного розвитку.

Особливі діти потребують до себе більшої уваги та більш змістовного педагогічного підходу, насамперед, вчитель повинен бути більш обережним у

своїх словах та вчинках, адже діти з порушеннями психофізичного розвитку можуть болісно сприймати, здавалося б, звичайні фрази.

Василь Сухомлинський наголошував, що важливим засобом морального виховання дітей є слово, а мовна культура людини є дзеркалом її духовної культури [1, с. 620]. Слово – не лише носій інформації, це іскра, від якої розгорається полум'я інтересу, вікно в незвідане, тому воно має бути яскравим, образним, барвистим і точним. Слово в руках учителя – найтонший і найголовніший його інструмент. Правильно підібране слово, що несе у собі емпатію, дружелюбність та атмосферу доброти, зможе надихнути дитину, розкрити її потенціал, тому важливим для педагога є сформованість особистісно-моральних цінностей та моральних орієнтацій.

Педагогічні твори В. О. Сухомлинського розкривають сутність морального виховання та шляхи його ефективного впровадження у закладах освіти. Сам процес морального виховання є не що інше, як передача підростаючому поколінню всього того цінного досвіду людства, яке воно нагромадило за всю історію свого розвитку. Цей досвід закріплений в діяльності, поведінці людей старшого покоління, звичаях і традиціях народу, в моральних знаннях, у теорії моралі, в етиці як науці.

Фахова підготовка студентів спеціальності 016 «Спеціальна освіта» повинна спиратись на блок вивчення риторики, педагогічної деонтології та культури мовлення корекційного педагога, що закладають у студентів фундамент процесу формування умінь та навичок спілкування як елементу морально-етичної культури педагога, його професійної майстерності.

Отже, засвоєння моральних знань є важливою умовою морального виховання. Лише через знання можна зрозуміти сутність людини, людських відносин, правильно побудувати корекційний процес навчання, враховуючи специфіку атмосфери у класі, індивідуальні та психофізичні особливостей кожного учня. Ідеї В. О. Сухомлинського – вічні, саме завдяки його доробкам ми маємо високоморальних та освічених педагогів, в яких простежується частинка душі та серця, яке він віддав їм, коли вони були ще дітьми.

Література

1. Берегова М. І. Формування образу вчителя інклюзивного класу в творчості В. О. Сухомлинського. / Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки : збірник наукових праць / за ред.. проф. Тетяни Степанової. № 3 (62), вересень 2018. Т. 1. Миколаїв: МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2018. С. 12-16.
2. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: у 5 т. К.: Радянська школа, 1977. Т.4. 640с.
3. Українська педагогіка в персоналіях: у 2 кн. [За ред. О. В. Сухомлинської]. К.: Либідь, 2005. Кн. 2. 552 с.

Тюрдєєва Н. М.,
Берегова М. І.

СИСТЕМА МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ ЗА В. О. СУХОМЛИНСЬКИМ

Моральне виховання у педагогіці за В. О. Сухомлинським – це процес, спрямований на взаємодію педагога та учня, в основі цього процесу лежить виховання загальнолюдських духовно-моральних цінностей. Педагог вважав, що потрібно поступово створювати, накопичувати, поширювати моральні цінності в навколишньому середовищі. Одною з актуальних проблем є проблема моральних цінностей в наш час. Виховання моральних цінностей у дітей в першу чергу залежить від батьків, учителів. При цьому, важливою психологічною умовою формування соціального менталітету є педагогічна робота зі створення у свідомості дитини моральних пріоритетів і провідних життєвих цінностей.

Виховання – процес формування, розвитку особистості, який містить в собі цілеспрямований вплив як ззовні, так і спрямований на самовиховання особистості. В діяльності педагогів важливо широко застосовувати методи діалогу і дискусії, розвивати тенденцію до індивідуального вибору учнів форм і

змісту власного вчення, включати дітей в процес педагогічної діяльності та в підготовку вчителя до занять з ними. Це сприяє значному зближенню педагогів і учнів.

В. О. Сухомлинський вважав, що духовно-моральні цінності – це засіб становлення індивідуальності. Духовність нерозривно пов'язана з рефлексивною функцією свідомості особистості. За допомогою найпростіших життєвих уявлень дитини про проблеми моральності, добра і зла, поряд зі свободою і відповідальністю, особистість працює над самовихованням та саморозвитком, тобто займається самовдосконаленням. Самовдосконалення – це серйозна внутрішня робота людини над собою. Це постанова свого «Я», тобто формування індивідуальності [2].

Педагог-новатор запровадив ідею «Людина – найвища цінність». Найголовніша функція вихователя – відкривати та удосконалювати людські якості та формувати й вдосконалювати моральні цінності людини. Для цього педагог повинен бути етичним та компетентним у своїй справі.

Компетентність педагога – це вміння та навички, необхідні педагогу для здійснення розвивальної та виховної роботи з дітьми з різними рівнями розвитку та різними здібностями. «Компетентний» характеризується так: 1) обізнаний в різних галузях; 2) кваліфікований; 3) повноправний у своїй справі. Поняття «компетентність» у педагогіці використовується для опису кінцевого результату навчання.

Компетентність у педагогіці містить: комунікативну компетентність (педагог має вміти спілкуватися із дітьми, їх батьками, психологами, лікарями та іншими спеціалістами); психологічну компетентність (здатність педагога використовувати психологічні засоби в організації взаємодії під розвивального процесу дитини); характер особистості – доброту, співчутливість, урівноваженість, людяність; теоретичну підготовку (педагог має володіти не лише знаннями професійно-практичного процесу, а й знати психологію, медико-біологічні дисципліни тощо); здатність до самовдосконалення (самовиховання, саморозвиток); етичність та моральність педагога [3].

Н. В. Савінова підкреслює, що компетентність вчителя-логопеда характеризується як комбіноване твердження, що міститься: практичну, комунікативно-мовну, теоретичну, особистісні складові. Вони є потрібними для втілення корекційно-розвивальної роботи з учнями які мають порушення мовленнєвого розвитку з зауваженням на їх індивідуальні можливості, з неодмінним вживанням сучасних методів та технологій роботи з цією категорією дітей та їх родичами з певним наміром надати необхідну допомогу [1].

Отже, заглибившись в тему морального виховання школярів та дітей з певними вадами, ми з'ясували, що в основі цього процесу лежить виховання загальнолюдських і духовно-моральних цінностей. Моральне виховання у дітей в першу чергу залежить від батьків, учителів.

Література

1. Берегова М. І. Теоретичні основи деонтологічної підготовки корекційних педагогів // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Миколаїв, 2015. С. 24-28
2. Савінова Н. В. Актуальні проблеми формування професійної компетентності вчителів-логопедів // Проблеми підготовки сучасного вчителя. № 9 (Ч. 1). 2014. С. 162-169
3. Сухомлинский В. А. Павлышская средняя школа. М.: Просвещение, 1979. 398 с.

Тюрдєєва Н. М.,
Середа І. В.

ПРОБЛЕМА ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ ДИТИНИ І ПЕДАГОГА У ПЕДАГОГІЧНИХ ПОГЛЯДАХ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Актуальність проблеми. Проблема особистісного розвитку дитини, особливо дошкільного та молодшого шкільного віку, завжди перебувала в центрі уваги педагогів і психологів. Адже саме в ці вікові періоди формується

основа особистості, закладається її фундамент. Від правильної організації життєдіяльності дитини, ефективності педагогічного супроводу та педагогічного впливу буде залежати її доросле життя: ціннісні орієнтації, риси характеру, інтереси, пріоритетні види і форми діяльності, звички тощо. А це, в свою чергу, потребує постійного професійного вдосконалення і від самого педагога. Неперевершеним знавцем психології дитячої особистості та майстром у розробці методів найефективнішого педагогічного впливу був і залишається видатний вітчизняний педагог-гуманіст В. Сухомлинський. Його думки, які відображають цінний педагогічний досвід, не втрачають актуальності протягом багатьох років. Адже, незважаючи на те, що педагогіка постійно розвивається, вдосконалюючи й оновлюючи методи та технології виховного впливу, все ж залишається багато проблем у цій сфері. Тому надзвичайно важливо, особливо майбутнім педагогам, звернути увагу на погляди В. Сухомлинського з актуальних питань особистісного розвитку дитини і педагога. Метою статті є аналіз педагогічних поглядів В. Сухомлинського з цього напрямку.

Виклад основного матеріалу. Формування і розвиток особистості дитини – це надзвичайно важлива, але в той же час тендітна і надчутлива сфера психолого-педагогічного впливу. І через необізнаність, невміння, небажання або навіть необережність педагога у взаємодії з нею може постраждати дитина: її мотивація, самооцінка, психологічне здоров'я. «Маленька людина – це особистість, вона самоцінна, – наголошував В. Сухомлинський. Дорослі повинні берегти внутрішній світ дитини і сприяти його повноцінному розвитку» [3].

Праці видатного педагога розкривають різні аспекти окресленого психолого-педагогічного напрямку. Одним із них є, наприклад, позиція педагога щодо виховної ролі оцінки. На думку В. Сухомлинського, оцінка повинна винагороджувати працьовитість, а не карати за лінь і недбальство [2]. Звісно, саме так і повинно бути, але, на жаль, в умовах сучасної школи часто буває навпаки. Доволі поширеною є ситуація, коли дитина боїться поганої оцінки, того, що на неї нагрімає вчитель чи покарають батьки. Особливо сумно, що

часто їй навіть не пояснюють, як правильно виконати те чи інше завдання. А коли ж дитина одержує гарну оцінку, її особливо не хвалять, вона чує традиційне «молодець» і все. Але ж без схвалення, без правильної мотивації, молодші школярі не зрозуміють сенсу у прагненні старанно і гарно навчатися. Натомість вони будуть прагнути не отримати погану оцінку тільки для того, щоб уникнути покарання. Вважаємо, що так не повинно бути.

Ми поділяємо думку В. Сухомлинського, який вважав найкращим учителем того, хто, спілкуючись із дитиною, бачить у ній однодумця, хто не забуває, що і сам колись був дитиною. Педагог був переконаний, що секрет інтересу дитини до навчання – це, насамперед, відчуття успіху учня, його зростання. Учитель повинен бути терплячим до слабкостей учнів, і розуміти причини тих або інших дитячих учинків [4]. Адже двієчником або хуліганом дитина не народжується, а стає внаслідок тих умов, які для неї створюють дорослі.

Аналіз праць і педагогічного досвіду В. Сухомлинського переконує, що педагог не тільки повинен бути гарним психологом, але й хорошим другом для своїх учнів. Він повинен стати для них тим, кому не бояться розповісти секрети, поділитися переживаннями, хто вміє підняти настрій і налаштувати їх на потрібний лад. Але і про дисципліну забувати не можна. У зв'язку з цим пригадуються такі слова Василя Олександровича: «Справжній майстер педагогічної справи змушує, і примушує, але все це робить так, що в дитячому серці ніколи не згасає цей дорогоцінний вогник: власне бажання бути хорошим» [3].

Перед педагогом полягає важливе і складне завдання – допомогти підростаючому поколінню оволодіти знаннями, вмінням та навичками, набути компетенцій, необхідних для життя та досягнення успіху в сучасному світі. Тому невід'ємною частиною діяльності педагога є постійний саморозвиток, самовиховання, які значною мірою визначають якість його роботи [5]. Самовдосконалення – це серйозна внутрішня робота людини над собою. Цей процес можна трактувати як своєрідний рух до гармонії власного особистісно-

професійного «Я» педагога (або майбутнього фахівця) з навколишнім світом, професійною сферою, який зумовлює низка як зовнішніх, так і внутрішніх факторів [7].

Професіоналізм учителя великою мірою залежить як від тих педагогічних інструментів, які він використовує у навчально-виховному процесі, так і від системи відносин, які створюються між учителем та учнями, їх батьками, іншими педагогами. Саме тому для досягнення ефективного особистісно-професійного розвитку учнів важливо дбати про відносини, що складаються між учителем і учнем: їх спрямованість, характер, пріоритетні методи та прийоми взаємодії. Професія педагога містить не лише професійну компетентність, але й зумовлює розвиток комунікативності, гуманності, креативності, формуючи власний стиль його роботи, творчу унікальність.

Одним із важливих компонентів у діяльності педагога є його підхід до організації навчально-виховного процесу. З огляду на виклики і потреби суспільства, освітній процес має базуватись на актуальних підходах із використанням новітніх технологій та засобів навчання і виховання [6]. Тому сучасний педагог повинен: бути компетентним у технологічному плані, вміти правильно застосовувати сучасні методи та технічні засоби у своїй діяльності; добре орієнтуватися у навчальних програмах та методиках викладання та виховання; вміти знаходити найбільш оптимальний педагогічний підхід до кожного учня; приймати правильні рішення в різних ситуаціях; бути обізнаним не лише в педагогічній галузі, а й широко ерудованим у різних сферах.

Висновки. Таким чином, проблема особистісного розвитку дитини у педагогічних поглядах В. О. Сухомлинського нерозривно пов'язана з проблемою саморозвитку і особистісно-професійного вдосконалення самого педагога. Адже тільки справжній майстер і професіонал своєї справи зможе знайти правильний підхід до дитини. Тільки вчитель, який володіє не лише методикою свого предмету, а і має широке коло інтересів, буде цікавим дітям. І лише той, хто постійно працює над собою і вміє досягати успіху, зможе мотивувати до цього й своїх учнів. Як майбутній педагог, я для себе взяла

багато корисної інформації з проаналізованих педагогічних праць. Склалось навіть відчуття перейняття дуже важливої і безцінної частинки досвіду відомого педагога, який, я впевнена, знадобиться мені в подальшому навчанні, професійному розвитку та житті.

Література

1. Выготский Л. С. Психология развития ребёнка. М.: Смысл; Эксмо, 2004.
2. Сухомлинський В. О. Проблеми виховання всебічно розвинутої особистості / Вибрані твори: в 5 т. Київ: Радянська школа, 1979.
3. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям / Вибрані твори: в 5-ти т. Т. 3. К.: Радянська школа, 1977. С.7-283.
4. Сухомлинський В. О. Сто порад учителеві / Вибр. твори: В 5-ти т. Т. 2. К.: Рад. школа, 1976. С. 419-654.
5. Серeda I. В. Культура самовиховання особистості // Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти. Харків, 2010. С.174-180. <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/12157>
6. Серeda I. В. Педагогічні технології як засіб розвитку професійної майстерності майбутнього викладача // Науковий вісник Миколаївського державного університету ім. В. О. Сухомлинського. Миколаїв: МНУ ім. В. О. Сухомлинського, 2010. С.19-23.
7. Sereda I. Orientation of the educational process of the humanities faculties of the university on activation self-education of students // Pedagogy, Volume 92, Number 8, 2020. 1159-1180. DOI: <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=907355>

**Федорчук Н. Ю.,
Середа І. В.**

ТЕХНОЛОГІЯ ІГРОТЕРАПІЇ У РОБОТІ ЛОГОПЕДА З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

В умовах сучасного освітнього простору, важливим аспектом якого є корекційний процес, актуалізується пошук ефективних методів і технологій корекційно-педагогічного впливу на особистість дитини з особливими освітніми потребами, зокрема, з порушеннями мовленнєвої сфери. Вагому роль у такій роботі відіграють різні методи ігротерапії. Застосування ігор залишається актуальним та дієвим способом у розвитку різних видів діяльності дошкільників. Дослідженням цього методу корекції займалися такі зарубіжні вчені, як: Е. Еріксон, Д. Леман, К. Муштакас, Г. Лендрет та ін. У вітчизняному просторі теорія гри простежується у працях Д. Ельконіна, Л. Виготського, О. Леонтьєва та ін. Не зважаючи на те, що ігротерапія достатньо широкий і актуальний напрям наукових досліджень, деякі аспекти залишаються не визначеними.

Метою нашого дослідження є аналіз особливостей використання технологій ігротерапії у роботі логопеда з дітьми дошкільного віку.

Ігротерапія – це нестандартний метод психотерапевтичного впливу на дітей з порушеннями мовлення. Ігротерапія є методом корекції для дітей з різними порушеннями в емоційній та поведінковій сфері, який дозволяє розвивати комунікативні навички [3]. В основі цього методу – гра, яка є провідною діяльністю для дошкільників. Як доводять результати численних досліджень та досвід педагогів-практиків, найкраще взаємодіяти з дітьми, які мають мовленнєві порушення, можна саме через ігрову діяльність як дієвий засіб пізнання навколишнього світу.

Значною перевагою у використанні ігор є соціалізація дітей у колективі, оскільки відбувається взаємодія різних думок, інтересів, бажань. Гра стимулює дошкільника з розладами мовлення спілкуватися з однолітками, з дорослими, слідувати інструкціям та виконувати правила. А все це розвиває увагу,

наполегливість і, найголовніше, сприяє розвитку мовлення дитини. За допомогою ігор можна вирішувати й такі логопедичні завдання, як розвиток дрібної моторики, дихання, підвищення тону м'язів артикуляційного апарату у дітей з вадами мовлення.

У процесі корекційної діяльності використовуються різні ігротерапевтичні методики [1], основною метою яких є налаштування дитини на позитивні емоції, стимулювання до мовленнєвих реакцій та створення приємних, доброзичливих відносин. Заняття з логопедом будуть мати найефективніший характер тільки тоді, коли у дитини зберігаються позитивні емоції і вона отримує задоволення від гри, коли в неї є інтерес та бажання продовжувати корекційно-ігрову діяльність [6].

Логопеди-практики у корекційній роботі застосовують широкий спектр дидактичних ігор з дітьми-логопатами [6]. Вагому роль відіграють предметні ігри, які сприяють розвитку мисленнєвих процесів у дітей. Також широко застосовують настільно-друковані ігри, спрямовані на формування предметно-образного мислення, розвиток уваги, стриманість та внутрішню рівновагу. Особливо слід акцентувати увагу на словесних іграх як основній складовій логопедичних ігор, адже саме при їх активному застосуванні відбувається розвиток всіх видів мовлення дитини [5, с. 61].

Розглянемо детальніше суть використання ігротерапевтичного методу корекції. Дитина у дошкільному віці, маючи порушення мовлення, розуміє наявність цієї патології, замислюється над тим, що вона не схожа на своїх однолітків. У процесі рефлексії у неї може з'явитись комплекс, вона буде соромитись своєї вади, знизиться ігрова та соціальна активність, звужиться пізнавальна сфера дитини. Логопед, порівнюючи дитину у спілкуванні з однолітками та на індивідуальних заняттях і аналізуючи її поведінку, може зробити висновок про її труднощі у спілкуванні, недостатню сформованість комунікаційних і мовленнєвих умінь та навичок тощо.

При застосуванні методу ігротерапії логопед пропонує всім дітям пограти в колективну гру, обов'язково залучаючи до неї дитину з мовленнєвими порушеннями. При цьому основними завданнями логопеда є підтримання

позитивного емоційного настрою в усіх дітей до кінця ігрового процесу. Це – перший етап ігротерапії. Надалі при роботі з дітьми використовуються різноманітні види ігор, наприклад, пальчикові театри; ігри, спрямовані на розвинення звуконаслідування; сюжетно-рольові; творчі ігри.

Зазвичай у дітей виникає інтерес та задоволення, коли педагогом на занятті використовуються різноманітні пісеньки, віршики для милозвучності та кращого запам'ятовування.

Як показує аналіз досвіду педагогів-практиків [2; 4], правильне і доцільне використання логопедом ігротерапії як методу корекційного впливу дає позитивні результати. Завдяки невимушеному ігровому спілкуванню з дітьми вдається досягти прогресу в роботі з корекції різних видів мовленнєвих порушень, особливо тих, які є наслідками психологічних травм. «Лікування грою» допомагає дітям удосконалити моторні навички, знижує напруження.

Цілеспрямоване та системне використання у корекційній роботі ігрових методик дозволяє дитині відчувати впевненість у собі, сприяє розвитку різних соціальних навичок. Завдяки ігротерапії можна навчити дитину основам саморегуляції та сприяти формуванню успішності у різних сферах діяльності.

Література

1. Артесова Л. Моделі структур дидактичної гри // Дошкільне виховання. №4. 2005. С.6-8.
2. Золотоверх В. Ігротерапія як засіб подолання порушень у дітей з особливостями психофізичного розвитку// Дефектологія. 2004. №4. С. 18.
3. Коржанюк О. О. Використання дидактичних ігор та ігрових прийомів у корекційно-розвитковій роботі з дітьми з порушеннями мовленнєвого розвитку [Електронний ресурс] Режим доступу: bnc-kampod.at.ua/Pedagogu/Korzhanjuk/dosvid.pdf
4. Савінова Н. В., Серeda І. В., Борулько Д. М. Технології корекційно-виховного процесу: Навчально-методичний посібник. Миколаїв: Іліон, 2018. 172 с.

5. Серeda I. B. Використання технології арт-терапії в корекційно-виховній роботі / Серeda I. B., Збишко Є. А. // Інноваційна педагогіка: Науковий журнал, випуск 10, том 1. Одеса, 2019. С.63-66.

6. Серeda I.B. Використання технологій корекційно-виховної роботи у практичній діяльності спеціальних педагогів //Актуальні питання гуманітарних наук. Вип 27, том 4, 2020. С.212-217. DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.4/27.204007>

**Хлівникова А. В.,
Берегова М. І.**

СТО ПОРАД УЧИТЕЛЕВІ

Кінцевий результат педагогічної праці можна побачити не сьогодні, не завтра, а через тривалий час. Те, що ви зробили, сказали, зуміли прищепити дитині, інколи виявляється через 5-10 років.

Ми маємо справу з найскладнішим, неоціненним, найдорожчим, що є в житті – з людиною. Від нас, від нашого вміння, майстерності, мистецтва, мудрості залежить її життя, здоров'я, розум, характер, воля, громадянське й інтелектуальне обличчя, її місце і роль у житті, її щастя.

Однією з найважливіших особливостей творчості педагога є те, що об'єкт його праці – дитина – повсякчас змінюється. Наша праця – формування людини, це покладає на нас особливу відповідальність, яку ні з чим не порівняєш [2].

Учительська професія – це людинознавство, постійне проникнення в складний духовний світ людини, яке ніколи не припиняється. Прекрасна риса – повсякчас відкривати в людині нове, дивуватися новому, бачити людину в процесі її становлення – один з тих коренів, які живлять покликання до педагогічної праці.

Практична педагогіка – це знання й уміння, не тільки доведені до ступеня майстерності, але й підняті до рівня мистецтва. Виховувати людину – це знати її душу, бачити й відчувати її індивідуальний світ.

Безмежна віра в людину, в добре начало в ній – ось що повинно жити у вашій душі, якщо ви думаєте присвятити своє життя благородній учительській праці. Навряд чи є інші професії, крім професій педагога й лікаря, які вимагали б стільки сердечності [2].

Чуйність, сердечна турбота про людину – це плоть і кров педагогічного покликання. Учителеві не можна бути холодною, байдужою людиною. Холодна безпристрасність і скрупульозне зважування всього, що відбувається, побоювання допуститися неточності в дотриманні всіляких регламентацій викликає в дітей насторожене ставлення до вчителя, недовіру. Занадто безпристрасного вчителя діти не люблять, вони ніколи не розкривають перед ним своє серце.

Здоров'я, настрої, повнота духовного життя, радість творчої праці, задоволення від улюбленої справи – тісно пов'язані між собою, взаємозалежні.

Мир дитинства – це в першу чергу пізнання серцем того, що дитина бачить навколо себе, що вона сама робить. Оптимізм, віра в людину – невичерпне джерело творчої енергії, нервових сил, здоров'я вихователя і вихованця. Доброзичливість, розумна доброта – ось що повинне бути атмосферою життя дитячого колективу, головною якістю взаємин педагога і дітей.

Доброзичливість педагога виражається, перш за все, в умінні не допустити, щоб дитина стала поганою, застерегти його від помилкових кроків. Дитина, що відчуває серцем іншої людини, стає доброзичливою. Бажати добра в розумовій праці – це означає розуміти всі сильні і слабкі сторони дитини, відчувати тонкощі його розумової праці.

Почуття власної гідності дитини залежить від його успіхів в навчанні, а успіхи в навчанні залежать від доброзичливості педагога і, звичайно, від того, наскільки підготовлена душа дитини до сприймання доброзичливості педагога.

Збереження й виховання почуття власної гідності кожного учня залежить від того, як уявляє вчитель його особисті успіхи в навчанні. Не можна вимагати від дитини неможливого.

Мистецтво й майстерність навчання і виховання полягає в тому, щоб, розкривши сили й можливості кожної дитини, дати їй радість успіху в розумовій праці. А це означає, що в навчанні має бути індивідуалізація – і в змісті розумової праці (в характері завдань), і в часі. Взаємна доброзичливість учителя й учня при цьому поєднується із взаємним довір'ям. Учень не бачить в учителеві тільки строгого контролера, а в оцінці – палицю.

Чим складніший матеріал, який треба запам'ятати, чим більше узагальнень, висновків, правил, які необхідно зберігати в пам'яті, тим значнішим має бути «інтелектуальний фон» процесу навчання.

Пам'ятайте: чим важча дитина, чим більше, здавалося б, непереборних труднощів, на які натрапляє вона у навчанні, тим більше їй треба читати. Читання вчить її мислити, мислення стає стимулом, що пробуджує сили розуму.

Книжка й жива думка, пробуджена книжкою, є найсильнішими засобами, які запобігають зубрінню — великому злу, що отуплює розум.

Чим більше учень думає, чим більше бачить у навколишньому світі незрозумілого, тим сприйнятливішим стає він до знань, тим легше вам, учителеві, працювати.

Добувати знання – це означає відкривати істину, відповідати на запитання.

Література

1. Савінова Н. В. Інноваційні технології в логопедичній практиці : веб сайт. URL: <http://logo.kpnu.edu.ua/konferentsii-ta-seminary/savinova-n-v/> (дата звернення 15.10.2020)
2. Савінова Н. В. Гуманістичні ідеї толерантності в педагогічній спадщині В. Сухомлинського. Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Сер.: Педагогічні науки. Миколаїв, 2014. С.87-89
3. Сухомлинський В. О. Сто порад учителеві. К.: Рад. шк., 1988. 304 с.

Шевченко А. В.,
Берегова М. І.

ОСОБЛИВОСТІ СПІЛКУВАННЯ З БАТЬКАМИ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВОСТЯМИ ПСИХОФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Сучасний дошкільний навчальний заклад відкритий для всіх дітей та їх батьків. З метою забезпечення цілісного входження дитини з особливими потребами в загальноосвітній простір, що відповідатиме її потребам і можливостям, в сучасному дошкільному навчальному закладі передбачена така форма організації освіти, як інклюзивна. Загальною метою дошкільного навчального закладу з інклюзивною формою навчання є забезпечення умов для спільного виховання і навчання дітей з особливостями психофізичними розвитку.

Важливу роль в інтеграції дітей з особливостями психофізичного розвитку в загальноосвітній простір відіграє родина.

Сім'я – це мікросоціум, в якому росте та розвивається дитина, в кому формується світогляд дитини та її ставлення до навколишнього світу, розвиваються моральні якості, відношення з людьми та характер дитини. Родина дитини з особливостями психофізичного розвитку є її першим соціалізуючим фактором. Працюючи з батьками, педагог повинен пам'ятати, що для кожного з батьків їх дитина найкраща. Але на сьогоднішній день, батьки все частіше перекладають відповідальність за виховання та навчання своїх дітей на педагогів, вважаючи за непотрібне займатися своєю дитиною. Саме в таких ситуаціях педагог повинен чітко та якісно пояснити, яку роль відіграють батьки у житті дитини і що без їхньої участі бажаного результату досягти складніше.

Основним засобом установлення контакту з батьками для вчителя є його педагогічний імідж, що включає в себе професійні знання та навички, уміння їх правильно застосовувати та любов до дітей.

Існує три основних правила спілкування педагога з батьками дитини.

Перше правило: В основі роботи педагога з родиною повинні бути дії та заходи, спрямовані на зміцнення та підвищення авторитету батьків. Єдина правильна норма взаємин учителів і батьків – взаємна повага. Лиш коли є взаємоповага та розуміння між двома сторонами, то досягти компромісу у різних критичних ситуаціях вдається легше та швидше. Коли формою контролю стає обмін досвідом, порада та спільне обговорення, то результат від праці педагога стає більш ефективний. Порадившись з батьками, педагоги точно знають, що задовольняє потреби дитини. Цінність таких відносин у тому, що вони розвивають і в учителів, і у батьків почуття відповідальності, вимогливості, громадянського обов'язку

Друге правило: Довіра до виховних можливостей батьків. Підвищення рівня їхньої педагогічної культури й активності у вихованні. Якщо ми обговоримо з батьками їхню важливу роль під час навчально-виховного процесу, то вони психологічно будуть готові допомагати педагогу організувати різні заходи, його справи та починання, що будуть стосуватися їхньої дитини. Допомагати будуть навіть ті батьки, що спочатку могли відмовлятися від суспільних заходів.

Третє правило: Життєстверджуюче налаштування у рішенні проблем виховання, опора на позитивні якості дитини, на сильні сторони сімейного виховання. Орієнтація на успішний розвиток особистості. Формування особистості дитини не обходиться без труднощів. Нормально, якщо виникають протиріччя. Це потрібно сприймати як природній прояв у розвитку дитини, тоді несподівані результати не викликать негативних емоцій або розгубленості.

Отже, правильно організоване спілкування педагога та батьків – це опора на майбутнє, на позитивний розвиток дитини. Через спілкування педагога і батьків здійснюється обмін важливою інформацією, що допомагає у навчально-виховному процесі.

Література

1. Сухомлинський В. О. Вибрані твори. В 5-ти т. Т.3.К.:Радянська школа, 1977. 618 с.

2. Сухомлинський В. О. Моральні заповіді дитинства і юності. Вибрані твори. у 5т. Т.4. К.: Рад. Школа. 1966. 232 с.

3. Савінова Н. В. Гуманістичні ідеї толерантності в педагогічній спадщині В. Сухомлинського / Н. В. Савінова // Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Сер.: Педагогічні науки. 2014. Вип. 1.46. С. 120-124.

Наші автори

Викладачі кафедри спеціальної освіти МНУ імені В. О. Сухомлинського:

Савінова	доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри спеціальної освіти
Наталія	освіти Миколаївського національного університету імені В. О.
Володимирівна	Сухомлинського
Стельмах Ніна	кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної освіти
Василівна	Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського
Серета Ірина	кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної освіти
Валеріївна	Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського
Кисличенко	кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної освіти
Вікторія	Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського
Анатоліївна	
Білюк Олена	кандидат педагогічних наук, ст. викладач кафедри спеціальної освіти
Геннадіївна	Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського
Карсканова	кандидат психологічних наук, ст. викладач кафедри спеціальної освіти
Світлана	Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського
Вікторівна	
Берегова	кандидат педагогічних наук, ст. викладач кафедри спеціальної освіти
Марія Ігорівна	Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського
Борулько	кандидат медичних наук, ст. викладач кафедри спеціальної освіти
Дмитро	Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського
Миколайович	

Студенти спеціальності 016 «Спеціальна освіта» МНУ імені В. О. Сухомлинського:

Білецька Олена	студентка 2 курсу (заочної форми навчання) спеціальності 016 «Спеціальна освіта» Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського
Білоус Анна	студентка 6 курсу (денної форми навчання) спеціальності 016 «Спеціальна освіта» Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського
Буян Олександра	студентка 6 курсу (денної форми навчання) спеціальності 016 «Спеціальна освіта» Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського
Василішина Юлія	студентка 7 курсу (заочної форми навчання) спеціальності 016 «Спеціальна освіта» Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського
Ващинська Ніна	студентка 6 курсу (денної форми навчання) спеціальності 016 «Спеціальна освіта» Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського
Віндюк Анна	студентка 2 курсу (заочної форми навчання) спеціальності 016 «Спеціальна освіта» Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського
Вітошинська Марина	студентка 6 курсу (денної форми навчання) спеціальності 016 «Спеціальна освіта» Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського
Водославська Валерія	студентка 2 курсу (денної форми навчання) спеціальності 016 «Спеціальна освіта» Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського
Войтенко Наталія	студентка 2 курсу (заочної форми навчання) спеціальності 016 «Спеціальна освіта» Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського
Воробйова Руслана	студентка 7 курсу (заочної форми навчання) спеціальності 016 «Спеціальна освіта» Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського
Гвоздик Ірина	студентка 7 курсу (заочної форми навчання) спеціальності 016 «Спеціальна освіта» Миколаївського національного університету

Глуховкіна Катерина	імені В. О. Сухомлинського студентка 7 курсу (заочної форми навчання) спеціальності 016 «Спеціальна освіта» Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського
Гончаренко Вадим	студент 6 курсу (денної форми навчання) спеціальності 016 «Спеціальна освіта» Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського
Дмитрук Оксана	студентка 7 курсу (заочної форми навчання) спеціальності 016 «Спеціальна освіта» Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського
Душенкова Маргарита	студентка 6 курсу (денної форми навчання) спеціальності 016 «Спеціальна освіта» Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського
Жданова Олександра	студентка 3 курсу (денної форми навчання) спеціальності 016 «Спеціальна освіта» Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського
Зайда Дарія	студентка 6 курсу (денної форми навчання) спеціальності 016 «Спеціальна освіта» Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського
Здрашко Тетяна	студентка 6 курсу (денної форми навчання) спеціальності 016 «Спеціальна освіта» Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського
Златєва Катерина	студентка 2 курсу (заочної форми навчання) спеціальності 016 «Спеціальна освіта» Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського
Іванченко Анастасія	студентка 3 курсу (денної форми навчання) спеціальності 016 «Спеціальна освіта» Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського
Качура Марина	студентка 2 курсу (заочної форми навчання) спеціальності 016 «Спеціальна освіта» Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського
Китриш Юлія	студентка 2 курсу (денної форми навчання) спеціальності 016 «Спеціальна освіта» Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського
Костенко Ліана	студентка 6 курсу (денної форми навчання) спеціальності 016 «Спеціальна освіта» Миколаївського національного університету

	імені В. О. Сухомлинського
Крисюк Людмила	студентка 7 курсу (заочної форми навчання) спеціальності 016 «Спеціальна освіта» Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського
Крутоус Володимир	студентка 7 курсу (заочної форми навчання) спеціальності 016 «Спеціальна освіта» Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського
Кузьміна Катерина	студентка 1 курсу (денної форми навчання) спеціальності 016 «Спеціальна освіта» Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського
Кулакова Юлія	студентка 3 курсу (денної форми навчання) спеціальності 016 «Спеціальна освіта» Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського
Кутержинська Катерина	студентка 5 курсу (денної форми навчання) спеціальності 016 «Спеціальна освіта» Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського
Лещенко Ірина	студентка 7 курсу (заочної форми навчання) спеціальності 016 «Спеціальна освіта» Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського
Мазунова Ольга	студентка 1 курсу (денної форми навчання) спеціальності 016 «Спеціальна освіта» Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського
Малімон Анастасія	студентка 2 курсу (денної форми навчання) спеціальності 016 «Спеціальна освіта» Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського
Мирохіна Анастасія	студентка 4 курсу (денної форми навчання) спеціальності 016 «Спеціальна освіта» Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського
Михайленко Владлена	студентка 2 курсу (денної форми навчання) спеціальності 016 «Спеціальна освіта» Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського
Міщанинець Валерія	студентка 6 курсу (денної форми навчання) спеціальності 016 «Спеціальна освіта» Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського
Москальова Олена	студентка 2 курсу (заочної форми навчання) спеціальності 016 «Спеціальна освіта» Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського

	імені В. О. Сухомлинського
Надоліна Юлія	студентка 6 курсу (денної форми навчання) спеціальності 016 «Спеціальна освіта» Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського
Наконечна Вікторія	студентка 7 курсу (заочної форми навчання) спеціальності 016 «Спеціальна освіта» Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського
Немировська Ірина	студентка 7 курсу (заочної форми навчання) спеціальності 016 «Спеціальна освіта» Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського
Новакова Анастасія	студентка 6 курсу (денної форми навчання) спеціальності 016 «Спеціальна освіта» Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського
Однорога Світлана	студентка 4 курсу (денної форми навчання) спеціальності 016 «Спеціальна освіта» Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського
Поправкіна Катерина	студентка 4 курсу (денної форми навчання) спеціальності 016 «Спеціальна освіта» Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського
Решетнікова Надія	студентка 2 курсу (заочної форми навчання) спеціальності 016 «Спеціальна освіта» Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського
Сачук Яна	студентка 2 курсу (заочної форми навчання) спеціальності 016 «Спеціальна освіта» Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського
Семенів Юлія	студентка 1 курсу (денної форми навчання) спеціальності 016 «Спеціальна освіта» Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського
Скрипець Анастасія	студентка 2 курсу (денної форми навчання) спеціальності 016 «Спеціальна освіта» Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського
Строкоус Тетяна	студентка 1 курсу (денної форми навчання) спеціальності 016 «Спеціальна освіта» Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського
Терещенко Діана	студентка 1 курсу (денної форми навчання) спеціальності 016 «Спеціальна освіта» Миколаївського національного університету

	імені В. О. Сухомлинського
Тодорчук Дар'я	студентка 2 курсу (заочної форми навчання) спеціальності 016 «Спеціальна освіта» Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського
Тюрдєєва Ніна	студентка 2 курсу (денної форми навчання) спеціальності 016 «Спеціальна освіта» Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського
Федорчук Наталія	студентка 3 курсу (денної форми навчання) спеціальності 016 «Спеціальна освіта» Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського
Хлівникова Альона	студентка 2 курсу (заочної форми навчання) спеціальності 016 «Спеціальна освіта» Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського
Шакула Ганна	студентка 6 курсу (денної форми навчання) спеціальності 016 «Спеціальна освіта» Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського
Шевченко Альона	студентка 2 курсу (заочної форми навчання) спеціальності 016 «Спеціальна освіта» Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського
Шлапак Анна	студентка 6 курсу (денної форми навчання) спеціальності 016 «Спеціальна освіта» Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського

НАШІ ПРАЦІ

Монографії

1. Кисличенко В. А. Логопедичний супровід сім'ї, в якій виховується дитина з порушеннями мовлення: монографія / В. А. Кисличенко, С. Ю. Конопляста. Миколаїв: Іліон, 2016. 218 с.
2. Психолого-педагогічні та технологічні основи диференційованої логодіагностики та логокорекції: монографія / Н. В. Савінова, Н. В. Стельмах, І. В. Серета та ін. Миколаїв: Іліон, 2017. 270 с.
3. Савінова Н. В. Логодіагностика та логокорекція мовленнєвої діяльності дошкільників із тяжкими порушеннями мовлення. Миколаїв: Іліон, 2017. 286 с.
4. Савінова Н. В., Серета І. В., Стельмах Н. В. Корекційно-виховна діяльність педагога у сучасних закладах освіти: монографія. Миколаїв: Іліон, 2019. 190 с.
5. Стельмах Н. В. Психолого-педагогічна корекція акцентуацій характеру підлітків. Монографія. Миколаїв: МНУ ім. В. О. Сухомлинського, 2019. 152 с.
6. Стельмах Н. В., Берегова М. І. Психолого-педагогічна профілактика та корекція негативного впливу молодіжних субкультур на формування особистості підлітка. м. Миколаїв: МНУ ім. В. О. Сухомлинського, 2018. 218 с.
7. Технологізація навчально-корекційної та корекційно-виховної діяльності педагогів : монографія / Н. В. Савінова, М. І. Берегова, Д. М. Борулько та ін.; за ред. Н. В. Савінової. Миколаїв: Іліон, 2020. 200 с.

Посібники

1. Карсканова С. В. Практична психологія (частина 1) Миколаїв: Іліон. – 2017. – 140 с.
2. Карсканова С. В. Практична психологія (частина 2) - Миколаїв: Іліон. – 2018. – 148 с.
3. Карсканова С. В. Психотерапія в роботі практичного психолога. Миколаїв: Іліон. – 2019. – 153 с.

4. Савінова Н. В., Борулько Д. М., Берегова М. І. Викладання курсу «Логоритміка та ігри в логопедичній роботі» студентам спеціальності «Спеціальна освіта (логопедія)». Навчально-методичний посібник. Миколаїв: видавець Торубара В. В., 2019. 184 с.
5. Савінова Н. В., Борулько Д. М., Берегова М. І. Інклюзивне навчання дітей з порушеннями психофізичного розвитку. Навчально-методичний посібник. Миколаїв: видавець Торубара В. В., 2019. 166 с.
6. Савінова Н. В., Борулько Д. М., Берегова М. І. Інформаційні технології та технічні засоби корекційного навчання. Навчально-методичний посібник. Миколаїв: видавець Торубара В. В., 2019. 173 с.
7. Савінова Н. В., Серeda I. В., Борулько Д. М. Технології корекційно-виховного процесу: навчально-методичний посібник. Миколаїв: Іліон, 2018. 172 с.
8. Серeda I. В. Педагогічна деонтологія, риторика та культура мовлення: навчально-методичний посібник / I. В. Серeda. Миколаїв: Іліон, 2020. 184 с.
9. Серeda I. В., Кисличенко В. А. Спеціальна педагогіка з основами спеціальної дидактики: Навчально-методичний посібник для самостійної роботи студентів з курсу. Частина I / I. В. Серeda, В. А. Кисличенко. Миколаїв: МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2020. 164 с.
10. Стельмах Н. В. Педагогіка (педагогічна творчість). Миколаїв : МНУ ім. В. О. Сухомлинського, 2017. 192 с.
11. Стельмах Н. В. Теорія та методика виховання дітей. Миколаїв: МНУ ім. В. О. Сухомлинського, 2018. 265 с.
12. Стельмах Н. В., Іванова Т. М. Загальні засади тренінгової роботи. Миколаїв : МНУ ім. В. О. Сухомлинського, 2019. 300 с.

Публікації у збірниках, що входять до наукометричних баз даних:

1. Sereda I. Orientation of the educational process of the humanities faculties of the university on activation self-education of students // Pedagogy, Volume 92, Number 8, 2020. 1159-1180. DOI: <https://www.cceeol.com/search/article-detail?id=907355>

2. Берегова М. І. Рівні сформованості гностично-технологічної компетентності майбутніх спеціальних педагогів до роботи в умовах інклюзивного навчального закладу. *Science Rise: Pedagogical education*. 2019. № 1 (28). Р. 9-12.

3. Карсканова С. В. Використання наративу як методу соціально-психологічної діагностики особистості // Науковий вісник Херсонського державного університету / Вип. 1. – Херсон : Вид. дім «Гельветика», 2019. – С. 30-35.

4. Кисличенко В. А. Розвиток словника засобами образотворчої діяльності у дітей з загальним недорозвиненням мовлення // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. Випуск 34 : збірник наукових праць. Київ : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2018.

5. Савінова Н. В., Берегова М. І. Характеристика рівнів сформованості дидактичних і практичних умінь і навичок майбутніх корекційних педагогів до роботи в умовах інклюзивного освітнього простору. *Science Rise: Pedagogical education*. 2019. № 6 (33). Р. 4-9.

6. Савінова Н. В., Савінов В. Ю., Білюк О. Г., Берегова М. І. Дослідження рівнів сформованості інформаційно-технологічної компетенції майбутніх учителів-логопедів // *International scientific professional periodical journal «The Unity of Science»*. December, 2017-January, 2018/publishing office Beranovych str., 130, Czech Republic – Prague, 2018; Р. 53-58 (Austria, Index Copernicus).

7. Савінова Н. В., Серета І. В., Берегова М. І. Innovation and content characteristics of the training of future specialists of special education // *International scientific professional periodical journal "European Humanities Studies: State and Society"*. Issue 4(I), 2018 (Польща).

8. Серета І. В. Використання технологій корекційно-виховної роботи у практичній діяльності спеціальних педагогів // Актуальні питання гуманітарних

наук. Вип 27, том 4, 2020. С.212-217. DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.4/27.204007> (Index Copernicus).

9. Серeda I. В. Технологічний підхід у підготовці майбутнього педагога корекційної освіти // Науковий журнал «Молодий вчений». № 1(41) січень, 2017. Херсон: ТОВ «Видавничий дім «Гельветика», 2017. С.503-506. (Індекс Копернікус).

10. Серeda I. В. Психолого-педагогічні основи корекційно-виховної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в контексті технологічного підходу // Педагогічний процес: теорія і практика (серія: Педагогіка). №1-2 (60–61), 2018. С.146-152. DOI: <https://doi.org/10.28925/2078-1687.2018.1-2.146152> (Index Copernicus).

11. Серeda I. В., Збишко Є. А. Використання технології арт-терапії в корекційно-виховній роботі // Інноваційна педагогіка: Науковий журнал, випуск 10, том 1. Одеса, 2019. С.63-66. (Index Copernicus).

12. Серeda I. В., Савінова Н. В., Стельмах Н. В., Білюк О. Г. Визначення рівнів сформованості інформаційно-комунікаційної компетентності педагогів загальноосвітнього навчального закладу // Інформаційні технології і засоби навчання. Том 74 № 6 (2019). Випуск 6. С.56-70. DOI: <https://doi.org/10.33407/itlt.v74i6> (WoS).

13. Стельмах Н. В. Кафедра як креативний засіб реалізації завдань вищої школи. Інноваційна педагогіка: Науковий журнал. Випуск 10. Том 2. Одеса: Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій. 2019. (Index Copernicus).

14. Стельмах Н. В. Педагог в системі корекційної освіти. Збірник наукових праць «Педагогічні науки» Херсонського державного університету. Випуск LXXXI/ Том 3, 2018.

15. Стельмах Н. В. Формування гуманних відносин дошкільників // Молодий вчений. Херсон : Видавничий дім «Гельветика». №11 (51). 2017. С. 430-436.

16. Стельмах Н. В. Шляхи формування деонтологічної культури майбутнього педагога. Інноваційна педагогіка: Науковий журнал. Випуск 17. Том 1. Одеса: Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій. 2019 (Index Copernicus).

17. Стельмах Н. В., Серeda I. В., Білюк О. Г. Психолого-педагогічна корекція девіантної поведінки підлітків www.eapps.info/ua/journal_science_ua/ International scientific professional periodical journal «The Unity of Science». April, 2018 (Austria, Index Copernicus).

Наукові статті у фахових виданнях:

1. Берегова М. І. Підготовка майбутнього корекційного педагога до роботи в інклюзивному середовищі: формування професійних компетенцій. Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки: зб. наук. праць / за ред. проф. Тетяни Степанової. № 3(62), вересень 2018. Т. 2. Миколаїв: МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2018. С. 14-18.

2. Берегова М. І. Формування образу вчителя інклюзивного класу в творчості В. О. Сухомлинського. Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки: збірник наукових праць / за ред. проф. Тетяни Степанової. № 3(62), вересень 2018. Т. 1. Миколаїв: МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2018. С. 12-16.

3. Іванова Т. М. Особливості усвідомлення першокласниками власного досвіду гуманних стосунків (теоретичний аспект) // Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. К. : «Срібна хвиля», 2018. Психологія розвитку дошкільника. Випуск 8. С. 259-271.

4. Карсканова С. В. Психологічне благополуччя майбутнього логопеда як основа фахової підготовки // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки : зб. наук. пр.: Миколаїв, МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2019.

5. Савінова Н. В. Проблеми підготовки майбутніх вчителів-логопедів до роботи в умовах розвивального активно-ігрового середовища // Науковий

вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки : зб. наук. пр. / за ред. проф. Тетяни Степанової. № 3 (62), вересень 2018. Т.2. Миколаїв : МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2018. С.283-285.

6. Савінова Н. В., Берегова М. І. Рівні сформованості мотиваційно-емоційної готовності майбутніх логопедів // Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови: зб. наук. праць / за ред. В. В. Засенка, А. А. Колупаєвої. К.: ТОВ «Наша друкарня», 2018.

7. Савінова Н. В., Берегова М. І. Рівні сформованості мотиваційно-емоційної готовності майбутніх логопедів до роботи в умовах інклюзивного навчання. Humanitarium. Переяслав-Хмельницький (Київ.обл.); Ніжин (Чернігів.обл.): Лисенко М. М., 2018. Том 43. Вип. 2 : Педагогіка. С. 121-130.

8. Савінова Н. В., Борулько Д. М., Корнієнко І. В. Здоров'я-збережувальна концепція В. Сухомлинського і превентивна логопедія // Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки. Випуск №4(63), 2018.

9. Серeda І. В., Збишко Є. А. Інклюзивне навчання в системі педагогічних поглядів В. О. Сухомлинського // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки : зб. наук. пр. / за ред. проф. Тетяни Степанової. № 3 (62), вересень 2018. Т. 1. Миколаїв : МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2018. С140-144.

10. Серeda І. В. Особливості застосування педагогічних технологій у корекційно-виховному процесі // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки : зб. наук. пр. / за ред. проф. Тетяни Степанової. № 3 (62), вересень 2018. Т.2. Миколаїв : МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2018. С.298-303.

11. Стельмах Н. В. Психологічні засади педагогічної взаємодії. – Науковий вісник МНУ ім. В. О. Сухомлинського /за ред. проф. Тетяни

Степанової, №1(60), лютий 2018. Миколаїв : МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2018. 420 с. (фахове видання).

12. Стельмах Н. В. Психолого-педагогічні умови науково-дослідницької діяльності студентів в контексті педагогічної спадщини В. О. Сухомлинського. – Науковий вісник МНУ ім. В. О. Сухомлинського/за ред. проф. Тетяни Степанової, №3(62), вересень 2018. Т.1. Миколаїв : МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2018.

Матеріали конференцій:

1. Берегова М. І. Дослідження рівнів сформованості інформаційно-технологічної компетенції майбутніх учителів-логопедів. International scientific professional periodical journal «The Unity of Science». December, 2017-January, 2018 publishing office Veranovych str., 130, Czech Republic – Prague, 2018. P. 53-58.

2. Берегова М. І. Особливості впровадження інклюзивної освіти у навчальних закладах України. International scientific and practical conference «Pedagogy in EU countries and Ukraine at the modern stage»: Conference proceedings, December 21-22, 2018. Baia Mare: Izdevnieciba «Baltija Publishing», P. 36-39.

3. Савінова Н. В., Берегова М. І. Формування професійних компетенцій майбутнього корекційного педагога під час підготовки до роботи в інклюзивному середовищі. Підготовка сучасного педагога дошкільної та початкової освіти в умовах розбудови Нової української школи: зб. матеріалів Всеукр. з міжн. участю наук.-практ. конференції. Херсон: ТОВ «Борисфен-про», 2018. С. 242-245.

4. Серeda І. В. Використання педагогічних технологій у корекційно-виховному процесі // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Сучасна педагогіка та психологія: методологія, теорія і практика» (Київ, 28-29 вересня 2018 року).

5. Серeda І.В. Навчання і виховання дітей з особливими освітніми потребами // The 8th International scientific and practical conference “Perspectives

of world science and education” (April 22-24, 2020). CPN Publishing Group, Osaka, Japan. С. 849-855.

6. Скороход О. О., Стельмах Н. В. Психокорекція особистості засобами арт-терапії / Збірник тез наукових робіт міжнародної науково-практичної конференції «Дослідження різних напрямів розвитку психології та педагогіки». Одеса: ГО «Південна фундація педагогіки», 2018. 105 с.

7. Стельмах Н. В., Іванюк Н. В. Формування особистості засобами арт-терапії. Педагогіка і психологія сьогодення: теорія та практика: Збірник наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції 19-20 січня 2018 р., м. Одеса. Одеса: ГО «Південна фундація педагогіки», 2018. 120 с.

Збірник студентських наукових робіт
Серце, віддане дітям
Випуск X

Матеріали надруковано в авторській редакції

Автори тез та статей несуть відповідальність за
достовірність викладених фактів, цитат, посилань, а також за
допущені помилки та неточності

Видавництво МНУ імені В. О. Сухомлинського